Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 5

Електронний журнал

травень 2021

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 5

травень 2021

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні вченої ради університету
Протокол № 5 від 30.06.2021 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

ЗМІСТ

A. Alfimova. Business etiquette in international business 7

Андрусенко Н. О. Складові фінансово-економічної безпеки банку: сутність та зміст 10

Антоненко В. А. Правові підстави обмеження реалізації прав і свобод людини і громадянина 13

Балейко Е. Сучасний стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні 15

Білик А. О. Розвиток світової валютної системи 18

Власенко О. В. Особливості первісного документування операцій з обліку робочого часу та оплати праці 21

Власенко О. В. Особливості документування обліку готової продукції підприємств сільськогосподарського сектора на прикладі ПСП «Дніпровські зорі» 23

Воскобійник О. М. Особливості бухгалтерського обліку у сфері землекористування 26

В'юнник Н. В. Особливості формування конкурентних переваг на аграрному підприємстві в сучасних умовах 29

Гендін О. В. Особливості обліку в бюджетних установах і шляхи його удосконалення 32

Глушко А. О. Аналіз показників оцінки фінансового стану підприємства та їх розширення з метою додавання динамічної складової 34

Гнилосир Н. Є. Аналітичне забезпечення формування та виконання кошторису бюджетних установ 38

T. Hrynko. The ideology of the european court of human rights and the implementation of its processes in the legal system of Ukraine 42

Губська В. С. Правовий аспект мовного питання в Україні 45

Гурова О. С. Старт власного бізнесу: вибір організаційно-правової форми 48

До Тхі Хуєн Чанг. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників 50

A. Dobrovolska. Government support for small business during COVID-19 pandemic 54

Добровольська А. О. Аналітична оцінка та контроль дебіторської заборгованості на українських підприємствах 57

A. Dotsiak. The policy of cultural diplomacy as a mechanism for realizing the national interests of states 60

Єрьоменко К. А. Сутність технічного переозброєння виробництва та його переваги 64

Єфіменко Р. П. Проблеми розвитку малих підприємств України 66

Жовноваць ка Л. С. Теоретичні підходи до класифікації інноваційних стратегій розвитку 68

Зощенко І. О. Міжнародно-правова охорона авторських прав 72

D. Ivanova. Compliance with the requirements of companies' business communication 77

D. Ivanienko. Artificial intelligence 80

Караченцева С. С. Особливості функціонування товариства з обмеженою відповідальністю в Україні 82

Карпенко А. В. Корпоративне управління в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку 85

Карпенко А. В. Соціальна відповідальність як чинник конкурентних переваг підприємств 88

Карпенко А. В. Технології «бережливого виробництва» як інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємства 91

Кіпеть Д. Ю. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина, проблеми їх реалізації 95

Кобзарьова К. І. Управління фінансовими результатами діяльності підприємств України 97

Конопля Б. К. Організація зовнішньоекономічної діяльності торговельного підприємства 100

D. Kortev. Unemployment insurance in the USA 103

Косінова А. В. Аналіз сучасного стану ринку стоматологічних послуг в Україні 106

Котова А. А. Процеси глобалізації світової економіки та місце України в ній 111

Крицька М. Проблеми та напрямки вдосконалення обліку запасів підприємств 114

Крохмаль К. В. Розвиток медичного страхування в Україні під час пандемії коронавірусу 118

П. Kulykova. Security threats on cloud computing vulnerabilities 121

O. Lavro. Current programming languages 124

Лисенко С. В. Оцінювання ризиків міжнародних авіаційних транспортних перевезень 128

E. Lipatova. Electronic money as a factor of economic growth 130

Малець С. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи вирішення 133

Манченко В. В. Проблеми та перспективи розвитку електронного банкінгу в Україні 135

Мещанін Д. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів 137

K. Mishchenko. Modern information technology for cancer research 140

Моісєєнко Ю. О. Особливості організації обліку туристичної діяльності 143

Нагорний М. С. Позиціонування українських IT-компаній на зовнішніх ринках 145

Нгуєн Тхі Кам Ту. Організація торгівлі IT-послугами в системі міжнародного бізнесу 149

Немєчева М. А. Отримання освіти в Україні – конституційні права та реальність 152

Ніколаєнко В. Т. Управління валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю за торговельними контрактами підприємства – суб'єкта ЗЕД 156

Нікольський В. О. Підвищення ефективності використання техніко-технологічної бази підприємства 164

Норіна С. О. Методичні підходи до обліку й аналізу доходів загального фонду бюджетної установи 167

Олексик Я. С. Перспективи розвитку аутсорсингу в Україні 170

Ольховська А. І. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності та сталого розвитку промислових підприємств 172

Ольховська А. І. Пріоритети розвитку техніко-технологічної бази підприємств 174

A. Orlova. Globalization index 177

Орлова А. О. Облік фінансових інвестицій: відмінності національних і міжнародних стандартів 180

Осінцева К. В. Капіталізація економіки України 182

Первій Д. П. Визначення впливу кіберзагроз на функціонування інформаційної діяльності банківських установ в Україні 186

Петько А. А. Перспективи розвитку банківського сектора в посткризовий період 188

Ye. Piddubna. A new successful brand of an old company 191

Піддубна Є. Р. Нормативно-правові основи фінансового моніторингу в Україні 193

Походенко П. О. Порівняльний аналіз визначення основних засобів, їх класифікації та амортизації за міжнародними і національними стандартами 197

Пуніна А. М. Організація аналізу фінансових результатів 200

Рибальченко Г. Р. Фінансова стійкість промислового підприємства та засоби її забезбечення 204

Романескул Ю. О. Концепція соціальної відповідальності в Україні 206

Романескул Ю. О. Корпортивна культура як ефективний інструмент управління персоналом 209

Руденко Т. В. Особливості легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом із використанням банківської системи України 212

Руденок А. Є. Переваги та недоліки дистанційного банківського обслуговування в банках України 214

Сергієнко К. Е. Особливості оподаткування туристичної діяльності 217

Сіденко К. Л. Деякі проблеми правового регулювання діяльності товарної біржі 220

Сологуб А. А. Організаційне забезпечення міжнародних операцій підприємства 224

Стороженко Д. О. Право на свободу пересування громадян україни, осіб без громадянства та іноземців 227

Татарська А. В. Напрями мінімізації кредитних ризиків банку 229

Темний М. Г. Розвиток імпортної діяльності будівельної компанії 232

Теплякова Н. Перспективи розвитку електронних засобів платежу в Україні 236

Усенко М. В. Дослідження сучасних методів проведення аналізу фінансового стану підприємства 239

Ходикіна Л. С. Актуальні проблеми шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві 242

Храповицький О. О. Формування інституційного середовища підтримки міжнародного бізнесу 245

Шюцюпа В. Сучасні аспекти становлення та розвитку системи міжнародних економічних відносин 248

Черняк І. В. Теоретичні аспекти визначення поняття ліквідності банку 251

Шипова Д. А. Вплив пандемії COVID-19 на зовнішню торгівлю України 253

A. Shliakhta. Problems of economic development of Ukraine caused by the pandemic of coronavirus COVID-19 in the world 256

Шупік В. О. Сучасні інструменти забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства 259

Шербиніна Є. М. Проблеми реалізації права на свободу думки, слова і релігії за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 262

Юхман В. О. Сучасний стан і перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні 265

Яковенко А. А. Чи потрібен бікамералізм Україні? 268

BUSINESS ETIQUETTE IN INTERNATIONAL BUSINESS

UDC 174.4

A. Alfimova

The 2-nd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The role of business etiquette in conducting international business is determined in this article. Features of business etiquette in China and Brazil are analyzed. The article considers the behavior of business partners, which should be followed in business communication to have successful business relations.*

Keywords: *business communication, business etiquette, international business etiquette, business culture, entrepreneurs.*

Анотація. *У статті визначено роль ділового етикету у веденні міжнародного бізнесу. Проаналізовано особливості ділового етикету в Китаї і Бразилії. У статті розглянуто поради з поведінки ділових партнерів, яким необхідно слідувати в діловому спілкуванні, щоб мати успішні ділові відносини.*

Ключові слова: *ділове спілкування, діловий етикет, міжнародний діловий етикет, ділова культура, підприємці.*

Formulation and justification of the problem. In the context of globalization, it is important to learn business etiquette in different countries. Business etiquette is a set of manners that is accepted or required in a profession. Successful entrepreneurs and business people understand that good business is good relationships. By joining partners with suppliers, competitors and investors a stronger business can be built. The business expanding overseas familiarizes the company with new customers and new partners, a new logistic challenge, and challenge in relationships. While interacting with people from a completely different culture, entrepreneurs should remember that the strategies that work at home may not work abroad [1].

Analysis of recent research and publications. The research of the successful company in the economically developed countries of the world was carried out by a number of well-known scientists. Among them are Josh Fredman, Kevin Johnston, Van Thompson and others. They studied the main problem of modern management and business etiquette in different countries and the way it influences on setting up good business relations.

Previously unsolved parts of general problem. Business etiquette is a set of rules that govern the way people interact with one another in business [1]. In the business world, proper etiquette is crucial to ensure that transactions, agreements and meetings go smoothly and end in success. A lack of business etiquette can leave a negative impression and even damage your career and your business Management hasn't paid enough attention to part of the problem yet [2].

The purpose of the article. The purpose of the article is to highlight the features of international etiquette in the business environment and on the basis of acquired research to analyze and clarify the main features of business ethics.

The main material study. International business etiquette is the rules of courtesy of every nation, built on a combination of national traditions, customs, the people psychology, and ways of life, religious beliefs and national culture.

It is essential to consider differences in business etiquette when working with international clients. Ignorance of the national peculiarities of business etiquette can negatively affect partners, lead to serious misunderstandings, impair interaction both at the stage of the negotiation process and in the implementation of joint projects. Something as simple handshake could be riddled with faux pas, making business relations ineffective. The understanding of foreign culture makes others feel comfortable and avoid embarrassment. It is interesting to focus on the national features of business culture in details [2].

© A. Alfimova, 2021

There are vast differences between Eastern and Western mode of behavior that a foreigner meets and cultural sensitivity, which can quickly lead to missed opportunities. In general, business in Asia is more focused on a group rather than on individual as it is accepted in Europe or America.

«Face» is an important concept in Eastern countries. You can «lose face», «save face», and «give face». You should avoid putting possible partners in situations where they are required to contradict their superiors, give black and white answers, or feel uncomfortable, disrespectful and cause the partner to lose trust in your partnership. It is very much appreciated to turn face to your partners or to know their cultural habits. Chinese business culture is a good example [3].

For Western businesses applying to China business is not simply a matter of getting their physical bearings – it is finding their way on an interpersonal level too. Chinese business officials appreciate cultural differences, as they do not completely expect you to understand Chinese business culture. However, by knowing the most common aspects of it, it is easy to build close relationships with Chinese business partners effectively. These close relations can lead to successful business deals or negotiations.

Punctuality is a very important quality for the Chinese people. They arrive early at the meeting as they consider being late a serious blunder. While assertiveness and bravado may be seen as positive traits in some countries, the Chinese value respect and politeness above all. Speak slowly in a moderate tone and avoid using hand gestures. Be patient if there is a lull in the conversation and never cut off someone who is speaking to make a point [4]. When you first greet a Chinese person in a business context, a traditional handshake is sufficient for both men and women.

There is no need for the additional touching, kissing, or bowing that is present in some other Asian cultures. A simple «Nihao» or «hello» is an appropriate way to start any conversation [5]. A cardinal mistake in Chinese deal-making is creating any sort of embarrassment or humiliation that will cause another to lose face [4]. Never demonstrate that you are superior and delicately navigate your way around sticky issues to avoid conflict. Dressing code is also important at the meetings. It is the normal business suit for a man that is similar to most western countries. A button-down shirt with slacks and nice shoes are expected, a jacket and tie would be considered formal. The dress code for women is usually a simple blouse and skirt, although pant suits are becoming more and more common. Jewelry is perfectly acceptable and makeup is expected to be worn [5].

For the first introduction, bring an abundant supply of business cards, which are exchanged frequently in China. When bestowing yours, present the card in both hands and have the Chinese characters facing up and toward the recipient so they can read it. When they present their own card, grasp it with two hands, inspect it with interest and then carefully place it into a wallet or cardholder.

The giving of gifts plays a small part in the culture of building business relationship in China. In the past, this used to be a major part of doing business in the country, but over the past decade, China has cracked down on rampant corruption stemming from gift-giving [5]. While handing a gift, always use both hands. Do not give a watch as a gift, as it represents death in China. Avoid black, blue or white wrapping paper. Chinese people will decline the gift three times, but you need to insist them take it. When you receive a gift, you should do the same.

A typical part of Chinese negotiations is the formal banquet dinner. There are few ground rules of giving a business dinner [4]. Guests are seated in hierarchical order with the host or highest-ranking member sitting on the east side of the room or facing the entrance. Take your cues from the host. Do not sit before they do and let them order the food.

Food is served as plates of cold dishes first, followed by the hot food. As the food passes by on the Lazy Susan, a round tray which allows all the guests to get food simultaneously, use your chopsticks or a spoon to grab it and put on your personal plate. An experienced business person in China will take their time and eat slowly, knowing that a Chinese banquet is a marathon and the food seems never stop coming. When taking a break from eating, place your chopsticks on the chopstick rest on the side of your plate. Once finished, lay the chopsticks on the top of the bowl or plate [4].

South America is a home to some of the fastest growing markets in the world. Rich in resources and growing consumer bases, South America is one of the best places to establish international business relations. It is important to consider that each nation works within its own unique business paradigm, enriched by cultural tradition and political context.

The Brazilian business culture is very rich and complex. The Brazilian people have one set of customs for social interactions; somewhat different expectations exist for business meetings. To plan traveling to Brazil for business, it is

important to understand the etiquette first of all. To schedule a business meeting with someone from Brazil, it is better to schedule it at least two to three weeks in advance for your colleagues to be prepared. It is also important to know who you are meeting with in Brazil, and confirm the time of the meeting [6]. When greeting the Brazilians often kiss each other, but that is generally exists in social meetings, not business appointments. However, if there is a woman participated in a business meeting, then it is more common to kiss her on both cheeks. If just men are involved, then handshakes are the go-to. Depending on how many times you have met with the other person, you can also expect hugs and back slaps.

Business meetings in Brazil are held in more casual settings, such as a cafe or restaurant, usually in the late morning or early afternoon at coffee or lunch time. It is not uncommon for there are a lot of coffee breaks during the meeting. What you wear to a business meeting in Brazil is almost as important as how you conduct yourself during the meeting.

That is because the Brazilians pay attention to fashion and expect others to dress appropriately for the occasion as well. Dress for a business meeting is formal and conservative, so men should wear their best suit, and women can wear dress pants, a skirt and a blouse or an appropriate-length dress. It may seem that since the meeting itself is casual, clothing would be too, but it still needs to be professional [6]. In Brazil gifts are generally not considered particularly important in establishing business relations. Thus, people often do not expect gifts in their first few meetings.

However, there is etiquette for gift giving in a business setting that is worth noting. Very expensive or lavish gifts may be thought of as a bribe. Moreover, it is considered poor practice to present a gift during a formal business meeting. It is more acceptable to offer the gift in a social setting. Suitable gifts include coffee table books or a branded pen [7].

A business meeting in Brazil may start later than the scheduled time or run on longer than initially intended. It is better not to show any impatience or frustration at any aspects of the meeting. Besides if your business partners interrupt you during the meeting to express their ideas, consider it to be a compliment; it means the other person is showing interest in what is going on [7].

Conclusion. Thus it may be emphasized that etiquette, manners, and cross cultural, or intercultural communication have become crucial factor required for all international business executives, managers, and employees. There is no standard of business etiquette around the world. Each market and region must be individually studied to understand the proper way to establish business and social relations. Proper etiquette or good manners varies greatly from country to country. The ability to behave and conduct business in a respectful and efficient manner can naturally improve the ability to make important business deals, or even to find a new company to work for or seek a different way for promotion.

Supervisor – senior teacher Butkovska N. O.

Literature: 1. International Business Etiquette – definition and tips // Business etiquette. URL: https://businessculture.org/business-culture/business-etiquette/. **2.** The Meaning of Business Etiquette // Business operations. URL: https://bizfluent.com/about-6391754-meaning-business-etiquette.html. **3.** Business Etiquette in Asian Countries // Fisher Global Experiences. URL: https://fisher.osu.edu/blogs/global/2018/03/26/business-etiquette-in-asian-countries. **4.** Business Etiquette in China // American Express. URL: https://cutt.ly/9gJlQ2P. **5.** Traveling in China – Business Etiquette and Culture // China briefing. URL: https://cutt.ly/mgJlIGA. **6.** Business Etiquette in Brazil // Leaf Group. URL: https://cutt.ly/9gJzyGX. **7.** Brazilian Culture // Cultural Atlas. URL: https://cutt.ly/7gJza50.

СКЛАДОВІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

УДК 336.71

Андрусенко Н. О.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто сутність фінансово-економічної безпеки банку, її основні складові, місце та роль у здійсненні банківської діяльності. Проаналізовано сучасний стан фінансово-економічної безпеки банків України та запропоновано шляхи її подальшої модернізації.*

Ключові слова: *банк, фінансово-економічна безпека, банківська діяльність, ризик, загроза, кібербезпека.*

Annotation. *The article considers the essence of financial and economic security of the bank, its main components, place and role in the implementation of banking activities. The current state of financial and economic security of Ukrainian banks is analyzed and ways of its further modernization are suggested.*

Keywords: *bank, financial and economic security, banking, risk, threat, cyber security.*

На сьогодні роль фінансово-економічної безпеки банківської установи поступово зростає через нестабільне політичне становище в країні, кризу та значну інфляцію. Саме тому важливою та актуальною проблемою є забезпечення з боку держави гармонійних умов для функціонування банківської системи країни, адже це, своєю чергою, може вплинути на покращення фінансової та економічної системи країни в цілому, що сприятиме підвищенню рівня добробуту населення.

Вивчення основних складових фінансово-економічної діяльності банку проводилося багатьма вченими, серед яких В. Ю. Гірман, О. О. Ляхович, В. В. Добровольска, Н. С. Ситник, І. М. Васьків, О. М. Рац та ін. [1–5]. Ю. В. Гаруст та Л. М. Білодід наголошують на необхідності створення нормативно-правової бази, яка б регулювала діяльність із забезпечення безпеки банків [1].

Мета статті полягає в дослідженні складових фінансово-економічної безпеки банку, їх змісту та функцій, а також в аналізі сучасного стану фінансово-економічної безпеки банківської системи України і визначенні тенденцій її подальшого розвитку.

Фінансово-економічна безпека є запорукою стабільного функціонування банків, адже вона забезпечує захист банківської діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Під поняттям фінансово-економічної безпеки сучасні науковці економісти розуміють здатність банківської установи своєчасно й ефективно реагувати та протидіяти різноманітним загрозам з метою забезпечення її стабільної роботи та отримання максимального прибутку. Таким чином, можна сказати, що головна мета забезпечення фінансово-економічної безпеки банку полягає у захисті та протидії загрозам.

До основних завдань фінансово-економічної безпеки банку відносять [1–5]:

1. Забезпечення стабільного фінансового стану банку.

2. Сприяння покращенню функціонування банківської установи.

3. Покращення аналізу ринка, прогнозування кризових явищ і визначення проблемних місць банку.

4. Запобігання банкрутству банку.

Під загрозами банківської діяльності розуміють чинники ризику, що мають негативний вплив на діяльність банківської установи.

Загрози можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх загроз банківської діяльності можна віднести [1–5]:

© Андрусенко Н. О., 2021

1. Відсутність досконалої нормативно-правової бази;
2. Низький розвиток інвестиційної діяльності в країні;
3. Недобросовісна конкуренція на ринку;
4. Значний рівень недовіри до банківських установ.

До внутрішніх загроз відносяться [1–5]:

1. Погано розвинена кредитна політика;
2. Неефективне управління активами та пасивами банку;
3. Некомпетентність керівництва;
4. Некомпетентність працівників банку.

Як уже було зазначено, безпека банківської установи поділяється на економічну та фінансову, що разом становить загальну безпеку банку. Проте окремо вони виконують низку спеціалізованих функцій.

Таблиця 1

Порівняння функцій економічної та фінансової складових безпеки банку

Економічна безпека	Фінансова безпека
– забезпечення найефективнішого використання ресурсів для отримання максимального прибутку; – загальна охорона комерційної таємниці банку; – запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування банку та його безпечної життєдіяльності	– безпечне проведення усіх банківських операцій; – захист коштів банку та його клієнтів; – підвищення економічної ефективності банку

Джерело: складено автором на основі [2; 6]

Таким чином можна зробити висновок, що економічна безпека являє собою більш широке значення, охоплюючи собою систему безпеки у банку взагалі. Фінансова ж безпека банку спрямована на координацію руху фінансових ресурсів банківської установи.

Для моніторингу фінансово-економічного стану банку та запобігання усім негативним явищам і ризикам використовуються спеціальні показники безпеки.

Таблиця 2

Показники безпеки банку

Показник	Характеристика
Частка проблемних кредитів	Показує якість кредитного портфеля банку
Співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів банку	Характеризує міру захищеності банку від ризику відкликання усіх коштів його клієнтами одночасно
Співвідношення власних і залучених коштів	Свідчить про рівень надійності банку шляхом оцінки можливості покрити зобов'язання його клієнтам власними коштами
Частка високоліквідних коштів у обсязі чистих активів банку	Оцінює середньостроковий рівень ліквідності
Відношення прибутку до середньорічного капіталу	Показує мінімальні очікування акціонерів за показником доходності бізнесу з урахуванням середньострокових витрат розвитку
Співвідношення прибутку і середньорічних активів	Показує ефективність використання банком клієнтських коштів

Джерело: укладено автором на основі [3; 6]

Таким чином, завдяки вищезазначеним показникам можна обчислити фінансово-економічний стан банку та, спираючись на отримані результати, робити висновки щодо подальших шляхів роботи банку.

На сьогодні з боку держави відсутня якісна та прозора законодавча база щодо регулювання безпеки банків. Відповідно до аналізу законів, пов'язаних з регулюванням банківської діяльності, відсутній окремий закон, який би регулював відносини між суб'єктами банківських установ щодо цього виду бізнесу від зазіхань, як з боку злочинних угруповань, так і з боку корумпованих владних структур [1].

Крім того, відсутність раціонального законодавства змушує використовувати права відносно створення системи заходів безпеки на власний розсуд. Водночас необхідно зазначити, що ця правова система є однобічною і спрямована здебільшого на захист банківської системи, але аж ніяк не на протидію недобросовісним конкурентам і кримінальним структурам, що, своєю чергою, призводить до того, щоб банківські служби безпеки переважно просто захищалися [1].

Таким чином, на сьогодні фінансово-економічна безпека банку забезпечується шляхом утворення спеціального підрозділу – служби безпеки, який відповідає за збереження фінансових, матеріальних, інформаційних, техніко-технологічних і кадрових ресурсів банку.

Проте працівники відділу безпеки банку повинні мати спеціалізовані знання та компетентності у галузі фінансово-економічної безпеки банку. Треба сказати, що система підготовки фахівців з питань банківської безпеки тільки починає зароджуватися.

На сьогодні важливим кроком для забезпечення гармонійної фінансово-економічної безпеки у банках стане створення спеціальних відділів, спрямованих на подолання виникаючих загроз і кризових явищ.

Також на сьогодні з метою посилення контролю безпеки банків у кіберпросторі Національний банк України зміцнив і розширив методи забезпечення захисту даних. У рамках цього проекту НБУ запровадив спеціальні виїзні перевірки та безвиїзний нагляд, що здійснюватиметься фахівцями з кібербезпеки. Крім того, банки будуть зобов'язані проводити щорічну самооцінку стану інформаційної безпеки та надавати НБУ відповідні звіти з отриманими результатами. За допомогою зазначених заходів керівництво НБУ планує удосконалити систему оцінювання ризиків серед інформаційних даних банків України, що зможе покращити стан їх фінансово-економічної безпеки.

Отже, фінансово-економічна безпека банку є невід'ємною складовою стабільної та прибуткової діяльності банку, адже вона забезпечує нейтралізацію усіх можливих ризиків і посягань на діяльність банківської установи.

Саме тому на сьогодні зростає роль фінансово-економічної безпеки, та активізуються шляхи пожвавлення забезпечення безпеки з боку держави. Перспективами подальших досліджень фінансово-економічної безпеки в Україні в банках є формування відповідних спеціалізованих відділів та підрозділів з питань безпеки з грамотними, компетентними фахівцями, а також укладання законодавчої бази, яка б регулювала питання та проблеми забезпечення безпеки банківських установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Азізова К. М.

Література: 1. Гаруст Ю. В., Білодід Л. М. Фінансово-економічна безпека як запорука сталого розвитку банківської установи. *Форум права.* 2016. № 1. С. 42–48. **2.** Гірман В. Ю. Основи та особливості фінансової безпеки комерційних банків на вітчизняному ринку. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. С. 15–24. **3.** Ляхович О. О., Добровольска В. В. Сутність та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Національного університету водного господарства и природокористування.* 2020. № 1 (89). С. 125–133. **4.** Рац О. М. Шляхи удосконалення організаційного забезпечення управління економічною безпекою банку. *Ефективна економіка.* 2017. № 5. С. 12–18. **5.** Ситник Н. С., Васьків І. М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління.* 2018. Т. 29 (68). № 6. С. 129–132. **6.** Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

УДК 342.76

Антоненко В. А.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто правовий інститут обмеження прав людини як необхідний і абсолютний інструмент функціонування демократії у суспільстві. На основі міжнародної практики проведено аналіз механізму обмеження – «трикутника обмеження прав людини».*

Ключові слова: *права, обмеження, конституція, статті, питання, положення, механізм «трикутника обмеження прав людини».*

Annotation. *The article considers the legal institution of restriction of human rights as a necessary and absolute tool for the functioning of democracy in society. Based on international practice, an analysis of the restriction mechanism – the «triangle of restriction of human rights».*

Keywords: *rights, restrictions, constitution, articles, issues, provisions, mechanism of the «triangle of restriction of human rights».*

Права людини можуть і в певних випадках повинні правомірно обмежуватися задля забезпечення спільного інтересу. Проте таке обмеження не завжди буває правомірним, оскільки невиключні випадки незаконного зловживання своїми можливостями, що призводять до порушення прав людини та громадянина. Зловживання своїм правом може полягати у незаконності підстав обмеження, порушенні їх процедурних механізмів реалізації, неспільномірності наслідків обмеження та відвернутої загальної шкоди. Тому актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу обмежень для правомірного вирішення питань у суспільстві щодо порушення прав людини і громадянина.

Проблема обмеження прав і свобод була предметом дослідження таких учених, як О. Осинська, Л. Летнянчин, І. Савенкова, М. Савчин, Б. Сидорець, О. Скрипнюк, В. Сорокун, Т. Слінько, Є. Ткаченко, С. Шевчук та ін.

Метою статті є аналіз інституту обмеження прав і свобод людини і громадянина в сучасних умовах і безпосередньо пов'язаних з ними відносин на основі вивчення й узагальнення доктринального доробку юридичної науки.

Права людини мають власні ознаки, які є сукупністю юридичних властивостей, що дають змогу вирізняти права серед інших юридичних категорій. Вчені виділяють такі ознаки прав людини:

1) це її суб'єктивні можливості, тобто права належать самій людині, тільки вона визначає, як буде розпоряджатися ними відповідно до меж, установлених законом, а також такі права є можливістю нормального існування людини, її саморозвитку, реалізації, взаємодії з суспільством і державою;

2) універсальність, оскільки права належать кожній людині незалежно від її раси, національності, переконань тощо;

3) природність (більшість прав людина має від народження);

4) невід'ємність, яка означає, що у людини права не можуть бути відібрані неправомірно іншими учасниками суспільних відносин, державою чи її посадовими особами;

5) невідчужуваність передбачає, що людина за жодних обставин не може відмовитися від своїх прав на будь-яких підставах;

6) рівність у правах дозволяє визначити, що всі люди мають рівні права за змістом та обсягом незалежно від обставин;

© Антоненко В. А., 2021

7) поєднання формальності й неформальності, оскільки природні права людини є невичерпними, їх неможливо всі закріпити, проте це не свідчить про те, що вони не існують і не повинні забезпечуватися державою, а деякі категорії прав підлягають імплементації в національне законодавство;

8) відповідність міжнародним стандартам, тобто вимогам, які висуваються до них міжнародною спільнотою [1].

Права і свободи громадянина не є безмежними. Реалізація всіх прав тісно пов'язана з відповідальністю людини. Зважаючи на це, у нормативно-правових актах окремі права і свободи обмежуються на підставі правових приписів, принципів моральності і меж свободи, які відображено у ст. 29 Загальної декларації прав людини: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги до прав і свобод інших і забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» (п. 2) [2]. Висновки щодо допустимості обмежень можна побачити і в інших міжнародно-правових документах. Так, відповідно до рішення Європейського суду з прав людини від 20 травня 1999 р. обмеження прав і свобод визнаються допустимими, якщо це відповідає чинному законодавству і збереженню основного змісту прав і свобод людини і громадянина [3].

Правовою основою інституту обмеження прав людини є Конституція України [4] як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, який установлює фундаментальні положення: «права і свободи людини є непорушними й невідчужуваними» (ст. 21); «під час прийняття нових законів чи внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу чинних прав і свобод» (ст. 22). Як можна побачити, що в Основному Законі інститут обмеження прав і свобод людини і громадянина розглядається як звуження змісту й обсягу чинних прав і свобод. Такий підхід закріплюється й у Рішенні Конституційного Суду України від 22.09.2015 № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками) [5].

Найбільш розповсюдженою в юридичній літературі є класифікація обмежень прав і свобод людини і громадянина на: 1) загальні, що можуть стосуватися всіх прав і свобод 2) спеціальні, що використовуються щодо деяких прав і свобод (обмеження, що встановлюються в умовах воєнного або надзвичайного стану); 3) окремі, стосовно певних прав (наявність судимості тягне за собою обмеження права бути обраним народним депутатом) [4].

Механізм обмеження прав ґрунтується на положеннях Загальної декларації прав людини [6] та конкретизується практикою Європейського суду з прав людини. Такий механізм має назву трикутника правомірності обмеження прав людини і покладений в основу діяльності Європейського суду з прав людини, національних судів. Цей механізм складається з трьох обов'язкових елементів: 1) законність обмеження, тобто наявність у законодавстві держави підстави такого обмеження; 2) правомірна мета – захист, забезпечення і реалізація прав та інтересів інших осіб, суспільства, національної безпеки тощо; 3) необхідність у демократичному суспільстві, тобто неможливість вирішити ситуацію по-іншому без таких обмежень.

Механізм трикутника правомірності обмеження прав людини є ефективним у застосуванні та відповідає демократичному духу й верховенству права. Сам процес вирішення конкретних ситуацій щодо обмеження прав полягає в тому, що кожну конкретну ситуацію правовий орган повинен аналізувати відповідно до змісту «трикутника» і приймати відповідне рішення. У разі відсутності одного з елементів трикутника під час вирішення конкретної ситуації обмеження прав визнаються судом протиправними, такими, що не відповідають принципам законності та верховенства права.

Обмеження прав і свобод людини є необхідним складовим правової системи будь-якої держави та сучасного суспільства, що об'єктивно зумовлює його законодавче врегулювання і створення окремого інституту права. Такі обмеження повинні мати правовий характер і накладатися лише у випадку реалізації суспільних інтересів – національної безпеки, правопорядку, захисту норм моралі, захисту прав і свобод іншої людини, коли право іншої людини в правомірному балансі переважає. Правова процедура накладення обмежень повинна полягати в застосуванні трикутника правомірності обмеження прав людини, який є досягненням сучасної правової науки та судової практики. Навіть з активним розвитком суспільства такий механізм не втрачає своєї ефективності та продовжує діяти, що свідчить про його ефективність і гарантує непорушність принципу верховенства права під час вирішення конкретних ситуацій щодо обмеження прав людини.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: 1. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина : навч. посіб. Київ : Атіка, 2004. 90 с. **2.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **3.** Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2005 від 22.09.2005 (справа про постійне користування земельними ділянками). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05. **4.** Слінько Т. М. Правові підстави обмеження реалізації прав і свобод людини та громадянина. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15153/1/Slinko.pdf. **5.** Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. **6.** Рішення Європейського суду з прав людини від 20.05.1999 р. у справі «Огур проти Туреччини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_399#Text.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

УДК 657.004

Балейко Е.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У роботі розглянуто сучасний стан і перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні. Нині у вітчизняній економіці створено достатньо цілісну науково обґрунтовану концепцію організації бухгалтерського обліку. Визначено місце та роль поняття «бухгалтерський облік» у постіндустріальній економіці. Розглянуто сучасний етап ринкових умов господарювання та тенденції удосконалення бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *бухгалтер, бухгалтерський облік, інтернаціоналізація, міжнародна стандартизація.*

Annotation. *In this work reasons the current state and prospects for the development of accounting in Ukraine. Nowadays, in the domestic economy, a fairly holistic, scientifically grounded concept of the organization of accounting has been created. The place and role of the concept of «accounting» in the postindustrial economy. The current stage of market conditions of management and trends in the improvement of accounting. Tracking the impact on the development of the accounting profession in Ukraine.*

Keywords: *accountant, accounting, internationalization, international standardization.*

Актуальність теми дослідження. Ця тема є актуальною, бо роль та місце бухгалтера у сучасному суспільстві є ключовою у функціонуванні всіх форм господарювання. Бухгалтерський облік, аудит, фінанси та оподаткування потребують кваліфікованих спеціалістів, наразі – бухгалтерів. Професійні бухгалтери мають відповідати вимогам сучасної економіки.

Постановка проблеми. Інтернаціоналізація економічних, фінансових, політичних і суспільних відносин є наслідком прояву глобалізаційних процесів, які відбуваються в Україні, Європі та світі в цілому. Комітет з Міжнародних стандартів фінансової звітності (КМСФЗ), країни континентальної Європи і американська система

© Балецко Е., 2021

загальноприйнятих принципів і правил обліку (GAAP) здійснюють повсюдний вплив на формування єдиної облікової системи. Ця обставина приводить до зміни та інтегрування національних систем обліку в єдину міжнародну систему обліку і звітності.

Кожна країна, яка орієнтується на ринкову економіку, вкрай зацікавлена в припливі іноземного капіталу. Залучення такого капіталу потребує системи правил, норм, принципів і засобів надання фінансової інформації за допомогою бухгалтерського обліку, зрозумілою іноземним інвесторам і кредиторам. Неабияку роль в цьому питанні відіграють знання про специфіку і особливості функціонування облікових принципів різних країн, вміння проводити діагностику та вирішувати на базі економічно-розвинених країн завдання прогнозування та стратегічного планування розвитку власної системи обліку, як для України, так і для кожного окремого підприємства.

Метою роботи є дослідження сучасного стану та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні.

Вклад основного матеріалу. Актуальним завжди є питання розвитку бухгалтерського обліку відповідно до умов сьогодення та перспективного розвитку економіки країни. Україна потребує прориву наукової думки в означеному напрямі. Надзвичайно важливе місце в управлінні господарством займає облік, в основу якого покладені інформаційна, контрольна та аналітичні функції, свої вимоги до яких висувають внутрішні та зовнішні користувачі облікової інформації.

Облікові системи (стосовно конкретних правил і процедур ведення бухгалтерського обліку і складання звітності) історично формувались у країнах чи групах країн під впливом національних особливостей їхнього економічного і політичного розвитку [1].

Україна, зі здобуттям Незалежності, почала створювати свою економіку шляхом розроблення національних стандартів, базою яких стали МСБО. Гармонізація національних стандартів з МСБО створила складний багатоаспектний процес повноти та порядку відображення різних видів господарської діяльності, термінів впровадження стандартів і забезпечення умов їх ефективного використання. Ключову роль у цьому питанні зіграли бухгалтери й аудитори.

Інтернаціоналізація господарського життя, з одного боку, та його ринкова уніфікація, з іншого, обумовили необхідність міжнародної стандартизації обліку як основи інформаційного ділового взаєморозуміння і ефективного господарювання.

Проблеми обліку, пов'язані зі зростанням транснаціоналізації підприємницької діяльності, є актуальними, перш за все, для зарубіжних ТНК, що розгортають інвестиційну діяльність в Україні, та небагатьох українських підприємств з активною інвестиційною діяльністю за кордоном.

Створення промислово-фінансових груп (ПФГ) зумовило розробку і впровадження національних стандартів щодо обліку інвестицій в дочірні та асоційовані компанії, фінансової звітності про частки у спільних підприємствах. Це обумовлено зростанням масштабів іноземної інвестиційної діяльності й особливо інвестиційної діяльності українських суб'єктів господарювання у зарубіжних країнах [2].

Бухгалтерський облік у нашій країні організований за загальноприйнятими у міжнародній практиці принципами та стандартами бухгалтерського обліку й чинного національного законодавства. Управлінський облік підприємства організовують самостійно, як того вимагають особливості діяльності, структура, потреби управління, де бухгалтерський облік у підприємствах повинен ґрунтуватися на єдиних методологічних засадах, встановлених чинним законодавством [3].

За міжнародними стандартами бухгалтери мають приймати рішення, керуючись принципами, які спрямовані на одне: надавати об'єктивну картину стану підприємства та результатів його діяльності за визначений період (місяць, квартал, півроку, рік), як щодо доходів, так і витрат.

Використання системного підходу для уточнення суспільного значення обліку; визначення шляхів розвитку бухгалтерського обліку в контексті інтернаціоналізації економіки; уточнення принципів та методів бухгалтерського обліку; визначення ролі регуляторних інститутів та нормативного забезпечення обліку; запровадження інституту професійного судження; уточнення ролі плану рахунків і облікової політики в системі регламентації бухгалтерського обліку; гармонізацію облікових методик на основі міжнародних нормативних актів спонукає розвиток бухгалтерської науки в цілому, що дає поштовх для реформування національної системи бухгалтерського обліку України [4].

Україна потребує узгодження бухгалтерського законодавства з господарським і фінансовим законодавством, одночасно систематизуючи з Податковим кодексом.

При повній систематизації цих трьох складових законодавцям вдасться усунути наявні протиріччя і недоліки [5].

На мою думку, основною складовою освіти бухгалтерів є її якість. На сьогодні бухгалтеру, щоб стати фахівцем у бухгалтерській справі, треба знати не тільки бухгалтерський облік, а й законодавство України, а також мати аналітичний склад розуму. Тому в Україні необхідно створити національний інститут бухгалтерського обліку та систему постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів, яка відповідала б стандартам МФБ.

Стандарти бухгалтерського обліку України необхідно інтегрувати у міжнародні стандарти, а МСБО зробити відправною точкою для створення своїх національних стандартів бухгалтерського обліку. При слабкій економіці України це знизить витрати країни на розробку власних стандартів, поглибить міжнародні кооперації в галузі бухгалтерського обліку, зменшить ризики для кредиторів та інвесторів, тому що в МСБО використовуються принципи та терміни, які орієнтовані, в першу чергу, на прибуткові недержавні підприємства.

Система бухгалтерського обліку і звітності потребує перебудови, де професійні громадські бухгалтерські організації відіграватимуть провідну роль за участю держави з урахуванням економічних, історичних і соціальних особливостей розвитку України. Першочерговим на цьому етапі повинно стати встановлення єдиних методологічних засад обліку.

У 2019 році вірус COVID-19 вніс корективи у розвиток світової економіки. Карантинні обмеження й досі зупиняють і зупинятимуть на невизначений термін усі галузі економіки кожної окремої країни світу. На порядок денний стало питання дистанційної роботи та перспективи автоматизації (роботизації) бухгалтерського обліку та аудиту і використання штучного інтелекту. Тому потрібно терміново перекваліфікувати усіх, без винятку, бухгалтерів на дистанційну роботу з застосуванням сучасної комп`ютерної техніки, а на державному рівні створити всі умови для розвитку і впровадження програмного забезпечення. Зміна поведінки у стосунках працевлаштованих осіб змусила дистанціюватися від місця роботи. Це зумовить систему механічного опрацювання документів замінити на роботизоване проведення операцій в бухгалтерському обліку. У підпорядкуванні кваліфікованого бухгалтера буде робот, а помічником в його роботі – діджиталізація.

Висновки. Отже, підсумовуючи усе вищесказане, хочу зауважити, що Україна, зі здобуттям Незалежності, почала створювати свою економіку шляхом розроблення національних стандартів, базою яких стали МСБО. Запровадження нових стандартів проводилося з врахуванням особливостей національної економіки. Щоб зайняти відповідну нішу у європейському, та й в цілому світовому, економічному просторі Україна потребує реформування бухгалтерського обліку і звітності у виробництві та всіх без винятку сферах економічного життя держави. Йдеться про запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку – МСБО. В Україні розробляються й застосовуються концепції бухгалтерського обліку в ринковій економіці, що забезпечують загальну зіставність бухгалтерської інформації, які формуються українськими та західними компаніями.

Таким чином, реформи в усіх державних інститутах України дозволять створити свою економіку, довівши до міжнародних стандартів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Безкоровайна Л. В.

Література: 1. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : [б. в.], 2000. 690 с. **2.** Лук'яненко Д. Г., Губський Б. В., Мозговий О. М. Міжнародна інвестиційна діяльність : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. **3.** Голов С. Ретроспективний погляд на реформування бухгалтерського обліку в Україні. Антиміфологія. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2006. № 2. С. 3–13. **4.** Про зіставлення бухгалтерського і податкового обліку. URL: www.kmu.gov.ua/. **5.** Яструбський М. Я. Бухгалтерський і податковий облік: синтез та протиріччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2009. Вип. 647. 553 с.

РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ

УДК 339.743.053

Білик А. О.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «світова валютна система». Визначено основні функції та завдання світової валютної системи. Обґрунтовано необхідність ефективного функціонування світової валютної системи. Досліджено варіанти її реформування.*

Ключові слова: *світова валютна система, валюта, міжнародні відносини, міжнародна економіка, ефективність.*

Annotation. *The essence of the concept of world monetary system is considered. The main functions and tasks of the world monetary system are determined. The necessity of effective functioning of the world monetary system is substantiated. Options for its reform have been studied.*

Keywords: *world currency system, currency, international relations, international economy, efficiency.*

У XXI столітті гроші є основним засобом існування для кожної людини і кожної розвиненої країни. Фінансова стабільність окремого громадянина дає йому можливість жити якісно, розвиватися та відпочивати, а налагоджені міжнародні фінансові зв'язки забезпечують комфортне життя для населення різних країн. Для забезпечення взаємовигідної взаємодії між країнами необхідно мати єдину валютну систему та розуміти цінність кожної валюти.

Зараз кожна сфера нашого життя пов'язана з міжнародною співпрацею, а саме торгівлею, бізнесом, подорожами тощо. Отже, важко уявити сучасний світ без ефективного функціонування світової валютної системи. Ось чому тема майбутнього світової валютної системи є надзвичайно масштабною та актуальною. Цю тему досліджувало багато відомих науковців, а саме Н. Кулішова, В. Андріанов, К. Антоненко, О. Кравчук, Н. Ліфанова й ін.

Основним завданням цієї статті є дослідження можливих варіантів розвитку світової валютної системи. Вивчаючи питання світової валютної системи, варто відразу зрозуміти сутність поняття. Світова валютна система – це сукупність організацій, правил, звичаїв, домовленостей та інструментів, створених для здійснення валютних відносин між різними країнами. Це також система, що обслуговує платежі в рамках міжнародних економічних операцій. Основним завданням світової валютної системи є регулювання сфери міжнародних розрахунків для забезпечення сталого економічного зростання і підтримки рівноваги в зовнішньоторговельному обміні [1, с. 18].

Основою валютної системи є валюта. Під поняттям валюти розуміють грошову одиницю, що використовується для виміру величини вартості товару чи послуги [2].

Функції світової валютної системи можна поділити на чотири основні і дві похідні (вторинні). До основних належать регулювання, ліквідність, управління і вироблення впевненості в стабільності системи. Під регулюванням слід розуміти виправлення реальних диспропорцій, що були помічені в платіжних балансах, які впливають на відносини між валютами.

Ліквідність означає визначення резервних продуктів, форми їх створення і можливості їх використання для покриття диспропорцій платіжних балансів. Під управлінням мається на увазі розподіл і стеження за компетенціями, зосередженими на таких організаціях, як Міжнародний валютний фонд і центральні банки окремих країн. До вторинних функцій належать: призначення доходів від грошової емісії, різниці між витратами від емісії і вартістю валюти та узгодження режиму валютного курсу [1, с. 26].

© Білик А. О., 2021

Можна сказати, що світова валютна система починає існувати з того моменту, як двосторонні економічні відносини перетворюються на структуру, не просто міжнародну, але і залежну від багатосторонніх погоджень і установлень.

Саме тому в імперіях існувала дещо примітивна форма світової валютної системи. В результаті деякі античні імператори роздумували над введенням однієї єдиної валюти. Проте єдині валюти, які все ж таки наблизилися до досягнення цієї мети раніше, ніж долар США, були іспанський срібний піастр і фунт стерлінгів, протягом всього періоду золотого стандарту, тобто з середини XIX століття до 1931 року [3, с. 42].

Необхідність міжнародної валютної системи пояснюється тим, що міжнародні операції (торгівля, перекази, інвестиції тощо) здійснюються за допомогою різних національних валют, що пов'язані з різними економічними ситуаціями відповідних країн і ступенем впевненості, яку кожна з них має і яка відображається на відношенні цін чи на валютних курсах.

Операції між валютами, які беруть участь у розрахунках цих фінансових чи реальних угод, відбуваються на валютному ринку. Різні курси залежать від попиту та пропозиції на кожну валюту, які, своєю чергою, регулюються різними центральними банками, що відповідають за окремі валюти. Попит на валюту залежить від іноземців, які бажають використати її для покупки чи вкладу в економіку, в якій вона використовується, а пропозиція на валюту залежить від національних учасників, бажаючих оперувати за кордоном. В економіці або підсистемі з офіційними обмінними курсами знецінення валюти називається девальвацією, а завищення – ревальвацією [4, с. 5].

Загалом необхідність світової валютної системи не стала очевидною, доки не почали виконуватися дві умови: високий ступінь інтернаціоналізації економіки і всезагальне використання паперових грошей. Обидві умови ясно почали проявлятися близько 1870 року, коли почало скорочуватися використання товарів як платіжного засобу, і розповсюджувалися паперові гроші. З того моменту поширюється думка про те, що необхідні правила оцінки різних валют і навіть про те, що вони повинні бути незалежні від урядових рішень, які протягом попередніх століть визначали національні валютні системи, а отже, повинна почати функціонувати дійсно міжнародна система [4, с. 6].

Важливо також дослідити проблеми реформування світової валютної системи. Якщо розглядати її з позиції призначення, то вона носить підлеглий характер щодо світової торгівлі. Інакше кажучи, світова валютна система забезпечує міжнародний рух товарів, послуг і капіталів.

Тому і ефективність функціонування світової валютної системи варто оцінювати виходячи з позитивних чи негативних процесів у світовій економіці. Зазначимо, що світова валютна система останні десятиліття функціонує недостатньо ефективно. В першу чергу, через свою нестабільність, наслідком цього є нестабільність міжнародних економічних відносин в цілому [5, с. 4].

Причиною недостатньої ефективності світової валютної системи в її нинішньому стані стало реформування Бреттон-Вудської валютної системи, закріпленої Ямайськими угодами. Варто зазначити, що Бреттон-Вудська валютна система – це міжнародна система взаємних розрахунків і валютних відносин, що існувала в 1944–1976 роках і була названа на честь місця проведення конференції ООН в Бреттон-Вуді, США. Саме Бреттон-Вудська валютна система перетворила долар на міжнародний засіб розрахунків і зберігання резервів. Основоположними в Ямайських угодах є два такі елементи:

– витіснення золота з міжнародних розрахунків і висування на роль світових грошей спеціальних прав запозичення і окремих національних валют;

– право країн – членів міжнародного валютного фонду обирати режим валютного курсу, що фактично узаконило плаваючі валютні курси. Відповідно, відбувся перехід від золото-доларового стандарту до доларового.

Таким чином, світова валютна система була поставлена в залежність від грошово-кредитної політики США. При цьому відсутні будь-які серйозні обмеження для фінансових інститутів США при проведенні ними внутрішньої грошової політики, наприклад, проведення додаткової грошової емісії [6, с. 233–241].

Раніше тверді золоті паритети слугували одним із стримувальних факторів зростання грошової маси і темпів інфляції. Зараз використання плаваючих курсів валют не дає автономії при проведенні економічної політики в окремих державах і не усуває перенесення інфляції з одних країн в інші. Плаваючі курси реагують на різницю в процентних ставках та інші фактори економічного і платіжного характеру. В умовах плавання курсів значно виросли валютний ризик і частка спекулятивних операцій на валютному ринку.

Отже, проблеми реформування світової валютної системи значною мірою пов'язані з реалізацією основних положень Ямайських угод [7, с. 3].

Розглядаючи варіанти реформування світової валютної системи, можна помітити, що майже всі вони в тих чи інших варіаціях припускають використання нових міжнародних ліквідних коштів як світових грошей і відхід від вільного плавання валют. В основі одного з варіантів фундаментальної перебудови світової валютної системи мають бути дві бази: універсальний Світовий Центральний банк та міжнародна валютна одиниця, що базується на реальних цінностях і є прийнятною для міжнародних платежів. Універсальний Світовий Центральний банк повинен імітувати світові гроші, а також видавати кредити центральним банкам країн, поповнюючи їх резерви. Своєю чергою, центральні банки країн повинні зберігати частину своїх пасивів у Світовому Центральному банку [2].

Інший варіант реформування пропонує створення полі-валютної системи, тобто відтворення золотовалютного стандарту, що спирається на три ключові валюти – американський долар, японську єну та євро. В цій системі повинні переважати фіксовані, але періодично регульовані валютні курси. Згідно з цим проектом, золото повинно відігравати роль єдиного еквівалента на основі його ринкової ціни. На думку багатьох західних економістів, цей варіант реформування є можливим засобом стабілізації міжнародних валютно-кредитних відносин [2].

Зараз немає єдиної думки щодо варіантів реформування світової валютної системи. Але очевидно, що нова світова валютна система повинна задовольняти таким умовам:

- її функціонування не повинно залежати від будь-яких фінансових інститутів окремих країн;
- вона повинна сприяти ефективному проведенню міжнародних торгово-економічних відносин;
- вона має бути здатна автоматично вирівнювати дисбаланси, що виникають у світовій економіці [2].

Отже, світова валютна система – це сукупність економічних відносин у світовій господарській сфері, що пов'язані з функціонуванням валюти. Останні десятиліття світова валютна система функціонує недостатньо ефективно, відсутня стабільність міжнародних економічних відносин в цілому. Причиною недостатньої ефективності сучасної світової валютної системи було реформування Бреттон-Вудської валютної системи. Існують декілька основних варіантів реформування світової валютної системи, проте наразі немає єдиної думки щодо ефективності та дієвості цих варіантів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Астахова І. Е.

Література: **1.** Хорунжин М. Г. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения : учеб. пособие. Рубцовск : Рубцовский индустриальный ин-т, 2015. 194 с. **2.** Мировая валютная система. URL: https://www.grandars.ru/student/mirovaya-ekonomika/mirovaya-valyutnaya-sistema.html. **3.** Навой А. В. Роль мировых денег в глобальном перераспределении дохода. Москва : ИЕ РАН, 2017. 130 с. **4.** Смыслов Д. В. Основные особенности современной мировой валютной системы // Мировая валютая система: настоящее и будущее. Москва : Ин-т Европы РАН, 2016. С. 43–55. **5.** Головнин М. Ю. Проекты реформирования мировой валютной системы // Мировая валютая система: настоящее и будущее. Москва : Ин-т Европы РАН, 2016. С. 10–17. **6.** Вергун В. Л. Бреттон-Вудська валютна система // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / редкол. : Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ : Знання України, 2004. Т. 1. 760 с. **7.** Ершов М. В. О рисках мировой валютной системы // Мировая валютая система: настоящее и будущее. Москва : Ин-т Европы РАН, 2016. С. 17–22.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВІСНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІКУ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ

УДК 657

Власенко О. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено типові форми документування операцій з розрахунків заробітної плати та оплати робочого часу. Розглянуто законодавче та нормативно – правове регулювання обліку і звітності розрахунків з оплати праці. Сформовано завдання табельного обліку.*

Ключові слова: *зарплата, організація бухгалтерського обліку, первинні документи, контроль, облікові регістри.*

Annotation. *The standard forms of documentation of payroll and payroll operations have been investigated. Legislative and regulatory regulation of accounting and reporting of payments for labor is considered. A personnel accounting task is formed.*

Keywords: *salary, organization of accounting, primary documents, control, accounting registers.*

Актуальність теми зумовлена необхідністю ведення постійного й обґрунтованого контролю за операціями, пов'язаними з нарахуванням та виплатою заробітної плати, оскільки вони є однією з провідних складових суми витрат, що, своєю чергою, впливає на визначення фінансового результату роботи підприємства. Здійсненню такого контролю сприяє достовірне відображання інформації в регістрах первинної документації.

Метою статті є детальне дослідження документального оформлення операцій з обліку праці та її оплати, адже важливо не лише провести достовірні розрахунки, а й правильно їх оформити.

Детальному вивченню теоретичних і практичних питань обліку робочого часу та оплати праці в науковій та навчальній літературі приділено велику увагу. Серед вітчизняних науковців можна виділити: Я. Д. Крупку, З. В. Задорожного, О. В. Єгорову, М. Ю Дорогань-Писаренко, Ю. Г Абрамчук, І. В Гуменну П. М Тютюника.

У процесі провадження своєї діяльності на будь-якому підприємстві виникає необхідність нарахування та виплати заробітної плати працівникам, документальною базою цього виступають типові форми розпорядчих документів, створених відповідно до вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 року № 88 [1] .

Згідно з вимогами чинного законодавства та Наказом Держкомстату України від 5 грудня 2008 року № 489 «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» [2] на сьогодні є чинними форми первинного документообігу відносно обліку праці, її оплати, використаного робочого часу, особового складу, що наведені на рис. 1.

Питання обліку особового складу є обов'язковим для будь-якого підприємства, незважаючи на форму власності, зазвичай цей обов'язок виконується відділом кадрів або іншою відповідальною особою. У цьому випадку в ролі основних розпорядчих документів виступає кадрова документація [3], що наведена на рис. 1.

Контроль за дотриманням дисципліни робочого часу, розрахунком заробітної плати, а також для складання звітності з праці ведеться за допомогою табелю обліку робочого часу і розрахунку заробітної плати. Форма П-13 «Табель обліку виконання робочого часу» може бути модифікована та доповнена відповідно до специфіки роботи підприємства, враховуючи особливості галузі [4]. Основні первинні документи з обліку використання робочого часу наведено на рис. 1.

Облік розрахунків з працівниками з оплати праці здійснюється на основі розрахунково-платіжної відомості, яка використовується для розрахунку і водночас для видачі заробітної плати. Інформація про авансові виплати та про суми утримання внесків, вирахуваних по заробітній платі в минулому місяці, знаходить своє відображення в особовому рахунку (форма П-54). Накопичувальна карта обліку виробітку і заробітної плати

© Власенко О. В., 2021

(форма П-55) застосовується в тому випадку, якщо об'єм первинних документів з обліку виробітку працівників є значним і потребує групування даних первинного обліку [5].

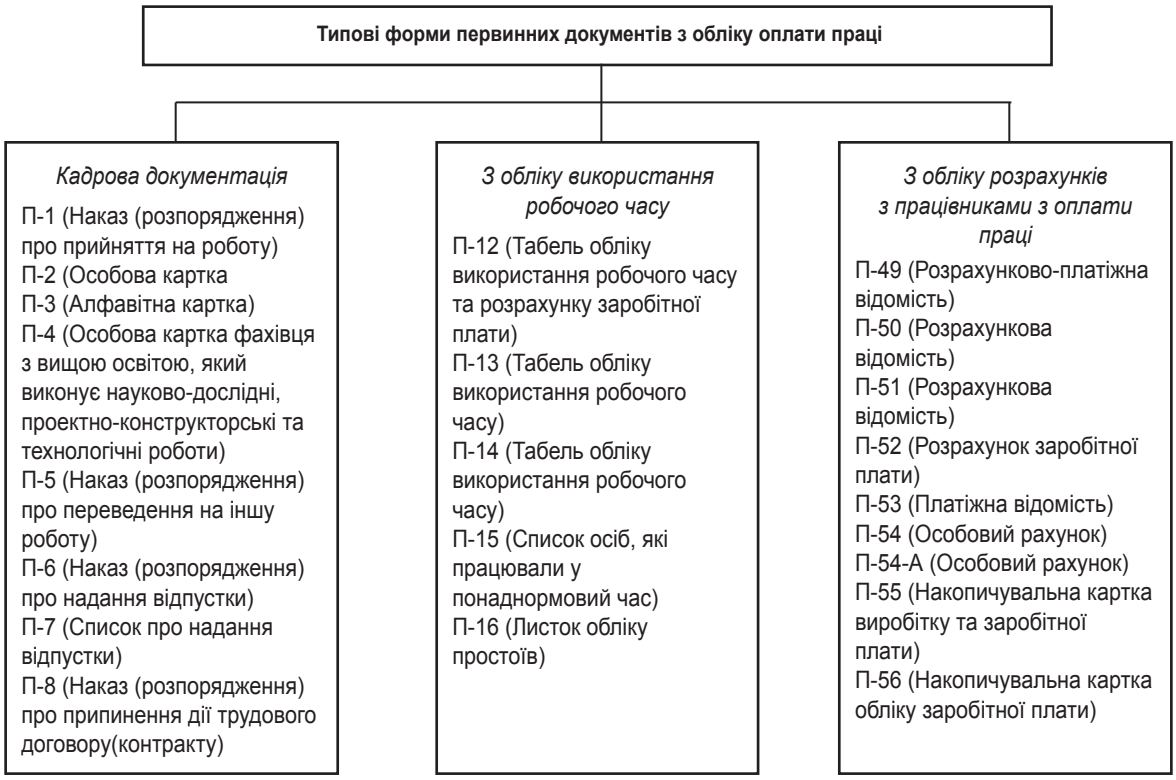

Рис. 1. **Типові форми первинних документів з обліку оплати праці**

Табельний облік ведеться з метою контролю за трудовою дисципліною, а також раціональності використання робочого часу, основні його завдання неведені на рис. 2.

Рис. 2. **Завдання табельного обліку**

З метою документування розрахунків з оплати праці існує багато документів. Незважаючи на це, ці первісні регістри мають спільне призначення, вони відрізняються один від одного, тому при фіксації та документуванні подій бухгалтер має бути уважним [6]. Важливо підкреслити той момент, що водночас є необхідність відслідковувати вимоги та зміни чинного законодавства з метою уникнення розбіжностей.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок про те, що документування оплати праці можна охарактеризувати як письмове свідчення про здійснення господарський операцій, що надає юридичної сили даним бухгалтерського обліку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 №996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці (Форми N П-1, П-2, П-3, П-4, П-5, П-6, П-7). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text. **3.** Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. [та ін.]. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22518/1/Finansovyj_Oblik-2017.pdf. **4.** Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз : навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1260/1/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf. **5.** Фінансовий облік : конспект лекцій / укл. : М. Ю. Абрамчук, Ю. Г. Гуменна, І. В. Тютюник, П. М. Рубанов. Суми : СумДУ, 2018. 395 с. URL: https://lib.sumdu.edu.ua/library/docs/rio/2018/Finansovyi_oblik.pdf. **6.** Фольварочна Г. Табельний облік: порядок застосування. *Кадровик України.* 2018. № 5. С. 28–35. URL: https://profpressa.com/media/pdf/kadrovyk/2018/5/9fabe7441db64519815fe0b2105ed099.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРА НА ПРИКЛАДІ ПСП «ДНІПРОВСЬКІ ЗОРІ»

УДК 657

Власенко О. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сучасну методику організації обліку готової продукції сільськогосподарського підприємства. Описано процеси систематизації та відображення інформації у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *кготова продукція, регістри обліку, виробництво, бухгалтерський облік, первинні документи.*

Annotation. *The state-of-the-art methodology for organizing the accounting of finished agricultural products is considered. The processes of systematization and display of information in primary documents and accounting registers are described.*

Keywords: *finished products, accounting registers, production, accounting, primary documents.*

Актуальність теми зумовлена тим, що звітність про облік готової продукції є невід'ємною частиною фінансової звітності підприємства та здатна впливати на інформацію про прибутки підприємства та кінцевий фінансовий результат.

Метою написання наукової роботи є дослідження методології обліку готової продукції на підприємстві сільськогосподарського сектора.

© Власенко О. В., 2021

Детальному вивченню теоретичних і практичних аспектів обліку на підприємствах у науковій та навчальній літературі приділено велику увагу. Серед вітчизняних науковців можна виділити таких як: О. Амоша, В. Буряковський, В. Волканов, Д. Дяковський, Н. Ущапівська й ін.

Оскільки метою діяльності підприємства є отримання прибутку та забезпечення власного розвитку в майбутньому, слід розуміти, що запорукою досягнення цих цілей є провадження фінансового обліку відповідно до чинного законодавства [1].

Сільське господарство – це вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування і призначена для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі. Сільське господарство складається з ряду галузей (рослинництва, тваринництва, переробних виробництв та ін.), які виробляють різноманітну продукцію і продукцію власної переробки.

Бухгалтерський облік в сільському господарстві (сільськогосподарський облік) є системою, яка забезпечує збір, реєстрацію та узагальнення всієї інформації про майно та зобов'язання підприємства в грошовому еквіваленті, відповідно до специфіки цієї галузі.

Особливості обліку сільськогосподарської продукції визначаються сезонними умовами виробництва, адже процеси виробництва не завжди збігаються с часом отримання готової продукції: витрати праці тривають увесь рік, в той час як продукцію рослинництва зазвичай отримують у певну пору року, а її собівартість визначається лише після збирання врожаю.

Документальне оформлення цих процесів здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій із застосування регістрів бухгалтерського обліку [4].

Облік готової продукції ведеться за формою № 29 с/г (Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів та ягід і винограду). Тут своє відображення знаходить інформація про посівну площу, про площу, з якої зібрали готову продукцію, про обсяг виробництва у початково оприбуткованій масі, про обсяг виробництва у масі після доробки.

На сьогодні для підприємств сільськогосподарського сектора не розроблено більш сучасних форм, ніж ті, що були затверджені ще в 70-х роках минулого століття.

Документами, на основі яких відбувається оприбуткування зерна на тік або зерносховище, є талони, путівки, або реєстри приймання зерна.

У своїй діяльності ПСП «Дніпровські зорі» застосовує метод талонного документування. На рис. 1 наведено схему документообігу по операціях з оприбуткування зерна.

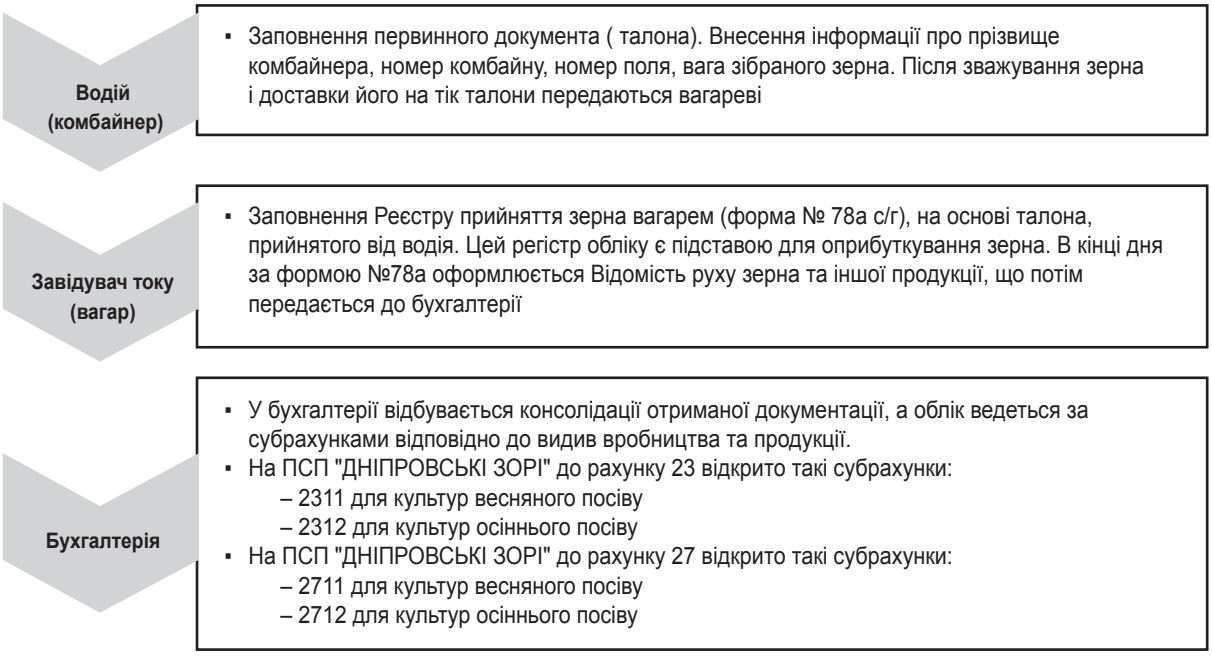

Рис. 1. **Документообіг з оприбуткування готової продукції**

Вартість оприбуткованого зерна може визначатися залежно від прийнятої підприємством облікової політики.

Готова продукція оцінюється на вибір одним із методів, передбачених п. 12 П(С)БО 30 «Біологічні активи» [3]:

- за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані в місці продажу витрати;
- виробничою собівартістю відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» [2].

На ПСП «ДНІПРОВСЬКІ ЗОРІ» продукція оприбутковується з виробництва за плановою собівартістю. В кінці року визначається фактична собівартість продукції і виявляється різниця між плановою та фактичною собівартістю. Сума різниці списується на ті ж рахунки, за якими протягом року проводилися записи по надходженню і використанню продукції за плановою собівартістю [5].

Продукція оприбутковується від урожаю за формою сільськогосподарського обліку № 87 «Накладна внутрішньо-господарського призначення», в ній зазначається кількість відпущеної продукції.

Господарські операції з обліку готової продукції на ПСП «ДНІПРОВСЬКІ ЗОРІ» за 4 квартал 2019 р. наведено в табл. 1 [6].

Таблиця 1

Кореспонденція рахунків за операціями з обліку готової продукції на ПСП «ДНІПРОВСЬКІ ЗОРІ» за 3 квартал 2019 р.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Дебет	Кредит	
1	Витрати за період	2311	91	4235536,81
2	З виробництва передано готову продукцію	271	2311	5851178,38
3	Витрати за період	2312	91	1656831,37
4	З виробництва передано готову продукцію (Кукурудза)	271	2311	242280,00
5	З виробництва передано готову продукцію методом сторно	271	2311	67800,00

У підсумку можна сказати, що аналітичний облік готової продукції на підприємствах сільського господарства ведеться за місцями її зберігання та окремими видами в натуральних, умовно-натуральних і вартісних показниках.

Виявлено, що на ПСП «ДНІПРОВСЬКІ ЗОРІ» для документального оформлення надходження та руху отриманого зерна застосовують форми, затверджені ще в 70-х роках минулого століття, адже нових форм на сьогодні немає.

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок про те, що реформування вітчизняної системи обліку сільськогосподарського комплексу та забезпечення відповідності до основних принципів та вимог міжнародних стандартів є суттєвою необхідністю.

Основними напрямками для вдосконалення обліку сільськогосподарської продукції можуть бути такі дії: автоматизація роботи на складах, створення сучасних форм первинних документів з оприбуткування та руху продукції сільськогосподарського виробництва, забезпечення контролю над збереженням продукції сільськогосподарського виробництва на складах, забезпечення своєчасності відображення в бухгалтерському обліку всіх господарських операцій підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. **2.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-

00#Text. **3.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.2005 № 790. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text. **4.** Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.201. № 433. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text. **5.** Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : Наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 № 132. URL: http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0132555-01. **6.** Андрусенко А., Басова И., Клиженко Я. Альбом бухгалтерских проводок. Киев : Фактор, 2015. 544 с.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

УДК 657.1

Воскобійник О. М.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано роль та особливості земельних ділянок в економічному обороті. Визначено основні цілі обліку земель і вказано типову проблематику обліку земельних ресурсів. Запропоновано варіанти поліпшення обліку землекористування для відображення операцій із земельними ділянками.*

Ключові слова: *земля, земельна ділянка, облік земельних ресурсів, ринок землі.*

Annotation. *The role and features of land plots in the economic turnover are analyzed. The main goals of land accounting are determined and the typical problems of land accounting are indicated. Proposed options for improving land use accounting to reflect land transactions.*

Keywords: *land, land plot, accounting of land resources, land market.*

На сьогодні в складних умовах економічного положення, державного боргу України та дефіциту бюджету стає актуальним питанням продажу землі. Питання обліку земельних ресурсів набуває такої актуальності саме тому, що учасникам земельного ринку варто знати всю інформацію про її показники (якісні, кількісні, грошові) та їх господарське використання. Саме тому виникає необхідність у дослідженні та покращенні методології обліку сільськогосподарської землі.

В аграрній сфері головним засобом, який не може бути замінений іншими засобами виробництва та має майже необмежений період користування, являється земля. Як виробничий фактор земля може цілком набувати ознаки активу, оскільки в майбутніх періодах можна отримати від її ресурсів чималу економічну вигоду.

Дослідженнями проблеми обліку сільськогосподарських земельних ресурсів в Україні в своїх роботах розглядали такі вчені як Остапчук Т. П. [1], Литвинець Ю. І. [2], Жук В. М. [3], Присяжнюк С. В. [4] та ін.

Метою цієї статті є висвітлення теоретичних основ щодо облікового забезпечення земельних відносин аграрної сфери та представлення певних практичних рекомендацій щодо вдосконалення методології обліку земель.

© Воскобійник О. М., 2021

Земля сільськогосподарського призначення – це та категорія земель, земельного фонду України, які надаються задля потреб сільського господарства або призначені для вказаних цілей. Однак земля є специфічним об'єктом власності, який має чимало ознак, що дають змогу відрізнити їх від інших, саме тому варто приділяти більше уваги щодо розробки підходів з бухгалтерських питань. Задля більш ефективного використання такого потенціалу необхідно включати землю в економічний оборот і розробляти структурну дієву методику помірного використання її ресурсів. Це передбачається як і відповідним нормативно-правовим регулюванням, так і дієвим обліком.

Правовою основою регулювання земельних відносини в країні є стаття 13 Конституції України, яка визначає землю як природний ресурс, що є об'єктом права власності українського народу. До того ж, відповідно до пункту 37 МСФЗ 16 «Основні засоби», земля може відноситися або до класу «Земля», або ж до класу «Земля та будівлі». Зміст аналітичного обліку земельної ділянки узаконюється статтею 203 Земельного кодексу України, що визначає облік кількості і якості земель [5].

Облік земельних ділянок ґрунтується на відображенні їх у первинних документах, регістрах обліку із перенесенням даних за певними кореспондуючими рахунками та звітах.

В обліково-аналітичному процесі земельні угіддя класифікують за: суб'єктами права власності, власності та користування, ступенем використання у господарській діяльності, галузевою ознакою, ознакою участі у кредитуванні [6].

Основною ціллю бухгалтерського обліку земельних ділянок є представлення відомостей про землю для всіх користувачів, аби задовольнити потреби суспільства щодо стану цього національного багатства та запитів внутрішніх споживачів для управлінських рішень, які націлені на забезпечення вигідного користування землею.

Тому основними завданнями обліку земельних угідь є повне та достовірне забезпечення документального оформлення та відображення усіх операцій із землею на рахунках бухгалтерського обліку; контроль за своєчасністю відображення у регістрах всіх операцій, що вказують на якість земельної ділянки; формування інформаційної бази, задля постійного контролю за підтримку та покращення якості ґрунту та повноти його використання; надання об'єктивної інформації для можливості заповнення звітності; перевірка правильності та своєчасності відображення в обліку та сплати земельного податку.

Звертаючи увагу на постійні зміни на земельному ринку, можна стверджувати, що інформаційна основа обліку землі значною мірою базується в основному на даних кількісного характеру. Обліковуючи земельну ділянку варто брати до уваги всі специфічні особливості, які властиві лише певному об'єкту обліку. Зазвичай такими особливостями є те, що:

1. земля не є об'єктом обліку, ним є сама окрема земельна ділянка;
2. земельна ділянка не підлягає ліквідації;
3. на вартість земельної ділянки амортизація не нараховується;
4. лише у разі дооцінки може бути збільшена первісна вартість;
5. витрати, які пов'язані із покращення земель, не впливають на збільшення первісної вартості, а обліковуються на рахунку 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель» і можуть амортизуватися.

До того ж якісний облік проявляється опосередковано, оскільки облік собівартості продукції чи прибутку від реалізації залежить від родючості ґрунту (це врегульовано тим, що інформація, яку надає бухгалтерський та фінансовий облік, показує стан об'єкта в певний період на точну дату в грошовому виразі, а якісні значення вказуються у певних одиницях, незалежно від кінцевого результату використання).

На цей момент в бухгалтерському обліку наявні такі об'єкти земельних відносин, як: капітальні витрати земельні ділянки та права користування ними.

В цілому землю як власність варто розглядати в бухгалтерському обліку відносно права користування та способу набуття права на власність.

Варто зазначити, що право користування земельною ділянкою є нематеріальними активами підприємства. Земля, яка перебуває в операційній оренді, відображається на позабалансових рахунках, що в рази зменшує доступну інформативність даних їхнього стану.

Беручи до уваги усі особливості притаманні земельному обліку, можна побачити, що зазвичай немає чіткого, систематичного інформаційного забезпечення, оскільки на цей момент ця база формується здебільшого

лише системою бухгалтерського обліку. Хоча в ньому не міститься потрібних спеціальних даних для здійснення оцінки земельних ділянок і подальшого перенесення на бухгалтерські рахунки.

У МСБО 16 наведено необхідність відображення інформації про земельні ділянки у звітності, при цьому вказано обліковою політикою для обліку земельних ділянок передбачається модель переоцінки, то у фінансовій звітності обов'язково має бути інформація про незалежного оцінювача, методи, балансову вартість тощо (п. «б», «в» п. 77 МСБО 16).

Спираючись на ці положення, варто зазначити, що у бухгалтерському обліку неможливе відображення об'єкта без його достовірної оцінки. Наразі в більшості випадків підприємства не мають змоги купувати землі, тому зазвичай орендують у фізичних осіб. Виходить, що ті активи, які не належать підприємству, а просто перебувають на правах оренди, не обліковуються на балансі підприємства-орендаря. І згідно з законодавством землі такого призначення не введені в економічний оборот підприємств. Це є досить серйозним бар'єром для розвитку аграрної сфери.

Аналізуючи вищесказане, можна зробити висновок, що земельні ділянки в обліку є окремим об'єктом у складі активів підприємства, але порядок обліку на цей момент не досконалий, саме тому варто розробити первинні форми документів задля відображення їх на бухгалтерських рахунках. Для того щоб облік земельних ділянок був більш повним і достовірним, необхідно визначати вартісну оцінку землі, контролювати ефективність використання земель, стан і переходи між формами власності, на основі усієї цієї інформації складати фінансову звітність і розробити окремий стандарт для обліку земель сільськогосподарського призначення.

У зв'язку із зняттям мораторію на продаж сільськогосподарських земель 1 липня 2021 року, слід звернути увагу на необхідність розробки окремого стандарту для обліку земель сільськогосподарського призначення, що надійно регулюватиме їх облік.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: 1. Остапчук С. М. Китайська модель обліку землекористування: уроки для України. *Облік і фінанси.* 2017. № 2. С. 57–62. **2.** Литвинець Ю. І. Обліково-контрольне забезпечення управління орендними земельними відносинами в сільськогосподарських підприємствах : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2013. 239 с. **3.** Жук В. М. Бухгалтерський облік земель сільськогосподарського призначення. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси».* 2008. Вип. 5 (20). Ч. 1. С. 179–185. **4.** Присяжнюк С. В., Новодворська В. В., Любар О. О. Земельні ресурси як об'єкт бухгалтерського обліку. *Збірник наукових праць ВНАУ.* 2012. № 1 (56). Т. 2. С. 219–223. **5.** Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: http://code.leschishin.org/lc/lc05.php. **6.** Бінчаровська Т. А. (2017). Теоретичні підходи до тлумачення економічної сутності об'єктів земельних відносин. *Електронне видання.* URL:http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5823. **7.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». URL: http://www.minfin.gov.ua/file/ link/320289/file/IAS%2016.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 631.11.009.12

В'юнник Н. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У роботі розглянуто теоретико-методичні аспекти формування конкурентних переваг на аграрному підприємстві. Проаналізовано проблеми розвитку та визначено чинники, які впливають на конкурентоспроможність агарних підприємств.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкуренція, аграрне підприємство, конкурентоспроможність підприємства, джерела інновацій.*

Annotation. *The work considers theoretical and methodological aspects of formation of competitive advantages on agrarian enterprises. The problems of development were analyzed and the factors that affect the formation of competitive ability of agrarian enterprises were identified.*

Keywords: *competitiveness, competitive advantages, competition, agrarian enterprises, competitiveness of enterprises, innovation drivers.*

Сьогодні пришвидшення процесу євроінтеграції супроводжується збільшенням конкуренції на внутрішньому та на зовнішньому ринку, що змушує підприємство працювати над створенням нових конкурентних переваг. Аграрний сектор має стратегічне значення для України. Саме тому в умовах зростання зовнішнього впливу на економіку країни стає потреба розробки нових рішень, спрямованих на формування конкурентоспроможності та забезпечення на цій основі сталого розвитку в цій галузі.

Також важливість цього процесу в цілому зазначено у працях таких іноземних вчених-економістів, як: М. Портер, І. Ансофф, Ф. Котлер, А. Томпсон, а також вітчизняних дослідників: А. Воронкової, В. Герасимчука, І. Кузнецової, В. Аранчій, П. Саблук, О. Ульянченко, І. Труніної та ін. Вивчення напрацювань цих учених дозволяє отримати уявлення про теоретичні та методологічні засади розвитку конкурентоспроможності, конкурентного середовища.

Метою статті є узагальнення та поглиблене дослідження процесів формування конкурентоспроможності та розроблення практичних рекомендацій щодо створення конкурентних переваг аграрних підприємств.

Перш за все, слід зазначити, що конкурентоспроможність – це здатність певного об'єкта або суб'єкта перевершити конкурентів у заданих умовах. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України – це запорука розвитку.

За відсутності конкурентоспроможності та стійкості конкурентних переваг неможливо досягти сталого розвитку аграрного сектора. Конкуренція розвиває потенціал і виконує важливу функцію, постійно стимулюючи розвиток підприємства.

Конкурентні переваги за проявом і формами виникнення поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні конкурентні переваги мають у собі імідж підприємства в ринковому середовищі, особливості обслуговування споживачів, співвідношення якості та ціни, розуміння споживачем інновацій підприємства. До внутрішніх переваг відносяться: особливості організаційного та управлінського потенціалу, маркетингова, інноваційна, інвестиційна, фінансова та виробнича діяльність.

Джерелами формування конкурентних переваг на підприємстві є: кваліфіковані кадри, сприятливі умови виробництва, створення нової продукції або інших інновацій, зниження собівартості продукції, а також її ви-

© В'юнник Н. В., 2021

сока якість, унікальний асортимент, оптимальний асортимент, який відповідає потребам споживача, високий рівень соціальної відповідальності, регулювання цін продукції підприємством [1, с. 147–150].

Фактори, від яких залежить забезпечення можливості конкурентних переваг:

– висока якість, що являє собою збільшення цінності для покупця або за рахунок підвищення ефективності продукції для задоволення потреби споживачів, або за рахунок зменшення їх затрат;

– унікальний продукт, який стає особливо цінним для споживача;

– поява нових технологій;

– швидкість реалізації та повернення інновацій;

– удосконалення виробництва;

– ефективне використання ресурсів і їх оптимальне співвідношення [2].

Інформаційна система створення нових конкурентних переваг на основі результатів моніторингу включає:

1) інформацію про життєві цикли з конкурентними перевагами, що дозволяє визначити момент, необхідний для введення нової переваги у тому випадку, якщо одна з наявних застаріла, знаходиться на етапі зникнення;

2) статистичні й експертні дані про наявні вимоги ринку, які враховують бажання споживачів. Ця інформація є надзвичайно важливою для компанії, оскільки споживачі в ринковій економіці диктують свої умови та виграють в інших компаній;

3) інформацію про конкурентні переваги підприємств-конкурентів і їх слабкі місця, що дає можливість підприємству приймати рішення щодо створення нових таких переваг, які ще не задіяні конкурентами, й про можливість створення зазначених переваг, за допомогою яких можна тиснути на конкурентів, послаблюючи тим самим їх позиції [3, с. 122].

Для того щоб конкурентна перевага приносила перемогу у боротьбі з конкурентами, вона повинна відповідати таким вимогам: вигідно відрізнити компанію від конкурентів; забезпечити довгострокове положення на ринку для задоволення конкретних потреб споживачів, тобто специфічного сегмента або цільової групи; на підставі конкретних ресурсів та здібностей підприємств, що відрізняють його від конкурентів; мати інноваційну орієнтацію; бути гнучким, адаптуватися до змін у ринковому середовищі; бути створеною на стратегічному рівні, беручи до уваги взаємодію та дотримання всіх функціональних областей підприємства [4].

Найбільш типовими джерелами інновацій, які можуть змінити конкуруючи сили, зокрема агропромислового підприємства, є такі:

1. Нові технології. Зміна технології може створювати можливості для творення нової продукції, нових методів маркетингу, виробництва або доставки та вдосконалення супроводжуючих послуг. Зміна керівництва, швидше за все, виступає в цих галузях, де різка зміна технології викликає старіння знань колишніх лідерів.

2. Нові або змінені потреби споживачів. Часто конкурентна перевага з'являється або переходить з рук до рук, коли покупці здаються абсолютно новими запитами, або їхнє бачення «ідеального» продукту різко відрізняється. Ті фірми, що вже закріпилися на ринку, можуть не помічати або не реагувати належним чином, оскільки це вимагає створення нового ланцюга цінностей.

3. Зміна вартості або наявності ресурсів. Конкурентна перевага часто рухається від одного гравця до іншого через зміну абсолютної або відносної вартості виробничих компонентів. Гнучке управління шукає таку перевагу, адаптуючись до нових умов, тоді як конкуренти не в змозі цього зробити.

4. Поява нових сегментів. Ще одна можливість отримання конкурентної переваги виникає, коли створюється абсолютно новий сегмент промисловості або перегрупування існуючих сегментів. Існує можливість не тільки перейти до нової групи покупців, але також знайти новий, більш ефективний спосіб виготовлення деяких видів продукції.

5. Зміни законодавчого регулювання. Зміна державної політики в таких сферах, як стандарти, охорона навколишнього середовища, вимоги до нових галузей та обмеження торгівлі – ще один загальний стимул для інновацій.

Існуючі лідери ринку, адаптовані до певної «ігрової політики», в той час, коли вони раптово змінюються, не можуть відповідати цим змінам в повній мірі [5, с. 44].

Аграрна галузь дуже приваблива для інвестицій. Це можливість мати підприємство з вищим рівнем прибутку. Будь-яке підприємство при виході на ринок стикається з перешкодою в особі конкурентів, які змушують організацію підлаштовувати та регулювати свою діяльність під параметри ринку. Винятком є лише випадки, коли компанія випускає зовсім інший, що раніше не представлений на ринку інноваційний товар. Однак новий товар може являти собою лише модернізацію такого, що вже існує. У будь-якому випадку попередньо необхідно провести ретельний аналіз конкурентів, розглянути їх конкурентні переваги, а також недоліки. Це здійснюється з метою виявлення своїх найбільш значущих переваг, їх раціонального використання для отримання прибутку, що в край важливо в аграрному секторі.

Для аналізу конкурентної ситуації найбільшу популярна модель конкуренції Портера. Модель Портера дозволяє оцінити конкурентне середовище за п'ятьма конкурентними силами, які представлені у вигляді певних груп, що впливають на стан підприємства в галузі. Таким чином, проводиться оцінка значення кожної конкурентної сили і їх вплив на діяльність підприємства.

Структуру галузі визначають такі п'ять факторів:

- інтенсивний рівень суперництва серед присутніх конкурентів на ринку;
- ринкова влада споживачів (постійні клієнти галузі);
- ринкова влада постачальників;
- загроза появи на ринку товарів-замінників;
- загроза появи на ринку нових гравців, тобто компаній, що вступають в галузь.

Поява нових гравців М. Портер розглядає як загрозу. Зазвичай нові гравці привносять на ринок нові виробничі потужності, нові технології, нові ресурси, що може бути потрясінням для галузі, змінювати поведінки споживачів, задавати нові стандарти роботи для існуючих гравців. Сила впливу нових гравців залежить від вхідних бар'єрів галузі. У цій галузі вхідні бар'єри досить великі. Новим гравцям складніше вступити на ринок і зайняти вільну нішу, бо занадто високі початкові витрати на організацію тепличного комплексу. Також в аграрному секторі законодавчі, зокрема регуляторні процедури, можуть стати суттєвою перешкодою для входу.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновки, що ця галузь дуже приваблива для інвестицій, але вхідний бар'єр досить великий, сюди досить складно потрапити, що знижує потенційну кількість конкурентів. У сучасних умовах господарювання важливим є формування та збереження у довгостроковій перспективі конкурентних переваг підприємства. Необхідно використовувати стратегічні технології в новій формі господарювання, а саме застосовувати інноваційний маркетинг і менеджмент, впровадження інновацій та створення нової продукції для споживачів. Також доцільно перманентно проводити дослідження, пов'язані з розробкою можливостей забезпечення стійких конкурентних переваг, що відповідатимуть ключовим факторам успіху в аграрному секторі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Труніна І. М. Особливості вивчення та формування конкурентних переваг вітчизняних підприємств. *Проблеми економіки.* 2012. № 3. С. 147–150. **2.** Харчук Т. В. Підходи до визначення конкурентних переваг підприємства. *Экономика и управление.* 2011. № 6. С. 68–71. **3.** Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби. *Проблеми економіки.* 2012. № 4. С. 121–128. **4.** Саблук П. Т. Состояние и перспективы развития агропромышленного комплекса Украины. *Економіка України.* 2008. № 12. С. 4–18. **5.** Кривенко М. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка* : Економіка. 2008. № 99–100. С. 44–48.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ І ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 657.1

Гендін О. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості моделі ведення обліку бюджетних установах. Виокремлено найбільш вагомі наявні проблеми. Наведено шляхи та напрями реформування обліку в державних установах.*

Ключові слова: *ведення обліку, державний сектор, облік в бюджетних установах, реформування ведення обліку.*

Annotation. *The peculiarities of the model of accounting of budgetary institutions are analyzed. The most important existing problems are singled out. The ways and directions of accounting reform in state institutions are given.*

Keywords: *accounting, public sector, accounting in budgetary institutions, reforming accounting.*

Діяльність будь-якої організації, незалежно від форми її власності, підлягає обов'язковому відображенні в бухгалтерському обліку. Проте його ведення в державних установах має цілий ряд особливостей. Зокрема процес обліку в бюджетних установах є невід'ємною частиною управління державними фінансами. Так, від ефективності та точності проведення облікової діяльності залежить не лише діяльність однієї установи, а й держави загалом.

Наразі система ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності бюджетних установ знаходиться в процесі реформування. Раціональне використання наявних ресурсів нерозривно пов'язане з процесом контролю. Саме тому лише через удосконалення наявних механізмів, які слугують нормативною базою для бюджетних установ, можливо досягти ефективного виконання державою своїх функцій. Проте це неможливо без розуміння сучасного стану ведення в них бухгалтерського обліку.

Дослідженнями особливостей організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах у своїх працях займалися такі вітчизняні вчені, як Лень В. С. [1], Пантелєєв В. П. [2], Безверхий К. В. [3], Атамас П. Й. [4] та ін.

Метою цієї статті є узагальнення особливостей ведення обліку в бюджетних установах, аналіз проблем і визначення шляхів його подальшого вдосконалення та реформування.

Перш за все, необхідно визначити коло суб'єктів, які підпадають під тематику цього дослідження. Так у Бюджетному кодексі наводиться таке поняття: «бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно до державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими» [5, п. 12, ст. 2].

В основі бухгалтерського обліку вищезазначених установ лежить процес формування, затвердження та виконання кошторису. Оскільки ці організації фінансуються за рахунок державного та місцевого бюджетів, то проведення будь-яких операцій, згідно з чинним законодавством, щодо виконання бюджету здійснюють територіальні органи Державної казначейської служби України. Своєю чергою, за виконання кошторису бюджетної установи відповідає розпорядник бюджетних коштів. Тобто «бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань» [5, п. 47, ст. 2]. Поточний облік діяльності покладається на бухгалтерську службу, яка підпорядковується безпосередньо керівнику установи.

Так, сам процес виконання державного або місцевого бюджетів ведеться при застосуванні методу нарахування за кожною окремою операцією. Поточні операції за доходами та видатками реєструються в момент проведення відповідних платежів, а факт фінансування підлягає відображенню під час руху коштів з одночасним

© Гендін О. В., 2021

відображенням активних операцій або боргу. Нормативною базою щодо відображення даних в ході ведення обліку слугують національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, які були затверджені в ході виконання Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 рр. [6].

Проте все ще залишається ряд певних проблем щодо ведення бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема, невідповідність наявних національних стандартів із урахуванням змін до міжнародних стандартів, що потребує їхнього доопрацювання. Також не вирішено до кінця питання консолідації фінансової звітності суб'єктів державного сектора. Також перешкодою до більш ефективного функціонування системи управління державними коштами є складнощі обміну інформацією між різними державними структурами, зокрема, Мінфіном, Казначейством та розпорядниками бюджетних коштів. Причиною виступають відмінності в структурі різних установ, особливості документообігу та відсутності уніфікованого програмного забезпечення [6].

З метою вирішення цих і багатьох інших проблем КМУ було прийнято розпорядження Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року. Реалізація Стратегії спрямована на вибудову єдиного інформаційного середовища на базі вдосконалених національних стандартів і використання всіма державними установами плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, та створення ефективної моделі бухгалтерської служби.

Реалізація основних завдань цієї Стратегії дасть змогу продовжити модернізацію системи бухгалтерського обліку та підвищити рівень якості та порівнянності фінансової інформації. Зокрема, передбачається досягнення таких результатів:

– підвищення рівня відкритості, достовірності та прозорості фінансової звітності з метою забезпечення ефективності прийняття управлінських рішень у сфері державних фінансів;

– забезпечення порівнянності показників фінансової звітності державного сектора України та державного сектора інших країн;

– забезпечення консолідації фінансової звітності на різних рівнях;

– запровадження якісно нової системи підготовки та перепідготовки кадрів бухгалтерських служб суб'єктів державного сектора;

– підвищення статусу керівників бухгалтерських служб суб'єктів державного сектора та ефективності їх діяльності [6].

Так, згідно з планом заходів на I квартал 2021 року заплановано доопрацювання єдиного програмного продукту для ведення обліку та складання фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів. З 2020 року планується безпосереднє введення в експлуатацію цього програмного забезпечення на базі розпорядників і фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування. Заключним етапом виконання цієї стратегії передбачено функціонування системи автоматизації ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності в державному секторі. Також слід зазначити вже виконані заходи щодо здійснення Стратегії. Так, у 2019–2020 рр. було внесено ряд змін до нормативних документів. Зокрема, Наказом Міністерства фінансів України № 745 від 8 грудня 2020 року затверджені зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та Порядку його застосування.

Аналізуючи наведену вище інформацію, можна зробити висновок що питання ведення обліку в бюджетних установах є дійсно надважливим, а саме тому йому необхідно приділити максимум уваги. Хоча на цей час і існують певні незначні недоліки у функціонуванні цієї системи, проте вже багато зроблено для їх виправлення. Зокрема, слід зазначити наявність чіткого плану щодо подальшої модернізації та реформування обліку в державному секторі. Так, здійснено ряд заходів щодо відповідності НПСБОДС міжнародним стандартам, унормовано порядок оприлюднення річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності. В подальшому це дозволить удосконалити управління державними фінансами, стратегічним бюджетним плануванням і системою контролю за виконанням бюджету. Для того, аби процес обліку та контролю був більш ефективним, необхідно також оперативно проводити дослідження та впровадження іноземного досвіду щодо обліку в бюджетних установах. Адже впорядкування й оптимізація обліку цих установ дозволить покращити їх керованість й ефективніше розпоряджатись державними коштами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: **1.** Лень В. С. Облік у бюджетних установах : навч. посіб. Київ : Каравела, 2017. 564 с. **2.** Пантелєєв В. П. Облік у бюджетних установах : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 280 с. **3.** Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2020. 312 с. **4.** Атамас П. Й. Основи обліку в бюджетних установах : навч. посіб. Київ : Вид-во Центр навч. літ., 2015. 288 с. **5.** Бюджетний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text. **6.** Про схвалення Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 № 437-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-%D1%80#Text.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ РОЗШИРЕННЯ З МЕТОЮ ДОДАВАННЯ ДИНАМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

УДК 657.658

Глушко А. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні підходи щодо визначення сутності фінансового стану підприємства та проаналізовано основні групи показників оцінки фінансового стану підприємства. Запропоновано розширення показників з метою додавання динамічної складової і вдосконалення оцінки фінансового стану підприємства.*

Ключові слова: *фінансовий стан; оцінка фінансового стану; фінансова стійкість; ліквідність; прибутковість; ділова активність; платоспроможність; рентабельність.*

Annotation. *The main approaches to determining the essence of the financial condition of the enterprise are considered and the main groups of indicators for assessing the financial condition of the enterprise are analyzed. It is proposed to expand the indicators by adding a dynamic component and improving estimates of the financial condition of the enterprise.*

Keywords: *financial condition; assessment of the financial condition; financial stability; liquidity; profitability; business activity; solvency; profitability.*

Загалом уся діяльність підприємств, незалежно від їх галузі, спрямована безпосередньо на отримання якоїсь економічної вигоди та прибутку. Задля довготривалого позитивного функціонування підприємства та вибору необхідних ефективних управлінських рішень надзвичайно важливо своєчасно робити оцінку фінансового стану.

Сутність фінансового стану й методи його оцінювання у своїх працях розглядали такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як: Васьківська К. В., Сич О. А., Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А., Махер К. С., Ебдон К.,

© Глушко А. О., 2021

Бартл Д. Р., Брегг С., Петряєва З. Ф., Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюник Ю. М., Бутинець Ф. Ф., Бланк І. О., Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін.

Однак, незважаючи на значні внески перелічених вище науковців, деякі питання за досліджуваною темою все ще потребують додаткового, більш детального розгляду.

Метою написання статті є дослідження та розширення показників, котрі застосовують при оцінюванні фінансового стану підприємства заради поліпшення методики оцінювання.

Перш за все, необхідно визначити сутність фінансового стану підприємства. Твердження зазначені у певних відповідних нормативно-правових документів, а також деякі визначення, запропоновані зарубіжними та вітчизняними вченими, наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні підходи до визначення сутності фінансового стану підприємства

Джерело	Сутність
Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [1]	Фінансовий стан підприємства – сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства
Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств [2]	Фінансовий стан підприємства на конкретну звітну дату характеризує ступінь його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності, раціональність їх розміщення та ефективність використання
Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [3]	Фінансове положення (стан) є комплексним поняттям і відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредито і податкоспроможність і характеризується системою показників, які визначають на конкретну дату
Васьківська К. В., Сич О. А. [4]	Фінансовий стан підприємства – це найважливіша характеристика його ділової активності та надійності. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, є гарантом ефективності діяльності як самого підприємства, так і його партнерів
Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. [5]	Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання до розширення своєї діяльності
Махер К. С., Ебдон К., Бартл Дж. Р. [6]	Фінансовий стан – це поняття, яке на самому базовому рівні характеризує здатність підприємства виконувати його поточні або майбутні зобов'язання
Брегг С. [7]	Фінансовий стан – це поточний залишок зареєстрованих активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства

Отже, проаналізувавши вищенаведені терміни можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства є комбінованим поняттям, що являє собою якісну властивість діяльності підприємства в цілому, свідчить про змогу підприємства впроваджувати свою нормальну діяльність певний період часу в майбутньому та оцінюється завдяки використанню певної сукупності показників.

Задля отримання повної, неупередженої, точної інформації щодо фінансового стану підприємства, з'ясування змін у структурі його активів та пасивів, підтвердження інформації про його прибутки або збитки необхідно проводити оцінку й аналіз фінансового стану підприємства. Інакше кажучи, можна зазначити, що метою оцінки фінансового стану підприємства є виявлення реального становища підприємства та винахід можливих заходів щодо покращення його діяльності [8].

Узагалі оцінку фінансового стану підприємства роблять за допомогою груп показників, наведених на рис. 1, а також проводячи горизонтальний, вертикальний і факторний аналіз фінансової звітності.

Слід зазначити, що найбільш ґрунтовно визначення фінансової стійкості підприємства як динамічної інтегральної характеристики його спроможності до мобілізації фінансових ресурсів при мінімальному ризику для здійснення господарської діяльності, під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища наведено в роботі [9].

Інакше кажучи, фінансова стійкість підприємства – це, по суті, його можливість покрити всі необхідні витрати у зв'язку з достатнім рівнем забезпеченості грошовими коштами. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. зазначають, що для оцінки фінансового стійкості зазвичай використовують коефіцієнти, які

розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Деякі з цих коефіцієнтів наведено у табл. 2.

Рис. 1. **Основні групи показників оцінки фінансового стану** [5]

Таблиця 2

Показники оцінювання фінансової стійкості підприємства [10; 11]

Коефіцієнт	Спосіб розрахунку	Нормативне значення
коефіцієнт автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	≥0,5
коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	<0.5
коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$	<1
коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}}$	≥1
коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	$\frac{\text{Гроші та їх еквіваленти}}{\text{Власні оборотні кошти}}$	Збільшення

Розглядаючи поняття ділової активності підприємства з більш загальної точки зору можна стверджувати, що це будь-яка діяльність, яку здійснює підприємство для того, щоб отримати прибуток.

Задля оцінки ділової активності розраховують показники оборотності. Чим меншим є період обертання зазначених видів активів, тим скоріше вивільняються кошти, що надає можливості підприємству використовувати їх надалі.

До показників ділової активності відносяться: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської / кредиторської заборгованості та строки їх погашення; фондовіддача та інші. Варто зазначити, що нормативних значень для цих показників розроблено не було [9; 10; 12].

Майновий стан – це одна з характеристик фінансового стану підприємства, за допомогою якої оцінюється склад, розміщення, структура та динаміка активів і пасивів [11].

Для оцінки майнового стану підприємства проводять аналіз структури активів, тобто майна та аналіз структури джерел формування капіталу, тобто пасивів, за допомогою вертикального та горизонтального аналізу балансу або скороченого аналітичного балансу.

Ліквідність підприємства – здатність підприємства розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями шляхом перетворення активів на гроші [2].

Таким чином, за розумінням автора, ліквідність – це здатність майна в найкоротший термін перетворюватися в грошові одиниці. Тобто коефіцієнти ліквідності дозволяє оцінити здатність підприємства виконувати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі. Деякі з відносних показників оцінки ліквідності наведено в табл. 3. Нормативні значення показників ліквідності сформовано на основі думки Петряєвої З. Ф. Вона вважає, що саме такі значення є оптимальними у світовій практиці.

Таблиця 3

Показники ліквідності підприємства [8]

Коефіцієнт	Спосіб розрахунку	Нормативне значення
коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{Оборотні\ активи}{Поточні\ зобов'язання}$	2–2,5
коефіцієнт термінової ліквідності	(гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції + дебіторська заборгованість) / поточні зобов'язання	>0,7
коефіцієнт абсолютної ліквідності	гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції / поточні зобов'язання	>0,2

Під прибутковістю підприємства безпосередньо розуміють ефективність його діяльності, що проявляється у вигляді отримання прибутку. Тобто коефіцієнти прибутковості надають нам уявлення про взаємозв'язок прибутку та продажів. Для оцінки прибутковості підприємства зазвичай розраховують показники рентабельності, такі як: рентабельність капіталу; рентабельність власного капіталу; рентабельність продажу; рентабельність основної діяльності тощо [10].

Усі вищезазначені показники є основними ознаками фінансової стабільності підприємства, тому їх необхідно розраховувати задля визначення фінансового стану підприємства. Проте майже всі ці показники характеризують фінансовий стан підприємства на якусь конкретну дату, залежно від моменту проведення аналізу.

Зазначимо, що, на думку автора, при проведенні оцінки й аналізу фінансового стану підприємства також необхідно використовувати певні, більш динамічні показники, які дозволять оцінити фінансовий стан підприємства через якийсь проміжок у майбутньому. Одним із таких обов'язкових динамічних показників може бути фактор операційного важеля.

$$Фактор\ операційного\ важеля = \frac{Маржинальний\ дохід}{Прибуток}. \quad (1)$$

Цей показник дозволяє робити висновки щодо змін прибутку підприємства у відсотковому значені залежно від певних відсоткових змін обсягу реалізації. Інакше кажучи, якщо ми плануємо збільшити обсяг реалізації на певний відсоток, то нам необхідно помножити цей відсоток на фактор операційного важеля, і тоді ми дізнаємося, на скільки відсотків зміниться прибуток підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що фінансовий стан підприємства – це ознака його положення; забезпеченість підприємства необхідною кількістю фінансових ресурсів для пролонгування його звичайної діяльності. Своєчасна та систематизована оцінка фінансового стану підприємства є обов'язковою умовою для його подальшого позитивного, адекватного, прибуткового та довгострокового існування.

Проте задля отримання більших економічних вигід від проведення аналізу фінансового стану підприємства слід розраховувати й динамічні показники. Це дозволить більш точно й детально спрогнозувати майбутній фінансовий стан підприємства, що може значно вплинути на прийняття певних рішень щодо його подальшої діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: **1.** Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 (лист № 49/121). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text. **2.** Методичні рекомендації з аналізу та оцінки фінансового стану підприємства Центральної спілки споживчих товариств України від 28.07.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text. **3.** Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій Державної податкової адміністрації України від 27.01.1998 (лист № 759/10/20-2117). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2117225-98#Text. 4. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 236 с. **5.** Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінан-

совий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с. **6.** Maher C. S., Ebdon C., Bartle J. R. Financial condition analysis: A key tool in the MPA curriculum. Journal of public affairs education. 2020. Vol. 26. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15236803.2020.1717321. **7.** Steven Bragg. Financial position definition. 2020. URL: https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/10/financial-position. **8.** Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. для іноземних студентів. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 372 с. **9.** Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2016. 386 с. **10.** Євсєєва О. О., Анкіна О. С., Нікуліна С. В. Актуальність формування універсального підходу до оцінки фінансового стану підприємства на основі показників форм фінансової звітності. *Економічний простір.* 2019. № 148. URL: http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/197160. **11.** Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюник Ю. М. Економічний аналіз : навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА. 2018. 290 с. **12.** Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління».* 2018. Т. 29 (68). № 3. С. 173–180.

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

УДК 657.3:334.724.6

Гнилосир Н. Є.

Магістрант 1 року навчання
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто аналітичне забезпечення формування кошторису доходів і видатків бюджетної установи. Досліджено методику аналізу виконання кошторису бюджетної установи. Здійснено аналіз виконання кошторису на прикладі Котелевської селищної ради.*

Ключові слова: *кошторис, аналітичне забезпечення формування кошторису, аналіз виконання кошторису, доходи, видатки, бюджетні установи.*

Annotation. *The analytical providing of forming of estimate of acuestss and charges of budgetary establishment is considered in the article. Methodology of analysis of implementation of estimate of budgetary establishment is investigational. The analysis o fimplementation of estimateis carried out on the example of settlement council of Kotelva.*

Keywords: *estimate, analytical providing of forming of estimate, analysis of implementation of estimate, acuestss, charges, budgetary establishments.*

Постановка проблеми. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів оптимізація бюджетної сфери стала необхідною з метою удосконалення якості надання державних послуг і ефективності використання бюджетних коштів.

Тому все більш актуальним постає питання дослідження та оцінки діяльності бюджетних установ через вивчення методики формування та аналізу виконання їх кошторису. Завдяки цьому можна визначити напрямки використання виділених установі ресурсів, знайти причини недовикористання і надкошторисного витрачання коштів, а отже, контролювати раціональне використання державних коштів з метою ефективного управління бюджетною установою.

© Гнилосир Н. Є., 2021

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням аналітичного забезпечення формування та виконання кошторису бюджетних установ приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, серед яких Атамас П. Й., Джога Р. Т., Пігош В. А., Дікань Л. В., Соловйова Н. В.[3],Заросило А. [4], Лучко М. Р. [5], Любенко А. М., Федів Р. Є., Арбатська Т. Г. та ін.

Однак, незважаючи на детальні вивчення вчених-економістів особливостей аналізу виконання кошторису бюджетних установ, все ж таки це питання залишається актуальним у дослідженні діяльності бюджетних установ в умовах обмеженості ресурсів, тому обрана тема є актуальною і потребує подальших досліджень.

Мета цієї статті полягає у дослідженні аналітичного забезпечення формування виконання кошторису бюджетної установи та методики аналізу його виконання.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших функцій управління діяльністю бюджетної установи поряд з плануванням, організацією, обліком та контролем є аналіз.

Визначальним документом аналітичного середовища фінансового забезпечення бюджетних установ є Бюджетний кодекс України. Відповідно до п. 12 ст. 2 Бюджетного кодексу, бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими [1].

Відповідно до першого абзацу п. 5 Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» установам можуть виділятися бюджетні кошти тільки за наявності затверджених кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду [2].

Кошторис бюджетної установи є основним плановим документом, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на рік, відповідно до бюджетних призначень [3, с. 96].

Складання кошторису бюджетної установи здійснюється згідно з Постановою № 228 [2]. Кошторис доходів і видатків бюджетної установи складається з двох частин: загальний та спеціальний фонд, кожен з яких містить дохідну та видаткову частини.

Інформаційною базою для проведення аналізу діяльності бюджетних установ є дані системи бухгалтерського обліку, зокрема, форми фінансової звітності, бюджетної звітності (рис. 1) та кошторис [4, с. 96].

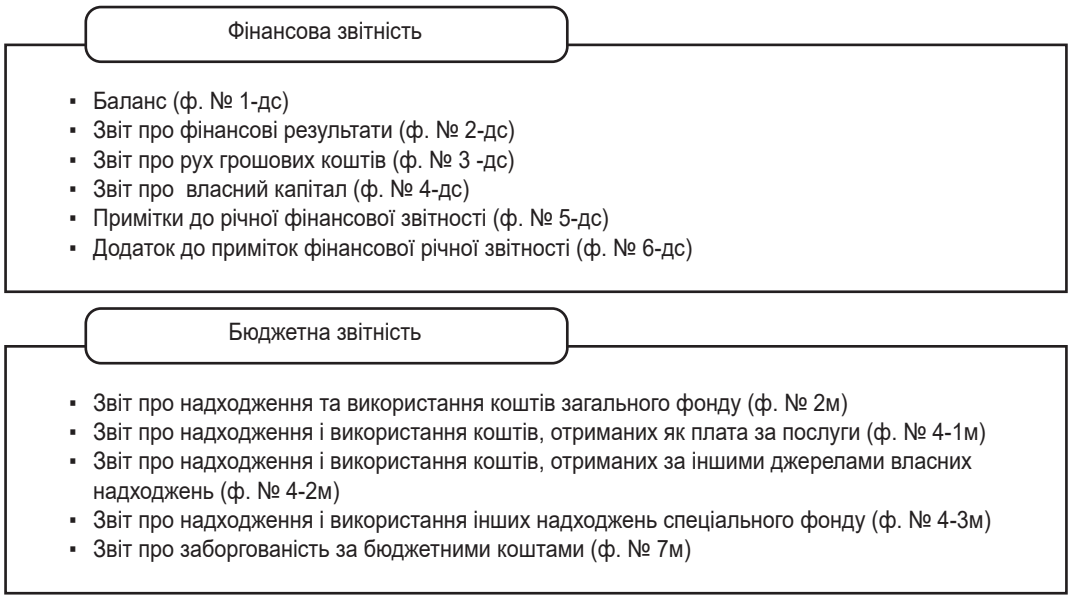

Рис. 1. **Форми фінансової та бюджетної звітності**

Джерело: розроблено автором за даними [4]

Методичні аспекти аналізу виконання кошторису дослідимо на прикладі даних річної фінансової та бюджетної звітності за 2017–2019 рр. Котелевської селищної ради, яка є органом місцевого самоврядування.

Установа застосовує меморіально-ордерну форму обліку та складає нижченаведені форми звітності. На виконання дохідної частини загального фонду кошторису впливає повнота та своєчасність отриманих асигнувань. Тоді як надходження спеціального фонду формуються за рахунок плати за надані установою послуги.

Виконання видаткової частини кошторису, в першу чергу, залежить від своєчасності та повноти отримання доходів загального та спеціального фондів.

Аналіз виконання кошторису видатків загального та спеціального фондів Котелевською селищною радою наведено у табл. 1.

За даними таблиці 1, у 2017 та 2018 роках спостерігаємо перевищення фактичних видатків над затвердженими в кошторисі, що свідчить про неефективне витрачання бюджетних коштів.

За даними таблиці 1, у 2017 та 2018 роках спостерігаємо перевищення фактичних видатків над затвердженими в кошторисі, що свідчить про неефективне витрачання бюджетних коштів.

У процесі аналізу виконання кошторису слід виявити відхилення видатків від передбачених кошторисом не тільки в узагальненому вигляді, а й за окремими статтями (табл. 2).

Завдяки даним табл. 2 ми можемо побачити, як саме дотримувалася установа планових витрат на ту чи іншу статтю.

Таблиця 1

Видатки Котелевської селищної ради за 2017–2019 рр.,тис. грн

Рік	Показник	Затверджено	Здійснено	Виконання, %
2017	Видатки загального фонду	14 533,49	16 750,29	115,3
	Видатки спеціального фонду	6 523,65	6 705,10	102,8
	Всього видатків	21 057,14	23 455,39	111,4
2018	Видатки загального фонду	15 590,25	17 922,08	115,0
	Видатки спеціального фонду	9 522,70	8 490,37	89,1
	Всього видатків	25 112,95	26 412,45	105,2
2019	Видатки загального фонду	21 563,23	20 944,03	97,1
	Видатки спеціального фонду	20 732,37	10 511,42	50,7
	Всього видатків	42 295,60	31 455,45	74,4

Джерело: розроблено автором на підставі бюджетної звітності установи

Таблиця 2

Виконання кошторису Котелевської селищної ради за загальним фондом у 2019 р., грн

Показник	КЕКВ	Затверджено на звітній рік	Касові видатки	Відхилення	Виконання, %
1	2	3	4	5	6
Оплата праці і нарахування на заробітну плату:	2100	5 434,23	5 415,69	-18,54	99,66
– оплата праці	2110	4 454,78	4 441,94	-12,84	99,71
– нарахування на заробітну плату	2120	979,45	973,75	-5,69	99,42
– Використання товарів і послуг:	2200	10 617,58	10 024,08	-593,50	94,41
– предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	697,00	673,08	-23,92	96,57
– оплата послуг (крім комунальних)	2240	7 144,65	6 788,03	-356,62	95,01
– видатки на відрядження	2250	17,00	16,98	-0,02	99,91
– оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	1 829,97	1 653,32	-176,65	90,35
– дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	2280	928,96	892,66	-36,31	96,09
Поточні трансферти	2600	5 260,70	5 260,69	-0,01	100,00

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
Соціальне забезпечення	2700	230,00	226,30	-3,70	98,39
Інші поточні видатки	2800	20,72	17,26	-3,46	83,32
Усього	–	21 563,23	20 944,03	-619,21	97,13

Джерело: розрахунки проведені автором на підставі Звіту про надходження та використання коштів загального фонду за 2019 рік

Оцінка виконання кошторису загального фонду вказує на те, що у 2019 р. установа дотримувалася фінансової дисципліни, оскільки загальна величина видатків менша, ніж затверджена кошторисом.

Найбільші значення невідповідності фактичних видатків плановим спостерігаємо за такими статтями, як

– оплата послуг (крім комунальних) недовиконана на 356,6 тис. грн;

– оплата комунальних послуг та енергоносіїв на 176,7 тис. грн. Недовикористання бюджетних асигнувань призводить до їх скорочення в наступних періодах.

Цей аналіз є лише однією зі складових комплексного аналізу виконання кошторису, який слід проводити при контролі виконання кошторису бюджетною установою.

На основі результатів аналізу виконання кошторису оцінюється раціональність використання виділених установі ресурсів, здійснюється пошук резервів підвищення ефективності діяльності бюджетної установи.

Потім досліджуються конкретні пропозиції для мінімізації виявлених недоліків, покращення організації діяльності установи та використання виявлених резервів.

Здебільшого аналіз виконання кошторису завершується прийняттям певних управлінських рішень для розвитку бюджетної установи. Подальше покращення ефективності діяльності установи залежить від обґрунтованості, своєчасності і доцільності прийнятих рішень. При цьому тільки правильно організоване аналітичне дослідження результатів виконання кошторису установи може забезпечити ефективність, вплинути на хід діяльності бюджетної установи.

Висновки. Отже, в процесі аналізу формування та виконання кошторису бюджетної установи здійснюється кількісна та якісна характеристика змін і відхилень від планових показників. Це є важливою передумовою прийняття ефективних управлінських рішень для подальшого розвитку та вдосконалення діяльності бюджетної установи. Проведення аналізу необхідне для виявлення та усунення ризиків недотримання фінансової дисципліни бюджетної установи.

При цьому правильна організація та методика обліку й аналізу результатів виконання кошторису відіграє важливу роль в управлінні діяльністю бюджетної установи.

Для поліпшення організації формування та виконання кошторисів слід створити єдиний підхід для їх складання за видатками, які повинні бути економічно й науково обґрунтовані за кожним напрямом і кодом економічної класифікації видатків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: **1.** Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 50-51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text. **2.** Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text. **3.** Соловйова Н. В. Облік виконання кошторисів головних розпорядників бюджетних коштів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2017. Вип. 14 (2). С. 133–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14(2)__29. **4.** Заросило А. Методичні підходи аналізу доходів і витрат розпорядниками бюджетних коштів. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журнал. 2017. Вип. 3–4. С. 95–104. URL: http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/323/323. **5.**Лучко М. Р., Рожелюк В. М. Звітність установ державного сектору економіки : навч. посіб. Тернопіль : Екон. думка, 2018. 180 с.

THE IDEOLOGY OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND THE IMPLEMENTATION OF ITS PROCESSES IN THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE

UDC 327.7

T. Hrynko

The 3-rd year student
of the Faculty of Information Technology KhNEU S. Kuznets

Annotation. *More than 21 years have passed since the ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Ukraine's recognition of the jurisdiction of the European Court of Human Rights.*

Keywords: *European Court of Human Rights, Ukrainian legal system, reform, Convention of Human Rights, judicial reform.*

Анотація. *Минуло понад 21 рік з моменту ратифікації Конвенції про захист прав людини і визнання Україною юрисдикції Європейського суду з прав людиниі.*

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, українська правова система, реформа, Конвенція про права людини, судова реформа.*

About the European Court of Human Rights. The European Court of Human Rights (hereinafter – the ECHR) is a supranational or international court established on 21 January 1959 based on Article 19 of the European Convention on Human Rights when its first members were elected by the Consultative Assembly of the Council of Europe. The court hears applications alleging that a contracting state has breached one or more of the human rights provisions concerning civil and political rights set out in the Convention and its protocols [1].

An application can be lodged by an individual, a group of individuals, or one or more of the other contracting states. Aside from judgments, the Court can also issue advisory opinions. The Convention was adopted within the context of the Council of Europe, and all of its 47 member states are contracting parties to the Convention. The Court is based in Strasbourg, France.

The jurisdiction of the Court has been recognized to date by all 47 member states of the Council of Europe. The Court became a full-time institution and the European Commission of Human Rights on 1 November 1998.

Processes in the European Court of Human Rights. The jurisdiction of the court is generally divided into inter-state cases, applications by individuals against contracting states, and advisory opinions by Protocol 2. Applications by individuals constitute the majority of cases heard by the Court. A Committee is constituted by three judges, Chambers by seven judges and a Grand Chamber by 17 judges.

Applications by individuals against contracting states, alleging that the state violates their rights under the European Convention on Human Rights, can be made by any person, non-governmental organization or group of individuals.

Although the official languages of the Court are English and French, applications may be submitted in any one of the official languages of the contracting states. An application has to be made in writing and signed by the applicant or by the applicant's representative [3].

Once registered with the Court, the case is assigned to a judge rapporteur, who can make a final decision that the case is inadmissible. A case may be inadmissible when it is incompatible with the requirements of ratione materiae, ratione temporis or ratione personae (Lat. - nature of matter or personal account of time), or if the case cannot be proceeded with on formal grounds.

© T. Hrynko, 2021

If the rapporteur judge decides that the case can proceed, the case is referred to a Chamber of the Court which communicates the case to the government of the state against which the application is made unless it decides that the application is inadmissible. The Chamber of the Court then deliberates and judges the case on its admissibility and its merits.

The European Convention on Human Rights requires all hearings to be in public unless exceptional circumstances justifying the holding of a private hearing.

The judgment of the Grand Chamber is final. Judgments by the Chamber of the Court becomes final three months after they are issued unless a reference to the Grand Chamber for review or appeal has been made. The Grand Chamber is made up of 17 judges: The Court's President and Vice-Presidents, the Section Presidents and the national judge, together with other judges selected by drawing of lots. Grand Chambers include a public hearing, which is transmitted as a webcast on the ECHR site. After the public hearing, the judges deliberate.

In final judgments, the Court makes a declaration that a contracting state has violated the Convention, and may order the contracting state to pay material and/or moral damages and the legal expenses incurred in domestic courts and the Court in bringing the case.

Most known Ukrainian applications in ECHR. There were 7267 complaints pending before the European Court of Human Rights, with Ukraine indicated as the defendant at the end of 2018. Almost 70% of the workload of the ECHR is made by complaints against five states - Russia, Romania, Ukraine, Turkey, Italy. Ukrainian complaints account for 12.9% of the total workload of the court.

The provisions of the Convention and the practice of the European Court in which they are reflected are a source of law in Ukraine and subject to mandatory application. And despite the rather long time for consideration of complaints by the European Court, which can reach 5-10 years, such an appeal in the long term gives a result. We can talk not only about establishing a violated right and obtaining possible material compensation, but also the possibility in some cases of reviewing decisions of national courts, and even improving legislation if the European Court considers that it does not meet the «quality» requirement of the law.

The largest complaints from Ukraine to the ECHR relate to the fact that Russia captured the Crimea, Ukrainian political prisoners in the Kreml, and the murder of Gongadze. The greatest number falls on individual complaints of immigrants and residents of Donetsk, Lugansk regions and Crimea [7].

The Government of Ukraine reports systemic violations by Russia of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, namely: Art. 3 (prohibition of torture and degrading behavior); Art. 5 (personal freedom); Art. 6 (fair trial); Art. 8 (respect for personal and family life); Art. 10 (freedom of expression); Art. 18 (prohibition of the use of restrictions of rights permitted by the Convention)

Judicial Reform – Implementing European Judicial Principles. Judicial reform in Ukraine is a combination of legislative, institutional and personnel changes aimed at improving the judicial system of Ukraine.

The reform was launched in 2014 after Euromaidan and the snap election of the President of Ukraine. The reform aims to bring Ukraine's legal proceedings to European standards, update the judicial staff, ensure anti-corruption control, simplify the judicial system for citizens and restore public confidence in the courts.

The idea of building an independent judiciary was virtually ignored by the highest authorities. Political forces used the courts in their interests, corruption flourished in the system, and the judiciary became financially dependent on the executive

During the presidency of Viktor Yanukovych, the reputation of the judicial system of Ukraine deteriorated significantly due to high-profile cases of politicians who are opposed to the current one.

Particularly harsh criticism was heard from human rights organizations. For example, a 2011 Human Rights Watch report noted that "Yulia Tymoshenko's conviction, as well as arrests and trials of other former officials, undermined confidence in the independence of the court." [4]

Petro Poroshenko was elected president of Ukraine in May 2014, in the election program of who the reform of the judicial system was defined as one of the key tasks.

The objectives of the Council were: to prepare proposals for a reform strategy for the judiciary; establishment of interaction between state bodies, civil society, and international organizations on issues of preparation of judicial reform; monitoring the implementation and analysis of the effectiveness of the reform; informing the public and the international community about the progress of the reform.

Judicial reform required amendments to the Constitution of Ukraine, as well as many of laws related to the judicial system. The Constitutional Commission, created by presidential decree in April 2015, took up the development of amendments to the Basic Law. The commission employed more than 60 people [5].

The Verkhovna Rada adopted amendments to the Constitution on July 2, 2016: 335 deputies supported them with the required minimum of 300 votes.

The judicial system of Ukraine was reduced to three levels. The first level is local and district courts, the second is the courts of appeal, the third is the Supreme Court.

The initiators of the reform paid great attention to the personnel issue to combat corruption among judges and increase public confidence in representatives of this profession. Judges were deprived of full immunity, which became an obstacle to holding them accountable for violation of the law and principles of fair justice. For the first time in the history of Ukraine, lawyers and scholars were able to apply for judges.

Each judge had to undergo a qualification assessment procedure - this concerned both new candidates for positions in the courts and judges who had already worked in the judicial system before the reform began. For this, a special body was created - the Higher Qualification Commission of Judges. It included judges, lawyers, and scholars.

To attract the public to the judges' assessment process, a Public Integrity Council was created. Its purpose is to assist the High Qualifications Commission of Judges in establishing the compliance of candidates for the position of judges with the criteria of professional ethics and integrity.

The commission checks candidates for several parameters: professional competence, integrity, professional ethics, psychological stability.

A large-scale assessment caused a mixed reaction from the judges. About 2 thousand of them left the judicial system before the start of the assessment procedure.

In a conclusion I want to say that a survey conducted in September 2017 as part of the USAID project revealed a relatively positive attitude towards the judicial system of Ukraine. From the lawyers' point of view, the judicial system received the highest level of trust from all authorities - 38%. The level of trust in courts among ordinary citizens from 2015 to 2017 increased from 5% to 12%, while in 2017, 8% and 10% trusted the parliament and government [6].

Our country needs a lot of time to reach the European judgment system level and year by year government does little steps to this goal.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. V.

Literature: **1.** The judicial systems of Europe. Efficiency and quality of the justice system. CESP Study No. 23. 2016 Edition (2014 data). Conceil De l'Europe. P. 6–7. **2.** URL: https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/howitworks&c=#n1365162031743_pointer. **3.** URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2018_ENG.pdf. **4.** Reflection paper 1 on the proposal to extend the court's advisory jurisdiction. P. 2–4. **5.** URL: https://www.echr.coe.int/Documents/CLIP_Finding_understanding_case_law_UKR.pdf. **6.** Kozyakov S. Stages of judicial reform in Ukraine. URL: https://uba.ua/documents/doc/sergey_koziakov.pdf. **7.** URL: https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Ukraine_ENG.pdf.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ МОВНОГО ПИТАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 342.725

Губська В. С.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто правовий аспект мовного питання в Україні, проаналізовано нормативно-правові акти, що визначають специфіку мовної політики України. Розглянуто сутність конфлікту, який виник у зв'язку з ухваленням у 2012 році Верховною Радою України Закону «Про засади державної мовної політики» та набуттям чинності статті 30 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».*

Ключові слова: *мовний конфлікт, державна мова, мовна політика, мовна ситуація, мовне законодавство, білінгвізм.*

Annotation. *The article discusses the legal aspect of the language issue in Ukraine, analyzes the regulatory legal acts that determine the specifics of the language policy of Ukraine. The essence of the conflict is considered that arose in connection with the adoption in 2012 by the Verkhovna Rada of Ukraine of the Law «On the Foundations of the State Language Policy» and the entry into force of Article 30 of the Law of Ukraine «On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language» is considered.*

Keywords: *language conflict, state language, language policy, language situation, language legislation, bilingualism.*

Мовне питання в Україні вже декілька десятків років залишається предметом дискусії серед громадян і представників органів державної влади. З набуттям Україною незалежності мовне питання набуло ще більшої значущості, а політичні сили регулярно порушують його з метою здобуття електоральних симпатій. Деякі охоче підтримують закріплення української мови у всіх сферах життя на законодавчому рівні, деякі виступають категорично проти подібної ініціативи. Керуючись цим, я хочу проаналізувати мовну політику нашої держави та дослідити правовий аспект мовного питання в Україні.

Мовне питання в Україні розглядали чимало дослідників, серед яких: О. Вишняк, Н. Кошова, І. Кресіна, Т. Марусик, О. Москалюк, Н. Паніна, Є. Перегуда, В. Поліщук, П. Толочко, В. Хмелько, Ю. Шаповал, В. Шишкін, В. Явір та ін.

Метою цієї статті є дослідження правового аспекту мовного питання в Україні на основі нормативно-правових актів, що визначають державну мовну політику заради пошуку шляхів для вирішення мовного конфлікту в Україні.

Варто зазначити, що сучасна українська мова є результатом постійної боротьби за українську ідентичність, яка тривала протягом століть. Питання української мови завжди залишалося таким, що має політичне підґрунтя. Ще у 1988 році в УРСР висувалися пропозиції зробити українську мову офіційною. У 1989 році Верховна Рада УРСР ухвалила Закон УРСР «Про мови в Українській РСР», де зазначалося, що УРСР «забезпечує українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвиткові духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національної майбутності» [1]. Але, як відомо, з розпадом СРСР і набуттям Україною незалежності мовне питання набуває більшого значення і знаходить своє відображення у нормативно-правових актах вже незалежної України.

Після здобуття Україною незалежності її державною мовою визнавалася українська. На той час базовим законом, який визначав державну мовну політику, був Закон Української РСР «Про мови в Українській РСР» [1]. На момент ухвалення він у цілому відповідав вимогам часу, фактично встановлював білінгвізм, бо хоча українська мова і залишалася державною, але російська мова була офіційною, яку можна назвати мовою міжнаціонального спілкування. Також Закон надавав можливість використовувати мови національних меншин як офіційні в певних регіонах. Закон мав на меті регулювання суспільних відносин у сфері всебічного розвитку

© Губська В. С., 2021

і вживання української та інших мов, якими користується населення України в державному, економічному, політичному і громадському житті, а також гарантував вільний розвиток та рівноправність національних мов [2, ст. 3].

На підставі Закону України «Про засади державної мовної політики» від 10.08.2012 р. [3] Закон 1989 року втратив чинність. Новий Закон розширив можливості застосування регіональних мов і залишав за української мовою статус державної. Ставлення до Закону 2012 року було неоднорідним: у нього були і прихильники, і противники. Закон був підтриманий такими діячами, як Олесь Бузина, Володимир Корнілов, Михайло Загребельний та ін., які у 2012 році входили до політичного клубу «Альтернатива». Вони залишили свої підписи під зверненням до Президента України В. Ф. Януковича про необхідність його зустрічі з діячами науки, мистецтва, культури, які підтримували ідею двомовності в Україні, та включення цих осіб до складу робочої групи із напрацювання мовної політики країни [4].

У цілому прихильники Закону зазначали, що він нарешті дасть можливість розвиватися та розповсюджуватися тим мовам, статус яких до його прийняття був несправедливо занижений. Так, у подібних твердженнях йшлося, в першу чергу, про російську мову, а також про угорську, румунську та кримськотатарську.

З критикою Закону виступила і велика кількість відомих політиків. Наприклад, Л. Кучма, який був прихильником єдиної державної мови, зазначав, що Закон не працює на користь національної ідеї української держави [5]. Перший Президент України Л. Кравчук наголошував: «Сьогодні закон, за який вони проголосували, ставить одне практичне завдання: розширити застосування мови російської за рахунок української. Цього не можна допустити» [6]. Критика найчастіше висловлювалася на підставі умовиводу, що Закон спрямований на знищення української мови і наділення особливим статусом російської мови, а також що встановлений як умова для дозволу визнання мови регіональною поріг у 10 % може викликати конфлікти в українському суспільстві та призвести до непорозумінь на мовному поприщі. Критикували Закон і на підставі ратифікованої Верховною Радою України Європейської хартії регіональних мов або мов меншин [7]. Зокрема, відстоювалися думки, що Хартія не передбачає визнання конкретної мови регіональною, якщо у межах певної адміністративно-територіальної одиниці налічується певний відсоток представників національних меншин. Вона передбачає тільки діяльність, що забезпечує охорону та підтримку регіональних мов, а не встановлення органами місцевого самоврядування особливих умов і територій для їх використання.

Також Закон зазнавав критики через сумніви щодо його відповідності Конституції України, а точніше статтям 10, 22, 24, 92, 157. Таку думку висловлював Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності. У його висновку було зазначено, що поняття «регіональні мови» в деяких випадках прирівнюється до конституційного терміну «мови національних меншин», а Конституція, своєю чергою, не містить поняття «регіональні мови», що свідчить про невідповідність цього Закону Конституції [8]. Також настороження викликав і той факт, що стаття 10 Конституції України [8, ст. 10] визначає російську мову як таку, що належить до мов національних меншин України, але Закон «Про засади державної мовної політики» [3] прагне виділити російську мову та наділити її статусом, який би надавав їй перевагу порівняно з іншими мовами національних меншин, що згадуються у положеннях Європейської хартії регіональних мов або мов меншин.

Після Революції гідності 2014 року Верховна Рада України скасувала Закон «Про засади державної мовної політики», але з таким рішенням був не згоден О. Турчинов, який на той момент виконував обов'язки Президента України. Тому питання скасування Закону було відкладене аж до лютого 2015 року, коли Конституційний Суд України безпосередньо почав досліджувати його конституційність. 28 лютого 2018 року Закон було визнано таким, що не відповідає Конституції, та він втратив чинність.

Наступним мовним законом в Україні став прийнятий 16 липня 2019 року Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [9]. Але, як і попередні закони з мовного питання, його і критикують, і підтримують. Документ визнає єдиною державною мовою українську і наголошує на обов'язковості її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені Законом, але дія Закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів [9].

Також 16 січня 2021 року набула чинності стаття 30 Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», яка викликала різке пожвавлення обговорень мовної політики України, адже тепер підприємства, установи та організації всіх форм власності повинні надавати послуги виключно державною, тобто українською мовою, тільки якщо клієнт не забажає, щоб його обслуговували іншою мовою. Інформація про товари, роботи або послуги також повинна надаватися українською мовою [9, ст. 30].

В офісі Уповноваженого із захисту української мови зазначають, що за умови недотримання вимог щодо обслуговування державною мовою можна звернутися до керівника відповідного закладу або зателефонувати на гарячу лінію організації. Також клієнт має право на подання скарги до мовного омбудсмена протягом 6 місяців з дня порушення. Крім того, Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» з липня 2022 року передбачено введення штрафів за порушення ст. 30 цього Закону. Зокрема, ст. 57 Закону цього Закону вказує, що при першому порушенні Закону офіс Уповноваженого з захисту української мови готує акт та вручає підприємцю попередження. За неодноразові порушення протягом року Уповноважений накладає штраф у розмірі від трьохсот до чотирьохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян на керівника чи власника закладу [10].

Хоча оцінювати наслідки прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зарано, проте вже стає зрозуміло, що він може стати засобом маніпуляцій з боку політичних сил, а також поглибити мовний конфлікт в Україні через превалювання української мови в повсякденному житті суспільства.

Таким чином, мовне питання в Україні зі здобуттям Україною незалежності та відображенням засад мовної політики в нормативно-правових актах нашої держави набуло більшої значущості. Очевидно, що Закон Української РСР «Про мови в Українській РСР» і Закон України «Про засади державної мовної політики» не змогли задовольнити потреби громадян та вирішити проблему мовного конфлікту в Україні. Наступним мовним законом в Україні став Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», але оцінювати наслідки його прийняття ще зарано.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: **1.** Національні відносини в Україні у XX ст. : зб. док. і матеріалів / упоряд. : М. І. Панчук (керівник) [та ін.] ; редкол. : І. Ф. Курас (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1994. 445 с. **2.** Про мови в Українській РСР : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 28.10.1989 № 8312-XI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11#Text. **3.** Про засади державної мовної політики : Закон України від 10.08.2012 № 5029-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text. **4.** Чаленко О. Политклуб «Альтернатива»: у нас есть для Януковича другая интеллигенция! URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/chalenko/5023842eb999c/. **5.** Пащенко В. Языковый закон не работает на национальную идею – Кучма. URL: https://www.ukrinform.ru/rubric-society/1388568-yazikoviy_zakon_ne_rabotaet_na_natsionalnuyu_ideyu___kuchma_1444333.html. **6.** Кравчук Л. М. Про мовний закон: не можна цього допустити. URL: https://zaxid.net/kravchuk_pro_movniy_zakon_ne_mozhna_tsogo_dopustiti_n1261423. **7.** Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : Закон України від 15.05.2003 № 802-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text. **8.** Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text. **9.** Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2704-19#Text. **10.** Ейсмунт В. Українською, будь ласка. Усе про штрафи за порушення мовного закону в галузі обслуговування. URL: https://zaxid.net/movniy_zakon_shtrafi_stattya_ukrayina_z_16_sichnya_2021_roku_n1513053.

СТАРТ ВЛАСНОГО БІЗНЕСУ: ВИБІР ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

УДК 334.7:346

Гурова О. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету інформаційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У роботі було розглянуто основні організаційно-правові форми суб'єктів підприємницької діяльності, порівняно їх переваги та недоліки для початку та ліквідації бізнесу, проаналізовано та порівняно податкове навантаження на основні організаційно-правові форми – ФОП та ТОВ.*

Ключові слова: *криза, підприємницька діяльність, малий та середній бізнес.*

Annotation. *The article considered the main organizational and legal forms of subjects of entrepreneurial activity, compared their advantages and disadvantages for starting and liquidating a business, analyzed the tax burden on the main organizational and legal forms – sole proprietorship and LLC.*

Keywords: *crisis, entrepreneurial activity, small and medium business.*

Актуальність статті. У сучасних кризових умовах, спричинених пандемією коронавірусу, все більше стає актуальним як закриття бізнесу, так і відкриття нового. Від вибору організаційно-правової форми суб'єкта підприємницької діяльності залежить не тільки початковий етап реєстрації, а також закладаються такі його складові, як структура бізнесу, вид оподаткування, регулювання конфліктних фінансових ситуацій з партнерами, обсяг відповідальності керівників, процедура ліквідації. Для того, щоб бізнес максимально ефективно функціонував, що особливо важливо у сучасних кризових умовах, необхідно вибрати сприятливу систему оподаткування для нього.

Протягом часу умови для початку малого бізнесу змінюються, що відкриває шлях одним особам і погіршує умови іншим [1].

Одним із мотиваційних факторів запровадження такої організаційно-правової форми, як ФОП (Фізична особа – підприємець), є легалізація діяльності самозайнятих осіб, регламентація їх діяльності, можливість працювати за безготівковим розрахунком з клієнтами, швидке проведення готівки на подальші витрати.

ФОП як форма господарської діяльності створюється однією фізичною особою. Підприємець не має права подарувати або продати свій бізнес, оскільки він буде зареєстрований особисто на нього, також важливим фактором є те, що юридична відповідальність підприємця поширюється на все його майно. Реєструвати ФОП доцільно за таких умов: вид діяльності підприємства – переважно сфера послуг; пріоритетний напрямок – робота з населенням; доходи в межах 1,5–5 млн грн.

Основна мета ТОВ (Товариство з обмеженою відповідальністю) – отримання прибутку шляхом здійснення виробничої або господарської діяльності для задоволення потреб фізичних чи юридичних осіб, створення додаткових робочих місць за рахунок отриманого прибутку, підвищення рівня економічних і соціальних умов роботи трудового колективу підприємства.

ТОВ реєструвати доцільно, якщо виникла необхідність розширення бізнесу, або доходи перевищують 5 млн грн; вид діяльності, для якого допускається тільки ТОВ (наприклад фінанси, страхування, організація турів); планується продати бізнес або залучити інвестиції від інвесторів.

Найчастіше реєструють ТОВ та ФОП – ці різновиди організаційно-правової форми діяльності найкраще підходять для ведення бізнесу. Порівняльну характеристику переваг і недоліків кожної структури наведено у табл. 1.

© Гурова О. С., 2021

Таблиця 1

Переваги та недоліки ФОП і ТОВ

Організаційно-правова форма	Опис
Фізична особа – підприємець	Переваги ФОП: – спрощений бухгалтерський облік; – можливість вибору оптимальної системи оподаткування; – немає необхідності відкривати офіс, оскільки підприємець реєструється за місцем прописки фізичної особи
	Недоліки ФОП: – обмеження у видах діяльності, обсязі доходу і кількості працівників; – розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності; – відповідальність перед кредиторами і державою усім майном
Товариство з обмеженою відповідальністю	Переваги ТОВ: – відповідальність перед кредиторами і державою тільки в рамках статутного фонду компанії; – збільшення обертів компанії; – можливість брати участь у великих тендерах; – підтвердження серйозності компанії і бізнесу на ринку; – можливість залучати до фінансової діяльності інвесторів і користуватися системою кредитування
	Недоліки ТОВ: – системний бухгалтерський облік і звітність; – додаткові витрати на обслуговування бізнесу; – підвищені вимоги щодо оформлення і ведення кадрової документації; – складний та тривалий процес ліквідації компанії

Також важливим моментом при виборі організаційно-правової форми є податкове навантаження на підприємство. Для ФОП на загальній системі оподаткування розмір обов`язкових платежів дорівнює 41,5 %, для ТОВ – 18 %. На спрощеній системі ФОП – 5 % або ставка єдиного податку залежно від групи, ТОВ сплатять 5 %. Таким чином, для ФОП доцільніше обирати спрощену систему оподаткування, для ТОВ вибір варіанта залежить від виду обраної економічної діяльності.

Висновок. ФОП як організаційно-правова форма підприємницької діяльності підходить для старту бізнесу. ТОВ – найоптимальніша форма для середнього бізнесу.

Універсального рішення немає, тільки комплексний підхід, комбіновані рішення. Якщо прорахувати ризики, проаналізувати купівельну спроможність і в цілому підійти до справи з розумом, криза може створити сприятливі умови для функціонування бізнесу, бо адекватний і своєчасний аналіз відповідних внутрішніх і зовнішніх економічних умов часто стає запорукою успішного старту та розвитку на ринку ряду бізнес-ідей та початку підприємницької діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Васильєва Д. В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Механізм регулювання економіки.* 2011. № 3. С. 188–196. **2.** Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2017. № 57. С. 58–66. **3.** Марченко О. І., Моткалюк Р. В. Розвиток малого бізнесу: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Фінансовий простір.* 2015. № 1 (17). С. 190–193. **4.** Солованюк С. М. Розвиток малого бізнесу в Україні в сучасних умовах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2017. № 2 (24). Т. 2. С. 130–133. **5.** Табінський В. А., Сімон А. П., Стасюк А. В. Деякі аспекти розвитку малого підприємництва в Україні. *Економічна теорія та історія економічної думки.* 2016. № 2. С. 36–39.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ У БАНКАХ

УДК 336.77

До Тхі Хуєн Чанг

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано особливості методів оцінки кредитоспроможності. Науково обґрунтовано фактори, які найбільш суттєво впливають на фінансовий стан і, зокрема, кредитоспроможність позичальника. Надано практичні рекомендації щодо удосконалення методики оцінювання фінансового стану позичальників, що сприятимуть подоланню виявлених недоліків сучасних методик.*

Ключові слова: *метод, оцінка, кредитоспроможність, позичальник, кредитор, аналіз, рейтингова оцінка.*

Annotation. *Methods to assess creditworthiness of individuals are analyzed. The factors that most significantly affect the individual's financial position and the creditworthiness of the borrower are scientifically substantiated. Practical recommendations for improving the methodology of assessing the financial condition of borrowers, which will help overcome the identified disadvantages of modern methods for evaluating the creditworthiness of borrowers.*

Keywords: *method, creditworthiness, assess, borrower, creditor, analysis, rating.*

У структурі банківських активів кредити становлять близько 50–60 %, а більша частина доходів банків складається з відсотків, які отримані від кредитної діяльності. Вони є одним з найбільш прибуткових банківський активів, але й найбільш ризиковою частиною банківських активів. Саме тому українські банки постійно вдосконалюють стратегію і тактику своєї кредитної діяльності.

Надійність банку багато в чому залежить від складу його клієнтів. Їх фінансова стабільність зменшує банківські ризики та сприяє отриманню більш високого доходу. Невід'ємною частиною кредитного процесу є кредитний ризик, що робить істотний вплив не тільки на кредитний процес, але і на стабільність функціонування банківської системи в цілому. У зв'язку з цим актуальним за сучасних тенденцій розвитку банківського сектора є оцінка й управління кредитного ризику з метою мінімізації його рівня.

Дослідженням питань вдосконалення методики оцінювання кредитоспроможності позичальників займалися та продовжують досліджувати чимало вітчизняних науковців, серед них – В. В. Бордюг [1], І. В. Саух [2], С. В. Юдіна [3], А. М. Цугунян [5], О. О. Печонкіна [6], А. В. Суханова [7] та ін. Проте питання щодо оптимальної методики оцінки кредитоспроможності позичальників ще залишається невирішеним. Незважаючи на те, що в економічній теорії існує багато методик оцінки кредитоспроможності позичальників, до цього часу не розроблено єдиного підходу до визначення системи показників, що комплексно характеризували б кредитоспроможність позичальників.

Метою статті є аналіз та узагальнення наявних методик оцінки кредитоспроможності позичальника й аналіз напрямів можливої їх імплементації у вітчизняних банківських установах, а також розробка оптимальної методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України в сучасних умовах.

Вміння правильно оцінити позичальника є найважливішим завданням будь-якого банку, оскільки процес кредитування пов'язаний з численними і різноманітними факторами ризику, здатними спричинити появу певних економічних проблем.

Відповідно, вирішення питання про надання кредиту приймається на основі оцінки кредитоспроможності позичальника. Банк оцінює не тільки платоспроможність клієнта, а й прогнозує ризик неповернення кредиту. Визначення оцінки кредитоспроможності є економічним інструментом, що дозволяє запобігти або знизити кредитний ризик банку, пов'язаного з кредитуванням клієнта банку.

© До Тхі Хуєн Чанг, 2021

Загалом в економічній літературі не існує єдиної позиції щодо розуміння сутності «кредитоспроможності», це призводить до виникнення протиріч з приводу розуміння цієї категорії. У більшості джерел кредитоспроможність трактується з двох позицій: з позиції позичальника – це наявність передумов для отримання кредиту, спроможність розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями та з позицій кредитора – це визначення розміру допустимого кредиту.

На сьогодні в сучасній економічній науці серед науковців немає єдиного погляду на відмінність між поняттями «кредитоспроможність» і «платоспроможність» та як вони взаємопов'язані між собою. Кредитоспроможність дещо відрізняється від поняття «платоспроможність» клієнта, під якою розуміється здатність у цей момент виконати свої зобов'язання.

Якщо, кажучи про платоспроможність клієнта, мається на увазі можливість оплати поточних боргів, то кредитоспроможність не лише фіксує неплатежі за минулий період або на деяку дату, а й прогнозує його платоспроможність на майбутній період. Тому може скластися ситуація, за якої клієнт платоспроможний, але не кредитоспроможний. У зв'язку з цим для банку при видачі кредиту більше значення має кредитоспроможність клієнта.

На практиці українські банки розробляють власні внутрішні положення та методики аналізу кредитоспроможності позичальника, в основу яких, як правило, покладено методичні рекомендації Національного банку України щодо оцінювання банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника. При цьому банк має право орієнтуватися на міжнародний або вітчизняний досвід або розробити власний підхід.

Банки при оцінці кредитоспроможності враховують такі критерії: фінансовий стан потенційного позичальника; боргове навантаження – співвідношення існуючих зобов'язань і запитуваної позики до основного доходу заявника; репутацію клієнта; вартість майна, яке є у власності позичальника; дієздатність і правоздатність позичальника для здійснення кредитної угоди; соціальний статус заявника, його особистісні характеристики й інші фактори.

У практиці українських і зарубіжних банків застосовуються різні методики оцінювання кредитоспроможності позичальників. У цілому більшість банків в своїй практиці використовують три основних методи оцінки кредитоспроможності фізичних осіб, до них відносяться [1; 2]:

- коефіцієнтний аналіз
- класифікаційні (статистичні) методи: бально-рейтингові (кредитний скоринг, методика побудована на аналізі грошових потоків) та прогнозування (МДА, CART);
- методи комплексного аналізу: Правило «6С»; CAMPARI; PARTS; PARSER; Система 4FC, MEMO RISK.

Необхідно зазначити, що кожний метод має переваги та недоліки. Більш детально характеристику кожного методу наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методик оцінки кредитоспроможності

Назва методики	Сутність	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Коефіцієнтний аналіз	Оцінка фінансового стану позичальника за допомогою визначених груп фінансових показників і їх подальшому аналізі який проводиться шляхом порівняння значень коефіцієнтів	Простота застосування, точність, відсутність суб'єктивного підходу	Розраховані показники відображають лише сучасний стан, не враховуючи при цьому динамічні зміни; на основі окремих значень коефіцієнтів дуже важко зробити однозначний висновок про кредитоспроможність і вивести інтегрований показник
Класифікаційні (статистичні методики)	Оцінюються всі показники, які характеризують кредитоспроможність позичальника. Ці показники можуть бути проаналізовані як у цей момент, так і за певний період	Широка вживаність та об'єктивність	Необхідність наявності значного масиву вихідних даних. Не враховує якісні чинники кредитоспроможності та умови кредитування. Неможливість застосування до умов української економіки
Комплексний аналіз	Визначається значущість кожного з показників кредитоспроможності позичальника (значущість визначається в балах)	Дає змогу швидко і з мінімальними витратами праці обробити великий обсяг кредитних заявок окремих фізичних осіб, суттєво	Складності у використанні: бальні системи оцінки кредитоспроможності клієнта повинні бути статистично ретельно вивірені і вимагають постійного оновлення інформації, що може бути коштовним для банку.

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
		зменшуючи за рахунок цього рівень операційних банківських витрат, пов'язаних із кредитною діяльністю	Тому невеликі банки, як правило, не розробляють власних моделей аналізу кредитоспроможності клієнтів через високу вартість їх підготовки й обмежену інформаційну базу. Стандартний характер моделей не передбачає врахування специфічних особливостей окремих позичальників

Джерело: складено автором на основі [3]

Згідно з Нормативною базою НБУ (Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [4]) оцінка кредитоспроможності фізичної особи проводиться на підставі кількісних і якісних характеристик позичальника.

До кількісних показників належать [4]:

– сукупний чистий дохід і сукупний обсяг боргового навантаження;

– накопичення на рахунках у банку у (інформація надається за бажанням позичальника-фізичної особи);

– коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника, – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом;

– коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника, – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом: співвідношення обсягу боргу за кредитом до вартості об'єкта кредитування; співвідношення щомісячних витрат боржника на обслуговування боргу до обсягу його щомісячних доходів тощо.

Банк для розрахунку кількісних показників ураховує доходи, факт отримання яких підтверджуються певними документами і розрахунками. Якісні показники оцінюється банками на підставі достовірних документів, у тому числі відповідних копій документів, засвідчених у встановленому законодавством порядку.

До відповідних якісних показників належать [4]: загальний матеріальний стан клієнта; соціальна стабільність клієнта; вік позичальника; кредитна історія позичальника.

Оцінка фінансового стану фізичної особи, яка є суб'єктом господарювання, здійснюється банком з урахуванням аналізу податкової декларації, що подається ним як суб'єктом господарювання. Аналіз податкової декларації враховує динаміку показників його діяльності щонайменше за останні 12 місяців поспіль, що передують даті оцінки кредитного ризику за кредитом.

Згідно з цим Положенням [4] частка кількісних показників у оцінці фінансового стану боржника-фізичної особи та має становити не менше 70 %. Банки ж мають можливість самостійно встановлювати додаткові критерії для оцінювання позичальників та визначати періодичність здійснення оцінки поточного фінансового стану позичальника, але не рідше ніж один раз на рік.

Клас боржника – фізичної особи визначають на підставі результатів оцінки його фінансового стану відповідно до наведених характеристик, у тому числі з урахуванням фактору своєчасності сплати боргу [4]:

– клас 1 – високий фінансовий стан;

– клас 2 – добрий фінансовий стан;

– клас 3 – задовільний фінансовий стан;

– клас 4 – незадовільний фінансовий стан;

– клас 5 – критичний фінансовий стан.

У разі наявності в позичальника – фізичної особи характеристик, які відповідають різним класам, то його відносять до нижчого класу.

При оцінці кредитоспроможності фізичних осіб банками використовуються такі методики: скорингові моделі; методика визначення платоспроможності; андерайтинг; оцінка кредитної історії.

Згідно з методикою платоспроможності фізичної особи визначається коефіцієнт витрат (Кв), який характеризує поточний фінансовий стан позичальника і показує частку щомісячних витрат позичальника в його доході [5].

Коефіцієнт витрат розраховується на підставі документів, що підтверджують доходи та витрати позичальника. Середньомісячні сукупні доходи розраховуються шляхом визначення середньоарифметичного значення сукупних доходів, отриманих і підтверджених позичальником. Розрахунковий період містить у собі 12 останніх місяців, за винятком випадків надання позичальником, що здійснює підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, декларації про доходи, коли за розрахунковий приймається останній податковий період.

На другому етапі порівнюють *Кв* із нормативним значенням. Чим менше значення коефіцієнта *Кв*, тим кращий фінансовий стан позичальника. Якщо частка щомісячних витрат позичальника в його доході становить більше 40 % (коефіцієнт *Кв* > 0,4), подальший розгляд питання про надання кредиту припиняється.

На останньому етапі визначається коефіцієнт платоспроможності *Кп* (табл. 2) залежно від рейтингу позичальника, визначеного згідно зі значенням коефіцієнта витрат.

Таблиця 2

Визначення коефіцієнта платоспроможності позичальника [5]

Коефіцієнт *Кв* (інтервал значень)	**Рейтинг позичальника**		
	1	**2**	**3**
0,20 та менше	0,35	0,30	0,25
від 0,21 до 0,25	0,30	0,25	0,20
від 0,26 до 0,30	0,25	0,20	0,15
від 0,31 до 0,35	0,20	0,15	0
від 0,36 до 0,40	0,15	0	0

Залежно від коефіцієнта платоспроможності позичальникові присвоюється категорія на момент видачі кредиту (табл. 3). Позичальникам, віднесеним до незадовільної категорії, кредит не надається.

Таблиця 3

Визначення категорії позичальника [5]

Коефіцієнт платоспроможності Кп	**Категорія позичальника**
0,35	1 – відмінна
0,30–0,25	2 – добра
0,20–0,15	3 – задовільна
0	4 – незадовільна

Як показує практика, на сьогодні вітчизняні банки, спираючись на власний і зарубіжний досвід, починають приділяти увагу оцінці фінансових можливостей позичальника. Створюється інформаційна клієнтська база, що містить інформацію про кредитну історію позичальника, його ділову репутацію, стан рахунків та ін. Недоліком такого підходу, є те, що аналітичні можливості обмежені відсутністю єдиної нормативної бази.

Враховуючи досвід вітчизняної практики, а також міжнародний досвід організації кредитування, доцільно створити єдину нормативну базу для визначення кредитоспроможності позичальників і вдосконалити методику оцінки кредитоспроможності, яка буде містити в собі певний набір часткових показників і розрахунок інтегрального показника, який буде враховувати вплив на кредитоспроможність позичальника різних кількісних і якісних факторів.

Також слід зазначити, що важливим аспектом оцінки кредитоспроможності позичальника виступає високий рівень компетентності банківських працівників, які повинні здійснювати правильну оцінку потенційного позичальника і вміти інтерпретувати отримані результати при прийнятті рішення про видачу кредиту. У зв'язку з цим необхідно сконцентрувати увагу банківських працівників на необхідності підготовки положення, в якому детально розкрити питання кредитної політики банку з метою мінімізації кредитного ризику. Тіль-

ки сукупність компетентності співробітників банку і сучасних технологій оцінки кредитоспроможності позичальників здатна зробити результат оцінки максимально ефективним.

Діючі методичні підходи щодо оцінки кредитоспроможності в Україні потребують розвитку і вдосконалення механізму на основі практики зарубіжних банків. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб, крім аналізу та оцінки кількісних та якісних показників, повинні містити також його ринкові позиції, якість управління, перспективи розвитку бізнесу та ін. Для мінімізації ризиків необхідно здійснювати аналіз ймовірності банкрутства позичальника, що дозволить визначити здатність позичальника погасити заборгованість. Доцільно розробити та впровадити єдину нормативу базу для визначення фінансового стану позичальників.

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що сьогодні в Україні та світі не існує загального стандартизованого методу аналізу кредитоспроможності, що свідчить про недосконалість цих методик. Аналіз отриманих результатів наштовхнув на такі можливі напрями подальших досліджень: розробка комплексу заходів, які зможуть суттєво покращити кредитний процес, вдосконалення механізму управління кредитним портфелем банків, принципи кредитної політики та методи формування кредитних резервів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2008. № 3. С. 112–115. **2.** Саух І. В., Виговський В. Г. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. 10 с. **3.** Юдіна С. В., Нагорнюк Г. О. Порівняння моделей оцінки кредитоспроможності домогосподарств. *Інтелект XXI.* 2020. № 1. С. 98–103. **4.** Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text. **5.** Цугунян А. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника та шляхи її вдосконалення. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2014. № 1. С. 57–62. **6.** Печонкіна О. О. Удосконалення системи показників оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів комерційного банку. *Економіка і суспільство.* 2018. № 18. С. 821–826. **7.** Суханова А. В., Пухальска Н. О., Черній Б. С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. *Економіка і суспільство.* 2018. № 18. С. 821–826.

GOVERNMENT SUPPORT FOR SMALL BUSINESS DURING COVID-19 PANDEMIC

UDC 338.262.4

A. Dobrovolska

The 3-nd year student
of the Faculty of Information Technology of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article outlines the main institutions, tools, and mechanisms of modern support for small businesses in the United States in the context of the coronavirus pandemic. It is indicated that small businesses that are critical to the country's economy are particularly acutely affected by the pandemic. The possible consequences of this process are analyzed.*

© A. Dobrovolska, 2021

Keywords: *COVID-19, State Statistics Service of Ukraine, small business, Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act (CARED), the consequences of the pandemic.*

Анотація. *У статті викладено основні інститути, інструменти та механізми сучасної підтримки малого бізнесу в США в контексті епідемії коронавірусу. Вказано, що малий бізнес, який має вирішальне значення для економіки країни, особливо гостро постраждав від пандемії. Проаналізовано можливі наслідки цього процесу.*

Ключові слова: *COVID-19, Державна служба статистики України, малий бізнес, Закон «Про допомогу, сприяння та економічну безпеку у зв'язку з коронавірусом», наслідки пандемії.*

The literature on the economic impact of the COVID-19 pandemic is in a rapid state of expansion. Our study connects with a number of important issues of SMEs failures during the COVID-19 reflected in the works of C. Monson, H. Schweitzer, W. Buiter, R. Frydman, M. Mazzucato, T. Kovalyova, G. Artemenko, O. Yegorova, G. Vasylchenko, and others. However, there is a lot of scientific papers on population migration. The issue of the migration waves of Ukrainians remains open.

In recent years, small business has played an increasingly important role in the economy of Ukraine, involving almost 2 million micro- and small entrepreneurs. According to the Economic Code of Ukraine, such subjects include legal entities and individual entrepreneurs, whose average number of employees for the reporting calendar year does not exceed, in accordance, 10 and 50 people, and annual income does not exceed the amount equivalent to, in accordance, 2 million euros and 10 million euros [1].

Experience has shown that small businesses face problems, both inherent in any business and specific, related to small-scale activities. All domestic enterprises have been operating for many years in the conditions of instability of the national economy, the low purchasing power, high level of corruption in the country, high-interest rates on bank loans, etc.

No country was fully prepared for the coronavirus pandemic. According to the Global Health Security rating, Ukraine ranks 94th out of 195 countries [2]. This applies in general to the economies of both developed and developing countries. The coronavirus pandemic has caused an economic crisis in the world economy, which, according to the IMF, might have become the largest since the Great Depression of 1929–1930. Currently, the IMF forecasts a drop in GDP per capita for 170 countries.

The most vulnerable in this situation are developing countries, including Ukraine. The COVID-19 pandemic will have a negative impact on Ukraine's economy, in particular. Unemployment is expected to rise and all economic sectors will be limited. The most affected sectors by the pandemic are tourism, air transport, personal services, hotel and restaurant business, cinema, and some educational organizations. At the risk of the current situation are 18 thousand legal entities and 353 thousand individual entrepreneurs, which together account for 2.5 % of Ukrainian GDP (according to 2019 statistics) [3].

Since the pandemic had made a serious impact on all economic sectors, the governments of all countries have been applying measures to support local businesses. In general, government responses have become stronger over the course of the outbreak, ramping up over March.

How have governments' responses varied? Figure 2 compares policy response with their number of confirmed COVID-19 cases rise for six countries.

We suggest reviewing the most successful countries' responses to the pandemic COVID-19. The most successful policies were implemented by Chinese, South Korean, American, French, British and Italian governments. We decided to take a closer look at the programs created by the US and France.

The US government has allocated $ 100 billion in financial assistance to those affected by the pandemic. The proposed measures include the provision of paid leave for workers in case of emergencies, free testing for coronavirus, etc. Insurance companies such as Medicare (for the elderly) and Medicaid (for the poor) are responsible for reimbursement of costs.

Also, a new law has been enacted: if an employee of an organization (with less than 500 people) tested positive for COVID, he has to be provided with up to 2 weeks of sick leave. This law also provides coverage cost of unemployment benefits costs for state budgets for the next six months.

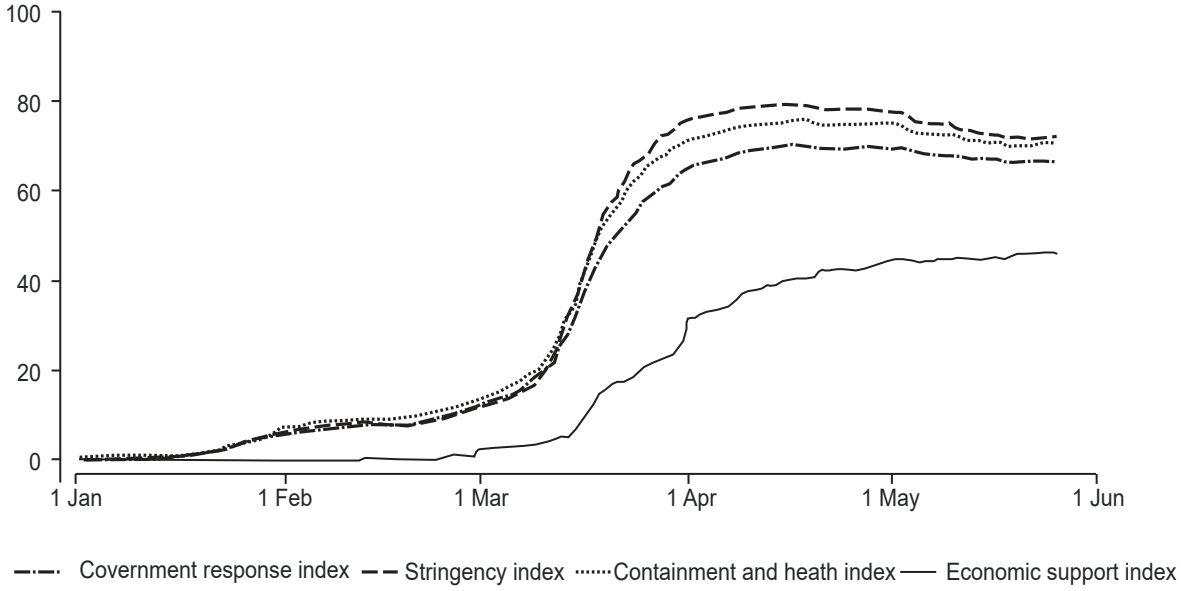

Fig. 1. **Global mean index values for 165 countries over time** [4]

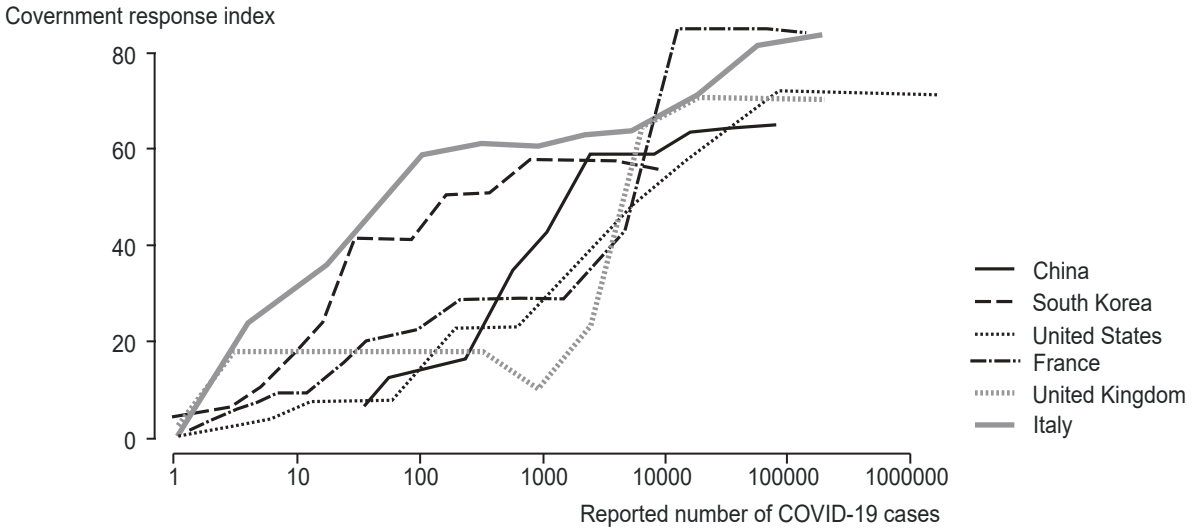

Fig. 2. **Response-Risk change for selected countries** [4]

Then a package of stimulating measures for the economy in the amount of 2 trillion dollars was issued: $ 500 billion to support companies, states, and cities, $ 25 billion – airline companies and $ 17 billion – strategically important enterprises, $ 500 billion went to help residents with an income of less than $ 75 thousand a year. To support SMEs, the US government announced tax holidays in the amount of $ 350 billion. Finally, to help people who had lost their jobs, $ 250 billion were allocated [5].

In France, the government has allocated 45 billion euros to help organizations that are currently suffering large losses, as well as funds for the payment of benefits to workers who have become partially unemployed. A state guarantee is being introduced for bank loans for companies - the size of the fund will be about 300 billion euros. Small trade and industrial enterprises will receive assistance in the amount of 1,500 euros. And 500 million euros will be allocated to support airlines that have suffered greatly due to prohibitions on air travel to other countries [5].

In a conclusion, we can state, that the modern economy has definitely not faced such a global problem. This disease leaves an imprint not only on the economy but also on the social life of society. People, employers, governments are beginning to realize which areas of the economy are really important for society and what structural transformations should be implemented in the future.

The Ukrainian government should learn the "lessons of the crisis" and take into consideration experience in implementing the approaches proposed by American and French legislations to support small businesses during the coronavirus pandemic.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. V.

Literature: **1.** Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **2.** Global Health Security Index 2020. URL: https://www.ghsindex.org/wp-content/uploads/2020/04/2019-Global-Health-Security-Index.pdf. **3.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Hale T., Angrist N., Kira B., Petherick A., Phillips T., Webster S. Variation in government responses to COVID-19 Version 6.0. Blavatnik School of Government Working Paper. *University of Oxford.* 2020. № 032. С. 7–11. **5.** Law «Coronavirus Aid, Relief and Economic security Act (CARES)». URL: https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/3548/text.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ТА КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 657.1

Добровольська А. О.

Студент 3 курсу
факультету інформаційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У роботі було проведено аналіз частки дебіторської заборгованості в оборотних активах на українських підприємствах, а також розглянуто причини появи й особливості управління заборгованістю в сучасних умовах.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, оборотні активи, управління, контроль, підприємство, економіка.*

Annotation. *In this work the share of receivables in current assets at Ukrainian enterprises are analyzed, and the reasons of occurrence and features of debt management in modern conditions are considered.*

Keywords: *accounts receivable, current assets, management, control, enterprise, economics.*

Актуальність теми дослідження. Сучасна світова економіка характеризується постійним зростанням кількості підприємств, а отже, зростає і конкуренція. Тому багато підприємств змушені пропонувати клієнтам все більше і більше додаткових умов співпраці.

© Добровольська А. О., 2021

Однією з таких умов є надання своїм клієнтам комерційного кредиту, в результаті чого утворюється дебіторська заборгованість. Соціально-економічна нестабільність, яка спостерігалась в Україні в останні роки, а також світова криза, через пандемію Covid-19, спричинили закриття великої кількості МСП. Це спровокувало кризу неплатежів за товари або послуги, що вже були реалізовані, а отже, збільшення простроченої дебіторської заборгованості. Проблема ефективного управління та попередження безнадійної дебіторської заборгованості стає ключовою практично для кожного підприємства.

Постановка питання. Тему відображення розрахунків з дебіторами в бухгалтерському обліку, а також методи регулювання дебіторської заборгованості розглядали багато вчених. Серед них слід виділити З. В. Гуцайлюка, І. Б. Садовську, Є. В. Дубровську, О. В. Лишиленку, І. М. Парасій-Вергуненко, Н. І. Верхоглядову, Н. М. Ткаченко та ін. [1]. Однак, незважаючи на численні спроби оптимізувати методи обліку дебіторської заборгованості, дослідження цієї проблеми не є завершеним і вимагає подальшого вивчення.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, а дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [2].

Для того щоб повною мірою оцінити стан дебіторської заборгованості на українських підприємствах, пропонується проаналізувати дані, які доступні на сайті Державної служби статистики України [3]. Згідно зі статистичними даними за 2014–2017 рр. фактичний розмір дебіторської заборгованості на українських підприємствах становив близько 60 % (табл. 1).

Таблиця 1

Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах на українських підприємствах у 2014–2017 рр. [3]

Показники	на 1 січня 2014 р.	на 1 січня 2015 р.	на 1 січня 2016 р.	на 1 січня 2017 р.
Оборотні активи (усього)	2670152.5	3028941.8	3935146.5	4732549.4
У тому числі дебіторська заборгованість	1566626.5	1798121.7	2409043.7	2926240.4
Відсоткове співвідношення, %	58.67	59.36	61.22	61.83

Варто провести більш детальний аналіз становища підприємств за досліджуваний період за допомогою розгляду кожного виду економічної діяльності окремо. Досліджувані дані не можуть відтворити повну картину динаміки обсягів дебіторської заборгованості на сьогодні, через те що дані, наявні на сайті Державної статистики України, не є актуальними. Але можемо простежити загальну тенденцію частки дебіторської заборгованості в оборотних активах на вітчизняних підприємствах (рис. 1).

Таким чином, у середньому дебіторська заборгованість склала більшу частину оборотних активів на підприємствах у сферах нерухомості (70,34 %), сільського, лісового і рибного господарства (68,89 %) і промисловості (64,89 %). А на підприємствах в галузях, пов'язаних з освітою (44,39 %), охороною здоров'я (47,48 %) і професійною, науковою і технічною діяльністю (49,79 %), ця частка виявилася навіть менше 50 %.

Пояснити виникнення дебіторської заборгованості на українських підприємствах можна такими зовнішніми факторами: ефективність грошово-кредитної політики центрального банку та комерційних банків, фондів, стан на фінансових ринках, рівень інфляції, конкурентоспроможність продукції та послуг, стан сегментів товарного ринку, фінансова стабільність і підтримка бізнесу, стан галузі. Тобто несвоєчасна сплата або неможливість її здійснити виникає через стан зовнішнього середовища, що призводить до утворення дебіторської заборгованості і затримки розрахунків зі своїми кредиторами [4].

В економічно розвинених країнах нормальною вважають частку дебіторської заборгованості в активах підприємства близько 20 % [5]. Як видно з проведеного аналізу статистичних даних, цей показник становить близько 45–70 % на українських підприємствах. Все це вказує на необхідність мінімізації обсягу дебіторської заборгованості та подальшого наукового вдосконалення управління нею.

Для зменшення частки дебіторської заборгованості в активах підприємства пропонується розробка та запровадження таких заходів:

1) проведення повного аналізу дебіторської заборгованості, що включає в себе класифікацію заборгованості, визначення її складу і рівня, а також оцінку її ефективності шляхом розрахунку таких фінансових показників:

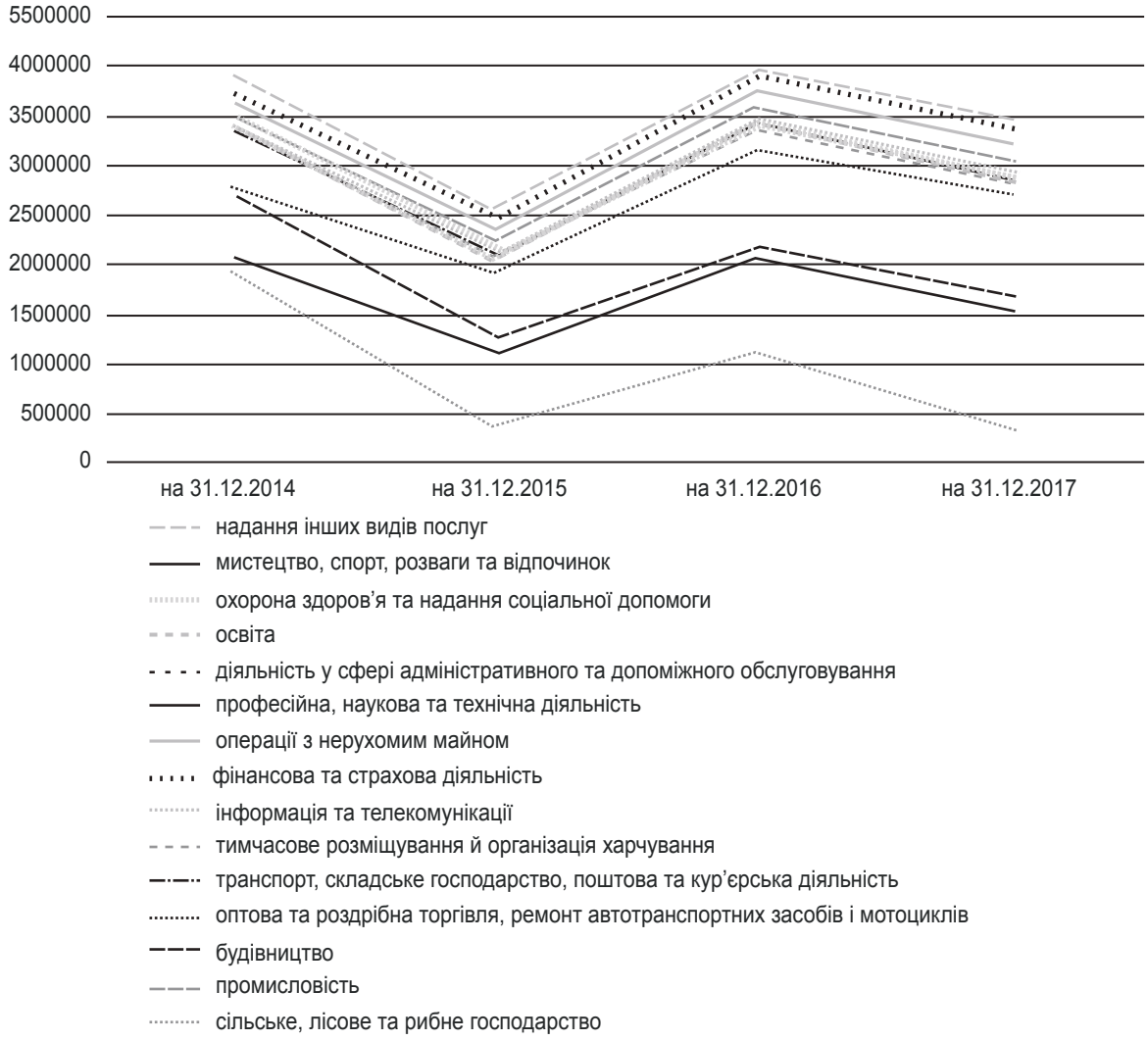

Рис 1. **Динаміка обсягів дебіторської заборгованості за видами економічної діяльності у 2014–2017 рр.** [3]

коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості та коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

2) визначення максимального обсягу оборотного капіталу, яке підприємство може «інвестувати» в дебіторську заборгованість, а також кредитного ліміту для кожного клієнта.

3) розробка та затвердження основних умов кредитної політики підприємства для різних груп покупців і видів продукції на основі проведеного аналізу [6].

Ще одним ефективним методом є управління дебіторською заборгованістю ще до моменту її виникнення, тобто проведення ретельних попередніх аналітичних заходів щодо збору й узагальнення інформації про потенційного покупця до моменту укладення з ним контракту на поставку продукції на умовах відстрочки платежу.

Необхідно проводити регулярну оцінку обсягу, стабільності проведення господарських операцій і платіжної дисципліни поточних дебіторів, щоб своєчасно виявляти покупців, які перебувають на стадії ліквідації або банкрутства.

Джерелами даних для проведення перевірок кредитоспроможності покупців можуть слугувати:

– інформація, яку надає клієнт (наприклад, бухгалтерська звітність за останні 2–3 роки, прогноз закупівель на певний період часу);

– власна база даних за результатами проведених операцій з клієнтами (обсяг продажів, вчасна сплата заборгованостей);

– інформація із зовнішніх джерел (публікації в ЗМІ, дані державної статистичної звітності, інформація від інших постачальників і ділових партнерів клієнта) [7].

Висновок. Таким чином, проблема оптимізації дебіторської заборгованості на українських підприємствах залишається однією з важливих. Значне зростання дебіторської заборгованості загрожує фінансовій стійкості підприємства і вимагає здійснення відповідної політики для її нівелювання.

Ця проблема не має уніфікованого рішення, оскільки умови співпраці з покупцями відрізняється на кожному підприємстві і в кожній сфері діяльності. Тому кожне підприємство має розробляти свою систему контролю на основі загальних методів і інструментів оптимізації обсягу дебіторської заборгованості, а також ринкових умовах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Безкоровайна Л. В.

Література: **1.** Лисак О. П., Гудзенко Н. М. Дебіторська заборгованість: умови виникнення, визнання, відображення в обліку. *Причорноморські економічні студії.* 2019. № 3 (48). С. 154–155. **2.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». URL: http://zakon.rada.gov.ua/. **3.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Сенюк О. В. Аналіз проблем виникнення дебіторської заборгованості та шляхи їх вирішення // Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах глобалізації світової економіки : матеріали виступів Всеукр. екон. форуму з міжнар. участю (в онлайн форматі) (27 квітня 2017 року). Житомир : ЖДТУ, 2017. 392 с. С. 358–361. **5.** Храпунова Т. Є., Пристемський О. С. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення // Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 31 берез. 2020 р.). Полтава, 2020. 474 с. С. 291–294. **6.** Кравчук Д. И., Кравчук В. И. Проблемы и пути решения управления дебиторской задолженностью на предприятии. *Молодой ученый.* 2015. № 2. С. 272–274. **7.** Романова Н. В. Управление дебиторской задолженностью. *Экономика в теории и на практике.* 2020. № 3. С. 13–15.

THE POLICY OF CULTURAL DIPLOMACY AS A MECHANISM FOR REALIZING THE NATIONAL INTERESTS OF STATES

UDC 327. 82

A. Dotsiak

The 4-th year student
of the Faculty of Consulting and International Business KhNEU S. Kuznets

Annotation. *This article analyzes the main features and trends in the development of cultural diplomacy as a type of public diplomacy and an integral part of the policy of states «soft power». The main instruments and methods used by cultural diplomacy to influence international politics and active international cooperation in the field of economy, culture, science, as well as strengthening national identity and promoting a system of democratic values are considered.*

Keywords: *cultural diplomacy, «soft power», instruments of cultural diplomacy, national interests.*

© A. Dotsiak, 2021

Анотація. *У цій статті проаналізовано основні риси та тенденції розвитку культурної дипломатії як виду публічної дипломатії та невід'ємної частини політики держав «м'якої сили». Розглянуто основні інструменти та методи, які використовує культурна дипломатія для впливу на міжнародну політику, та активне міжнародне співробітництво у галузі економіки, культури, науки, а також зміцнення національної ідентичності та просування системи демократичних цінностей.*

Ключові слова: *культурна дипломатія, «м'яка сила», інструменти культурної дипломатії, національні інтереси.*

Formulation and justification of the problem. Cultural diplomacy has existed as a science and an instrument for implementing the foreign policy of states for centuries. Although the term «cultural diplomacy» has been developed recently, the trend towards the concept of "soft power" continues existing due to the need to resolve regional and international conflicts peacefully [1].

Today, the cultural diplomacy is one of the main tools by which a country can declare its interests and position to the world. Cultural diplomacy may include various elements of its activities, such as academic, professional, cultural and student exchange programs, conferences and lectures on economic or social issues, literature, the film industry, theater, art exhibitions and performances, and dance and music concerts. It is clear that there are various platforms and opportunities, that allow of a constructive dialogue and create a positive image of the country.

Analysis of recent research and publications. There are many researchers who developed this actually new approach of public diplomacy. They analyze the main features and trends in the development of cultural diplomacy as a type of public diplomacy. Among them are Patric L. O. and Waller M. J. who write about public diplomacy, counterpropaganda, and political warfare. Marr P., Yudhishthira R. who discuss whether national interests are prior than cultural identity, Nye J. and others.

Previously unsolved parts of general problem. The cultural diplomacy as a type of public diplomacy and an integral part of soft power policy, which includes «the exchange of ideas, information, works of art and other components of culture between states and peoples in order to strengthen mutual understanding» has not been studied yet. This concept of cultural diplomacy comes from the American scientific school of political science [5]. The developer of the concept of «soft power» in international relations, as well as a former US civil servant in the field of national security Joseph Nye saw culture as a means of realizing his country's political discourse abroad and soon political scientists and scholars in other countries aimed to "create friendly knowledge and understanding of the people in this country and in the world, their philosophy and way of life, which will lead to a fair assessment of foreign policy» [3]

The purpose of the article. The purpose of writing this article is to analyze the features of the role of cultural diplomacy in the system of modern international relations and to determine the key principles and place of cultural diplomacy in the development of strategic communications and protection of national interests.

The main material study. Cultural diplomacy has the ability to persuade without coercion and to attract without pressure. For Americans, such a policy of foreign influence became relevant after the decline of the Cold War. But in the context of modern international relations, the goal of cultural diplomacy is for foreigners to understand the ideals and institutions of another nation, to support economic and political cooperation.

Although cultural diplomacy is often ignored, it can play an important role in achieving national safety. And so, today, in practice, the policy of diplomacy is the application and implementation of the theory of cultural diplomacy, including all the methods that have been practiced throughout history by individual, public, state or institutional actors. These methods include, for example, various cultural exchange programs, international delegations, music and film festivals or sports competitions. Such measures can clearly affect intercultural and interfaith understanding and promote reconciliation [1].

And soft power is the influence and attraction, persuasion and building of trust between society and the authorities of countries, as well as between the diplomatic missions of states in other countries and international organizations. More and more governments around the world are investing time and resources in developing their foreign policy reform capabilities as an important component of a country's success in the 21st century. But at the same time, the soft power that creates global economic and political trends includes a number of different activities, while the country's relations with the rest of the world cover a wide range of ways the country interacts with other countries, from humanitarian aid to military action [2, p. 372].

This shows, that there is a clear overlap between some aspects of cultural relations, cultural diplomacy and, in other words, public diplomacy. However, in today's interdependent world, which is rapidly moving in the direction of globalization, where the spread of new media technologies provides us all with greater access to each other than ever before, cultural diplomacy is crucial to promoting peace and stability around the world. As the transition to more socially responsible business practices gains momentum, the ability to understand and embrace the different values and needs of diverse cultures and societies is becoming increasingly important. There are many reasons why corporations need to be aware of cultural differences in strategic decision-making and apply cultural diplomacy models to their agenda:

1. In the age of growing social awareness, corporations with culturally sensitive marketing plans and campaigns will have positive public opinion and a good image, and therefore better financial results.

2. Companies seeking to expand abroad will face problems if they do not conduct research and act in accordance with cultural differences with the host country.

3. Companies with a national focus face a related challenge in ensuring awareness and sensitivity to national cultural minorities [4].

Cultural diplomacy, mastered and applied at all levels, has a unique ability to influence "Global Public Opinion" and the ideology of people, communities, cultures or nations, which can accelerate the implementation of such important principles as: respect and recognition of cultural diversity and heritage; global intercultural dialogue; justice, equality and interdependence; protection of international human rights; global peace and stability [3].

Also, an important principle of many effective bodies, which actually aim to develop cultural relations, is their independence from the government, even due to the fact that they can be fully or substantially funded by the state.

Thus, international organizations and other bodies interested in the development of cultural diplomacy will be able to implement a very effective financial policy to strengthen international ties between states and populations, using all aspects of national culture. These include:

1. Art, cinema, music, painting, etc.;

2. Exhibitions, that provide an opportunity to demonstrate numerous cultural objects or creative exhibits of artists from around the world;

3. Educational programs, such as learning a foreign language abroad;

4. Exchanging of scientific, educational and other achievements;

5. Conducting international exchanges of students from other countries for a certain period of time and organizing numerous internships for young people abroad;

6. Literature (translation of popular works);

7. Broadcasting educational and cultural programs, films, series, such as those aimed at learning foreign languages or overcoming stereotypes about the culture of states (through visual content);

8. Religion, including interreligious dialogue;

9. Dissemination of social policy ideas.

All these instruments contribute to the understanding of the national culture by foreign audiences and the achievement of foreign policy goals of the state through the development of international cultural cooperation. They can also be used by diplomatic missions, diasporas and political parties abroad, as these tools are usually not created by the state but generated by culture. However, it is the government that promotes cultural heritage abroad [5].

The importance of cultural relations is also increasingly recognized at the supranational level. For example, in 2016, the European Commission and the High Representative published a Joint Communication on International Cultural Relations, seeking to identify how the European Union can interact with other countries in the international arena. This identified three areas for further cooperation between states, such as: support of culture as a mechanism of sustainable social and economic development; promoting cultural and intercultural dialogue for peaceful relations between communities; strengthening cooperation on cultural heritage. But despite all the goals and considerable achievements of cultural diplomacy, the problems that accompany it still threaten the effective use of soft power instruments.

Explaining the modern understanding of cultural diplomacy, one can highlight the central dilemma of cultural diplomacy in its main purpose - to serve the strategic interests of national governments, while fulfilling the promise of

going beyond national interests to support the greater good through mutual cultural exchanges [4]. Related to this key, contradiction are the following tensions that affect the practice of national cultural diplomacy in the modern world:

1. The government often does not produce films, books, music, television programs that are intended for foreign audiences. The greatest thing the state can do is to create a timely bridge to convey the country's cultural values to a mass audience abroad;

2. The implementation of effective cultural diplomacy requires readiness for intercultural dialogue, as well as tolerance for representatives of other cultures, which is currently a major problem due to the emergence of certain social contradictions in society on this issue;

3. National interests embodied in cultural diplomacy are never guided simply by instrumental or calculated thinking. That is why the study of cultural diplomacy must be clearly based on a broader understanding of nationalism and specific national ideas: cultural diplomacy is a testing ground for the possibilities of a policy of recognition between and, perhaps, outside countries;

4. Rapid spread of regional conflicts [2, p. 367].

Conclusion. Each country decides how it wants to interact with the world in the 21st century. In today's international arena, cultural diplomacy and cultural relations is a vital instrument for this interaction, and it is important that any country and any society take seriously the opportunities and challenges they face.

It is clear, that despite the challenges and controversies, that accompany the policy of cultural diplomacy, it still enjoys the strong support of governments around the world, and all measures aimed at developing cultural diversity and international relations, creating a tandem of art and politics, not to be underestimated. In the era of conflict and international instability, the role of culture as an instrument of "soft power" in diplomacy can hardly be overestimated. Therefore, the world community is increasingly using the huge potential of culture and art to form an attractive image of the state.

Both the state and the few cultural foundations invest very little in the development of cultural policy, as today the government faces the task of finding new cultural images and symbols to create a decent image of the community and draw public attention to self-development and self-education through cultural diplomacy.

Supervisor – senior teacher Butkovska N. O.

Literature: **1.** Introduction to cultural relations and cultural diplomacy // Culture & Creativity. URL: https://www.culturepartnership.eu/en/publishing/cultural-diplomacy/lecture-18-1. **2.** Marr P., Yudhishthira R. Cultural diplomacy beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy*. 2015. No. 4. P. 365–381. **3.** Nye J. Soft power: the origins and political progress of a concept. Humanities and social sciences communications. 2017. URL: https://www.nature.com/articles/palcomms20178. **4.** Patric L. O. Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy, in Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare, ed. Washington DC: Institute of World Politics Press. 2009. C. 74. **5.** What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power? // Institute for Cultural Diplomacy. 2020. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy.

СУТНІСТЬ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЙОГО ПЕРЕВАГИ

УДК 637.134:65.016

Єрьоменко К. А.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено сутність та основні підходи до технічного переозброєння виробництва. Узагальнено та систематизовано підходи різних авторів до визначення поняття «технічного переозброєння».*

Ключові слова: *технічного переозброєння, підприємство, принципи переозброєння, технічний розвиток.*

Annotation. *The article investigates the essence and main approaches to technical re-equipment of production. The approaches of different authors to the definition of «technical rearmament» are generalized and systematized.*

Keywords: *technical re-equipment, enterprise, principles of re-equipment, technical development.*

Одним із визначальних чинників зростання ефективності виробництва виступає технічний розвиток, який з одного боку, дозволяє підтримувати техніко-технологічну базу підприємства, а з іншого – визначає її безпосередній розвиток через вдосконалення й нарощування виробництва та забезпечує просте та розширене відтворення основних засобів.

З огляду на зазначене, у першу чергу, необхідно розглянути сутність технічного розвитку, тому що всі інші технічні процеси виробництва – це форми технічного розвитку [1]. У цьому контексті важливим є дослідження і конкретизація дефініцій «технічне переозброєння», «реконструкція» та зв'язок цих понять з процесом технічного розвитку підприємства.

Аналіз літературних джерел свідчить про неоднозначність тлумачень поняття «технічний розвиток» і дозволяє зробити висновки про наявність різних підходів до визначення сутності технічного розвитку. Роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких Д. М. Палтерович, П. Є. Бєленький, Ю. Л. Гіттік, Т. В. Ландіна , Л. І. Нейкова , М. Г. Чумаченко, М. А. Віленський, В. А. Александрова, С. Г. Селіванов, М. В. Іванова, О. М. Тімонін та ін., присвячені дослідженню технічного розвитку підприємств.

Метою статті є теоретичне обґрунтування процесу технічного переозброєння вітчизняних підприємств і визначення його преваг.

Найбільш повно та змістовно процес технічного розвитку розкривають О. М. Тімонін та К. В. Ларіна, пов'язуючи форми технічного розвитку з формами відтворення основних засобів підприємства, які класифіковано у дві групи [2]: перша – підтримка виробництва, до якої належать капітальний ремонт, просте оновлення, доозброєння; друга – розвиток виробництва (екстенсивного та інтенсивного), до якої належать усі інші форми відтворення основних фондів, а саме: модернізація; технічне переозброєння; реконструкція; розширення; нове будівництво.

Технічне переозброєння охоплює оновлення не лише активної, але і пасивної частини основних фондів, а також будівництво і розширення допоміжних і обслуговуючих об'єктів [3]. Воно включає як матеріальне виробництво, так і невиробничу сферу. Об'єктивна необхідність технічного переозброєння підприємств пов'язана з тим, що не збігаються періоди функціонування і відшкодування в натуральній формі окремих елементів основних засобів [1].

У вирішенні проблеми оновлення виробництва важливим є питання обсягів ліквідації застарілих основних засобів, необхідних для їх відшкодування, а також питання про те, на якій технічній основі необхідно провести оновлення. Характерною особливістю нинішнього етапу технічного переозброєння є те, що головна мета заміни устаткування не усунення наслідків фізичного зносу, а якісне підвищення технічного рівня виробництва [4].

Аналіз літературних джерел дозволив зробити висновок, що технічне переозброєння має низку беззa-

© Єрьоменко К. А., 2021

перечних переваг перед іншими формами відтворення, новим будівництвом і розширенням, які полягають в такому [5]:

1. Перша перевага обумовлена характером та обсягом виконуваних будівельно-монтажних робіт і полягає в більш економному витрачанні матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів на одиницю введеної або нарощуваної виробничої потужності. Строки проведення технічного переозброєння значно поступаються новому будівництву. Щодо витрат на нове будівництво питомі витрати на одиницю потужності становлять: при розширенні – 71–75 %, при технічному переозброєнні – 20–21 %.

2. Другою перевагою і важливою особливістю технічного переозброєння діючого виробництва є прискорення процесу впровадження нової техніки, що знаходить своє відображення у підвищенні окупності інвестиційних вкладень.

3. Наступна перевага пов'язана з тим, що інженерно-будівельні роботи проводяться на освоєному майданчику, оснащеному під'їзними коліями, мережами електро-, водо- і теплопостачання, каналізації та зв'язку.

4. Четверта перевага полягає в можливості уникнути розпилення матеріальних і трудових ресурсів, якими завжди супроводжується велика кількість нових будівництв.

5. П'ята перевага технічного переозброєння пов'язана з соціальним фактором: це наявність трудового колективу діючого підприємства, що є дієвою, зацікавленої силою, засобом контролю за якістю і строками виконання робіт.

6. Шоста – передбачає ефективну технологічну структуру капітальних вкладень і невисокий рівень ризику.

7. Сьома перевага полягає у тому, що технічне переозброєння знаходить своє кінцеве вираження в підвищенні його технічного рівня, що приводить до збільшення конкурентоспроможності продукції, яка випускається.

8. Восьма перевага технічного переозброєння пов’язана з оновленням основних виробничих засобів, а, головним чином, їх активної частини.

Економія часу також є перевагою технічного переозброєння порівняно з новим будівництвом і розширенням [6].

Слід зауважити, що процес технічного переозброєння виробництва повинен охоплювати не лише техніко-технологічні заходи, що безпосередньо пов’язані з процесом виробництва. Тому для суб’єктів господарювання необхідним буде розробити систему заходів, що буде націлена на здійснення технічного переозброєння на основі нової техніки та технології. Цей комплекс повинен охоплювати технічні, організаційні, фінансово-економічні й інформаційні заходи.

Узагальнюючи теоретичні аспекти, можна зробити висновок, що технічне переозброєння визначається як форма технічного розвитку, що полягає у комплексному переобладнанні виробництва новою технікою. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у вивченні питання щодо розроблення плану технічної модернізації підприємства для підвищення якості й ефективності виробництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: 1. Александрова В. П., Загорская Т. П., Котяев П. Ф. Управление технико-экономическим развитием промышленного предприятия. Киев : Техника, 1987. 141 с. **2.** Тімонін О. М., Ларіна К. В. Обґрунтування механізму реалізації технічного переозброєння промислових підприємств. *Научно-технический сборник. Коммунальное хозяйство городов.* 2016. № 71. С. 158–171. **3.** Булах М. О., Тивончук С. В. Реконструкція й модернізація як способи відновлення основних засобів та їх відображення в обліку аграрних підприємств колоній. *Економічні науки*. 2013. Вип. 10 (3). С. 112–118. **4.** Бояринова К. О., Данильченко К. О. Управління процесом технічного переозброєння в контексті інноваційного розвитку підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_2/Boyarinova_210.htm. **5.** Іванишин В. В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК. *Економіка АПК.* 2010. № 1. С. 128–133. **6.** Цибулько Д. І. Особливості фінансового забезпечення технічного переозброєння на підприємстві: переваги та недоліки // Розвиток України очима молоді: соціальні, економічні та правові аспекти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студ. (Харків, 18 квіт. 2013 р.). С. 991–995.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 334.012.23

Єфіменко Р. П.

Магістрант 1 року навчання
факультету інформаційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проведено аналіз основних умов діяльності та визначено основні складнощі розвитку малого бізнесу в Україні. Проаналізовано фактори, що негативно впливають на розвиток малих підприємств. Приведено ефективні шляхи вирішення поставленої проблеми для малого підприємства.*

Ключові слова: *суб'єкт господарювання, малий бізнес, мале підприємництво. підприємницька діяльність.*

Annotation. *The article analyzes the main conditions of small enterprises in Ukraine and identifies the main problems of their development. An analysis of the negative factors that affect the development of small business. Effective ways to solve this problem for a small business are given.*

Keywords: *small business, business entit, small business, entrepreneurial activity.*

Постановка проблеми. Мале підприємство відіграє структуроутворюючу роль у ринкових умовах. Функціонування і розвиток бізнесу завжди мали труднощі, від початку незалежності країни та по сьогодні. Держава без ефективних механізмів врядування та підтримки виступає головною перешкодою для стабільного функціонування і подальшого розвитку малих підприємств. В Україні низький розвиток сектора малого бізнесу, що свідчить про наявність його зростання при вірній державній політиці. Саме тому аналіз перешкод для розвитку малого бізнесу в Україні набуває особливої актуальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ознайомлення з науковими працями та публікаціями за останні 10 років свідчить про постійну наявність проблем у розвитку малих підприємств. Аналізом і вирішенням цієї проблеми займалися такі вчені, як: О. В. Кужель, З. С. Варналій, Л. В. Таратута, К. О. Ващенко, О. Ю. Мазур, В. Є. Воротін, Ю. Б. Іванов, І. І. Сахарцева, В. М. Геєць та ін. Питання залишається відкритим, оскільки малі підприємства зіштовхуються з великою кількістю факторів, що впливають на їх життєдіяльність і на сьогодні.

Метою статті є аналіз стану та напряму подальшого розвитку малих підприємств Україні, визначення негативних факторів і прогнозування перспектив.

Виклад основного матеріалу дослідження. Малий бізнес виконує ряд функцій, за рахунок яких входить до основних інструментів розвитку державної економіки. Мале підприємство встановлює основу дрібного товарного виробництва; впливає на темпи розвитку економіки, структури та якість внутрішнього валового продукту, ступінь демократизації суспільства; впливає на швидке повернення витрат, структурній перебудові економіки; насичує ринок різноманітними послугами та товарами, додатковими робочими місцями; сприяє інноваціям; характеризується ефективним пристосуванням, раціональними й ефективними методами управління; формує пласт населення, що характеризується підприємцями-власниками, основою середнього класу; сприяє деактивації монополізму, розвитку здорової конкуренції [1, с. 127].

На основі функціонування малого підприємства визначаються принципи співіснування держави та ринку на мікрорівні. І. Власенко сформував такі наукові засади успішної життєдіяльності малого бізнесу [2], які поділяються на організацію економіки малим підприємством і державного управління економікою, де метою перших є доходність праці, задоволення власних і соціальних потреб, що передбачає за собою свободу в урегулюванні, ризикові кроки, ринкову ефективність, інноваційність. Метою наступних є наповнення державної казни, покращення суспільного життя, що передбачає за собою економічний порядок, стабільність, соціальну справедливість та економічне зростання.

© Єфіменко Р. П., 2021

Держава і малий бізнес зв'язані на взаємовигідному довгостроковому характері. При цьому держава має забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності національної економіки, проводити прозорі, стабільні, ефективні податкові та регуляторні політики, бере участь у створенні справедливих, позитивних умов для розвитку різноманітних форм бізнесу, зокрема малого, а також всебічної підтримки підприємництва та приватної ініціативи. Малі підприємства не тільки дають розвиток економіці, але й наближують споживача до конкретного продукту.

Середньостатистичне підприємство виконує низку задач, таких як: створення здорової конкуренції в країні, залучення приватного капіталу і зовнішніх інвестицій, удосконалення технологій виробництва, надання офіційних робочих місць і товарів для населення за доступними цінами, створення реальних джерел доходу для держави.

Здебільш негативна динаміка макроекономічних факторів напряму впливає на тенденції у розвитку українського малого бізнесу. Зокрема, зниження ВВП викликав зменшення власних фінансових ресурсів країни, втрату обігових коштів суб'єктів підприємницької діяльності, погіршення спроможності населення до купівлі тощо.

На розвиток малого бізнесу впливає ряд макроекономічних чинників, таких як: низький показник внутрішньодержавного попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з відсутністю додаткових, вільних фінансів підприємств, пониженням заробітної плати населення, Відсутність активної програми інвестицій, відсутність переливу коштів з фінансового в реальний сектор економіки, відсутність здорового кредитування. Сучасна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складнощі для малого бізнесу.

Насамперед це – складнощі в добутку кредитних ресурсів та їх висока вартість. Відсоткові ставки для бізнесу можуть перевищувати 25 %, що передбачає можливість їх використання лише підприємств з високою рентабельністю. Важливо також, що отримати фінансову підтримку можуть лише ті підприємства, які пройшли різноманітні скрупульозні перевірки, адже банківські установи неохоче кредитують малий бізнес. Наступна проблема – відсутність стабільної купівельної спроможності населення. У середньостатистичного українця мало грошей, а тому він не переплачуватиме більше.

Великі підприємницькі структури ввігнали вітчизняного покупця в сферу знижок, розпродажі, найбільш дешевих товарів, отриманих за рахунок великих оптових закупок. Малі підприємства не можуть дозволити собі подібні маркетингові інструменти. Як наслідок – великі підприємства монополізують торговий сегмент ринку, при тому, що в послугах і торгівлі зайняті 64 % особистих підприємців.

Третя проблема – це криза ліквідності і криза платежів. За рахунок нестабільного політичного й економічного курсу країни велика кількість підприємств існує за умов боргу перед контрагентом, що має борг перед підприємцем. Деякі підприємства працюють у борг, деякі – під розписку або за умов бартеру тощо. Як наслідок, відсутність циркуляції грошей у системі та відсутність реальних платежів [3]. На сьогодні Україна зіткнулася з тенденцією зростання кількості суб'єктів малого підприємства, в той час як реєстраційні дані свідчать, що темпи припинення діяльності в декілька раз швидше, ніж темпи відкриття нових суб'єктів малого підприємства.

У територіальному розрізі України малий бізнес має досить нерівномірний розвиток. Це можна пояснити відмінностями регіонів один від одного щодо поглядів на розвиток економіки. Життєдіяльність і нестійкість малих підприємств можна визначити такими факторами: відсутність високого рівня управління; низький рівень технічної озброєності; невпроваджена ефективна система самоорганізації, на відміну від українських, більшість зарубіжних малих підприємств працює активно, використовує можливість субпідряду, франчайзингу тощо; неможливість отримання додаткових фінансових ресурсів; нестабільність доходів; відсутність сегментування більшої частини ринку; великий вплив негативних економічних факторів на діяльність підприємства (податковий тиск, циклічних коливань, інфляції тощо); швидкість банкрутування; конкуренція зі значними місцевими чи зарубіжними великими корпораціями; перешкоди з боку адміністрації; незначне коло постачальників і споживачів; здебільшого відсутня державна підтримка; великі психологічні та фізичні навантаження на підприємців; непрофесійне управління персоналом [5]. Зі свого боку Європейський Союз надає малим підприємствам у допомогу кредитні гарантії, компенсує витрати на виплату відсотків по позиках, а також іноді інвестує в акціонерний капітал. В Україні підприємці здебільшого сподіваються на себе.

На підставі проведеного аналізу та спираючись на досліди, було підтверджено необхідність таких шляхів вирішення наявних проблем: розробка сучасної нормативно-правової бази, що сприятиме розвитку малих під-

приємств; здійснити інформаційну кампанію з метою ознайомлення підприємців з їх правами та обов'язками; впровадження навчальних програм щодо підготовки та перекваліфікації підприємців і менеджерів; створення ефективних механізмів інвестицій та кредитування малого бізнесу; зменшення кількості контролюючих органів, що дублюють функції один одного; зменшити вплив монопольних компаній на ціноутворення.

Отже, малий бізнес відіграє важливу економічну роль в державі, бо є невід'ємною частиною соціально-економічної системи, створює стабільні ринкові відносини та ефективність виробництва шляхом глибокої спеціалізації та кооперації. Проте його розвиток можливий лише за співпрацею з владою. Змінити ситуацію можливо з комбінуванням різних методів регулювання та підтримки, серед яких головними є: фінансово-кредитна підтримка, розумна податкова політика та створення політики структурних перетворень, при якій основні зусилля держави будуть спрямовані на зміну економічної структури всього господарського механізму з метою гармонізації вітчизняної економічної практики зі стандартами, поширеними у країнах – членах ЄС.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Literature: 1. Збарський В. К. Менеджмент малого та середнього бізнесу : навч. посіб. Київ : ДАКККіМ, 2006. 361 с. **2.** Власенко І. В. Функціонування малих підприємств в економіці України : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Хмельницьк, 2006. 20 с. **3.** Yasno Research & Consulting Group. URL: http://yasno-group.com/ua/. **4.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/. **5.** Васильєва Д. В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Механізм регулювання економіки.* 2011. №3. С. 188–196.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

УДК 330.341.1

Жовновацька Л. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність інноваційної стратегії, проаналізовано підходи до класифікації інноваційних стратегій.*

Ключові слова: *інновації, інноваційна стратегія, типи інноваційних стратегій, вибір інноваційної стратегії.*

Annotation. *The essence of innovation strategy is considered, approaches to classification of innovation strategies are analyzed.*

Keywords: *innovations, innovation strategy, types of innovation strategies, choice of innovation strategy.*

© Жовновацька Л. С., 2021

Інноваційна стратегія як одна з різновидів стратегій управління, формування і використання фінансових ресурсів, організації маркетингової діяльності відрізняється від інших тим, що включає в себе сукупність нових технологій, інструментів, методів і методик. Основною вимогою до інноваційної стратегії з точки зору її ефективності є вміст у ній ясних директив і часових орієнтирів, гнучкість, відповідність організаційного дизайну і включеність в загальну стратегію розвитку підприємства, і саме головне – здатність до перманентного вдосконалення.

Проблеми інноваційного розвитку підприємства досліджуються багатьма зарубіжними і вітчизняними науковцями, серед яких: О. І. Амоша, Л. Л. Антонюк, А. Г. Гальчинський, В. М. Гейєць, С. М. Ілляшенко, І. А. Павленко, Р. А. Фатхутдінов, Д. М.Черваньов та ін. Однак деякі аспекти стратегічного інноваційного розвитку потребують подальшого розвитку та уточнення.

Метою статті є теоретичне обгрунтування процесу реалізації інноваційної стратегії підприємства та визначення її видів.

Інноваційна діяльність здійснюється в руслі стратегії розвитку організації в цілому, складовою частиною якої є стратегія інноваційного розвитку. На сьогодні існує кілька основних підходів до наукового вивчення і розуміння феномену «стратегії інноваційного розвитку» організації:

1) стратегія інноваційного розвитку розуміється як результат об'єднання теоретичних напрацювань у сфері інноваційного та стратегічного менеджменту (А. А. Тріфілова, Г. Я. Гольдштейн);

2) стратегія інноваційного розвитку інтерпретується як засіб мінімізації інноваційних ризиків (Н. І. Лапін, Л. Ф. Медведєва);

3) стратегії інноваційного розвитку репрезентуються як форма комплексного довгострокового планування інноваційної діяльності (С. Д. Іллєнкова, Л. В. Шаборкіна);

4) тратегія інноваційного розвитку визначається як елемент інноваційної діяльності і атрибут її результативності й ефективності (С. А. Попов).

Кожен із зазначених підходів характеризує певний аспект інноваційної стратегії, підкреслюючи її найбільш суттєві риси й особливості.

Ключовим факторів успішного функціонування підприємства в рамках конкурентної боротьби на ринку є впровадження інноваційних технологій. Ця стратегія діяльності підприємства сприяє підвищенню якості продукції, що випускається, скороченню виробничих витрат, підвищенню якості організації менеджменту виробничого процесу. Розвиток інноваційних процесів відбувається відповідно до обраної стратегії, що свідчить про ефективність механізму стратегічного управління підприємством в цілому. Правильний вибір стратегії інноваційного розвитку має на увазі мобілізацію наявних ресурсів, а також адекватне і раціональне використання науково-технічного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, соціального і організаційного потенціалу підприємства [1, с. 118].

Здатність підприємства працювати в конкурентному середовищі з позитивною динамікою є результатом грамотно вибудуваної системи інноваційного управління конкурентоспроможністю підприємства. Стратегічним напрямком підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції є вибір джерел формування конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів споживачів.

Інноваційна стратегія розвитку підприємства являє собою комплекс установок і цілей, що включають порядок прийняття рішень і способів перетворення поточного становища господарюючого об'єкта на цільовий новий стан, грунтуючись на впровадженні інновацій продуктового, технологічного, організаційно-управлінського, соціального, економічного типу, а також способів досягнення певної позиції господарюючого суб'єкта на ринку товарів і послуг в умовах зростаючої конкуренції [2, с.18].

Дотримання інноваційної стратегії підприємства дозволяє отримати такі результати:

1) досягнення конкурентної позиції у відповідному чинному сегменті ринку;

2) створення власної позиції в новому сегменті ринку (можливість зайняти певну нішу);

3) збільшення обсягів виробленої продукції і послуг;

4) підвищення якості продукції, що випускається, або створення і впровадження нової продукції, послуги;

5) реалізація політики безперервного вдосконалення виробничо-господарської діяльності.

Аналіз основних підходів до класифікації стратегій інноваційного розвитку дозволяє умовно диференціювати їх на три основні групи: зовнішні, внутрішні та цільові стратегії (рис. 1).

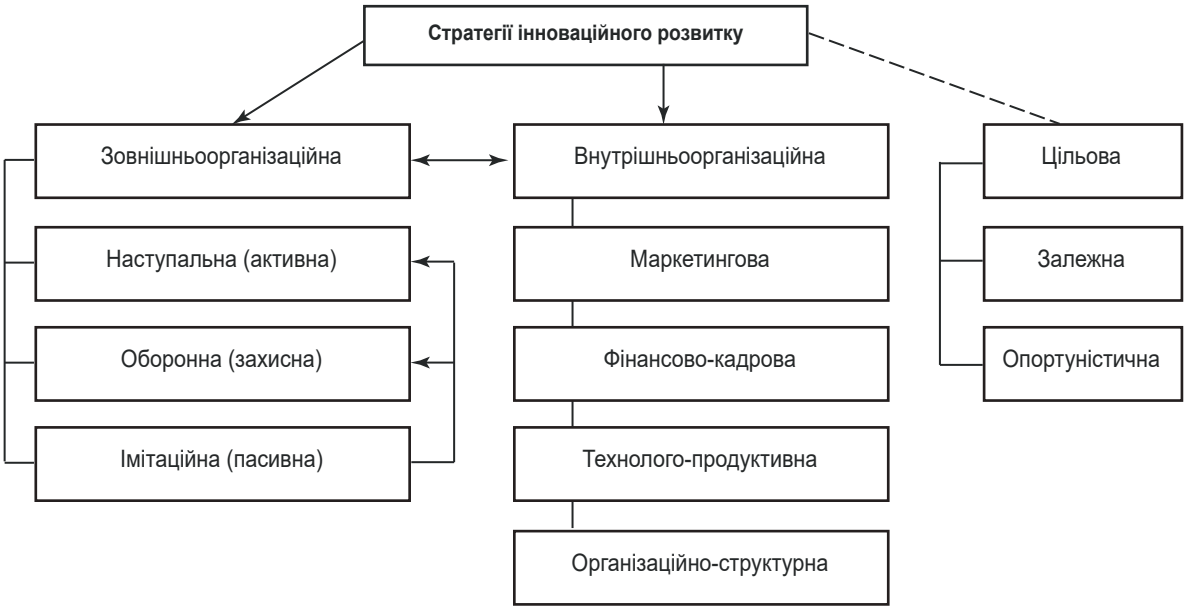

Рис. 1. **Класифікація основних стратегій інноваційного розвитку**

Кожна із зазначених груп стратегій інноваційного розвитку може розглядатися як окрема і самостійна, проте зазначені типи стратегій являють собою елементи загальної інноваційної стратегії.

Більшість дослідників називають найбільш поширеними наступальну, оборонну й імітаційну стратегії інноваційного розвитку.

Наступальні інноваційні стратегії забезпечують реалізацію загальної спрямованості на інтенсивне зростання і націлені на збільшення присутності підприємства або організації в найбільш перспективних секторах ринку за рахунок витіснення з цих секторів наявних конкурентів [3]. Наступальна інноваційна стратегія орієнтована на розробку і освоєння власних нововведень, пошук унікальних і не присутніх раніше на ринку джерел формування конкурентних переваг.

Подібна поведінка характерна для великих компаній, що здійснюють масове виробництво, виходять на масовий ринок зі своєю або придбаною новою продукцією, випереджальних своїх конкурентів за рахунок серійності виробництва і ефекту масштабу [3, с. 72–73]. Організації, володіючи великим інвестиційним потенціалом, реалізовують активну конкурентну й інноваційну поведінку, як правило, займають лідируючі позиції в своєму сегменті ринку або на ринку в цілому.

Таким чином, реалізація наступальної інноваційної стратегії скрутна для більшості середніх і малих підприємств. Своєю чергою, середні і малі підприємства, що не володіють значним інноваційним потенціалом, можуть використовувати стратегії, побудовані на імітації розробок галузевих лідерів, приватним проявом яких є захисні інноваційні стратегії, орієнтовані на підтримку вже досягнутих позицій підприємства за рахунок попередження дій конкурентів по розширенню їх ринкових часток.

Основою цієї стратегії є періодично здійснювані середньо- і короткострокові інноваційні розробки, що забезпечують скорочення витрат і (або) додавання нових значущих споживацьких властивостей до продукції, що вже випускається.

Крім цього, реалізація захисних стратегій може здійснюватися на основі вторинного використання існуючих передових галузевих розробок за рахунок придбання ліцензій [4]. Як орієнтир для організацій, що використовують захисну стратегію, виступає інноваційна активність лідера або основного конкурента. Основною метою інноваційної діяльності є не поліпшення конкурентних позицій, а збереження вже досягнутих. Якщо для організацій з наступальної інноваційної стратегії властива орієнтація на власну діяльність, то захисна стратегія не є в повному розумінні самостійною і повністю або частково визначається зовнішніми обставинами.

Орієнтація на захисні інноваційні стратегії має як переваги, так і недоліки.

До переваг слід віднести:

1) широкий вибір варіантів і альтернатив впровадження контрінновацій;

2) гнучкість і адаптивність;

3) можливість застосування як великими, так і середніми за масштабами організаціями;

4) відносно низький ступінь інноваційного ризику.

Недоліки полягають у:

1) неможливості заняття більш високих позицій на ринку;

2) відсутності права «першого ходу»;

3) наздоганяючому характері розвитку [5, с. 39–40].

Іноді зазначені недоліки можуть мати характер переваг, оскільки дозволяють враховувати негативні наслідки інноваційної діяльності організацій лідерів і не повторювати їх у рамках власної інноваційної практики.

Під час вибору інноваційної стратегії визначальними факторами є розмір організації (чисельність співробітників), ступінь диверсифікації виробництва, а також загальні стратегічні орієнтири організації [6]. Повною відсутністю вибору шляхів реалізації власної інноваційної діяльності характеризується імітаційна стратегія інноваційного розвитку. Доцільність застосування цієї стратегії визначено низьким інноваційним потенціалом організацій, які не мають можливості розгортання власних заходів з інноваційного розвитку і не мають альтернатив у виборі засобів протидії більшим конкурентам.

Завдання цієї стратегії полягає у відстеженні застосовуваних конкурентами нововведень і їх повної або часткової адаптації до власної діяльності. Імітаційна стратегія найчастіше характерна для малих і середніх підприємств, недавно присутніх на ринку і зайнятих у найрізноманітніших сферах діяльності. У рамках формування власної інноваційної стратегії для організацій цього типу характерний вибір якогось об'єкта імітації, як правило, це організація-лідер, зайнята в тій самій (суміжній) сфері діяльності [7, с. 12].

Імітаційна стратегія інноваційного розвитку спрямована на максимальне скорочення витрат інноваційної діяльності для оптимізації ефективності діяльності. Цей тип інноваційної поведінки в рамках імітаційної стратегії є найбільш поширеним, оскільки він не вимагає заняття стійкої високої позиції, а отже, збереження цієї позиції за допомогою більш високоякісної інноваційної діяльності.

Головним показником якості інноваційного процесу є показник ступеня інноваційності, що включає комбінацію декількох факторів:

- рівень інноваційної автономії суб'єкта;
- спрямованість інноваційного процесу;
- ступінь унікальності використовуваних інновацій;
- ступінь вираженості інноваційної орієнтації управління.

Ступінь інноваційності організації, яка визначається потенціалом інноваційної стратегії, водночас може розглядатися як ступінь внутрішньої і зовнішньої стійкості організації, її функціонального потенціалу і адаптивної здатності [8, с. 73].

Побудова класифікації стратегій інноваційного розвитку потребує врахування ключових характеристик інноваційної діяльності. В якості універсальної типології можна виділити зовнішні, внутрішні і цільові групи інноваційних стратегій, які становлять самостійні стратегії інноваційної діяльності організації, так і структурні елементи загальноорганізаційної інноваційної стратегії. Визначальна роль при цьому належить зовнішнім організаційним стратегіям обумовлює конкретні типи інноваційної поведінки [9, с. 54].

Отже, автором визначено, що зміст стратегічного управління інноваційним розвитком є певною мірою унікальним для кожного підприємства та не можна стверджувати про визначення чіткої універсальної або стандартної інноваційної стратегії, яка б могла бути використана до будь-якого підприємства. Однак аналіз взаємозв'язків між видами типових інноваційних стратегій дозволить сформувати механізм стратегічного інноваційного розвитку підприємств як послідовність перехідних станів між етапами інноваційного розвитку. Перпективами подальших досліджень автора буде дослідження умов прийняття рішення щодо обрання конкретної стратегії інноваційного розвитку для досліджуваного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: 1. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ : Наш формат, 2020. 424 с. **2.** Инновационный менеджмент : учебник / под ред. С. Д. Ильенковой. Москва : Банки и биржи, ЮНИТИ, 2003. 327 с. **3.** Гунин В. Н. Управление инновациями: Модульная программа для менеджеров. Москва : ИНФРА-М, 2010. 328 с. **4.** Припотень В. Ю., Кобзева Е. В., Демченко В. В. Формирование стратегии инновационного развития предприятия. URL: http://donnasa.ru/publish_house/journals/esgh/2018-1/06_pripoten_kobzeva_demchenko.pdf. **5.** Минцберг Г., Куинн Дж., Гошал С. Стратегический процесс. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 688 с. **6.** Ортіна Г. В. Методологічні концепції визначення стратегічного управління підприємством. *Ефективна економіка.* 2010 № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=197. **7.** Виханский О. С. Стратегическое управление : учебник. Москва : Экономистъ, 2011. 296 с. **8.** Трифилова А. А. Управление инновационным развитием предприятия. Москва : Финансы и статистика, 2003. 173 с. **9.** Стратегический инновационный менеджмент : учеб. пособие. Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2008. 267 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ

УДК 341.96

Зощенко І. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто історію становлення авторського права у світі. Проаналізовано основні міжнародні договори у сфері міжнародного авторського права, визначено головні принципи кожної з проаналізованих угод з метою з'ясування закономірностей і виявлення напрямків подальшого розвитку міжнародного авторського права.*

Ключові слова: *інтелектуальна власність, авторське право, авторство, охорона авторсь-кого права.*

Annotation. *The history of copyright formation in the world is considered. The main international agreements in the field of international copyright law are analyzed, the main principles of each of the analyzed agreements are determined in order to clarify the patterns and identify areas for further development of international copyright law.*

Keywords: *intellectual property, copyright, authorship, copyright protection.*

У сучасних умовах розвитку економіки і суспільства значення результатів інтелектуальної діяльності зростає. Інтелектуальні права є основним інструментом в реалізації ідей авторів і винахідників, об'єкти інтелектуальних прав впевнено входять у цивільний оборот. Цю статтю присвячено міжнародно-правовій охороні саме авторського права.

На сьогодні важливу роль відіграє історичний аналіз міжнародного законодавства про авторське право, розуміння закономірностей і виявлення напрямків його розвитку. Проте розпочати необхідно з історії становлення авторського права.

© Зощенко І. О., 2021

У Стародавньому світі (Дворіччя, Єгипет, Китай, Індія) не існувало авторського права в сучасному його розумінні. Питання про авторство тексту не виникало, оскільки будь-який текст вважався «продиктованим Богом» тому, хто його записав. Існує точка зору, що перші уявлення про авторське право з'явилися в Стародавній Греції та Римі. В Афінах існувало право на захист цілісності твору і захист твору від спотворень. Діяли норми, які веліли зберігати найбільш суспільно цінні твори за рахунок держави, щоб гарантувати їх захист від спотворення [1].

Прийнято вважати, що необхідність захисту авторського права виникла з винаходом в середині XV ст. книгодрукування, що дозволило швидко і дешево тиражувати твори авторів.

До винаходу і широкого поширення друкарства виготовлення копій книг здійснювалося вручну і вимагало чималих зусиль, тому було дуже тривалою і матеріально затратною справою. Кількість отриманих копій внаслідок цього виходила обмеженою, і ціна їх була вкрай високою. А помилки, допущені при переписуванні твору вручну, призводили до спотворення самого сенсу тексту. Крім того, у зв'язку з невеликим числом освічених людей попит на такі копії був низьким.

У 1440 році Йоган Гутенберг механізував процес книгодрукування, винайшовши друкарський верстат. На той час в Німеччині були створені паперові млини, отже, з'явився і дешевий матеріал для друку. Протягом 50 років в різних країнах Європи було створено понад 1000 друкарень, які випустили загальним тиражом близько 10 млн екземплярів друкованих книг, що не йшло ні в яке порівняння з можливостями виготовлення копій шляхом ручного переписування [2].

У Середньовіччі і починає формуватися авторське право, спочатку спрямоване скоріше на захист прав видавців, ніж авторів. Тоді існували так звані «привілеї» – документи, що видавалися владою для захисту їх прав. Однією з перших виданих привілеїв вважається привілей від 1486 року, виданий Антоніо Сабелліко на виняткове право друкувати твори з історії республіки: «Декади Венеціанських справ» [3].

Охорона авторських прав в європейських країнах спочатку забезпечувалася саме за допомогою системи привілеїв, яка згодом стала замінюватися різними законами.

Першим в історії законом про авторське право вважається прийнятий в 1710 році в Англії «Статут королеви Анни». У цьому законодавчому акті вперше було введено поняття авторського права, яке означало право на охорону опублікованого твору і заборону на його тиражування без згоди автора. Основними можна виділити такі положення статуту:

– усі твори, опубліковані до 10 квітня 1710 року, отримували одноразовий 21-річний строк чинності авторських прав на твір;

– щодо творів, опублікованих після 10 квітня 1710 року, автору належало виняткове право друку та передруку на строк до чотирнадцяти років, який відліковувався з дня першого опублікування твору. Цей строк міг бути продовжений ще на 14 років. Друк і передрук книг без письмової згоди власника заборонявся, надруковані без згоди власника книги підлягали знищенню;

– кілька копій кожної з книг, надрукованих після 10 квітня 1710 року, підлягали передачі бібліотекам [4].

Надалі нормативні акти щодо авторського права стали з'являтися в усьому світі. Дія законів поширювалася на спектаклі, географічні карти й інші твори. Так, у Франції був прийнятий Декрет 1791 року, в якому твір автора розглядався як приватна власність.

Французький закон ввів норму – право слідування, яка відносилася до прав спадкоємців автора і поширювала дію майнових прав після смерті автора. Конституція США 1787 року гарантувала авторам збереження виняткових прав на результати їх творчої діяльності. Таким чином, до початку XIX століття в США і частини європейських країн вже здійснювався захист авторського права.

Вже в другій половині XIX ст. труднощі в забезпеченні охорони авторських прав призвели до того, що все частіше стало обговорюватися питання про необхідність укладення на міжнародному рівні багатосторонніх універсальних угод про авторське право, які повинні були дозволити успішно долати розбіжності й протиріччя в національних законодавствах стосовно авторського права, забезпечувати принаймні мінімальний рівень охорони авторських прав і тим самим створювати умови для найширшого розповсюдження творів.

В результаті майже 30-річної роботи після трьох дипломатичних конференцій в 1886 році в Берні було підписано першу міжнародну багатосторонню угоду, яка стосувалася авторських прав – Конвенцію «Про охорону літературних і художніх творів».

Надалі вона переглядалася в Парижі (1889 р.) і Берліні (1908 р.), її доповнювали в Берні (1914 р.), Римі (1928 р.), Брюсселі (1948 р.), Стокгольмі (1967 р.), Парижі (1971 р.). Україна приєдналася саме до Паризького Акту Бернської Конвенції від 24 липня 1971 року. Для нашої країни Конвенція набрала чинності 25 листопада 1995 року.

Країни, до яких застосовується дана Конвенція, утворили Союз для охорони прав авторів на їх літературні і художні твори. При цьому термін «літературні і художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наукам [5].

Бернська конвенція ґрунтується на трьох основних принципах.

Першим принципом є принцип національного режиму. У Конвенції зазначається, що охорона в країні походження регулюється внутрішнім законодавством. Проте, якщо автор не є громадянином країни походження твору, відносно якого йому надається охорона на підставі цієї Конвенції, він користується в цій країні такими ж правами, як і автори – громадяни цієї країни.

Другим є принцип «автоматичної» охорони. Охорона, передбачена Бернською конвенцією, застосовується до всіх авторів, щодо їх творів як випущених у світ, так і не випущених у світ та не повинна обумовлюватися виконанням будь-яких формальностей.

Третій принцип має назву «презумпція авторства». Відповідно до норм Бернської конвенції первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору. Таке положення застосовується, навіть коли це ім'я є псевдонімом, коли псевдонім, взятий автором, не викликає сумніву в його особі.

Водночас Бернська конвенція визначає мінімальний рівень прав автора (тобто містить прямі матеріальні норми). Зокрема, автори літературних і художніх творів наділені виключним правом дозволяти публічне читання або відтворення, переробку та аранжування своїх творів.

Бернська конвенція також приділяє увагу боротьбі з контрафактною продукцією. Так, згідно із статтею 16 контрафактні примірники твору підлягають арешту в будь-якій країні Союзу, в якій цей твір користується правовою охороною.

Фактично з підписанням Бернської конвенції почався міжнародний період охорони авторських прав. З прийняттям цієї Конвенції послідували прийняття інших міжнародних конвенцій, які спрямовані на міжнародне регулювання окремих проблем авторського права.

У 1952 році на конференції в Женеві була прийнята ще одна конвенція – Всесвітня конвенція про авторське право. Набрання чинності Конвенції для України відбулось 17 лютого 1994 року. Слід зазначити, що в 1971 році в Парижі цю Конвенцію було переглянуто, проте Україна так і не підписала Паризьку редакцію. Таким чином, Україна є учасницею Всесвітньої конвенції лише в редакції 1952 року.

У преамбулі Всесвітньої конвенції підкреслюється, що вона створюється як доповнення до вже існуючих міжнародних угод та не зачіпає і не скасовує їх дії [6].

Всесвітня конвенція, на відміну від Бернської, не містить детальних матеріальних норм, що закріплюють мінімальний рівень охорони безпосередньо в конвенції. У Всесвітній конвенції міститься лише загальна вимога до країн-учасниць щодо забезпечення достатньої та ефективної охорони авторського права в національному законодавстві. Більш широко визначаються об'єкти охорони. Різниться і мінімальний строк охорони авторських прав: життя автора та 25 років після його смерті (за Бернською конвенцією цей строк становить 50 років).

Серед основних принципів, на яких базується Всесвітня конвенція про авторське право, можна виділити такі:

1) принцип державної охорони авторських прав. Цей принцип означає, що кожна держава-учасниця Конвенції має відповідно до свого національного законодавства вживати всіх заходів, необхідних для забезпечення

охорони прав авторів і всіх інших власників авторських прав на твори, причому така охорона повинна бути ефективною. При цьому самі заходи, які повинні застосовуватися для досягнення зазначеного результату, не зазначаються. Передбачається, що кожна держава сама має визначити, наскільки доцільно для його досягнення застосування цивільно-правових норм, заходів адміністративного впливу або застосування кримінального законодавства;

2) принцип національного режиму. Подібно до Бернської конвенції, у Всесвітній також закріплюється положення, відповідно до якого як випущені, так і не випущені в світ твори громадян кожної Договірної Держави користуються в кожній іншій Договірній Державі охороною, яку ця Держава надає таким творам своїх громадян;

3) Стаття III Всесвітньої конвенції закріплює третій з найважливіших принципів – так званий принцип дотримання мінімальних формальностей, який полягає в тому, що якщо відповідно до національного законодавства Договірної Держави неодмінною умовою охорони авторського права є дотримання формальностей (депонування примірників, реєстрація, застереження про збереження авторського права, нотаріальні посвідчення, сплата зборів, виготовлення або випуск у світ примірників твору тощо), то стосовно будь-яких творів, які охороняються на підставі цієї Конвенції і які вперше випущені в світ поза територією цієї Держави і автори яких не є її громадянами, всі вимоги повинні вважатися виконаними, якщо, починаючи з першого випуску в світ цих творів, усі їхні примірники, випущені з дозволу автора або будь-якого іншого власника його прав, носитимуть знак «©» із зазначенням імені власника авторського права і року першого видання. Символ «©» – це перша буква слова «copyright», що в перекладі з англійської означає «авторське право». Цей знак, ім`я і рік випуску мають бути розташовані таким чином і на такому місці, які б ясно показували, що авторське право зберігається.

Ці положення Всесвітньої конвенції про авторське право істотно відрізняються від положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, яка передбачає повну свободу від дотримання будь-яких формальностей і обов'язковість надання охорони без здійснення будь-якої реєстрації твору, повідомлення про збереження авторських прав або дотримання будь-яких інших формальних вимог. Таким чином, відповідно до Всесвітньої конвенції фактично всі формальні вимоги різних країн-учасниць замінилися одним.

Сьогодні символ «копірайт» широко використовується у всьому світі і дозволяє інформувати споживачів контенту про те, що даний твір захищено авторським правом. Проте відсутність знаку не означає, що твір не захищений авторським правом, оскільки згідно із Бернською конвенцією авторське право виникає в момент створення твору.

У сучасному міжнародному авторському праві значення Всесвітньої конвенції має скоріше історичний характер, оскільки для більшості країн світу Всесвітня конвенція була перехідним етапом на шляху до визнання Бернської конвенції.

З розвитком науково-технічного прогресу та світової економічної інтеграції виникла потреба у подальшому врегулюванні нових аспектів авторського права на міжнародному рівні. Угода торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРІПС), прийнята в 1994 році, є основним міжнародним договором, який регулює правову охорону інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). На цей час ця Угода є однією з найважливіших у міжнародному авторському праві. Хоча вона присвячена не тільки захисту авторських прав, але і патентів, товарних знаків, промислових зразків тощо [7].

Угода ТРІПС містить кілька базових принципів і положень. До них відносяться:

Принцип національного режиму, відповідно до якого іноземні громадяни та юридичні особи набувають, використовують і захищають інтелектуальні права нарівні з громадянами відповідної держави – члена СОТ.

Принцип найбільшого національного сприяння, який означає, що будь-яка перевага, сприяння, пільга або імунітет, що надаються державою громадянам будь-якої іншої країни, мають бути негайно і безумовно надані громадянам всіх інших держав – членів СОТ.

Національний режим і режим найбільшого сприяння дозволяють виключити дискримінацію громадян і юридичних осіб з різних країн у рамках СОТ, тим самим сприяючи розвитку міжнародної торгівлі і міжнародних відносин.

У 1996 році міжнародне авторське право вже включало кілька двосторонніх і багатосторонніх договорів у сфері охорони авторських прав. Однак стрімкий розвиток техніки, в першу чергу Інтернету і комунікацій, вимагав прийняття нових заходів захисту авторських прав.

Це стало причиною прийняття Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права (ДАП) [8].

Договір являє собою укладену в рамках Бернської конвенції спеціальну угоду, що стосується охорони творів і прав їх авторів у цифровому середовищі. На нашу думку, головною особливістю Договору є те, що він охоплює два нові об'єкти, що охороняються авторським правом: комп'ютерні програми, незалежно від способу або форми їх вираження і компіляції даних або іншої інформації (бази даних).

Крім прав, визнаних Бернською конвенцією, Договір надає авторам деякі майнові права, такі як: право на розповсюдження серед широкої публіки, право на прокат.

Отже, хоча наразі й існує достатня кількість міжнародних договорів, як двосторонніх, так і багатосторонніх, актуальні проблеми міжнародного авторського права і досі залишаються невирішеними.

У першу чергу йдеться про так зване піратство. Особливо це стосується програмного забезпечення, музикальних та аудіовізуальних творів.

Так, для боротьби з піратством у 1974 році була прийнята Брюссельська конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники. Її завдання полягало в розробці ефективної стратегії, для того щоб застосувати супутниковий зв'язок на все більших рівнях, але при цьому забезпечуючи належний рівень охорони авторських прав [9].

Цікавим аспектом захисту авторського права є те, що розвиток економічних і суспільних відносин значно випереджає рівень сучасних правових інструментів, за допомогою яких можна забезпечити ефективний захист авторського права в усіх проявах і врегулювати всі елементи правовідносин у цифровому середовищі. Сподіваємось, світова спільнота буде і надалі приділяти увагу цьому питанню задля зменшення кількості проявів піратства в міжнародному авторському праві.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Сущ О. П.

Література: 1. Есипова В. А. История книги: Учебник по курсу «История книжного дела». Томск : Изд-во Том. ун-та, 2011. 628 с. **2.** Козлова. Е. Б. История печатных средств информации : учеб. пособие. Москва : Москов. гос. ун-т печати, 2008. 202 с. **3.** Орлюк О. П. та ін. Право інтелектуальної власності. Київ : Ін Юре, 2007. 696 с. **4.** Липцик Д. Авторское право и смежные права. Москва : Ладомир ; ЮНЕСКО, 2002. 794 с. **5.** Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Міжнародний документ від 24.07.1971 № 995_051. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text. **6.** Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року : Міжнародний документ від 06.09.1952 № 995_052. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text. **7.** Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 15.04.1994 № 981_018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text. **8.** Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право : Міжнародний документ від 20.12.1996 № 995_770. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text. **9.** Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів : Міжнародний документ від 21.05.1974 № 995_250. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_250#Text.

COMPLIANCE WITH THE REQUIREMENTS OF COMPANIES' BUSINESS COMMUNICATION

UDC 334.72

D. Ivanova

The 2-rd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article considers the compliance with the requirements of companies' business communication. To avoid misunderstanding in business communication it is necessary to know customs and traditions of the target culture. The example of business etiquette of two countries examined in the article demonstrates the influence of cross cultural knowledge on the successful development of modern business relations.*

Keywords: *business relations, target culture, cross cultural studies, business communication, business etiquette.*

Анотація. *У статті розглянуто відповідність вимогам ділового спілкування компаній. Щоб уникнути непорозумінь у діловому спілкуванні, необхідно знати звичаї та традиції культури партнерів по бізнесу. Також у статті було розглянуто приклад ділового етикету двох країн, щоб продемонструвати вплив знань міжкультурних відмінностей на успішний розвиток сучасних ділових відносин.*

Ключові слова: *ділові відносини, цільова культура, міжкультурні відмінності, ділове спілкування, діловий етикет.*

Formulation and justification of the problem. Compliance with the requirements of companies' business communication includes business etiquette as one of its most important constituent parts of business. The word business etiquette originated from secular etiquette, but at the same time it differs. The difference between business etiquette and secular etiquette includes the official chain of command directing more on weight than age and gender. Compliance with the norms of communication, speech and behavior is required not only at business meetings, presentations and business lunches, but also during telephone conversations, in business correspondence and in many other situations. Different nations have their own behavioral peculiarities which are important to study. Compliance with the rules of business etiquette in a company helps to avoid misunderstanding in business communication [1].

Analysis of recent research and publications. The research of the compliance with the requirements of companies' business communication was carried out by a number of psychologists, managers and researchers who study the influence of business etiquette on the successful development of modern business relations. Among these researchers are Allen B., McGuire K., Hofstede G. and Ramsden S. They write about culture's consequences, compare values, behavior, institutions, and organizations of different nations.

Previously unsolved parts of general problem. The success of the whole business in general depends on business communication and the reputation of company representatives. Companies are interested in long-term cooperation and rarely change their partners. When businesses enter into customers' relations they turn to different sources to study customs and traditions of a target culture. This process requires much time and energy. The creation of the bank of the compliance with the requirements of companies' business communication might help the process [2].

The aim of the article is to study the difference between business etiquette on the examples of western and eastern business cultures. It is an indicator of not only good education and qualification of employees, but also of how successful the company is in whole.

The main material study. Among the developed countries of the western world is Canada, the country that is worth speaking about. Historically Canada has great British influence on all spheres of life. British influence made the Canadians courteous people. The Canadians are usually friendly and helpful. They have more restraint and patience than other nationalities in America. The Canadian society is very open and polite, and social tolerance is a common

© D. Ivanova, 2021

norm in business communication. The Canadians tact is well known to all businesses which open to business relations with this country. The Canadian partners' feelings and emotions are usually hidden. They try to avoid conflicts and sharp corners. Therefore, it is very easy and simple to find mutual understanding with them. Even if their partners don't speak good English, the Canadians will gladly help them and listen patiently [3]. As for the business communication, you need to follow certain principles:

1. Restraint. During negotiations, it will be correct to behave strictly, in a business manner. Thoughts should be stated briefly and exhaustively so that the opponent does not have to ask you several times what exactly you mean.

2. At the meeting, a hand is given and name and place of work are mentioned. To meet a woman, a man holds his hand first. It is necessary to name the first and the last names and the name of the business clearly.

3. The eye contact is important, for the Canadians, so if you want to enlist the support and respect of your partners, look straight at their eyes.

4. The Canadians are quick to "you". This does not mean worsening of relations with a partner, rather the opposite.

5. Men should be the first to reach out to a woman for dating.

6. Tidiness in clothes is obligatory. At formal meetings, it is required to wear a suit, and strict, elegant dresses.

7. Sport is the favorite topic of conversation in Canada; it will be pleasant for the Canadians if you pay special attention to the latest events in the world of hockey and baseball [3].

Business meetings in Canada are held over lunch. Entertainment events are appointed in a restaurant and business partners are sometimes invited to dinner in a partner's house in the evening.

The Canadians keep the law; therefore, they have a sharply negative attitude to circumvention of regulations and deception of the state. They are extremely sensitive to unworthy behavior. Business opacity or non-compliance with the contract can put an end to the relationship between the parties. If a partner defaults the contract obligations, he should be prepared that Canadian businessmen apply to the Supreme Court to restore the rights and respect their legitimate interests [2].

Business cards. As for the business cards, they must contain both English and French translation, this is especially important in Quebec. Also, paying attention to the correct name pronunciation is necessary, especially when you meet the French-speaking Canadians.

Smoking. There are restrictions on smoking in Canada. During business negotiations and at the table, no one smokes and them you always need to ask the interlocutors if you can smoke [3].

Money. Money for the Canadians, like other material goods, is extremely important. Since this country has a very low crime rate and practically no corruption, wealth is proof of intelligence, education and hard work, and everyone respects successful people.

They work here a lot and with high quality, study for a long time and thoroughly, they do not waste time in vain and therefore they can boast of a decent standard of living. The consequence of such a worldview has become widespread punctuality. The Canadians do not like to be late, and they also really dislike those who have such a bad habit. For example, if a person is more than 15 minutes late for a business meeting, no one will wait for him and do business with him later [3].

Korea. The eastern culture is presented here by the South Korea. Korea is divided into two independent republics with different cultural peculiarities. Unlike North Korea, the South Korean republic has very close contacts with businesses all over the world. Residents of the republic, like representatives of most Asian countries, value respect. The traditional greeting is a slight bow, in which the head and back are slightly tilted forward. The higher the status of the interlocutor and his position in society, the lower the bow should be. The youngest person bows first. When bowing, you do not need to look each other in the eyes.

This is regarded as an attempt to exert pressure or even threat. If you want to show special respect, then hold your right wrist with your left hand. As for the Korean speech etiquette, it also prescribes to address the interlocutor with a greeting. Handshake rules out in Korea. It is not prohibited, but it is rarely used in the communication of local residents. At a business meeting, the handshake is a slight touch of hands. Besides, etiquette rules in South Korea require a person to be introduced by someone familiar [4].

It is best to negotiate with the Korean people in English. You can use the service of a translator from the Korean. Business etiquette in South Korea requires locals to negotiate aggressively. The Korean always want to get results, so

they won't beat around the bush for a long time, but prefer to start discussing the terms of a deal immediately. They formulate a position clearly, but they will not try to prove that the interlocutor is wrong. The phrases like "we need time to think» will be perceived as if you were not satisfied with the proposed conditions. At the initial stage of concluding deals the Koreans prefer personal communication with potential partners [4].

The Korean business etiquette prescribes building relationships lively, avoiding phone calls or correspondence. If you do not want a sudden visit from a potential Korean partner, it is better to arrange a personal meeting in advance and do not try to avoid it. If you are not yet familiar with the head of the company, make an appointment through an intermediary. Be prepared that when communicating, the Koreans will find out all the detailed information about you, even when your first child was born. It is believed that only complete information about a person can lead to the successful completion of the deal. To meet with partners, you should wear business clothes of a dark color. Women should choose a skirt over trousers. After the negotiations are over, business etiquette of Korea instructs to send letters of thanks to all the participants of the meeting. At the beginning of the conversation, the head of the delegation introduces all employees who have arrived at the meeting. Business etiquette in Korea dictates that all negotiators are given the opportunity to express their opinions. It is recommended to bring a souvenir to the meeting to present to your Korean colleagues. During a conversation, do not approach or bend to the interlocutor at a distance less than an outstretched arm, otherwise it will be perceived as an invasion of personal space [4].

Conclusion. Business etiquette is important in the process of running a successful business. A competent entrepreneur or leader must be able to negotiate, conclude deals, debate, appoint meetings and communicate properly. It is necessary to follow the basic rules of business etiquette of the target country, because a mistake leads to the loss of business partners. The basic rules are still formal dress code, competent speech, the ability to solve problems, paying attention to the interlocutor, as well as the ability to conduct business correspondence correctly [2]. The compliance with the rules of business etiquette in a company helps avoiding misunderstanding in business communication.

Supervisor – senior teacher Butkovska N. O.

Literatuire: **1.** Allen B. Difference matters: Communicating social identity: Waveland Press, 2010. 236 p. URL: http://www.waveland.com/browse.php?t=236&r=d158. **2.** Hofstede G. Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations (2nd ed.). Thousand Oaks, CA : Sage, 2001. 325 p. URL: https://digitalcommons.usu.edu/unf_research/53/. **3.** McGuire K. 8 Things You Need to Know About Business Etiquette in Canada. Management & Operation. URL: https://www.startingbusiness.com/blog/business-etiquette-canada. **4.** Ramsden S. How to Master the Ancient Art of Business Etiquette in South Korea? // Ftijournal. URL: https://www.fticonsulting.com/insights/fti-journal/business-etiquette-in-south-korea (дата звернення 24. 10. 2020).

ARTIFICIAL INTELLIGENCE

UDC 004.8

D. Ivanienko

The 4-nd year student
of the faculty of of Economic Informatics KhNEU S. Kuznets

Annotation. *In modern science, artificial intelligence is increasingly used and, as a result, the debate about the prospects and risks of its more wide application take place. The main advantages and disadvantages of artificial intelligence in the space of human society and also the difficulties of introducing AI are given.*

Keywords: *artificial intelligence, computer, robot, thinking, consciousness, awareness, personality, society, humanity, problems, prospects, future.*

Анотація. *У сучасній науці все активніше використовується штучний інтелект, а отже, наростають суперечки про перспективи та ризики його більш широкого застосування. Виділено основні переваги та недоліки штучного інтелекту в просторі людського соціуму. А також наведено складності впровадження штучного інтелекту.*

Ключові слова: *штучний інтелект, комп'ютер, робот, мислення, свідомість, усвідомлення, особистість, суспільство, людство, проблеми, перспективи, майбутнє.*

The purpose of the article is to consider the concept of Artificial Intelligence, its novelty, topicality and relevance today. Artificial intelligence (AI) is a system or machine that can mimic human behavior in order to perform tasks and gradually learn something new using the information it collects. AI has many incarnations, for example:

- Chatbots use AI to quickly analyze customer messages and provide appropriate responses; Smart assistants use AI to extract freeform information from large datasets and improve planning;
- recommendation systems automatically select similar programs for viewers based on previously viewed ones.

AI makes it possible to reproduce and improve how we perceive and respond to the world around us. This property of AI is at the heart of innovative technologies. AI is based on various machine learning technologies that recognize patterns in data and make predictions. It creates added value for the business through the following capabilities:

- helps you use the full potential of your data;
- makes reliable forecasts and automates complex tasks.

Three factors are driving the widespread adoption of AI.

Affordable high-performance computing resources at a low cost. The presence of numerous computing resources on the Internet has made them accessible to a large audience. Previously, computing systems for AI were local and prohibitively expensive.

Availability of large amounts of data for training. To teach AI to make accurate predictions, it must process large amounts of data. The emergence of various means for labeling data, as well as simple and affordable means of storing and processing structured and unstructured data, are enabling an increasing number of organizations to create and train AI algorithms.

AI competitive advantages. More and more companies are learning about the competitive advantages of AI for business and are making the adoption of this technology a priority. For example, specialized AI recommendations can help you make better decisions faster. AI also offers many tools and opportunities to reduce costs and reduce risks, accelerate time-to-market, and more.

The business value of AI is supported by numerous examples of successful implementation. Adding machine learning and cognitive operations to traditional business processes and applications improves usability and productivity.

© D. Ivanienko, 2021

Nevertheless, the introduction of AI is associated with certain difficulties. Few companies are tapping into the full potential of AI, for several reasons. For example, if a company does not use the cloud, the costs of computing for AI will be too expensive. In addition, AI is difficult to develop and requires the involvement of scarce specialists. Understanding where and why AI is needed, as well as solving the problem of attracting third-party service providers, will help to minimize these problems.

To maximize the power of AI and overcome the barriers to the successful implementation of new technologies, it is necessary to create a team culture that will support the AI ecosystem. In such an environment:

- business analysts and data scientists jointly define goals and objectives;
- data engineers provide data management and platform for performing analysis;
- data scientists prepare, study, visualize and model data using a specialized platform;

IT system architects provide infrastructure management for data mining, both on-premises and in the cloud;

application developers deploy models to applications to create data-driven products.

What awaits us in the near future.

Nick Lane, professor at University College London and Principal Scientist Nokia Bell Labs, predicts that even more "smart things" will surround a person. They will become smaller and more efficient.

The professor gives an example: if earlier the sensor built into the wall could only realize that someone passed by, then in the future he will not only know who exactly passed, but also how the person behaves, does not need anything, does not represent whether he is a threat to himself or others.

A button-sized sensor can alert a person in case of danger.

Grigory Bakunov from Yandex also agrees with the professor: "In the near future, we will see a boom in the development of narrow artificial intelligences that help solve one fairly simple problem, but which they will solve even better than a human."

Voice recognition, for example, already recognizes some voice commands and addresses better than humans.

Is it possible to transfer consciousness into a car?

If we talk about the possibility of complete transfer of consciousness, then the modern predecessors of such a technology of the future are projects like Blue Brain, aimed at creating working electronic analogs of the brain, as well as projects aimed at creating brain-machine interfaces (BCI) – devices for prosthetics of lost vision. hearing, replacement of lost limbs, even parts of the brain.

Optogenetics is a very interesting and promising area (in principle, to interface the brain and machine, one can change not only machines, but also the nervous tissue itself, creating artificial photoreceptors in it).

When a wide range of engineering problems is solved within the framework of such private projects, I think that the task of transferring consciousness will become quite solvable. Already, dreamers are proposing hypothetical schemes for implementing such a project.

The disadvantages of information technology include:

1. Failure of computer storage devices and other mechanisms.

2. Now modern society is acquiring virtually complete dependence on information infrastructure.

3. Negative impact on the ability to grammatically and syntactically correctly express their thoughts.

4. Negative health effects.

Considering the advantages of AI, we can highlight:

1. The ability of the user to access large amounts of information, entertainment than when using traditional technologies.

2. Saving time.

3. More complete realization of the user's creative potential through the use of computer communications;

4. An easy way to shop (online stores).

5. With the help of new technologies, the environment is purified. There is a transition from technicalism (nature as a workshop) to ecology (nature as a temple).

6. The Internet and social networks help in communication with native speakers.

7. Distance learning.

Summing up, we can say that today it is no longer necessary to prove to anyone that information technologies are undoubtedly useful, but at the same time we should not forget that they can potentially lead to problems.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. V.

Literature: **1.** Artificial Intelligence. URL: http://www.learnenglishbest.com/topic-artificial-intelligence.html. **2.** Problems and prospects of artificial intelligence. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvennyy-intellekt-problemy-i-perspektivy/viewer. **3.** What is artificial Intelligence? URL: .https://builtin.com/artificial-intelligence. **4.** Category: Computing and electronics. URL: https://ethw.org/Category:Computing_and_electronics?gclid=CjwKCAiA_Kz-BRAJEiwAhJNY79B8cyEdnOqDyVOzwdkbA5U8fObT7O20cc0M3Bj_B8ktclZdy1LyXBoCrncQAvD_BwE.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

УДК 346

Караченцева С. С.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті висвітлено сутність поняття «товариства з обмеженою відповідальністю», його створення та діяльність. Досліджено правовий режим майна товариства та переваги, і недоліки його створення в Україні.*

Ключові слова: *товариство з обмеженою відповідальністю, статутний капітал, майно, учасники.*

Annotation. *The article highlights the essence of the concept of «limited liability company», its creation and operation. The legal regime of the company's property and the advantages and disadvantages of its creation in Ukraine are studied.*

Keywords: *limited liability company, authorized capital, property, participants.*

Товариство з обмеженою відповідальністю на сьогодні є найпривабливішою формою для здійснення підприємницької діяльності як у невеликих, так і великих масштабах, безсумнівно, має свої унікальні ознаки та специфіку організації.

Своєю чергою, правове регулювання суспільних відносин щодо формування, збереження та зміни статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю є далеко не досконалим, що багато в чому стримує і ускладнює розвиток суспільних відносин за участю товариств з обмеженою відповідальністю. У державному законодавстві відсутні визначення багатьох використовуваних термінів, що мають відношення до статутного капіталу («вклади», «частки», «чисті активи» і ін.).

Неоднозначно трактуються ці поняття і в науковій літературі. А це призводить до необ'єктивного відображення в установчих документах товариств з обмеженою відповідальністю та в документах обліку таких товариств реального розміру статутного капіталу.

© Караченцева С. С., 2021

Більш того, слід визнати, що законодавством України не встановлено мінімальний розмір статутного капіталу, необхідний для створення товариства з обмеженою відповідальністю, відсутні і раціональні законодавчі вимоги до процедури його оплати, що в кінцевому підсумку призводить до того, що щодня реєструються сотні юридичних осіб, багато з яких для участі в схемах ухилення від оподаткування та в схемах легалізації та виведення активів за кордон, що завдає серйозної шкоди державній економіці.

У працях О. М. Вінник [1], О. М. Бірюкова, А. С. Врублевського, С. М. Грудницької, О. М. Іващенко, О. Р. Кібенко, В. М. Кравчука, І. М. Кучеренко, Н. В. Погорецької, О. П. Сущ [2] висвітлюються питання правового становища товариства з обмеженою відповідальністю, проблеми правового режиму майна, відповідальності учасників і товариства.

Товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) – це господарське товариство, яке має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої внески, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх внесків [3].

Порівняно з акціонерним товариством товариство з обмеженою відповідальністю є простішою формою бізнесу, що придатна для функціонування малого та середнього капіталу. Товариство з обмеженою відповідальністю може придбавати та виконувати активи від свого імені особисті нематеріальні права та обов'язки, тобто виступати як окремий суб'єкт цивільного обігу та, як наслідок, бути позивачем і відповідачем у суді [2].

Засновниками і учасниками ТОВ можуть бути юридичні особи, фізичні особи, громадяни як України, так і інших держав. ТОВ може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником. Максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю не обмежується.

Якщо необхідно визначити взаємовідносини між особами, які засновують товариство з обмеженою відповідальністю, укладають письмовий договір. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю не є установчим документом. Установчим документом товариства з обмеженою відповідальністю є статут. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається із вартості внесків його учасників.

Найбільша кількість підприємств, створених у формі товариства з обмеженою відповідальністю, здійснюють діяльність у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, будівництва, транспорту і зв'язку, а також здійснюють операції з нерухомим майном. Це пов’язано з тим, що у наш час ці сфери діяльності досить актуальні.

Основною відмінністю товариства з обмеженою відповідальністю як комерційної організації від інших господарських товариств є заснування його на об'єднанні капіталів. Тобто статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається з вартості вкладів його учасників. А внесками можуть бути як гроші і матеріальні цінності, так і майнові права. Відповідно до статутного капіталу визначається мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Розмір статутного капіталу товариства не може бути меншим розміру, встановленого законом. Не допускається звільнення учасника товариства з обмеженою відповідальністю від обов’язку внесення вкладу до статутного капіталу товариства, у тому числі шляхом зарахування вимог до товариства [4].

У ст. 13 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вкладом учасника ТОВ можуть бути гроші, цінні папери, інше майно, якщо інше не встановлено законом. Вклад у негрошовій формі повинен мати грошову оцінку, що затверджується одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. При створенні товариства така оцінка визначається рішенням засновників про створення товариства [5].

З моменту передачі майна у власність ТОВ учасники втрачають речові права на це майно і набувають лише права вимоги – зобов'язання (тобто у разі виходу з товариства особа може вимагати лише компенсації, а не повернення речі в натуральній формі, а у разі ліквідації товариства – вимагати частки в майні, що залишилося після ліквідації).Тим часом майно, передане компанії в користування, у разі виходу з компанії повертається учаснику в натурі без винагороди.

Поділ статутного капіталу на частки не робить майно ТОВ спільною частковою власністю учасників. Товариство з обмеженою відповідальністю відповідає за своїми зобов'язаннями майном, що належить йому, і не відповідає за зобов'язаннями його учасників. Таким чином, майно компанії з обмеженою відповідальністю відокремлюється від майна учасників і перебуває на балансі компанії. З огляду на це, слід зазначити, що відповідальність учасників товариства за зобов’язаннями останнього настає тільки стосовно осіб, які не повністю внесли свої вклади.

Така відповідальність обмежується сумою невнесеної частини вкладу. Тільки в цих випадках на майно учасника, наприклад, може бути звернено стягнення за рішенням суду, де відповідачем виступало товариство, а сам учасник, який повністю не зробив свого внеску, виступатиме як відповідач. Крім того, така відповідальність учасників один щодо одного буде солідарною, але стосовно товариства – субсидіарною. Це означає, що на майно учасника в цьому випадку може бути звернено стягнення лише за відсутності в достатньому обсязі майна самого товариства, але обсяг відповідальності обмежується розміром відсутньої частини внеску учасника – боржника [6].

Перевагами товариств з обмеженою відповідальністю в Україні є:

– простий процес створення та низькі початкові витрати на створення статутного капіталу;

– товариство з обмеженою відповідальністю – це універсальна організаційно-правова форма бізнесу, яка може здійснювати майже всі види діяльності, крім передбачених законодавством;

– для реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю не потрібні спеціальні дозволи або ліцензії, достатнє бажання засновників;

– ТОВ має можливість вибрати зручну та вигідну систему оподаткування (загальну, єдиний податок);

– відносна легкість зміни розміру статутного капіталу [7, с. 32].

Також існують певні недоліки створення товариства з обмеженою відповідальністю в Україні і основними є:

– велике значення особистісного фактора в організації та діяльності компанії; кожен з партнерів змушений враховувати думки останніх учасників;

– вихід одного учасника з компанії змушує вилучити його частку із статутного капіталу, що може негативно вплинути на бізнес. Вихід учасника завжди супроводжується розділом майна [8].

Таким чином, товариство з обмеженою відповідальністю створюється з метою здійснення господарської діяльності та одержання прибутку, розвитку виробництва та для задоволення попиту населення. Привабливість товариства з обмеженою відповідальністю для ведення підприємницької діяльності полягає в тому, що учасники товариства не несуть відповідальності за його зобов'язаннями.

Можливі збитки учасників, які вони можуть понести у зв'язку з діяльністю товариства, обмежуються вартістю зробленого ними внеску до статутного капіталу. Досвід більшості європейських країн показує, що засоби захисту прав членів товариства, передбачений цивільним законодавством, є слабким. Тому необхідним елементом запровадження адміністративної або кримінальної відповідальність директорів ТОВ за порушення ними своїх зобов'язань.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Сущ О. П.

Література: **1.** Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. Київ : Атіка, 2004. 560 с. **2.** Господарське право : підручник / за заг. ред. В. В. Сергієнка. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 412 с. **3.** Господарський кодекс України від 27.02.2021 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text. **4.** Цивільний кодекс України від 01.01.2021 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text. **5.** Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 16.07.2020 № 2275-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text. **6.** Який правовий статус має товариство з обмеженою відповідальністю? URL: http://zsp.org.ua/pos/mp/1182-2009-12-15-18-39-16.html. **7.** Дем'яненко С. І. Менеджмент аграрних підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 347 с. **8.** Трикур С. Вихід учасника з товариства з обмеженою відповідальністю: теорія та практика. *Юридичний журнал.* 2002. № 2. URL: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=421.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 658.114:338.24(477)

Карпенко А. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано визначення поняття «корпоративне управління», висвітлено його роль. Визначено стан і специфіку формування корпоративного управління в Україні. Розглянуто основні проблеми корпоративного управління та розроблено заходи для подальшого їх вирішення.*

Ключові слова: *корпоративне управління, рада директорів, акціонери, фондовий ринок, пакет акцій, держава.*

Annotation. *The article analyzes the definition of «corporate governance», highlights its role. The state and specifics of corporate governance formation in Ukraine are determined. The main problems of corporate governance are considered and measures for their further solution are developed.*

Keywords: *corporate governance, board of directors, shareholders, stock market, block of shares, state.*

Сучасний рівень розвитку економіки характеризується складністю і масштабністю завдань управління, що, в першу чергу, відноситься до управління великими компаніями та їх об'єднаннями. Зростає роль і значення ефективного корпоративного управління, яке справляє позитивний вплив не тільки на діяльність компанії, її акціонерів, працівників, а й суспільства і держави в цілому.

Компанії з дієвим корпоративним управлінням вносять вагомий внесок у національну економіку, забезпечуючи поповнення державного бюджету у вигляді податків, створення робочих місць, формування довіри до ринку цінних паперів. Належне корпоративне управління підвищує інвестиційну привабливість та ефективність діяльності компанії шляхом вдосконалення системи контролю та підзвітності, мінімізує ризик і сприяє зміцненню репутації компанії.

Питанням розвитку корпоративного управління присвячено багато робіт учених, серед яких слід виділити роботи Дж. Гелбрейта, А. Берлі, М. М. Шкільняка, О. В. Козирєва, М. І. Іоргачової, В. В. Бабіченко та ін.

Метою цієї роботи є аналіз стану корпоративного управління в Україні, узагальнення проблем і розробка шляхів їх вирішення.

Існують різні тлумачення поняття «корпоративне управління». Шкільняк М. М., Апостолюк О. З. вважають, що корпоративне управління – це система взаємодії між керівництвом компанії, радою директорів, акціонерами й іншими зацікавленими особами, які забезпечують здійснення цілей компанії при дотриманні інтересів всіх сторін [1, с. 22].

Хілуха О. А. розглядає корпоративне управління як набір механізмів, які використовуються для підтримки адекватного балансу між правами акціонерів і потребами ради директорів та менеджменту в процесі управління компанією [2].

У документі, схваленому Організацією економічного співробітництва і розвитку, визначення корпоративного управління сформульовано так: «Корпоративне управління являє собою систему, за допомогою якої здійснюється управління і контроль діяльності підприємницьких організацій. Корпоративне управління забезпечує структуру, на основі якої встановлюються цілі і завдання діяльності компанії, визначаються шляхи і засоби їх досягнення і контролюється діяльність компанії» [3].

Загалом корпоративне управління є системою взаємодії між органами управління і зацікавленими особами, яка відображає баланс їх інтересів і спрямована на реалізацію цілей компанії.

Головна роль корпоративного управління проявляється в його здатності гарантувати стабільність розвитку компанії, а також мінімізувати конфлікти серед учасників корпоративних відносин і вивести на максимум ступінь задоволення загальних і індивідуальних інтересів.

© Карпенко А. В., 2021

Україна не залишилася осторонь від процесів розвитку корпоративного управління. Починаючи з 2002 року в Україні було взято курс на розробку національних принципів корпоративного управління, які повинні сприяти розвитку ефективної практики корпоративного управління України на основі міжнародних стандартів з урахуванням національної специфіки держави.

Наразі для України характерна традиційна модель корпоративного управління, яка включає зовнішній контроль з боку акціонерів за результатами діяльності ради директорів з метою недопущення присвоєння ними коштів компанії і зменшення впливу «інсайдерів». Основним нормативним документом, що регламентує діяльність акціонерних товариств, є Закон України «Про акціонерні товариства», де врегульовані питання, пов'язані зі створенням і припиненням діяльності акціонерних товариств, порядком управління ними, правами акціонерів, механізмами їх реалізації та захисту прав акціонерів.

Специфіка розвитку корпоративних відносин в Україні полягає в тому, що держава зараз є найбільшим власником корпоративних прав. Проте як власник, держава вкладає кошти в обмежене число галузей. На сьогодні корпоративні права держави – це портфель, сформований протягом багатьох років приватизації за рахунок закріплення за державою пакетів акцій, а також за рахунок недорозпроданих корпоративних прав, які стали непривабливими для бізнесу. Конкурси, які проводилися без єдиного покупця, призвели до накопичення в державному корпоративному портфелі дрібних пакетів акцій. Зрозуміло, що управляти таким портфелем досить складно.

Проте наразі є і позитивні моменти, а саме: Україна планує переглянути законодавство щодо акціонерних товариств в запропонованому законопроекті № 2493. Одна з головних ідей Законопроекту – це однорівнева структура управління. Після прийняття Законопроєкту українські компанії отримають право вибирати одно- або дворівневу систему управління. Акціонери, які обирають структуру управління, повинні брати до уваги особливості свого бізнесу і українського законодавства у сфері корпоративного управління.

Однорівневі ради директорів загальноприйняті у Великій Британії і Сполучених Штатах Америки істотно відрізняються від дворівневих структур за розміром, складом і процедурою прийняття рішень. В однорівневій моделі повноваження з управління і контролю об'єднані в одній єдиній раді директорів. Рада директорів, як правило, зустрічається частіше, що дозволяє постійно отримувати оновлені дані про справи компанії. Законопроєкт передбачає, що члени ради обов'язково повинні зустрічатися не менше одного разу на місяць [4].

Однорівневі структури управління мають менше членів, ніж дворівневі, що створює умови для більш якісних особистих взаємин між членами, сприяє вирішенню конфліктів та прискорює процес прийняття рішень. Більш близькі взаємини з менеджментом надають невиконавчим директорам доступ до внутрішньої інформації. Таким чином, членам ради легше оцінити інформацію і дати менеджменту поради.

На відміну від дворівневої моделі, не буде розриву в часі між прийняттям рішення менеджментом і його узгодженням з невиконавчими членами ради. Рада директорів буде приймати рішення швидше.

Дослідження стану корпоративного управління в Україні дає змогу виділити найбільш істотні проблеми, які можна розподілити залежно від сфери виникнення на зовнішні та внутрішні (рис. 1). Узагальнення існуючих проблем корпоративного управління дозволить обґрунтовано підходити до розробки заходів для подальшого їх вирішення [5; 7].

Вирішення кожної з цих проблем є необхідною умовою для розвитку ефективного корпоративного управління в Україні. Для подолання цих проблем необхідно розробити систему заходів. По-перше, основним напрямком має стати вдосконалення законодавчої бази в сфері корпоративного управління, зокрема, усунення всіх недоліків, які мають місце в чинному Законі України «Про акціонерні товариства», що дозволить акціонерним товариствам більш зручно та впевнено проводити свою діяльність [6]. Також прийняття нового законопроєкту № 2493 надасть інвесторам можливість створювати ради директорів згідно з кращою міжнародної практики корпоративного управління.

По-друге, підвищення інформаційної прозорості та удосконалення системи подання інформації українських компаній призведе до підвищення їх інвестиційної привабливості. Захист прав та інтересів акціонерів та забезпечення їх рівноправності є також необхідним заходом щодо покращення системи корпоративного управління в Україні.

Слід забезпечити максимально можливий рівень захисту прав міноритарних акціонерів, як на рівні законодавства, так і за допомогою інших інституційних чинників. Інвестор, незалежно від обсягу сконцентрованого у нього пакета акцій, має стати ключовою особою на ринку акцій [7].

Рис. 1. **Проблеми корпоративного управління в Україні**

Ще одним напрямком є створення відповідних умов для підвищення конкурентоспроможності фондового ринку України, розвиток відповідної інфраструктури та застосування сучасних технологій.

Наразі багато великих підприємств не бачать необхідності використання на практиці корпоративного управління. Проте вдосконалення управління з поступовим переходом на засади корпоративного управління дасть їм можливості: виходу на європейський та світовий ринки, покращання інвестиційної активності.

Таким чином, з метою подальшого удосконалення української системи корпоративного управління доцільно враховувати світовий досвід управління, адаптувавши його до національних економічних умов. Вирішення як зовнішніх, так і внутрішніх проблем корпоративного управління в Україні сприятиме більш результативній діяльності компаній.

Подальший розвиток корпоративного сектора можливий виключно в разі реалізації таких заходів, як удосконалення нового законодавства з метою захисту інвесторів, увага до достовірності фінансової звітності компаній, створення сприятливих умов розвитку фондового ринку тощо. Подальші дослідження необхідно спрямовувати на питання, пов'язані з підвищенням зацікавленості вітчизняних корпорацій у створенні ефективної структури корпоративного управління.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: **1.** Шкільняк М. М., Апостолюк О. З. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Корпоративне управління». Тернопіль, 2016. 170 с. **2.** Хілуха О. А. Сутнісні характеристики корпоративного управління. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту.* 2015. № 11. С. 303–309. **3.** Козирєва О. В. Конспект лекцій з дисципліни Корпоративне управління для здобувачів другого рівня вищої освіти. Харків : НФаУ, 2018. 295 с. **4.** Олійник А. Новий режим корпоративного управління: в Україні запровадять ради директорів // GOLAW. 2021. URL: https://golaw.ua/ua/insights/publication/new-mode-of-corporate-governance-one-tier-boards-to-be-introduced-in-ukraine/. **5.** Іоргачова М. І. Проблеми корпоративного управління в Україні. *Ефективна економіка.* 2018. № 11. С. 191–196. **6.** Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: https://zakon.rada.gov.

ua/laws/show/514-17. **7.** Бабіченко В. В. Актуальні проблеми корпоративного управління в Україні та шляхи їх вирішення. *Інноваційна економіка.* 2014. № 4. С. 46–50.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330.342.146

Карпенко А. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано визначення поняття «соціальна відповідальність підприємства», висвітлено її роль. Визначено конкурентні переваги у процесі формування соціальної відповідальності суб'єктів сфери підприємництва. Розглянуто основні проблеми та досліджено процеси формування соціальної відповідальності підприємств в Україні.*

Ключові слова: *соціальна відповідальність, конкурентні переваги, суспільство, держава.*

Annotation. *The article analyzes the definitions of the concept of «social responsibility of an enterprise», considers its role. The competitive advantages in the process of forming the social responsibility of business entities are determined. The main problems and processes of the formation of social responsibility of enterprises in Ukraine are considered.*

Keywords: *social responsibility, competitive advantages, society, state.*

На сучасному етапі розвитку на перше місце виходять проблеми соціального характеру. Сьогодні багато підприємств мають бути націлені не лише на досягнення фінансових цілей, але й враховувати соціальні й екологічні наслідки своєї діяльності, що пов'язано з конкуренцією, вимогами і очікуваннями споживачів, працівників, влади і суспільства, а також з глобалізацією економіки.

Підприємствам необхідно формувати переваги перед конкурентами, однією з яких може стати впровадження концепції соціальної відповідальності.

Питанням розвитку соціальної відповідальності підприємств присвячено багато робіт, серед яких слід виділити роботи М. Фрідмана, П. Друкер, О. М. Головінова, О. В. Руденко, Б.А. Шахназаряна та ін..

Метою цієї роботи є аналіз сутності соціальної відповідальності й узагальнення конкурентних переваг для сучасних підприємств за рахунок впровадження заходів соціальної відповідальності.

Існують різні тлумачення поняття «соціальна відповідальність». Згідно з Концепцією розвитку соціально відповідального бізнесу до 2030 року «соціальна відповідальність бізнесу – це свідоме відношення суб'єктів господарської діяльності до вимог соціальної необхідності, соціальних завдань, морально-етичних норм і цінностей, розуміння наслідків своєї діяльності для суспільства, держави, споживачів, ділових партнерів та своїх працівників» [1].

© Карпенко А. В., 2021

Відповідно до Міжнародного стандарту ISO26000 соціальна відповідальність є діяльністю, яка спрямована на суспільство і навколишнє середовище та реалізується через прозору і етичну поведінку, відповідає сталому розвитку та добробуту суспільству, враховує очікування зацікавлених сторін, поширена в усій організації і не суперечить законодавству і міжнародним нормам поведінки [2].

Загалом соціальна відповідальність є системою заходів, які спрямовані на забезпечення інтересів суспільства. При цьому соціальна відповідальність не є жорсткою і регламентованою сферою діяльності.

Практична значущість активної участі у соціальній сфері проявляється в цілому ряді переваг для підприємства. Вченими Гарвардської школи бізнесу було проведено масштабне дослідження, під час якого було виявлено, що підприємства, які застосовують у своїй діяльності соціальні програми, перевершують за всіма істотними показниками підприємства, які ці програми не використовують. Згідно з показниками коефіцієнта рентабельності активів $1, вкладений в 1993 році в соціальну діяльність, приніс до 2010 року $7. У той час як $1, вкладений в компанію без соціальної програми, приніс лише $4 [3].

В Україні соціальна відповідальність бізнесу поки що перебуває на стадії становлення і, перш за все, спрямована на вдосконалення трудових відносин та впровадження заходів щодо захисту здоров'я і безпеки споживачів. Не приділяється належної уваги охороні навколишнього середовища, дбайливому природокористуванню і розумному ресурсоспоживанню, а також суспільному добробуту і розвитку супутньої інфраструктури (комунікаційної, інформаційної, дорожньо-транспортної).

Крім того, запровадженням заходів соціальної відповідальності займаються переважно представництва іноземних підприємств, які удосконалюють свою діяльність на засадах концепцій загального управління якістю.

Визначаючи пріоритетні напрямки соціальної відповідальності, підприємствам, перш за все, необхідно орієнтуватися на специфіку діяльності. Узагальнення точок зору Кричевського Н. А., Гончарової С. Ф. та Бухаріної Л. М. дозволило сформувати власний перелік напрямків і переваг від впровадження заходів, який наведено на рис. 1 [4; 5].

Можна побачити, що збалансована і результативна соціальна відповідальність підприємства надає ряд важливих конкурентних переваг, а саме: знижує ризики, підвищує інвестиційну привабливість, ефективність роботи персоналу і лояльність споживачів, покращує репутацію в очах суспільства, влади і бізнес-спільноти та в цілому зміцнює конкурентоспроможність.

Для українських компаній соціальна відповідальність переважно носить разовий характер, спрямований на покращення іміджу та репутації підприємства, без бажання розглядати цей процес як тривалий і безперервний, нарешті, відсутня конструктивна, взаємовигідна взаємодія роботодавців і найманих працівників [6]. Громадянське суспільство в Україні не має достатньої зрілості, і це не дозволяє забезпечувати високий рівень впливу на суб'єкти бізнесу з розширення діапазону соціальних програм. Має місце низький рівень усвідомлення доцільності включення соціальної відповідальності у стратегію управління підприємством.

Серед українських підприємств, які прагнуть розвиватися відповідно до сучасних соціальних вимог, є ТОВ «BASF», ПАТ «Carlsberg Ukraine», ДТЕК, ТОВ «Ernst & Young», ТОВ «Хюндай Мотор Україна», ДП «Сіменс Україна», ТОВ «Інтерпайп Україна», АО «Альфа-Банк». Ці підприємства здійснюють в Україні найкращі соціальні програми.

Наприклад, BASF реалізує проєкт з реставрації об'єктів Шарівського палацово-паркового комплексу в Харківській області, а компанія Carlsberg реалізує в нашій країні програму сталого розвитку «Мета 4 нуля: разом до майбутнього». Зокрема, проводить заходи, які дозволяють до «0» знизити вуглецевий слід виробництв компанії, зменшуючи викиди пивоварних заводів і збільшуючи частку поновлюваних джерел енергії. Здоров'я, ліквідація бідності, збереження екосистеми, якісна освіта – пріоритетні напрямки соціальної роботи Альфа-Банка. Також банк займається підвищенням рівня фінансової грамотності населення [7].

Як бачимо, більшість з соціально відповідальних підприємств – це великі корпорації, в основному за участю іноземних компаній або із залученням зарубіжних інвесторів. Основним стримуючим фактором для інших компаній є відсутність необхідної законодавчої бази, яка могла б спростити роботу в цій сфері та небажання витрачати кошти на цю сферу.

Розвиток соціально відповідального підприємництва в Україні може бути успішним, якщо, по-перше, буде проводитися з урахуванням природних інтересів і ментальних особливостей. По-друге, буде формуватися професійно, залучатимуться кваліфіковані кадри. По-третє, коли в побудові механізмів буде творчо використаний світовий досвід.

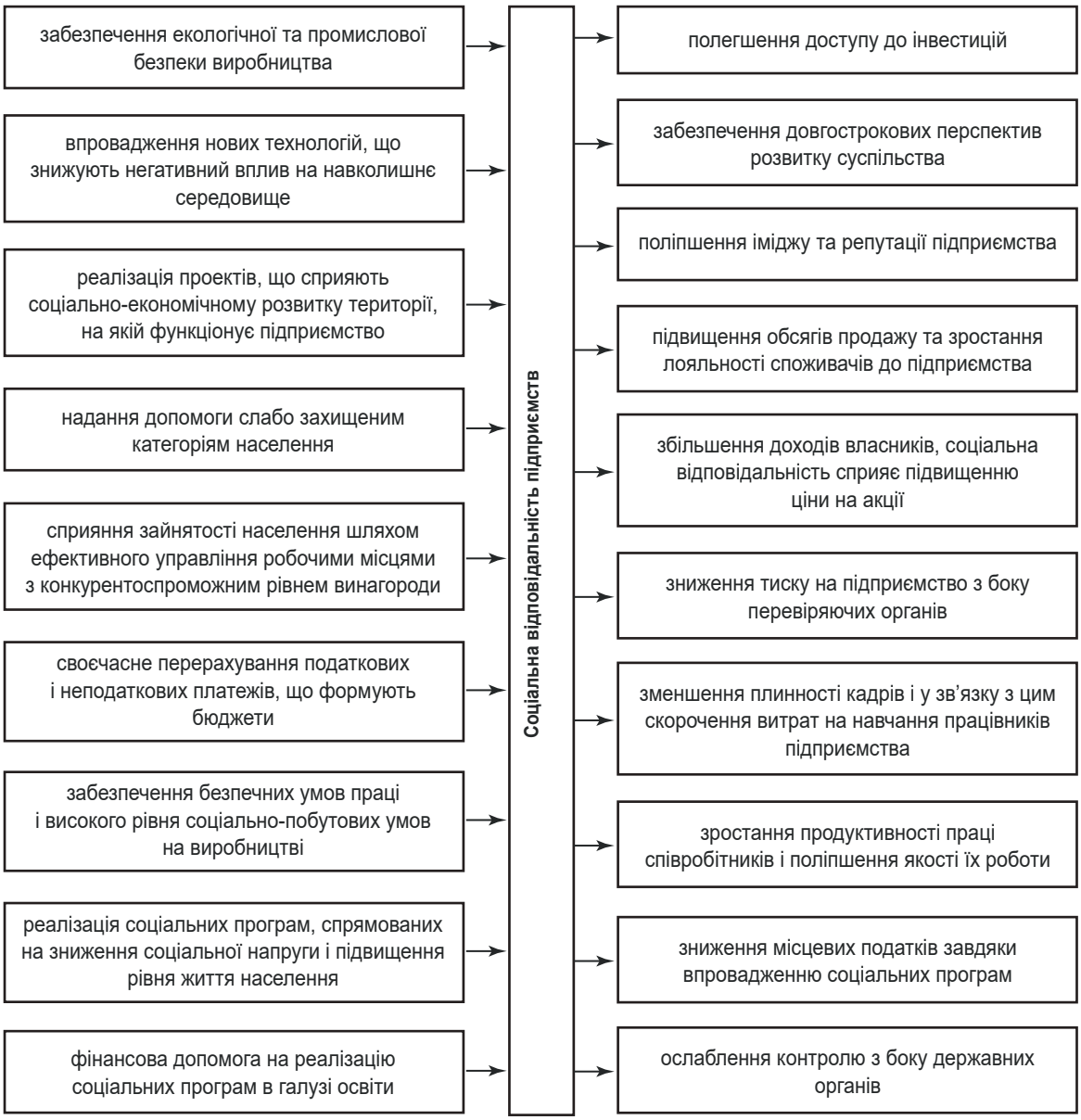

Рис. 1. **Напрямки та конкурентні переваги соціальної відповідальності підприємства**

Пріоритетними напрямками реалізації програм з соціальної відповідальності є: захист довкілля, впровадження енергоефективних технологій, а також професійні освітні програми, сприяння працевлаштуванню, охорона праці, безпека на виробництві, оптимізація бізнес-процесів, розвиток духовності.

Таким чином, соціальна відповідальність в Україні все ще не поширена, що пояснюється низкою чинників. Споживачі, в силу нерозвиненості сучасного громадянського суспільства, не роблять істотного впливу на бізнес. Крім того, відсутня сфор

Зважаючи на те, що соціально відповідальна діяльність пов'язана з витратами, доступна вона в цей час виключно великим компаніям. Проте узагальнення думок учених дозволило виділити ряд конкурентних переваг: реалізація програм у соціальній сфері впливає на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств через залучення інвестицій, покращення іміджу, зростання обсягів продажу, формування лояльності споживачів, влади та бізнес-партнерів. Саме тому питання доцільності запровадження принципів соціальної відповідальності в практику господарювання вітчизняних підприємств не повинно викликати сумніву. Все це свідчить про необхідність подальшого вивчення існуючих проблем і розробки програм реалізації стратегії соціальної відповідальності бізнесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Селезньова Г. О.

Література: 1. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text. **2.** Руденко О. В., Кондратюк О. М., Горєва А. С. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8385. **3.** Шахназарян Б. А., Тельных В. С. Корпоративная социальная ответственность как фактор конкурентного преимущества предприятия. *Таврический научный обозреватель.* 2016. № 1. С. 73–75. **4.** Кричевский Н. А., Гончаров С. Ф. Корпоративная социальная ответственность. Москва : Дашков и Ко, 2007. 216 с. **5.** Бухаріна Л. М., Сучков А. В. Використання соціальної відповідальності бізнесу для створення позитивного іміджу підприємства. *Економіка і організація управління.* 2014. Вип. 1–2. С. 48–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_8. **6.** Головінов О. М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми. *Економічний вісник Донбасу.* 2014. № 2. С. 187–192. **7.** Стаджи Д. Топ-25 лучших программ КСО // Деловая столица. 2020. URL: https://www.dsnews.ua/vlast_deneg/top-25-luchshih-programm-kso-27072020- 393543.

ТЕХНОЛОГІЇ «БЕРЕЖЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА» ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 65.011

Карпенко А. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано зміст поняття «бережливе виробництво», визначено його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Розглянуто сутність основних технологій та інструментів бережливого виробництва, визначено можливості їх впровадження на підприємстві.*

Ключові слова: *бережливе виробництво, конкурентоспроможність, управління якістю.*

Annotation. *The article article analyzes the content of the concept of «lean production», defines its role in ensuring the competitiveness of enterprises. The essence of the main technologies and tools of lean production is considered, the possibilities of their introduction at the enterprise are determined.*

Keywords: *lean production, competitiveness, quality management.*

На сучасному етапі розвитку технології «бережливого виробництва» набувають особливої актуальності, що пояснюється рядом чинників. Розвиток управління якістю рухається в бік освоєння найбільш ефективних методик, серед яких «бережливе виробництво» вважається найсучаснішим. Концепція базується на таких принципах, які особливо актуальні в кризовому стані економіки, спрямована на всебічне зниження втрат, наведення порядку і підвищення відповідальності на робочому місці, делегування повноважень, прозорість і зрозумілість потоку створення цінностей та поліпшення ефективності управління.

© Карпенко А. В., 2021

Питанням впровадження концепції «бережливого виробництва» присвячено робіти таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Дж. Вумек, Д. Джонс, М. Джордж, А.В. Жмай, Е. Самойлова та ін. Проте особливості та критерії вибору технологій досліджені недостатньо.

Метою роботи є розгляд технологій концепції «бережливого виробництва» в контексті підвищення конкурентоспроможності та узагальнення можливостей щодо їх використання на сучасних підприємствах.

Існують різні тлумачення поняття «бережливе виробництво». Так, Д. Вумек і Д. Джонс визначають його таким чином: «Бережливе виробництво – це проривний підхід до менеджменту та управління якістю, що забезпечує довготривалу конкурентоспроможність без істотних капіталовкладень» [1]. Проте таке визначення є недостатньо повним, оскільки не пояснює, за рахунок чого відбувається підтримка або розвиток конкурентоспроможності.

Відповідно до визначення М. Л. Джорджа бережливе виробництво є логістичною концепцією менеджменту, яка сфокусована на розумному скороченні розмірів замовлення на випуск продукції, що задовольняє попит при підвищенні її якості; зниженні рівня запасів використовуваних ресурсів; постійному підвищенні кваліфікації виробничого персоналу; впровадженні гнучких виробничих технологій та інтегрування їх в єдиний ланцюг з технологіями партнерів [2]. Це визначення слід визнати таким, що більшою мірою розкриває сутність, оскільки враховує чинники, за рахунок яких концепція є ефективною.

Загалом «бережливе виробництво» завжди спрямоване на зниження вартості виробництва товару або послуги за рахунок зниження витрат, але без втрати якості, і дозволяє виробляти більш конкурентоздатну продукцію на ринку.

Практична значущість концепції «бережливого виробництва» проявляється в цілому ряді переваг для підприємства. На початковому етапі впровадження бережливого виробництва може допомогти в досягненні необхідного рівня співвідношення «ціна-якість», тому що дозволяє поліпшити якість і водночас знизити її собівартість.

У міру оволодіння методологією бережливого виробництво можливо покращення більш детальних показників конкурентоспроможності, наприклад: скорочення браку, підвищення привабливості товарів на міжнародних ринках та авторитету виробника, покращення системи постійного спостереження та аналізу, оптимізація складу персоналу, удосконалення технічного рівня виробу та ін.

У цілому під «бережливим виробництвом» розуміється система, що включає такі три групи технологій [3]:

1. Технології аналізу, які спрямовані на вдосконалення процесу стратегічного управління (5W2H, 4M, PPS, VSM, BSC та ін.).

2. Технології поліпшень, які спрямовані на процеси, пов'язані з організацією виробничого процесу (5S, TPM, SMED, JIT, 3P та ін.).

3. Технології залучення, які націлені переважно на персонал (Kaizen, TQM, HOSHIN KANRI, стандартизація, візуалізація та ін.).

Всі ці складові в сукупності дозволяють підприємству забезпечити інноваційний базис управління, їх сутність і можливості від впровадження подано в табл. 1.

Таблиця 1

Складові концепції «бережливого виробництва», їх сутність і можливості

Складова	Сутність	Можливості
1	2	3
1. Технології аналізу		
1.1. 5W2H (метод «7 питань»)	Метод для визначення проблем та розробки плану дій. Передбачає відповіді на 7 питань – What, Who, Where, When, Why, How, How Much (Що, Хто, Де, Коли, Чому, Як, Скільки)	Дозволяє швидко визначити причини відхилень від норм і знаходити способи вдосконалення процесів
1.2. 4M (Діаграма Ісікави)	Один з варіантів причинно-наслідкових діаграм. Для класифікації причин проблем використовується розподіл на 4M: man (людина); machine (машини); material (матеріали); method (методи)	Допомагає краще оцінити, проконтролювати і поліпшити якість до початку процесу і допоможе уникнути непотрібної роботи

Продовження табл. 1

1	2	3
1.3. PPS (Система виробництва і планування)	Планування потужностей і часу проходження замовлень відбувається на одному рівні. Складається з рішень: Klaes Professional, КАРА «планування потужності»,e-control, e-prod і MAWI	Досягається оптимальне завантаження потужностей, скорочення тривалості робіт, виконання зобов'язань в терміни, оптимізації складських запасів
1.4. VSM (Value Stream Mapping)	Карта потоку цінності – це різновид блок-схеми, яка ілюструє процес поставки продукту або послуги і дозволяє провести його аналіз і оптимізацію	Дозволяє проаналізувати послідовність кроків виробничого процесу, а також вивчати інформацію з моменту створення продукту аж до поставки клієнту
1.5. BSC (Balanced Scorecard)	Стандартизована форма звітності, що дозволяє відстежувати виконання завдань співробітниками, а також наслідки їх виконання або невиконання, заснована на баченні та стратегії	Допомагає відстежити причинно-наслідкові взаємозв'язки і забезпечує ув'язку стратегічних цілей з операційною діяльністю і контролем виконання
2. Технології поліпшень		
2.1. 5S	Метод організації робочого простору, який включає 5 кроків: 1. SEIRI – Сортування. 2. SEITON – Дотримання порядку. 3. SEISO – Підтримання чистоти. 4. SEIKETSU – «Стандартизація». 5. SHITSUKE – Удосконалення порядку і дисципліна	Покращує безпеку праці, економить час та енергію, допомагає в організації офісу через скорочення потреби в тому, що необхідно; встановлення того, де це необхідно і скільки цього необхідно
2.2. TPM (Total Productive Maintenance)	Концепція побудована на основі стабілізації і безперервного поліпшення процесів технічного обслуговування, системи планово-попереджувального ремонту, роботи за принципом «нуль дефектів» і систематичного усунення всіх джерел витрат	Забезпечує поєднання ефективного використання виробничих потужностей і витрат на підтримку їх в робочому стані за рахунок зменшення поломок і простоїв, а також збільшення продуктивності обладнання
2.3. SMED (Single Minute Exchange of Dies)	Це технологія організації процесу переналагодження/ переоснащення обладнання, основна мета якої – максимальне зниження розміру партії, що виготовляється між переналагодженнями	Результатами є: зниження рівня запасів, розширення номенклатури продукції, що випускається на одному обладнанні, швидке реагування на зміни попиту
2.4. JIT (Just-in-time)	Концепція спрямована на зниження кількості запасів. Відповідно до цієї концепції необхідні комплектуючі та матеріали надходять в потрібній кількості, в потрібне місце і в потрібний час	В результаті вивільняються значні площі, скорочується обсяг нереалізованого товару, скорочуються обсяги коштів, необхідних для управління запасами, знижується кількість дефектів
2.5. 3P (Production Preparation Process)	Оптимізаційна технологія підготовки виробництва, що включає швидке перепроектування виробничого процесу і розміщення обладнання, для того, щоб забезпечувати гарантовану продуктивність обладнання і якість	Технологія мінімізує кількість необхідних ресурсів; капіталу, кількість використовуваних інструментів, простір і час, необхідних для здійснення виробничого процесу
3. Технології залучення		
3.1. Kaizen	Концепція відноситься до дій по безперервному поліпшенню всіх функцій підприємства. Основний фокус уваги система направляє на «якість» персоналу. Ця система залучає до процесу поліпшення кожного працівника – від керівника найвищої ланки, до рядового співробітника	Методика дозволяє: мотивувати персонал і використовувати на максимум його потенціалу, досягати щоденних поліпшень процесів виробництва, розробки, допоміжних процесів, скорочувати витрати
3.2. TQM (Total Quality Management)	Передбачає постійне паралельне удосконалення трьох складових: якості продукції, якості організації процесів і рівня кваліфікації персоналу. Спрямована на максимальне задоволення потреб клієнтів	Результат від застосування: більш висока продуктивність, підвищення морального тонусу колективу, зменшення витрат і зростання довіри замовників
3.3. HOSHIN KANRI	Забезпечує узгоджений рух всіх співробітників в одному напрямку. Це досягається шляхом узгодження цілей компанії (Стратегічний рівень) з планами менеджерів середньої ланки (Тактичний рівень) і діями, виконуваними безпосередньо усіма співробітниками (Операційний рівень)	За рахунок впровадження відбувається вдосконалення процесу управління стратегією компанії і усунення розриву між стратегією і її виконанням за допомогою фокусування і визначення конкретних відповідальних
3.4. Стандартизація	Точний опис кожної дії, порядку і правил здійснення виробничої діяльності, включаючи визначення часу виконання дій, послідовності операцій і необхідного рівня запасів	В результаті стає можливим швидкий пошук і виявлення відхилень від виконання стандартів. Досягається оперативність і наочність в навчанні працівників

Закінчення табл. 1

1	2	3
3.5. Візуалі-зація	Розташування всіх інструментів, деталей, виробничих стадій та інформації про результативність роботи виробничої системи таким чином, щоб вони були чітко видимі і щоб кожен учасник виробничого процесу моментально міг оцінити стан системи	Стає можливим наочне сприйняття і можливість аналізу поточного стану виробничих процесів, зниження травматизму на виробництві, прийняття оперативних рішень, швидке реагування на проблеми

Джерело: складено на основі [4; 5]

Бережливе виробництво і його технології надають підприємствам ряд можливостей за всіма напрямам діяльності та здатні вивести підприємства на новий технічний, технологічний і організаційний рівні. Застосування кількох технологій одночасно здатне не тільки підвищити якісні та кількісні техніко-економічні показники, а й надає можливість отримання системних ефектів.

Таким чином, концепція «бережливого виробництва» є філософією сучасного конкурентоспроможного підприємства. Впровадження методології бережливого виробництва дозволяє вирішити цілий ряд основних проблем, з якими щодня стикається більшість підприємств. За рахунок впровадження технологій «бережливого виробництва» можна швидше і якісніше реалізовувати стратегічні цілі, оптимізувати використання матеріальних і трудових ресурсів, скоротити час на виконання операцій, збільшити продуктивність праці, поліпшити умови охорони праці, знизити вартість і підвищити якість перевезень, покращити відносини з клієнтами та постачальниками.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ушкальов В. В.

Література: 1. Вумек Дж., Джонс Д. Бережливое производство: Как избавиться от потерь и добиться процветания вашей компании. Москва : Альпина Паблишер, 2013. 472 с. **2.** Джордж М. Бережливое производство + шесть сигм в сфере услуг. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. 402 с. **3.** Жмай А. В. Концепция бережливого производства как инновационная составляющая развития украинских предприятий. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління.* 2017. Т. 16. Вип. 3. С. 238–254. **4.** ГОСТ Р 56407-2015. Бережливое производство. Основные методы и инструменты [Действительный с 2015-06-02]. Изд. Стандартинформ, 2016. 16 с. **5.** Самойлова Е. Топ-25 инструментов бережливого производства // Worksection. 2017. URL: https://worksection.com/blog/top-25-lean-tools.html.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА, ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

УДК 342.7

Кіпеть Д. Ю.

Студент 1 курсу
факультету економіки та права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено проблеми забезпечення і реалізації прав і свобод людини і громадянина. Висвітлено причини виникнення таких проблеми і шляхи їх вирішення. Права і свободи людини і громадянина регулюються переважно конституційними законами, яких повинні дотримуватися як населення, так і держава.*

Ключові слова: *права і свободи людини і громадянина, забезпечення прав і свобод, гарантії прав і свобод, реалізація прав і свобод, конституційне право.*

Annotation. *The article examines the problems of ensuring and implementing human rights and freedoms. The reasons for the occurrence of such problems and the ways of their solution are highlighted. Human rights and freedoms are mainly regulated by constitutional laws, which must be adhered by the population and the state.*

Keywords: *human rights and freedoms, ensuring rights and freedoms, guarantees of rights and freedoms, realization of rights and freedoms, constitutional law.*

З розвитком України як демократичної, соціальної та правової держави зростає потреба у забезпеченні конституційних прав і свобод людини, що визначають реальні та майбутні перспективи нашої держави на цьому шляху.

У сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є ціннісним орієнтиром, що свідчить про досягнутий рівень демократії держави, ступінь розвиненості суспільства, чим зумовлюється наукова зацікавленість цією проблемою в Україні. Держава повинна не лише визнавати людину найвищою соціальною цінністю, але й установлювати, легітимувати, охороняти її права і свободи, забезпечувати їх фактичне здійснення [1]. Сьогодні перед усіма сучасними державами постає проблема формування нового світового порядку, який би забезпечив безпеку всіх народів і підтримувався усім міжнародним співтовариствам.

Питання реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини й громадянина були предметом дослідження багатьох українських вчених: С. С. Алексєєва, Л. Н. Завадської, М. І. Козюбри, А. М. Колодія, Н. М. Оніщенка, В. Ф. Погорілка, М. П. Рабіновича, О. Д. Тихомирова, М. І. Хавронюка та ін. Проте глобальний характер проблеми їх регламентації та реалізації вимагають пошуку шляхів розв'язання проблемних питань у цій сфері у контексті подальшого впровадження принципу верховенства права в Україні.

Забезпечення прав розглядається переважно у таких напрямах, як: система філософських, світоглядних уявлень про призначення людини, її місце і роль в суспільстві; система гуманістичних цінностей, на яких будуються взаємини в суспільстві, а також система соціальних регуляторів відносин між людьми, що складається з морально-етичних норм; правове поняття, що характеризує закріплений в нормах права статус особистості в її взаєминах з державою, засіб захисту з боку держави та гарантії, які надає держава для забезпечення прав. Романова А. А. стверджує, що забезпечення прав і свобод людини й громадянина проявляється через сукупність таких показників, як матеріально-технічне, фінансово-економічне, кадрове, наукове та інформаційне забезпечення [2]. Система забезпечення прав і свобод людини й громадянина є сукупністю взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів, спрямованих на досягнення єдиної мети – забезпечення прав і свобод людини й громадянина.

Петровський П. М. вважає, що необхідною умовою реалізації забезпечення прав і свобод людини й громадянина мають стати такі кроки, як критичне переосмислення позитивістської доктрини права, що домінує

© Кіпеть Д. Ю., 2021

з радянських часів; робота з формування правової культури; розвиток суспільно-владних відносин за принципом «людина – основна цінність і первинний суб'єкт права» [3].

Гарантії є одним зі способів забезпечення виконання зобов'язань одним суб'єктом перед іншим; гарант, яким може виступати держава, організація, підприємство, приватна особа, надає безпеку іншому суб'єкту. Так, на думку Рабіновича П. і Хавронюка М., гарантіями реалізації конституційних прав і свобод є умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав та свобод людини й громадянина [4].

Для дієвого гарантування державними органами забезпечення прав і свобод людини і громадянина необхідно визначити механізми реалізації відповідальності за порушення законодавства, забезпечити стабільний економічний стан держави та позитивний розвиток відносин влади і суспільства.

Проблеми реалізації та забезпечення прав і свобод громадян безпосередньо пов'язані з групою соціально-економічних прав, закріплених у Конституції України [5]. Вони проголошені Основним Законом, але внаслідок економічних проблем в Україні не мають реального характеру, тобто не забезпечені системою гарантій.

Однією з основних ознак життєдіяльності людини в сучасному суспільстві є величина та способи одержання нею відповідного доходу на одяг, на житло, на особисті потреби. Державна політика в цьому контексті повинна ґрунтуватись на визначенні та впровадженні заходів щодо сприяння діяльності людини в намаганні одержувати прибуток і використовувати його для відтворювальних процесів розвитку суспільних відносин. Тому одним із найважливіших напрямів діяльності сучасної соціальної держави, якою повинна стати Україна, є підтримка, хоча б на рівні прожиткового мінімуму, тих, хто не зміг поки що забезпечити собі краще життя, а також скорочення кількості осіб, які знаходяться за межею бідності.

Державні органи проводять грошові соціальні виплати, що пов'язані з компенсацією доходів унаслідок повної чи часткової втрати працездатності, народження дітей, утрати годувальників або роботи. Відповідно найважливішою функцією держави має стати перерозподіл доходів суспільства, що здійснюється, наприклад, за допомогою розподілу продуктів і послуг, державних програм по стабілізації доходів. Найважливішим завданням державного регулювання економіки в сучасних умовах господарювання в Україні є забезпечення справедливого розподілу доходів, підвищення рівня суспільного добробуту, досягнення соціальної справедливості та стабільності.

Виходячи з викладеного можемо дійти висновку, що для належного забезпечення та реалізації прав і свобод громадян держава повинна вирішити економічні проблеми в Україні, пов'язані з нерозумним розподілом доходів суспільства. Як наслідок, буде досягнута економічна свобода, стабільність, а також соціальна рівність людей. Основне завдання держави полягає у забезпеченні прав людини як міри свободи, гаранта соціальної справедливості та підтримки рівноваги між економічною свободою та соціальною рівністю.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: **1.** Лазарєва М. Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020. № 1. С. 52–53. **2.** Романова А. А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Форум права.* 2012. № 2. С. 599–602. **3.** Петровський П. М. Забезпечення прав і свобод людини – основний тренд модернізації публічного управління. *Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 43. С. 18–19. **4.** Васецький В. Ю. Забезпечення прав і свобод людини шляхом удосконалення інститут юридичної держави перед особою. *Часопис Київського університету права.* 2009. № 3. С. 26–27. **5.** Прієшкіна О. В. Забезпечення прав людини в Україні: стан та перспективи. *Наукові записки.* 2017. Т. 200. С. 113–114.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 658.15

Кобзарьова К. І.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розкрито сутність поняття «фінансові результати» та визначено його відмінність від поняття «прибуток». Проаналізовано сутність, значення, етапи та складові управління фінансовими результатами у господарській діяльності. Досліджено показники підприємств України, які повинні аналізуватися при управлінні результатами діяльності та впливають на прийняття управлінських рішень.*

Ключові слова: *фінансовий результат, прибуток, витрати, управління фінансовими результатами.*

Annotation. *The article reveals the essence of the concept of «financial results» and defines its difference from the concept of «profit». The essence, significance, stages and components of financial results management in economic activity are analyzed. The indicators of the enterprises of Ukraine which should be analyzed during the process of financial results management and influence acceptance of administrative decisions are investigated.*

Keywords: *financial result, profit, expenses, management of financial results.*

В умовах динамічного розвитку ринкових відносин і сфери підприємницької діяльності в Україні суб'єкти господарювання прагнуть отримати максимально можливу економічну вигоду, а саме – позитивний фінансовий результат (прибуток), та досягти достатнього рівня конкурентоспроможності. При цьому фінансовий добробут напряму залежить від прийняття у процесі господарської діяльності об'єктивних рішень щодо управління фінансовими результатами.

Управлінські рішення, своєю чергою, повинні базуватися на достовірній інформаційній базі, насамперед, даних бухгалтерського обліку. Відповідно, для забезпечення належного менеджменту на підприємстві необхідно створити цілісну систему аналізу, планування, прогнозування та контролю за процесами формування та розподілу фінансових результатів діяльності.

Метою цієї статті виступає дослідження стану та перспектив розвитку сфери управління фінансовими результатами вітчизняних підприємств.

Термін «фінансові результати» не знаходить свого відображення у нормативно-правовій базі України, тому існує багато підходів до його трактування. Зокрема, можна виділити таких науковців у цій сфері, як: Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, С. В. Мочерний, Н. М. Ткаченко, М. С. Пушкар, С. Ф. Голов, А. М. Поддєрьогін та ін.

Окрім цього, П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає «прибуток» як суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ним витрати, а «збиток» – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [1].

Загалом фінансовий результат можна трактувати як результат господарської діяльності, що визначається як різниця між сумами доходів і відповідних їм витрат. У результаті зіставлення даних показників формується або прибуток, або збиток від господарської діяльності.

Дуже часто поняття «фінансовий результат» та «прибуток» ототожнюються. Однак фінансовий результат є широким поняттям, а прибуток, у свою чергу, виступає однією із форм його відображення (прибуток або збиток). Таким чином, фінансовий результат характеризує у загальному вигляді якісні та кількісні показники результативності діяльності підприємств.

Фінансовий результат підприємства характеризують усі види його господарської діяльності:

– фінансовий результат від основної операційної діяльності;

© Кобзарьова К. І., 2021

- фінансовий результат від іншої операційної діяльності;
- фінансовий результат від операційної діяльності;
- фінансовий результат від участі в капіталі;
- фінансовий результат від звичайної діяльності;
- фінансовий результат від іншої звичайної діяльності.

Управління фінансовими результатами є сукупністю дій менеджерів підприємства, пов'язаних з прийняттям рішень щодо планування, розподілу та використання отриманих фінансових результатів. Ці заходи впроваджуються задля своєчасного виявлення та усунення недоліків у господарській діяльності, знаходження резервів покращення загального фінансового стану організації та забезпечення фінансової стійкості її діяльності.

Процес контролювання фінансових результатів як складова частина активної діяльності системи управління підприємством передбачає наявність трьох етапів:

1) установлення бюджетних показників у створенні прибутку, що піддаються вимірюванню в обліку;
2) зіставлення з ними реальних результатів та визначення, аналіз і оцінювання відхилень;
3) прийняття необхідних управлінських рішень [2].

Головною метою управління фінансовими результатами підприємства є підвищення поточних і визначення потенційних економічних вигід власників, однак досягнення цієї цілі є можливим лише у комплексі із задоволенням інтересів трудового персоналу та держави.

Розглянемо структуру та динаміку отриманих підприємствами України фінансових результатів господарської діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Формування фінансових результатів до оподаткування підприємств України у 2015–2019 рр., млн грн

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Прибуток: темп приросту, %	387652,3 –	443012,1 114,3	593168,2 133,9	668893,5 112,8	869642,1 130,0
Збиток: темп приросту, %	736124,0 –	373124,3 50,7	356216,1 95,5	299681,2 84,1	256598,1 85,6
Фінансовий результат (сальдо): темп приросту, %	–348471,7 –	69887,8 120,1	236952,1 339,0	369212,3 155,8	613044,0 166,0

Джерело: складено за даними [3]

Аналізуючи статистичні дані, можна зробити висновок, що у 2018 році наявне різке зниження збитків, що є позитивною тенденцією. Однак при цьому знизився і прибуток, що стало причиною зменшення сальдо показника фінансового результату. Хоча у 2019 році прослідковується збільшення фінансових результатів підприємств (на 10,2 %), коливання досліджених показників вплинули і на оплату праці, і на сплату податку на прибуток. Таким чином, загалом витрати на персонал у 2019 році порівняно з попереднім зменшилися на 4,6 % (табл. 2), а податкові надходження до бюджету скоротилися на 42 % (табл. 3).

Таблиця 2

Формування витрат на персонал підприємств України у 2015–2019 рр., млн грн

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Витрати на оплату праці: темп приросту, %	309481,4 -	375804,7 121,4	490989,4 130,7	624778,8 127,2	769729,6 123,2
Витрати на соціальні заходи: темп приросту, %	101780,9 -	79669,0 78,3	103883,3 130,4	133960,7 129,0	162648,8 121,4
Витрати на персонал, усього: темп приросту, %	411262,3 -	455473,7 110,8	594872,7 130,6	758739,5 127,5	932378,4 122,9

Джерело: складено за даними [3]

Таблиця 3

Динаміка надходжень до державного бюджету податку на прибуток підприємств України у 2015–2019 рр.

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Податок на прибуток підприємств, млн грн	32497,7	47526,3	64187,3	95096,4	101000,4
Темпи приросту надходжень податку, %	-	146,2	135,1	148,2	106,2

Джерело: складено за даними [4]

Окрім досліджених факторів, функціонування системи управління фінансовими результатами ґрунтується на аналізі даних бухгалтерського обліку. Спочатку виконується комплексний аналіз підприємства, за якого використовуються такі методики, як:

– горизонтальний і вертикальний аналіз обсягу, складу і структури доходів і витрат;

– коефіцієнтний метод (аналіз майнового стану, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності, ліквідності);

– факторний аналіз доходів і витрат підприємства [5, с. 391].

Після цього проводиться SWOT-аналіз задля виявлення сильних і слабких сторін діяльності підприємства, та формується стратегія подальшого управління .

Таким чином, нестабільність досліджених показників свідчить про недостатню якість системи управління результатами діяльності на підприємствах України. Через це вона потребує впровадження дієвого механізму оцінки і контролю. Важливого значення у цьому процесі слід надати організації облікового процесу та економічному аналізу показників результативності діяльності, що допоможе закласти фундамент стабільної тенденції до росту фінансових результатів і поліпшення загального фінансового стану суб'єктів господарювання. Окрім цього, збільшення прибутку спричинить позитивний вплив і на трудові ресурси, і на доходи держави в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Погрибняк Д. С.

Література: 1. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua. **2.** Побережний Р. О., Побережна Н. М. Роль обліково-аналітичної інформації в управлінні фінансовими результатами інноваційної діяльності підприємства // Фінанси, аудит та соціальна економіка: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23 лютого 2019 р. Львів : ЛЕФ, 2019. С. 112–115. **3.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Державна фіскальна служба України. URL: http://sfs.gov.ua. **5.** Святенко С. В., Богдан М. О. Управління фінансовими результатами малих підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2019. № 6 (23). С. 385–392.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 339.944(045)

Конопля Б. К.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розкрито особливості організації зовнішньоекономічної діяльності торговельного підприємства. Проаналізовано рейтинг країн-виробників сталі за результатами 2019 року. Виділено розмежування функціональних обов'язків основних фахівців зовнішньоекономічної служби та директора ТОВ «Меткор». Наведено методику розрахунку рейтингу постачальника продукції. Розрахунок рейтингу виконано на прикладі китайського постачальника Shandong Sino Steel Co. Ltd металопродукції для ТОВ «Меткор».*

Ключові слова: *організація, зовнішньоекономічна діяльність, рейтинг, постачальник металопродукції.*

Annotation. *The article reveals the peculiarities of the organization of foreign economic activity of a commercial enterprise. The rating of steel-producing countries according to the results of 2019 is analyzed. The division of functional responsibilities of the main specialists of the foreign economic service and the director of Metkor LLC is highlighted. The method of calculating the rating of the product supplier is given. The calculation of the rating was performed on the example of the Chinese supplier Shandong Sino Steel Co. Ltd metal products for Metkor LLC.*

Keywords: *organization, foreign economic activity, rating, supplier of metal products.*

Постановка проблеми. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах. Також надзвичайно важливими питаннями є ті, які пов'язані з організацією зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві присвячені дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких В. Д. Андріанов, П. Ю. Бєленький, В. М. Геєць, Б. М. Данилишин, Л. В. Дейнеко, Я. А. Жаліло, М. В. Жук, А. П. Кірєєв, Л. Клайт, В. В. Коломієць, А. І. Кредісов, А. С. Лисецький, С. Р. Маккінон, А.І. Мокій, А. Ніколас, Н. М. Пархоменко, В. І. Пила, М. А. Пивоварова, М. І. Фащевський, А. С. Філіпенко, Є. В. Хлобистов, Л. Г. Чернюк, Ю. С. Ширяєв, Д. Шнейдер та інші вчені-економісти.

Метою написання наукової статті є розробка теоретико-методичних основ і надання практичних рекомендацій щодо організації зовнішньоекономічної діяльності торговельного підприємства.

Основні результати дослідження. Організація ЗЕД – дуже складна і клопітка робота. Вона вимагає уважного опрацювання таких питань, як кон'юнктура ринку, потенціальні покупці і продавці, встановлення ділових контактів з ними, проведених переговорів, підписання угод. Тому для ефективного керівництва ЗЕД на рівні підприємства необхідна адекватна до умов його роботи структура управління. Слово «структура» означає каркас, основу. Будь-яке підприємство має відповідний каркас, що пов'язує всі його підрозділи, служби, органи.

Розрізняють: організаційно-виробничу структуру; структуру управління; організаційну структуру підприємства.

На будь-якому підприємстві є системи, які управляють і якими управляють. До першої відносяться органи, служби, апарат управління. До іншої – виробничі підрозділи (цехи, відділи).

Організаційно-виробнича структура відображає побудову системи, якою управляють, структура управління – системи, яка управляє, а організаційна структура підприємства – побудову і взаємозв'язок обох цих систем.

© Конопля Б. К., 2021

Сьогодні Україна входить у першу десятку країн-виробників за виплавкою сталі і з виробництва чавуну і займає друге місце серед країн СНД. За останні роки в металургійній галузі не тільки на макрорівні, але й на глобальному рівні спостерігається тенденція спаду обсягів виробництва, а отже, і експорту товарів [1].

Детальний розгляд рейтингу країн, у яких виплавляється сталь, показав що за результатами 2019 року Україна входить у першу десятку (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Рейтинг країн-виробників сталі за результатами 2019 року

№ з/п	Країна	Обсяг виробництва, млн т	Щодо загального обсягу, %
1	Китай	808 366	49,6
2	Японія	104 775	6,4
3	Індія	95 447	5,8
4	США	78 475	4,8
5	Російська Федерація	70 808	4,3
6	Південна Корея	68 576	4,2
7	Німеччина	42 080	2,5
8	Туреччина	33 163	2,0
9	Бразилія	31 275	1,92
10	Україна	24 128	1,48

За даними, наведеними у табл. 1 «Рейтинг країн-виробників сталі за результатами 2019 року», можна зробити висновок, що перша п'ятірка лідерів світового вироблення сталі незмінна протягом останніх років і покриває разом приблизно 70 % потреб усього світу на продукції чорної металургії [3].

ТОВ «Меткор» займається імпортом сталі та металевих конструкцій з Китаю та Туреччини та продає імпортовану продукцію на українському ринку.

ТОВ «Меткор» засноване 01.08.2003 р. З моменту заснування компанія одразу вийшла на зовнішній ринок у ролі імпортера сталі, а потім металевих конструкцій.

Організаційну структуру ТОВ «Меткор» надано на рис. 1.

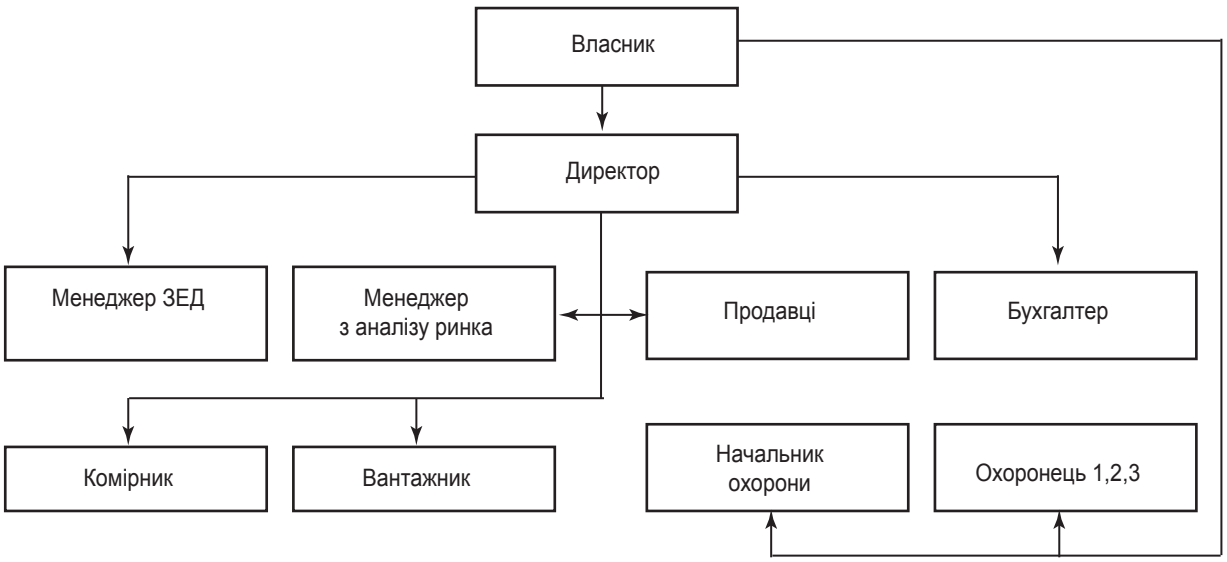

Рис. 1. **Організаційна структура ТОВ «Меткор»**

На ТОВ «Меткор» питаннями, пов'язаними з зовнішньоекономічною діяльністю, займаються директор, менеджер ЗЕД і менеджер з аналізу ринку.

На ТОВ «Меткор» аналізуються діючі на світовому ринку технічні вимоги до металопродукції, проводиться аналіз технічного рівня і якості продукції. Розмежування функціональних обов'язків основних фахівців зовнішньоекономічної служби та директора на ТОВ «Меткор» надано в табл. 2.

Таблиця 2

Розмежування функціональних обов'язків основних фахівців зовнішньоекономічної служби та директора на ТОВ «Меткор»

Посадова особа	Функціональні обов'язки
Директор	– формує зовнішньоекономічну стратегію підприємства; – особисто контролює виконання зобов'язань за міжнародними контрактами та угодами з компаніями Туреччини щодо імпорту металопродукції (у зв'язку з тим, що компанія тільки вийшла на ринок Туреччини)
Менеджер ЗЕД	– виконання зобов'язань за міжнародними контрактами та угодами з компаніями Китаю; – участь у підготовці і проведенні комерційних переговорів з китайськими та турецькими фірмами; – організацію поставок згідно з контрактом і контроль за їх виконанням; – аналіз рекламацій по імпорту сталі
Менеджер з аналізу ринку	– вивчає кон'юнктуру світових товарних ринків металопродукції, – бере участь у визначенні цін на імпортну продукцію, – бере участь у розробці і здійсненні рекламних заходів, аналізі конкурентів

На вибір постачальника металопродукції суттєвий вплив здійснюють результати роботи згідно з уже укладеними договорами. Оцінку постачальників потрібно проводити не тільки на стадії пошуку, але й у процесі роботи з уже відібраними постачальниками. Для оцінки вже відомих постачальників часто використовують методику ранжування, за допомогою якої розробляється спеціальна шкала оцінок, що дозволяє розрахувати рейтинг постачальника [4].

Оскільки під час вибору постачальника вирішується багатокритеріальна задача оптимізації розв'язку з нерівноцінними критеріями, то необхідно оцінити і розставити їх за ступенем важливості для підприємства. Щоб оцінити значущість окремих критеріїв, за якими планується вибрати постачальника, обирають експертів (це можуть бути керівники підприємства або спеціалісти із постачання). Для проведення оцінки в дипломній роботі обрано таких експертів ТОВ «Меткор»: менеджер ЗЕД та менеджер з аналізу ринку. Це перший та другий експерти. Третім та четвертим експертами обрано менеджерів ЗЕД торговельних компаній м. Харкова Метал Холдінг та ТОВ «Металан Груп». П'ятий експерт – це директор ТОВ «Меткор».

Кожному експерту пропонують (незалежно і таємно від інших експертів) встановити коефіцієнт значущості кожного критерію в межах від 0 до 1 (можуть бути встановлені межі значень коефіцієнтів від 1 до 5, чи від 1 до 10). Коефіцієнти значущості критеріїв, встановлені експертами, проставляють у таблицю визначеної форми (табл. 2) і потім в останньому стовпчику підраховують комплексну оцінку як суму коефіцієнтів значущості за кожним критерієм.

Далі постачальники металопродукції розглядаються відповідно до значущості встановлених критеріїв.

У табл. 2 наведено розрахунок рейтингу одного з постачальників ТОВ «Меткор». Значущість окремих критеріїв встановлена експертним методом провідних фахівців ЗЕД компаній, які імпортують металопродукції та знаходяться в м. Харкові. На основі попередньої історії роботи з цим постачальником виставляється оцінка за кожним критерієм (за десятибальною шкалою), після чого шляхом множення отриманих оцінок на значущість відповідних критеріїв і наступного додавання отриманих результатів розраховується рейтинг постачальника.

Розрахунок рейтингу китайського постачальника Shandong Sino Steel Co. Ltd металопродукції для ТОВ «Меткор» надано в табл. 3.

Розраховуючи рейтинг для різних постачальників і порівнюючи отриманні знання, визначають найкращого партнера. Якщо рейтинг джерела постачання нижчий від припустимої величини, то договір постачання за рішенням відповідальних осіб може бути розірваний навіть за умови ініціювання санкцій.

Для аналізу постачальників, з якими підприємство вже співпрацює, можна також використовувати АВС-аналіз, який широко розповсюджений у логістиці.

Таблиця 3

Розрахунок рейтингу китайського постачальника Shandong Sino Steel Co. Ltd металопродукції для ТОВ «Меткор»

Критерій вибору постачальника	Значущість критерію	Оцінка постачальника за даним критерієм	Добуток значущості критерію на оцінку
1. Ціна	0,25	8	2,0
2. Якість товару	0,2	7	1,4
3. Надійність постачання	0,15	5	0,75
4. Умови платежу	0,15	6	0,9
5. Повнота асортименту	0,1	10	1
6. Віддаленість постачальника	0,1	9	0,9
7. Сервісне обслуговування	0,05	4	0,2
Разом	1,00	-	7,15

Таким чином, рейтинг контрагента складає 7,15. Найвищий рейтинг постачальника свідчить про його перевагу. Однак для розрахунку рейтингу може використовуватися й інша система оцінок, за якої більш високий рейтинг свідчить про вищий рівень негативних якостей постачальника. У цьому випадку перевагу слід віддати тому постачальнику, який має найнижчий рейтинг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іващенко Г. А.

Література: 1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, І. Ю. Сіваченка. Київ : Центр навч. літ., 2016. 792 с. **2.** Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах посилення глобалізаційної конкуренції : монографія. Київ : КНТЕУ, 2017. 396 с. **3.** Сисоєва Т. П. Формування та розвиток зовнішньоекономічної діяльності регіонів України в умовах глобалізації (на прикладі Київської області) : дис. … канд. наук : 08.00.05. Київ, 2015. **4.** Обов'язки менеджера з ЗЕД. URL: https://jobs.ua/job_description/view/7.

UNEMPLOYMENT INSURANCE IN THE USA

UDC 331.57 (47)

D. Koptev

The 3-rd year student
of the Financial Faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article considers the work of unemployment insurance (UI) program, the issue of its reforming, the advantages and disadvantages of this system and highlights the benefits unemployment insurance provides to defend employees and helps stabilize the economy during recession.*

© D. Koptev, 2021

Keywords: *unemployment insurance, recession, benefits, layoff process, payroll tax.*

Анотація. *У статті розглянуто роботу програми страхування від безробіття (UI), питання її реформування, переваги та недоліки цієї системи та висвітлено переваги страхування від безробіття для захисту працівників, що сприяє стабілізації економіки під час рецесії.*

Ключові слова: *страхування від безробіття, спад, виплати, процес звільнення, податок на заробітну плату.*

Formulation and justification of the problem. Each year unemployment insurance provides support for millions of people who lost their jobs. It is an important source of security for the employed people. The economy has changed dramatically in the past 40 years, but the program has not been renewed. As a result, such insurance programs only increase the rate of unemployment, causing a substantial waste of labor force and creating constant pressure for an inflationary macroeconomic policy.

Analysis of recent research and publications. These problems were investigated by Blanchard Olivier and Jean Tirole, who first derive the characteristics of optimal employment protection. Christopher J. O'Leary and Stephen A., who show the decline of the program in addressing its essential aims of paying adequate unemployment compensation. Decker, Paul T., Neil Ridley, George Wentworth and others, who continue working at the improving of the program employment protection.

Previously unsolved parts of general problem. There was no a graphic case for unemployment insurance (UI) program reform, which clearly illustrates the decline in the financial means for providing benefits and reemployment services and allows to make two main recommendations for reform: the introduction of a layoff tax, with a corresponding decrease in the payroll tax; and a reduced role of the judicial system in the layoff process.

The purpose of this article is to understand the impact of Unemployment Insurance on the development of U.I. in the United States of America and to know what benefits unemployment insurance provides.

The main material study. All developed countries have unemployment benefit programs to defend workers' significant loss of income during periods of unemployment. Unemployment insurance reflects how the U.S. government and its programs help stabilize the economy during recessions. However, if benefits are too high, programs can prolong unemployment and raise the unemployment rate. Their purpose is to defend workers while minimizing unwanted side effect.

Before considering history and current situation of unemployment insurance, it is necessary to discuss the economic meaning of this phrase. Unemployment insurance is also called unemployment benefits and is a type of state-provided insurance that is paid out when a person loses his job and meets certain difficulties [1]. The main goal for state Unemployment Insurance systems is to design both the system which provides a basic level of employees' protection and the program which serves as a macroeconomic stabilizer in times of economic weakness. If a person is self-employed, or is fired for some reason he will not receive unemployment benefits.

The benefits are primarily paid out by the state government and funded by specific payroll taxes collected for that purpose. The roots of this situation is laid in unemployment insurance history. It is necessary to remember that when this unemployment insurance system was enacted in 1935, the U.S. A had been in its worst depression for more than five years. The nation's unemployment rate was more than 20 percent of the total labor force. During 2008-2009 the U.S. economy experienced a very serious recession.

By the broadest measure of economic activity, real GDP of the economy shrank during five of the six calendar quarters after the beginning of the recession in 2007. The reduction in real output during the fourth quarter of 2008 and the first quarter of 2009 was 5.4 percent and 6.4 percent correspondingly, represented the worst quarterly performance in more than 50 years. Now many economists refer to the present downturn as the "great recession". As real output and employment decreased and unemployment increased, cash payments from state Unemployment Insurance (UI) programs increased sharply.

Payments from regular UI programs (the program that can pay benefit up to 26 weeks), which had totaled $32.0 billion in 2007, increased to $42.6 billion (33 percent) in 2008. With unemployment increasing persistently from May 2008 through the end of 2009, benefit payouts in the last half of 2008 were 47.5 percent higher than in the last half of 2007 [6]. A typical unemployed person could be out of steady employment for a year or more. The duration of the

depression and the bankruptcy of financial institutions wiped out all of the savings of most of the unemployed. The unemployment insurance program was shaped by these extreme situations and the cases when such massive unemployment arose from forces beyond the control.

From the beginning, the unemployment compensation program was an important and positive element of economic legislation. It provided a system of income support for the unemployed without the administrative complexities of necessity verification. When jobs were scarce and wages were low, there was no temptation to seek work of one's own volition. Since the inception of the program, there have been profound changes in the nature of unemployment and therefore in the impact of the insurance.

Not only are unemployment rates being presently very much lower, but the causes and nature of unemployment are also very different. To speak about what benefits unemployment insurance provides it should be noted that employees receive unemployment benefits from the state in which they worked, even if they live in another state. When someone applies for benefits by phone or online, the state determines whether that person is eligible and the amount of benefit to which he or she is entitled.

The benefits given to any particular person will vary in two ways: the number of weeks they last and their weekly dollar amount. Benefits are generally paid for up to 26 weeks or 6 months, although this period is extended during periods of abnormally high unemployment. Individuals with insufficient work experience after the last period of unemployment receive benefits for less than 26 weeks. The average unemployment benefit is just over $300 per week [1].

Criteria for an unemployed person who is entitled to unemployment benefits in America are: loss of a job when there is no fault of a person (reduction, business closure, etc.); compliance with state conditions for the basic period of work and minimum wage; compliance with possible additional criteria.

In fact, the amount of aid depends on the level of earnings that the current unemployed person received at the previous job. Basically, this is a percentage of the average salary of the applicant for the last 52 working weeks. In most states, the benefit is paid for 26 weeks, but this figure can range from 12 to 30 [1]. Dismissed employees are entitled to benefits after a short waiting period of no more than one week. People who quit their jobs generally have to wait a few weeks before they can get unemployment benefits. The program is funded by employer payroll tax. The tax paid by each employer is related to the unemployment experience of his own previous employees, but in a rather imperfect way.

But on the other hand, there are enough problems in this system. It could be said that the current unemployment compensation system in the U.S. increases the level and duration of unemployment. The current recession underscores the inability of the current program to help those who need it most of all. Although unemployment insurance benefits now are paid out at a rate of more than $8 billion a year, many people with the longest unemployment or the lowest incomes will receive wholly inadequate assistance [5]. This is because unemployment benefit programs can unnecessarily prolong periods of unemployment, particularly when the maximum benefit is maintained over a long period. At the same time, there is no convincing evidence that unemployment benefit programs help people find higher paying jobs or jobs that better match their skills.

While the exact magnitude of this double effect is unknown, the fairly small changes in the duration of unemployment, cyclical and seasonal variations in labor demand, and the frequency of temporary jobs can have a very large impact on the overall unemployment rate. But they should be seen as illustrating the powerful consequences of small changes in several sources of unemployment, which are now exacerbated by unemployment insurance. So, the side effects of unemployment insurance are widely known, even experts usually underestimate their extent [3]. Thus, the government needs to be wary of overly generous benefits that can discourage job search. The government also needs a system for monitoring job search intensity to reduce the negative side effects on unemployment and job creation.

Over the past 70 years, the unemployment insurance system has reduced the income of many employees who have lost their jobs. Federal and state partnerships generate complex rules and operating procedures, but also provide flexibility to adapt to different labor market conditions. As with any program of long-standing that has worked fairly well, the reformers should be cautious in making proposals to improve the system. But the U.S. unemployment insurance system is rather old and new thinking may be warranted. The most productive area of this thinking is in reevaluating certain "one size fits all" aspects of the system. Today, essentially the same unemployment insurance benefits are available to all workers who lose a job in a state, and during recessions, almost all workers within a state can have the same extended benefits package. Such universality can conflict both with theoretical considerations of optimal wage loss [2, p.105].

The existence of an unemployment benefit program lowers the risk of taking a job that could later result in a lay-off by insuring at least partially against that risk. This is called the entitlement effect of unemployment benefit programs. Evidence for the US demonstrates the existence of the entitlement effect, and it works in the expected direction. People who live in areas with high unemployment benefits are more likely to take jobs that have earnings exceeding the minimum level required for eligibility. People who live in areas with lower unemployment benefits are more likely to take jobs with earnings below the level needed for eligibility [4]. This positive effect of unemployment benefit schemes offsets at least some of the negative effects that might arise from other sources.

Conclusion. It is evident that for many decades, unemployment insurance continues to provide a valuable cushion against loss of income due to temporary unemployment. It also serves as an effective automatic stabilizer of the economy as a whole, boosting the purchasing power of workers during economic downturns. Of cause, there are not only advantages, but also some disadvantages in this system, which in general provides security to the most unprotected strata of the population.

Supervisor – senior teacher Butkovska N. O.

Literature: 1. Blanchard Olivier and Jean Tirole. The Optimal Design of Unemployment Insurance and Employment Protection: A First Pass. 2004. NBER Working Paper No. 10443. URL: https://ideas.repec.org/a/tpr/jeurec/v6y2008i1p45-77.html. **2.** Decker P. T., O'Leary Ch. J., Woodbury St. A. Bonus Impacts on Receipt of Unemployment Insurance. 2001. P. 105–150. **3.** Department of Labor Employment and Training Administration. Comparison of State Unemployment Laws: Monetary Entitlement. URL: https://ows.doleta.gov/unemploy/pdf/uilawcompar/2014/monetary.pdf. **4.** Congressional Budget Office. Unemployment Insurance Benefits and Family Income of the Unemployed. 2010. November 17. URL: http://www.cbo.gov/ftpdocs/119xx/doc11960/11-17-UnemploymentInsurance.pdf. **5.** Ridley N., Wentworth G. A Breakthrough for Work Sharing. Center for Law and Social Policy and National Employment Law Project. 2012. URL: http://www.nelp.org/page//UI/2012/BreakthroughForWorkSharing.pdf?nocdn=1. **6.** Vroman W. The Role of Unemployment Insurance as an Automatic Stabilizer During a Recession. Department of Labor. 2010. URL: http://wdr.doleta.gov/research/FullText_Documents/ETAOP2010-10.pdf.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

УДК 334.021

Косінова А. В.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті здійснено аналіз сучасного стану ринку стоматологічних послуг в Україні. Зокрема, досліджено рівень забезпеченості лікарськими кадрами населення, проаналізовано динаміку структури медичних кадрів, здійснено порівняння кількість осіб, що потребують санації, і кількості оглянутих в порядку планової санації. Виявлено існуючи проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.*

© Косінова А. В., 2021

Ключові слова: *ринок стоматологічних послуг, медичні кадри, стоматологія, стоматологічні послуги, система охорони здоров'я.*

Annotation. *This article provides an analysis of the current state of the dental services market in Ukraine. In particular, the level of provision of the population with medical personnel is investigated, the dynamics of structure of medical personnel is analyzed, the number of patients that require rehabilitation and the number of those looked after in the order of planned rehabilitation is compared. The existing problems were revealed and ways to solve them were suggested.*

Keywords: *market of dental services, medical personnel, dentistry, dental services, health care system.*

Модель системи охорони здоров'я значною мірою визначається напрямом економічного розвитку держави. Розвиток ринкових відносин в Україні спрямовує діяльність лікувальних закладів у русло ринку медичних послуг. Отже, виявлення основних тенденцій і проблем дає змогу дати ефективну оцінку існуючого ринку стоматологічних послуг і спрогнозувати його подальший розвиток. Зважаючи на це, актуальність дослідження не викликає сумніву.

Значна кількість науковців, таких як: Вороненко Ю. В., Зацна Л. Я., Івашків Т. І., Мазур І. П., Мельниченко О. А., Павленко О. В., Польовий П. В. та інші, присвятили свої праці аналізу стану ринку стоматологічних послуг в Україні [1–5]. Серед основних існуючих проблем на ринку стоматологічних послуг вони називають скорочення кваліфікованих медичних кадрів; зростання навантаження на лікарів-стоматологів; зменшення кількості медичних установ, що надають цього виду послуги; збільшення випадків подальшого лікування серед населення та інші. Водночас, оскільки цей ринок є динамічним, то дослідження та виявлення нових шляхів вирішення проблем потребує постійного вивчення.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану ринку стоматологічних послуг і пошуку шляхів вирішення виявлених проблем у ході дослідження.

Наразі стоматологічні захворювання є найбільш поширеними серед населення кожної вікової категорії України. Держава ставить на мету забезпечення якісного та цілісного лікування, отже, дослідження та аналіз ринку стоматологічних послуг дасть змогу оцінити сучасний рівень забезпеченості у лікуванні та виявити шляхи подальшого розвитку.

Результати статистичних досліджень засвідчують, що в Україні наявна зростаюча тенденція щодо стоматологічних захворювань. Несвоєчасне надання стоматологічної допомоги зумовлює виникнення ускладнень, як от часткової, так і повної втрати зубів, естетичних і функціональних розладів [1].

Значна інтенсивність враження дорослого та дитячого населення стоматологічними захворюваннями висуває проблему збереження та зміцнення стоматологічного здоров'я до числа значущих і актуальних. З метою збереження стоматологічного здоров'я основне місце в стоматологічній практиці займає профілактична робота: проведення обов'язкових профілактичних оглядів, планова санація населення [2].

Ураховуючи специфіку цієї галузі, науковці виділили ряд характерних рис ринку стоматологічних послуг:

- повільно зростаючий ринок;
- ринок великих міст характеризується надлишком пропозиції – його залишають переважно гравці менше середнього рівня, які починають працювати в нижчому ціновому сегменті;
- поступово у великих містах формуються мережі клінік, які в основному не покидають межі одного міста;
- з боку споживачів зростають вимоги до якості послуг та рівня сервісу;
- розширюється номенклатура послуг, універсалізація послуг [3].

Ураховуючи специфіку цієї галузі, необхідно розпочати аналіз з узагальненого показника кількості лікарів на 10 000 населення [6].

З наведених на рис. 1 даних можна побачити, що спостерігається негативна динаміка щодо забезпеченості лікарями на 10 000 населення, тобто цей показник скоротився у 2019 році на 0,4. Для порівняння, відповідно до оприлюднених останніх даних ВОЗ, у Білорусі показник складає 40,7, в Ізраїлі – 42,8, у Європейському Союзі 42,3 [6].

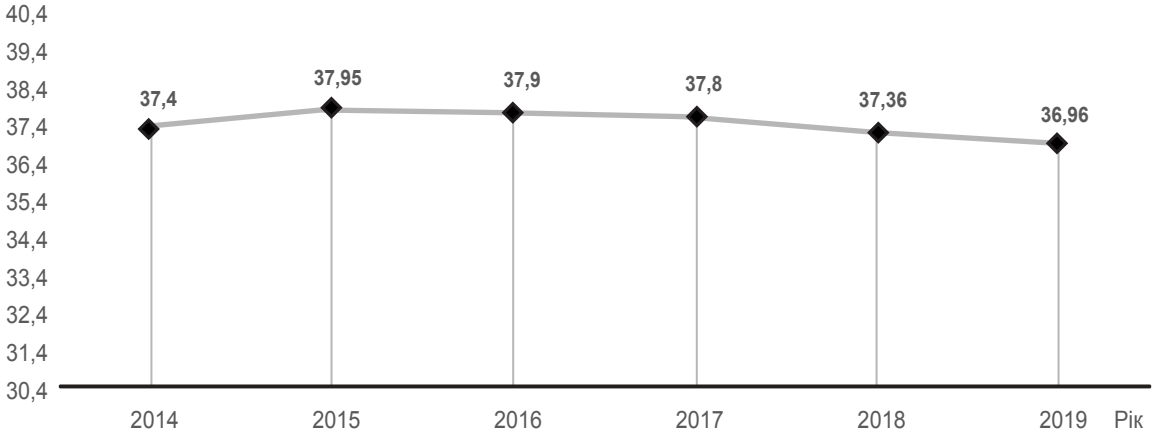

Рис. 1. **Динаміка забезпеченості медичними кадрами населення в Україні**

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Для поглибленого дослідження сучасних тенденцій доцільно розглянути складові кадрів ринку медичних послуг і проаналізувати питому вагу лікарів-стоматологів.

Відповідно до отриманих даних зазначимо, що існує тенденція щодо скорочення медичних кадрів загалом. Так, у 2019 році кількість медичних співробітників скоротилася на 2598 осіб. Найбільшим було скорочення стоматологів і терапевтів.

Таблиця 1

Динаміка структури медичних кадрів

Найменування групи	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	Абсолютні дані	У структурі, %	Абсолютні дані	У структурі, %	Абсолютні дані	У структурі, %	Абсолютні дані	У структурі, %
Терапевти	30771	19,12	30297	18,98	29432	18,76	28771	18,65
Хірурги	24186	15,03	23984	15,03	23901	15,24	23968	15,54
Онкологи	1666	1,04	1657	1,04	1673	1,07	1679	1,09
Стоматологи	18857	11,72	18277	11,45	16852	10,74	15365	9,96
Інші	85432	53,09	85385	53,50	85005	54,19	84482	54,76
Всього	160912	100	159600	100	156863	100	154265	100

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Для об'єктивного аналізу ринку стоматологічних послуг необхідно дослідити не лише загальну кількість лікарів-стоматологів, а й їх спеціалізацію, що дасть змогу виявити сучасну проблематику (табл. 2).

Таблиця 2

Чисельність стоматологів системи МОЗ України

Найменування спеціальностей	2016 р.		2017 р.		2018 р.		1019 р.	
	Абсолютні дані	на 10000 населення	Абсолютні дані	на 10000 населення	Абсолютні дані	на 10000 населення	Абсолютні дані	на 10000 населення
1	2	3	4	5	6	7	8	9
стоматологи	14287	3,37	13 875	3,29	12637	3,01	11313	2,71
у тому числі: стоматологи дитячі	1764	0,42	1 750	0,41	1673	0,4	1601	0,38

1	2	3	4	5	6	7	8	9
стоматологи-хірурги	1664	0,39	1 672	0,4	1620	0,39	1600	0,38
стоматологи-ортопеди	2439	0,58	2 293	0,54	2168	0,52	2035	0,49
стоматологи-ортодонти	467	0,11	437	0,1	427	0,1	417	0,1
стоматологи (уся група)	18857	4,45	18 277	4,33	16852	4,01	15365	3,68

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Відповідно до статистичних даних на 1 лікаря-стоматолога припадає 3 пацієнта. Цей показник свідчить про потребу населення у стоматологічному лікуванні, тому найбільше саме стоматологів загального профілю, оскільки інші групи стоматологів займаються окремими випадками та ситуаціями і не проводять лікування розповсюджених хвороб, карієсних уражень зубів.

Наступним етапом став аналіз кількості медичних закладах, які укомплектовані всіма необхідними інструментами та надають змогу лікарям-стоматологам приймати пацієнтів та надавати лікування, що відповідає міжнародним стандартам.

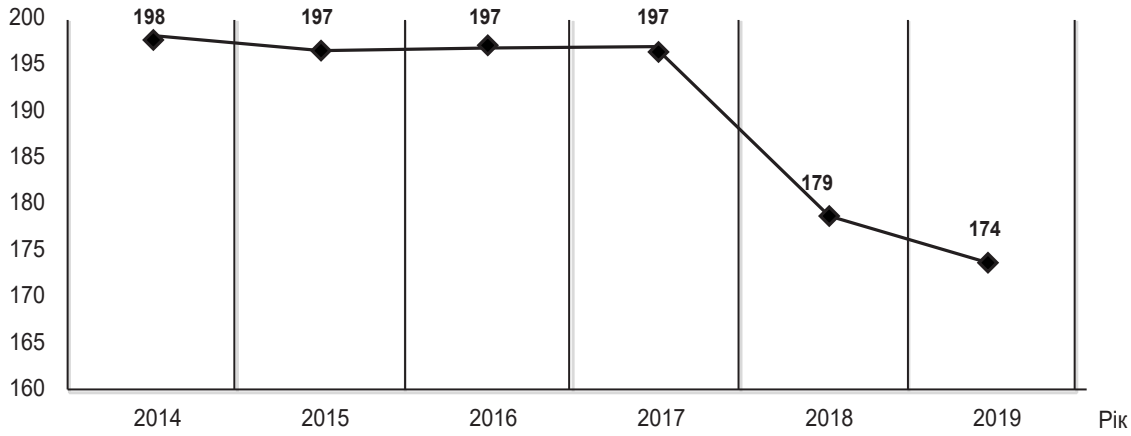

Рис. 2. **Кількість закладів охорони здоров'я, що надають стоматологічні послуги в Україні**

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Результати наведених вище даних свідчать, що спостерігається скорочення кількості закладів, які надають стоматологічні послуги. Така динаміка негативно позначається на стані забезпеченості стоматологічним лікуванням населення. Водночас потрібно враховувати той факт, що у статистичних даних не відображаються приватні лікарські кабінети окремих лікарів-стоматологів, що є фізичними особами підприємцями. Цей аспект дає розуміння про існування похибки вибіркових даних.

Динаміка, що зображена на графіку, обумовлюється недостатнім рівнем фінансування галузі здоров'я внаслідок невизначеності гарантованого рівня медичної допомоги, яка надається безоплатно [4].

Дослідивши негативну динаміку щодо медичних кадрів, було проведено оцінку забезпеченості населення стоматологічними послугами. Для подальшого аналізу необхідно визначити кількість відвідувань, що припадають на одного лікаря-стоматолога. Отримані результати наведено в табл. 3.

Провівши аналіз отриманих даних, можна зазначити, що відбувається зменшення відвідувань до 1 лікаря. Цю тенденцію не можна пов'язати з покращенням стану здоров'я населення. Припускаємо, що вона обумовлена скороченням медичних закладів, що надають таку допомогу, та скороченням населення.

Підтвердженням вищезазначеного є дані щодо необхідності планової санації населення (табл. 4).

З даних табл. 4 видно, що існує скорочення частки планово оглянутих у 2019 році на 0,9 %, але спостерігається зростання питомої ваги планових оглядів у госпрозразрахункових відділеннях, на 0,8 %. Тобто попит на якісні стоматологічні послуги зростає, проте повністю не задоволений (табл. 5).

Таблиця 3

Кількість відвідувань на 1 лікаря-стоматолога в Україні

Період	Показник	Відхилення	
		Абсолютне	Відносне
2015 р.	2441,9	-	-
2016 р.	2469,8	27,9	1,14
2017 р.	2433,6	-36,2	-1,47
2018 р.	2431,1	-2,5	-0,10
2019 р.	2359,7	-71,4	-2,94

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Таблиця 4

Динаміка оглядів у період планової санації в Україні

Період	всього			у т. ч. у госпрозрахункових відділеннях (кабінетах)		
	абсолютні числа	у % до кількості відповідного населення	питома вага планово оглянутих серед усіх, що звернулись по стоматологічну допомогу	абсолютні числа	у % до кількості відповідного населення	питома вага планово оглянутих у госп. відділеннях серед усіх
2014 р.	11354240	26,5	29,3	210680	0,5	20,7
2015 р.	11090392	25,9	29,2	219371	0,5	20,4
2016 р.	11093602	26	29,9	225282	0,5	20,2
2017 р.	10263236	24,2	28,9	234034	0,6	20,1
2018 р.	9312438	22,1	28,6	253472	0,6	20,1
2019 р.	7872765	18,8	27,7	270976	0,6	20,9

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Таблиця 5

Динаміка осіб, що потребують санації, в % до кількості оглянутих в порядку планової санації в Україні

Період	Всього населення	Дорослих віком 18 р. і старші	Дітей віком 0–17 р.
2014	52,6	55,6	48,4
2015	52,7	55,7	48,3
2016	50,9	52,7	48,3
2017	52,7	55,6	48,7
2018	52,7	55,6	48,7
2019	52,8	56	48,2

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Виходячи з отриманих даних можна зазначити, що спостерігається збільшення випадків, коли при плановій санації пацієнту необхідне лікування уражених ділянок. У 2019 році, порівняно до попереднього, цей показник зріс на 0,1 %. Така тенденція обумовлена зростанням випадків необхідності санації у населення віком старше 18 років.

Отже, виходячи з проведеного дослідження можна зробити висновки, що потреба у стоматологічному лікуванні серед населення з кожним роком зростає, оскільки збільшується кількість випадків захворювань, основним з яких є саме карієс.

Дослідивши медичні кадри, кількість лікарів-стоматологів і наявність медичних закладів, які обладнані

всіма необхідними інструментами та матеріалами, можна зазначити, що скорочення цих показників призводить до незадоволення потреб населення у стоматологічному лікуванні.

Одним із шляхів вирішення наведених проблем є підвищення рівня спеціалізації стоматологічних закладів як за видами послуг, так і за контингентом споживачів, оскільки такий крок допоможе упорядкувати цінову політику на стоматологічні послуги, а також оптимізувати кадрове та матеріально-технічне забезпечення таких закладів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ляліна Н. С.

Література: 1. Польовий П. В. Перспективи державного управління стоматологічною службою на регіональному рівні. *Буковинський медичний вісник*. 2016. № 3 (79). С. 227–229. **2.** Вороненко Ю. В., Павленко О. В., Мазур І. П. Стоматологічна допомога в Україні: основні показники діагностики за 2008–2018 роки. Кропивницький : Поліум, 2018. 211 с. **3.** Зацна Л. Я., Івашків Т. І. Маркетинг медичних послуг та особливості розвитку медичних установ в умовах трансформації економіки. *Економіка Криму.* 2012. Вип. № 1 (42). С. 363–367. **4.** Мазур І. П. Про стан та перспективи стоматологічної допомоги в Україні. *Современная стоматология.* 2017. № 2. С. 69–71. **5.** Мельниченко О. А. Пріоритети публічного управління розвитком ринку стоматологічних послуг. *Актуальні проблеми державного управління.* 2018. № 2. С. 129–134. **6.** ВОЗ Європейське регіональне бюро. URL: https://gateway.euro.who.int/ru/indicators/hfa_494-5250-physicians-per-100-000/visualizations/#id=20073&tab=table. **7.** Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НІЙ

УДК 005.915.005.51

Котова А. А.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено розвиток теоретичних поглядів на розуміння процесу глобалізації. Розглянуто логіку розвитку світового ринку. Визначено доцільність участі кожної країни світу в процесах глобалізації та інтеграції у світове господарство. Проаналізовано суперечність глобалізації. Опрацьовано вплив пандемії на світову економіку.*

Ключові слова: *глобалізація світової економіки, загрози глобалізації, світова торгівля, соціальні проблеми, міжнародна фінансова система.*

Annotation. *The article examines the development of theoretical views on understanding the process of globalization. The logic of world market development is considered. The expediency of participation of each country of the world in the processes of globalization and integration into the world economy is determined. The contradiction of globalization is analyzed. The impact of*

© Котова А. А., 2021

the pandemic on the world economy has been studied.

Keywords: *globalization of the world economy, threats of globalization, world trade, social problems, the international financial system.*

На межі XX–XXI ст. процеси глобалізації утвердилися в якості основної, фундаментальної тенденції розвитку світового господарства. Тому в житті кожної країни світу присутні глобальні фінансові, економічні та валютні проблеми. Глобалізація – це процес перетворення світової економіки на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили та знань, поступальний розвиток інтернаціоналізації [2].

Семантично це поняття пов'язане з англійським словом – Globe (земна куля) [1, с. 243].

Саме поняття глобалізації неоднозначне та суперечливе. Його суперечність має як позитивні, так і негативні наслідки у сучасному розвитку світової економіки, так само як і саме ставлення до процесів глобалізації. Прикладом цих протиріч виступає книга, яку написали два співробітники популярного німецького журналу «Шпігель» Х. Мартин та Х. Шуманн у 1996 році. Ця книга стала світовим бестселером, назва якої говорить сама за себе – «Пастка глобалізації. Наступ на демократію і добробут». Аргументацію і позицію авторів розкриває наступна фраза – «Потужність глобалізації об'єднує світ і водночас руйнує цей об'єднаний світ» [3].

Зарубіжні та вітчизняні науковці постійно досліджують процес глобалізації та її вплив на світове господарство. Серед них найбільш відомі роботи Б. Баді, У. Бека, А. Гідденса, С. Краснера, Т. Луарда, А. Макгрю, О. Г. Білорус. Представниками революційного глобалізму здебільшого виступають бізнесмени та політики, такі як К. Поппер, Ф. Фукуяма, З. Бжезинський, Дж. Сорос. Вони у сфері вирішення складних економічних проблем покладають на процес глобалізації великі надії, а саме сподіваються на стабілізацію економічної ситуації у світі, підвищення рівня виробництва, удосконалення зовнішньої торгівлі, обмін між країнами продуктами першої необхідності, і головне – ефективне та раціональне управління фінансовими ресурсами та покращення рівня життя населення в країнах.

Існує і протилежна точка зору, з якою виступають антиглобалісти, що активно піддають критиці усі процеси глобалізації. Антиглобалізму присвячені роботи таких авторів, як К. Агітона, С. Аміна, І. Валлерстайна, І. Маркоса, Е. Туссена, Ф. Утара, Н. Хомського. Проте і прихильники глобалізації, і її противники згодні, що глобалізація все ж таки відкриває новий етап економічних відносин у світі. А сама закономірність розвитку світового ринку визначає необхідність участі в процесах глобалізації та інтеграції у світове господарство кожної країни.

Мета та завдання цієї статті – виявити закономірності розвитку світового господарства та формування глобального економічного простору, розгляд суперечностей глобалізації світового господарства й аналіз впливу глобалізації на економіку України.

В умовах сучасного світу глобалізація економіки постійно стикається з однією серйозною проблемою – у світі всі лідерські місця вже належать державам, які входять у «Велику сімку». Саме на них і припадає, станом на 2020 рік, не менше 12 % усього населення земної кулі та приблизно 60–70 % всього світового ВВП. Вони відіграють головну та вирішальну роль у таких організаціях, як Світовий банк і МВФ, СОТ і ОЕСО. Ці країни за тісною співпрацею, своєю чергою, і формують епіцентр глобалізаційних процесів, своєрідне ядро всієї світової економіки [5].

Майже двом десяткам країн світу вдалося приєднатися до групи лідерів, які налагодили з ними відповідну дієву і взаємовигідну співпрацю та активно розвиваються. Результат глобалізації – це не тільки зіткнення між собою різних культур, а і їхнє щільне поєднання. Для Заходу, який завжди йшов попереду, сам процес глобалізації відкриває досить широкі перспективи й різноманітні можливості. Інші ж держави були змушені робити свій вибір між залежністю, ізоляцією та модернізацією.

У зв'язку з постійним зростанням процесів глобалізації зростає і нерівність між країнами, що стає причиною постійного виникнення нових конфліктів. Тому ми спостерігаємо відповідні негативні наслідки – високорозвинені країни стають ще багатшими, а бідні – ще біднішими. За даними світової статистики, від процесів глобалізації виграє незначна частина населення планети, а саме приблизно 14 % жителів [5].

Деяким країнам глобалізація пішла на користь, іншим країнам глобалізація не допомогла. Країни з найменшим рівнем економічного розвитку відчувають на собі найбільші негативні наслідки цього процесу, а саме: роз'єднання суспільства в економічному плані, різке зростання безробіття, яке викликане відповідним вико-

ристанням нових інноваційних технологій та втіленням роботизації та штучного розуму. У зв'язку з цим, відповідно, відбувається й значне скорочення чисельності робітників, бо високотехнологічне обладнання просто їх замінює.

З розгортанням нової промислової революції модель економічного зростання, що виникла разом з глобалізацією, надаватиме менше можливостей для розвитку. Хоча нові технології й не підірвуть повністю переваги дешевої робочої сили, але вони скоротять число можливостей для індустріалізації, диверсифікації та економічного зростання країн. Тим часом торгівля стане набувати більш регіонального характеру у міру того, як виробництво буде мігрувати до країн споживчого попиту.

У 2020 році пандемія коронавірусу викликала нинішню світову кризу, яка вже встигла трансформуватися в економічну, ставши викликом не тільки для окремих національних економік, а й в цілому для всієї світової економіки. Система глобалізації, яка здавалася цілком стійкою, обвалилася швидко, майже миттєво. Розрив глобальних виробничо-збутових ланцюжків, згортання міжнародної торгівлі та глобальних авіаперевезень відбулося всього за місяць.

Головна проблема в тому, що сучасний світ виявився нездатним ефективно реагувати на ризики не тільки операційно, тобто на рівні конкретних прийнятих рішень, а й концептуально. Країни виявилися в принципі не готові до масштабних криз, які вимагають зміни поведінки людей. І в цей час все більш актуальним стає питання, яким буде «постковідний» світ. Пандемія коронавірусу виступає тільки в ролі каталізатора змін і змушує нас звернути на них увагу.

Процес трансформації світової економічної системи почався давно, але він залишався довгий час непомітний для більшості пересічних громадян нашої планети. Пандемія ж посилила вже наявні соціально-економічні проблеми світу. Зокрема, прискорилося відмирання старих галузей економіки та утворення на їх місці нових, які виникли завдяки процесу цифровізації. Процес переформатування світу вже запущений, і всі країни, незалежно від їх бажання, втягнуті в нього.

Багато експертів задаються питанням – чи не покладе коронавірус кінець ері глобалізації? Відповісти на нього дуже складно, проте більшість аналітиків сходяться на думці, що глобалізація, ймовірно, триватиме, але вже в нових формах. Старі малоефективні економічні інститути та механізми підуть у минуле, поступово звільняючи місце новим практикам.

Сучасна ліберальна модель світової торгівлі визначається тим рівнем впровадження технологій та фінансових інструментів, які ми маємо на сьогодні. Але коли ліберальна модель економіки, створюючи відповідні можливості, існує вже не в якійсь одній країні, а на глобальному рівні, то вона вже формує свої досить жорсткі правила гри: або конкуренція, або вимушене банкрутство. Тільки це в реалії призводить до банкрутства не одного окремого підприємства, а цілих держав, які повільно, але невпинно деградують – громадяни залишають ці країни та роз'їжджаються по світу у пошуках кращої долі. Саме це, на жаль, сьогодні і відбувається в Україні.

І головне, щоб Україна змогла вижити як самостійна держава, ми повинні зробити конкурентоздатну економіку нашої країни, як з точки зору інвестиційної привабливості, так і з точки зору витрат на виробництво. Але нам варто бути реалістами та розуміти, що на сьогодні наша країна володіє обмеженою кількістю переваг, які безпосередньо можуть забезпечити конкурентоздатність української економіки в цілому.

В економіці нашої держави переважає сировинна структура, яка і є головним фактором, що створює відповідну залежність від зовнішніх впливів, бо протягом останніх двадцяти років саме від ціни на сировину на світових ринках залежить фактичний стан української економіки та державних фінансів, рівень заробітних плат і достаток українських громадян.

У країнах як з високим, так і з низьким рівнем доходу збільшення розриву між доходами не може не викликати занепокоєння. Передчуття викликає й те, що велика кількість населення землі існує за межею бідності. Проте робити висновки, що причиною цього розриву є саме процес глобалізації, і що нічого не можна зробити для виправлення такого становища, є помилкою.

Навпаки, країни з невисоким рівнем доходів не змогли інтегруватися у світову економіку так швидко, як це зробили інші країни, частково через політику, яку вони обрали, та частково через вплив факторів, які не піддаються контролю. Але жодна країна, навіть найбідніша, не може дозволяти собі бути в ізоляції від світової економіки. Кожна країна має прагнути до скорочення бідності. Міжнародне співтовариство, своєю чергою, мусить надавати допомогу найбіднішим країнам в їх бажаннях інтегруватися у світову економіку, досягти більш швидких темпів зростання та зменшити бідність. Тільки якщо прямувати таким шляхом, то зможемо надати

доступ до благ глобалізації всьому людству [4, с. 446].

Таким чином, передбачати шляхи розвитку нашої держави, яка по суті тільки трансформує власну економіку, коли ще не зроблено остаточний вибір щодо найуспішнішої моделі розвитку ринкової економіки, дуже нелегко. Для нашої країни перші кроки незалежного розвитку стали дуже важкими, оскільки були ускладнені економічними кризами та наявністю у суспільстві соціальних проблем. І все ж ми подаємо надію, бо в економіці почали з'являтися позитивні зрушення, які поки що є дуже незначними порівняно з результатами сусідніх країн, що зазнавали схожі труднощі перехідного періоду.

Україна, яка ще все гальмує на початку реформ, поки що остаточно не винайшла своєї моделі ринкової економіки. Їй потрібно направити свої зусилля на підготовку найбільш вигідної національної програми зростання усіх сфер життя. Україна має настільки значний потенціал, що їй під силу використати у своїй програмі розвитку економіки те краще, що вже вироблено у світі для трансформації кризової економіки в ефективно функціонуючу.

Отже, відповідна реакція повинна полягати в тому, щоб і Україна, і вся світова спільнота спробували пристосуватися до сучасних умов та використали шанси, які надає глобалізація. Тому на цьому етапі державі необхідно розробити свою стратегію, яка б гарантувала відповідний приріст доходу для всіх країн від зростання світового ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Астахова І. Е.

Література: **1.** Білорус О. Г., Мацейко Ю. М. Глобальна перспектива і сталий розвиток (системні маркетологічні дослідження). Київ : КНЕУ, 2005. 492 с. **2.** Буковинська бібліотека «Глобалізація світової економіки». URL: https://buklib.net/books/30225/. **3.** Головін М. Вплив фінансової глобалізації на грошово-кредитну політику: теоретичні аспекти і реакція на фінансові кризи. *Економіка України.* 2009. № 2. С. 67–78. **4.** Соціально-економічні проблеми сучасності : матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Маріуполь, 15 черв. 2018 р.). Маріуполь, 2018. 480 с. **5.** Чмерук Т. Глобалізація світової економіки. URL: https://ua.112.ua/mnenie/hlobalizatsiia-svitovoi-ekonomiky-ta-mistse-ukrainy-u-nii-428876.html.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 658.511.2

Крицька М.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто значущість і важливість виробничих запасів для нормального функціонування підприємства, досліджено питання організації бухгалтерського обліку запасів на підприємствах, виявлено проблеми ведення обліку і контролю, запропоновано шляхи вдосконалення організації обліку виробничих запасів.*

Ключові слова: *облік, виробничі запаси, контроль, інвентаризація, облікова система.*

© Крицька М., 2021

Annotation. *The article considers the significance and importance of inventories for the normal functioning of the enterprise, examines the organization of inventory accounting at enterprises, identifies problems of accounting and control, suggests ways to improve the organization of inventory.*

Keywords: *accounting, production stocks, control, inventory, accounting system.*

Виробничі запаси задіяні в процесі основної діяльності підприємств і складають значну частину ліквідних активів. Необхідною умовою підтримання виробництва продукції або надання послуг на певному рівні є постійна наявність частини оборотних активів у матеріальній формі (виробничих запасів). Виходячи з вищенаведеного варто зазначити, що запаси є складовою частиною здійснення процесів, без яких неможлива основна діяльність підприємства.

Нині за сучасних умов господарювання, стрімких змін у розвитку підприємств облік й аналіз виробничих запасів підприємства заслуговує на особливу увагу, пошуку нових підходів до вирішення недоліків їх відображення в обліку і звітності, оскільки законодавча база постійно оновлюється. З метою розвитку суб'єктів господарювання та зростання їх виробничого потенціалу за сучасних умов ринкової економіки виникає необхідність в ефективному управлінні виробничими запасами, інформація для якого формується в системі обліку та аналізу.

Дослідженням проблем обліку виробничих запасів займалися такі науковці: В. Д. Андреєва, О. Бородкіна, В. В. Бабича, Ф. Бутинець, С. Ф. Голова, А. М. Герасимовича, В. І. Єфіменка, В. В. Сопка, Л. Терещенко, Г. Г. Кірейцева, В. Г. Швеця, Л. С. Шатковської, О. А. Петрик та ін. Однак попри вагомі досягнення названих науковців, ще є ряд проблем в організації і методиці обліку, які потребують подальших досліджень.

Метою написання статті є обґрунтування організації, удосконалення обліку та контролю наявності і руху виробничих запасів на підприємствах з метою оптимізації їх обсягу та складу.

Однією з обов'язкових умов здійснення процесу виробництва є забезпечення його предметами праці – сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, комплектуючими виробами тощо, з яких або за допомогою яких здійснюється виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг). На багатьох підприємствах виробничі запаси забезпечують ритмічність і безперервність господарських процесів діяльності. Тому оптимальність прийнятих рішень щодо використання та відображення руху запасів в обліку є актуальним аспектом для більшості підприємств.

Чітка організація бухгалтерського обліку виробничих ресурсів є запорукою виявлення резервів ефективності використання ресурсів та управління ними. Контроль за правдивістю та повнотою відображення господарських операцій руху виробничих запасів дозволяє мінімізувати ризики з втрат економічних вигід та забезпечує покращення роботи господарюючого суб'єкта.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси регулюються П(С)БО 9 «Запаси». Згідно з п. 4 П(С)БО 9 запасами є активи, які:

– утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1]. Особливістю запасів є те, що вони належать до оборотних активів, їх призначення – бути використаними протягом одного операційного циклу або протягом 12 місяців з дати балансу.

Рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини, будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари та тарних матеріалів, відходів основного виробництва.

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом – витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка тощо.

Серед завдань економічного контролю виробничих запасів є:

– виявлення законності правильності та економічної доцільності їх придбання, оприбуткування, зберігання, витрачання і використання у процесі реалізації виробничої програми;

– контроль за станом зберігання матеріальних ресурсів, виявлення їх наявності, встановлення нестач, надлишків, з'ясування причин і винних осіб, які це допустили;

– виявлення фактів неповного оприбуткування виробничих запасів, перевитрати сировини і матеріалів, псування матеріальних цінностей на всіх стадіях виробничого процесу;

– виявлення матеріальних цінностей, які не використовуються; зайвих, непотрібних підприємству і не придатних для використання майна, сировини й матеріалів із визначенням суми заподіяного збитку та винних осіб;

– перевірка стану обліку і внутрішнього контролю, достовірності інформації про наявність активів;

– перевірка дотримання вимог П(С)БО 9 «Запаси» [2, с. 229].

Завдяки правильній організації обліку запасів та внутрішньому контролю за їх рухом можливе досягнення ефективного використання матеріалів.

Слід звернути увагу на проблеми організації обліку виробничих запасів підприємства, серед яких:

– неправильне визначення первісної вартості придбаних запасів;

– неправильне визначення справедливої вартості запасів при їх внесенні до статутного капіталу, безоплатному одержанні, бартерному обміні;

– неправильний вибір оцінки на дату складання балансу;

– недоцільність використання методів списання виробничих запасів;

– незадовільна організація складського господарства та зберігання запасів;

– недостатність автоматизації первинного обліку виробничих запасів підприємств;

– невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення та використання запасів;

– неправильне віднесення витрат до «інших витрат» при визначенні первісної вартості придбаних за плату запасів;

– рудноші із визначенням справедливої вартості запасів.

В обліку запаси відображаються за первісною собівартістю. У разі якщо на момент оприбуткування запасів неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися та відображатися за справедливою вартість з подальшим коригуванням до первісної вартості. Недоліком обліку за справедливою вартістю є можливість некоректного надання інформації через інфляційні процеси, наприклад, що призводить до спотворення показників бухгалтерського обліку, як наслідок, надається недостовірна інформація.

Визнання справедливої вартості активів найчастіше ґрунтується на цінах активного ринку. При визначенні справедливої вартості виробничих запасів слід враховувати усередненні норми: стан запасів, ціни на аналогічні запаси, якщо такого продукту не існує, необхідно знайти додаткову інформацію щодо цін певного товару, провести оцінку справедливої вартості об'єкта обліку, застосувавши всі наявні методики розрахунків.

Ще однією проблемою обліку запасів є оцінка на дату балансу. За П(С)БО 9 «Запаси» на дату балансу виробничі запаси слід оцінювати за меншою із двох оцінок: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість реалізації запасів і вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, що не вистачає) запасів, списують на витрати звітного періоду.

Проте величина чистої вартості реалізації є доволі суб'єктивною, оскільки на практиці навіть оцінщикам важко достовірно визначити очікувану ціну та витрати, пов'язані з реалізацією запасів. Чиста вартість реалізації визначається по кожній одиниці запасів вирахуванням з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

Оптимальний вибір методики оцінки запасів при їх вибутті є однією з проблем організації бухгалтерського обліку. Адже постійні зміни цін на виробничі запаси провокують різний вплив на показники звітності при виборі методу списання запасів, що має негативний вплив на відображення в обліку. Відповідно, потрібно обирати оптимальну оцінку вибуття запасів, яка б задовольняла перелік умов:

– не занижувала або не завищувала собівартість продукції;

– була виправдана в умовах інфляції;

– відповідала процесу виробництва і враховувала не лише поточні, але і стратегічні завдання діяльності підприємства.

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» на підприємстві можна використовувати один із шести методів оцінки запасів при їх вибутті (ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), нормативних витрат, ціни продажу) або декілька одночасно. Але при цьому слід уточнити, що для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів. Різнойменні та різнотипні запаси не заборонено обліковувати різними методами, але належить аргументовано підтвердити відмінність в умовах їх використання.

Невід'ємним складником діяльності підприємства є внутрішньогосподарський контроль, який здійснюють керівники, спеціалісти, обліково-економічна служба, матеріально відповідальні особи. Виділяють декілька етапів внутрішньогосподарського контролю запасів, які наведені на рис. 1 [3].

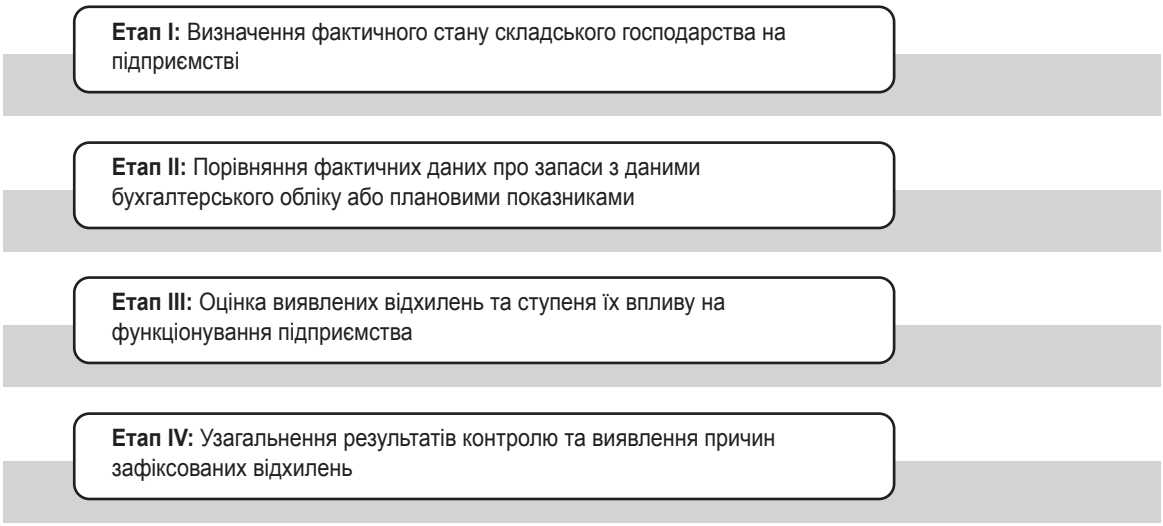

Рис. 1. **Етапи внутрішнього контролю запасів**

Правильна організація складського обліку забезпечує достовірність даних про отримання та збереження запасів оформлення операцій по приходу і витраті товарно-матеріальних цінностей. Для раціонального обліку матеріалів всередині складів матеріали повинні розміщуватися по секціях, за типом, сортом, розмірами у штабелях, на стелажах і на полицях з таким розрахунком, щоб забезпечити можливість швидкого їх приймання, відпускання і перевірки наявності. Належне правильне і своєчасне документальне оформлення руху та виведення залишків запасів є одним із напрямів удосконалення організації оперативного й складського обліку.

Зважаючи на інформаційний розвиток суспільства, використання електронного обліку виробничих запасів є надзвичайно актуальним питанням, що забезпечить швидкість і зменшить трудомісткість процесу реєстрації та використання інформації про рух запасів на підприємстві. Використання в практиці підприємств електронного документообігу значно спрощує роботу бухгалтера зі складання та оформлення документів.

Поліпшенню обліку виробничих запасів доцільно буде виділити такі рекомендації щодо вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємствах:

– поліпшення або спрощення процесу документування, тобто розробка єдиної форми документа на відпущення матеріалу, наприклад;

– узгодження детальної інструкції виконавцям про збір і реєстрацію даних, використання системи заохочень чи покарань за виконання обов'язків виконавцем;

– своєчасне та ретельне проведення інвентаризації, планових і вибіркових перевірок;

– чітка організація ведення складського обліку запасів;

– підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт.

Отже, варто підсумувати: у проведеному дослідженні було висвітлено низку проблемних питань з обліку виробничих запасів, при цьому зазначено ряд оптимізаційних шляхів для вдосконалення обліку виробничих

запасів. Таким чином, застосування цих пропозицій по удосконаленню обліку сприятиме чіткій організації бухгалтерського обліку виробничих запасів на підприємстві, дозволить значно підвищити результативність фінансово-економічної діяльності, а також досягти їх раціонального використання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99. **2.** Максименко І. Я. Особливості бухгалтерського обліку товарних запасів в системі управління торгівельним підприємством. *Economics and finance.* 2016. № 9. С. 228–230. URL: http://conferencii.com/files/archive/2016-09.pdf. **3.** Світлична В. Ю. Актуальні проблеми організації і ведення обліку виробничих запасів підприємствами України. URL: http://www.economyconfer.com.ua/full_article/716.

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

УДК 368.9.06

Крохмаль К. В.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено можливості та проблеми розвитку страхування в період 2019–2020 рр. Розглянуто рейтинг усіх страхових напрямків. Виявлено тенденції та перспективні напрями змін страхування під час пандемії коронавірусу в сучасних умовах.*

Ключові слова: *страхування, валові премії, рейтинг страхових компаній, особисте страхування, медичне страхування, пандемія коронавірусу.*

Annotation. *Possibilities and problems of insurance development in the period 2019–2020 are investigated. The rating of all insurance areas is considered. Trends and perspective directions of insurance changes during the coronavirus pandemic in modern conditions are revealed.*

Keywords: *insurance, gross premiums, rating of insurance companies, personal insurance, health insurance, coronavirus pandemic.*

У сучасних умовах пандемії коронавірусу розвиток медичного страхування в Україні набуває особливих рис і тенденцій. Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати громадянами та юри-

© Крохмаль К. В., 2021

дичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Згідно з чинним законодавством страхова діяльність в Україні здійснюється виключно страховиками – резидентами України. В окремих випадках, встановлених законодавством України, страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до Закону України про страхування [1].

Основні видами страхування є:

– особисте страхування – пенсійне, страхування життя, страхування для виїжджаючих за кордон, медичне страхування та страхування від нещасного випадку;

– страхування відповідальності – для автовласників і автолюбителів, які виїжджають за кордон, страхування цивільної і професійної відповідальності, страхування відповідальності роботодавців, посадових осіб і виробників послуг;

– майнове страхування – страхування вантажів, житла, транспортних засобів, страхування від будівельно-монтажних ризиків і ризиків стихійного лиха і пожежі;

– трахування специфічних ризиків – страхування політичних ризиків, титульне страхування;

– фінансове страхування – страхування невиконаних фінансових зобов'язань.

Більшість страхових послуг, як показує статистика, мають висхідну тенденцію. Так, у п'ятірку найпопулярніших серед населення видів страхування за зібраними платежами входять [2]:

1. Страхування життя – 4,49 млрд грн (зростання на 20,8 % порівняно з 2018 роком);
2. Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСАЦВ або автоцивілка) – 4,29 млрд грн (на 11,9 %);
3. Страхування наземного транспорту (КАСКО) – 4,28 млрд грн (на 18,9 %);
4. Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) – 1,62 млрд грн (на 24,3 %);
5. Страхування від нещасних випадків – 1,39 млрд грн (на 9,3 %).

Медичне страхування – це один з видів страхування на відповідному ринку, об'єктом якого виступає здоров'я людини. У разі страхового випадку страховик покриває витрати медикаментів або оплачує медичні послуги.

З роками страхування життя українців все більше набирає популярності, відповідно збільшується і кількість страхувань. У структурі медичного страхування в ці роки переважає корпоративний, а частка за програмою особистого страхування становить 6 %.

Кількість операторів, що займаються медичним страхуванням в Україні, невелика, оскільки вимоги на ліцензію на цей вид діяльності є великими. Страхові компанії повинні володіти значно великим статутним капіталом і працювати на ринку страхування не менше п'яти років, мати кваліфікований персонал і службу асистансу.

До інших негативних факторів, які виявлено за результатами аналізу ринку медичного страхування в Україні, відносяться:

– слабкий антимонопольний контроль з боку держави;

– низький рівень платоспроможності населення;

– недостатня поінформованість українців про переваги медичного страхування;

– нестабільність національної економіки.

Незважаючи на наявність описаних вище бар'єрів, грошовий обсяг ринку медичного страхування в Україні протягом останніх трьох років має стійку тенденцію зростання. За підсумками дев'яти місяців 2019 року, сума страхових премій перевищила річний показник 2018 р., а частка виплат склала 54,9 % [3].

ТОП-5 найбільших страховиків життя за преміями у 1 півріччі 2020 р. виглядає таким чином (дані надані в такому порядку: страховик, премії (тис. грн) [4]):

1 МетЛайф – 696 417 тис. грн;

2 УНІКА Життя – 327950 тис. грн;

3 ТАС – 308827 тис. грн;

4 PZU Україна страхування життя – 245155 тис. грн;

5 АСКА-Життя – 195598 тис. грн.

У результаті НБУ констатував, що страховикам вдалося зберегти прийнятний фінансовий результат шляхом помірного зростання страхових премій, зберегти рівень збитковості, а також уникнути знецінення активів.

Загальні активи страхових компаній України станом на 30 червня 2020 склали 61,9 млрд грн, в той час коли активи, визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів, зросли на 30 % – до 55,6 млрд грн. Саме така інформація наводиться у звіті НБУ за 1 півріччя 2020 року.

Обсяг сформованих страхових резервів зріс на 8 % – до 31,4 млрд грн. Сплачений капітал скоротився на 17,3 % – до 9,6 млрд грн (капітал страховиків життя склав 825 млн грн, капітал ризикових компаній – 9,17 млрд грн).

Цікавим є також той факт, що на депозитах банків українські страховики розмістили 9,8 млрд грн. За даними НБУ, на страховому ринку на кінець червня 2020 р. кількість страховиків скоротилася з 249 до 215, включаючи 195 ризикових і 20 лайфових компаній.

Що стосується відшкодувань, то в січні-червні 2020 року страховики виплатили 6,6 млрд грн чистих страхових виплат, що на 1,7 % більше, ніж за перше півріччя роком раніше (6,5 млрд грн).

Валові страхові виплати збільшилися на 2,3 % – до 6,8 млрд грн, в т. ч. виплати фізичним особам зросли до 3,1 млрд грн, юридичним особам – до 3,4 млрд грн, перестрахувальникам – до 237,7 млн грн. Тобто, як бачимо, зростання відбулося за всіма напрямками в структурі виплат.

На цей момент у зв'язку зі складною епідемічною ситуацією в країні (COVID-19) багато страхових компаній почали страхувати на випадок коронавірусної інфекції.

Слід зазначити, що від такого захворювання страхують далеко не всіх. Так, деякі компанії не страхують медичних працівників та людей з серйозними захворюваннями серця, імунної системи і т. д.

Страхування на випадок коронавірусної інфекції мало чим відрізняється від страхування від будь-якої іншої інфекційної хвороби. Тому і пакети страховок від коронавіруса можуть бути різними. Незалежний експерт О. Хмелевський зазначив, що в основному страховка коштує від 150 до 1500 гривень на термін від 3 до 6 місяців [5]. Як показала практика, деякі компанії платять страховку в разі підтвердження самого факту захворювання. Така виплата становить 2–5 тис. грн. Для підтвердження потрібні результати аналізів в уповноваженої лабораторії. Набагато більше виплачують при госпіталізації. В середньому 10–15 тис. грн. Деякі компанії виплачують страховку за кожен день перебування в стаціонарі від 200 до 1000 грн. У разі перебування в реанімації, страхові виплати можуть скласти 30–50 тис. грн. За летальних випадків частіше виплачують суму, що може складати 50–120 тис. грн.

У зв'язку з новими правилами в'їзду на територію ЄС, згідно з якими кожен українець повинен мати медичний сертифікат міжнародного зразка про відсутність коронавірусної хвороби, деякі страхові компанії допомагають в організації тестування і отриманні такого документа, а також пропонують страховки від COVID-19, які діють не тільки на території України, а й за кордоном [5].

Таким чином, можна констатувати той факт, що частково рейтинг страхування порівняно з попередніми роками знизився, але саме рейтинг особистого страхування в зв'язку з COVID-19 зріс. Якби багато компаній взяли на себе відповідальність за страхування під час карантину і цієї ситуації, то середній рівень страхування піднявся на значний рівень. Великим викликом для медичних страховиків та страховиків життя в найближчі рік-два стане боротьба за клієнтів. І це не тільки конкуренція, але і підвищення якості сервісу, спрощення і прискорення процедур врегулювання збитків, впровадження сучасних технологій, а також персоналізація страхових продуктів. Інакше кажучи, страховики будуть готові закривати все більш вузькі потреби клієнтів, пропонуючи програми під їх запити у більш диференційованій формі.

Щодо результатів аналізу ринку медичного страхування в Україні зроблено висновок про наявність на ньому величезного нереалізованого потенціалу. Значне пожвавлення цього ринку відбудеться після введення в країні обов'язкового медичного страхування, при якому, в разі прийняття в Україні британської моделі медстрахування, страхові внески фінансуватимуться за рахунок податків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ревенко О. В.

Література: 1. Закон України про страхування. URL: https://forte-life.com.ua/img/documentation/zakon_insurance.pdf. **2.** Ліга-Money (Топ-5 популярних страхових послуг у населення). URL: https://money.liga.net/novini/news/top-5-populyarnyh-strahovyh-uslug-v-2019-godu-v-ukraine. **3.** Pro-consulting (Аналіз ринка медичного страхування України 2020 рік). URL: https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-medicinskogo-strahovaniya-v-ukraine-2020-god. **4.** Insurance Top (Рейтинг страхових компаній України). URL: https://forinsurer.com/ratings/nonlife. **5.** Сайт «Сегодня» (інтерв'ю про страхування під час карантину). URL: https://www.segodnya.ua/ua.

SECURITY THREATS ON CLOUD COMPUTING VULNERABILITIES

UDC 336.71:004.738.5 (477)

N. Kulykova

The 3-rd year student
of the Faculty of Information Technology KhNEU S. Kuznets

Annotation. *This work deals with cloud security risks. Threats based on the nature of the cloud service models are analyzed and investigated. Countermeasures to cloud security breaches are provided.*

Keywords: *cloud computing, cloud security threats and countermeasures, cloud service models.*

Анотація. *Розглянуто ризики хмарної безпеки. Проаналізовано та досліджено загрози, які засновані на природі моделей хмарних сервісів. Надано заходи протидії щодо порушень хмарної безпеки.*

Ключові слова: *хмарні обчислення, загрози і заходи протидії хмарної безпеки, моделі хмарних сервісів.*

Cloud computing has been involved in everyone's life. It delivers applications and storage spaces as services over the Internet for little to no cost. Most of us utilize cloud computing services on a daily basis. Cloud computing has also been involved in businesses. Companies rent services from cloud computing service providers to reduce operational costs and improve cash flow. There is no doubt that the convenience and low cost of cloud computing services have changed our daily lives. However, the security issues associated with cloud computing make us vulnerable to cybercrimes that happen every day. Hackers employ a variety of techniques to gain access to clouds without legal authorization or disrupt services on clouds in order to achieve specific objectives.

Once the exact location of data is located, hackers steal private and sensitive information for criminal activities. According to DataLossDB, there were 1,047 data breach incidents during the first nine months of 2012, compared to 1,041 incidents during the entire year of 2011 [3]. Hackers could also take advantage of the massive computing power of clouds to fire attacks to users who are in the same or different networks. Therefore, a good understanding of cloud security threats is necessary in order to provide more secure services to cloud users.

The aim of this article is to explore the risks and threats to cloud security and provide countermeasures for cloud security breaches.

© N. Kulykova, 2021

There are three kinds of cloud service models: Infrastructure-as-a-service (IaaS), Platform-as-a-Service (PaaS) and Software-as-a-Service (SaaS) [1]. They not only provide different types of services to end users but also disclose information security issues and risks of cloud computing systems.

First, the hackers might abuse the forceful computing capability provided by clouds by conducting illegal activities. IaaS is located in the bottom layer, which directly provides the most powerful functionality of an entire cloud. Hackers could rent the virtual machines, analyze their configurations, find their vulnerabilities, and attack other customers' virtual machines within the same cloud. IaaS also enables hackers to perform such attacks as a brute-forcing cracking, that needs high computing power.

Second, data loss is an important security risk of cloud models. In SaaS cloud models, companies use applications to process business data and store customers' data in the data centers. In PaaS cloud models, developers use data to test software integrity during the system development life cycle (SDLC) [2]. In IaaS cloud models, users create new drives on virtual machines and store data on those drives. However, data in all three cloud models can be accessed by unauthorized internal employees, as well as external hackers.

Third, traditional network attack strategies can be applied to harass three layers of cloud systems.

It is necessary to identify the possible cloud threats in order to implement better security mechanisms to protect cloud computing environments. In the following subsections, we explored security threats presented in clouds from three perspectives: abuse use of cloud computational resources, data breaches, and cloud security attacks [1].

First threat is abuse use of cloud computational resources. In the past, hackers used multiple computers or a botnet to produce a great amount of computing power in order to conduct cyber-attacks on computer systems. Nowadays, a powerful computing infrastructure, including both software and hardware components, could be easily created using a simple registration process in a cloud computing service provider. By taking advantage of the prevailing computing power of cloud networks, hackers can fire attacks in a very short time. For example, brute force attacks and DoS attacks can be launched by abusing the power of cloud computing. They come in a variety of forms and aim at a variety of services. Generally, they are categorized into three basic types: consumption of scarce, limited, or non-renewable resources, destruction or alteration of configuration information, and physical destruction or alteration of network component [4].

The next type of threat is data breaches due to the actions of a malicious insider. Security threats can occur from both outside of and within organizations. The most common inside attacks were unauthorized access to and use of corporate information (63%), unintentional exposure of private or sensitive data (57 %), virus, worms, or other malicious codes (37 %), and theft of intellectual property (32 %) [5]. The vulnerabilities of cloud computing to malicious insider are: unclear roles and responsibilities, poor enforcement of role definitions, need-to-know principle not applied, AAA vulnerabilities, system or OS vulnerabilities, inadequate physical security procedures, impossibility of processing data in encrypted form, application vulnerabilities or poor patch management. There are three types of cloud-related insider threats: the rogue administrator, insiders who exploit cloud vulnerabilities, and the insiders who use the cloud to conduct nefarious activity [2].

Another subtype of data breach threats is online cyber theft. Cloud computing services provide users with powerful processing capability and massive amounts of storage space. With their inexpensive cost, companies could move their business into clouds so that they do not need to buy their own servers to store customers' information and handle traffic from customers and visitors. In the meantime, the sensitive data stored on clouds becomes an attractive target to online cyber theft.

Stealing data stored on clouds could be happening on social networking sites. Social networks provide a platform for users to share information with others. Personal profile, such as sex, birthdate, email, telephone, and education data, and digital media, like music, photos and videos, can be provided [4]. However, that private data can possibly be hacked by online cyber thieves, if they find a way to access the clouds. The online cyber thieves could use stolen passwords to access users' accounts as well as to launch malicious attacks to users. Online cyber thieves could also take the advantage of the computing power offered by cloud computing service providers to launch attacks. Hackers to compromise private information used Amazon's EC2 cloud service. The hackers did not break into the Amazon servers during the incident. However, the personal accounts of more than 100 million Sony PlayStation Network subscribers were compromised [3].

The last type of threat is cloud security attacks, namely malware injection attack. Web-based applications provide dynamic web pages for Internet users to access application servers via a web browser. The applications can be as

simple as an email system or as complicated as an online banking system. Malware injection attack is one category of web-based attacks, in which hackers exploit vulnerabilities of a web application and embed malicious codes into it that changes the course of its normal execution. Like web-based applications, cloud systems are also susceptible to malware injection attacks.

Hackers craft a malicious application, program, and virtual machine and inject them into target cloud service models SaaS, PaaS and IaaS, respectively. Once the injection is completed, the malicious module is executed as one of the valid instances running in the cloud. Then, the hacker can do whatever s/he desires such as eavesdropping, data manipulation, and data theft. Among all of the malware injection attacks, SQL injection attack and cross-site scripting attack are the two most common forms [1].

A cloud computing infrastructure includes a cloud service provider, which provides computing resources to cloud end users who consume those resources. In order to assure the best quality of service, the providers are responsible for ensuring the cloud environment to be secure. This can be done by defining stringent security policies and by applying advanced security technologies. Here are some examples of countermeasures to secure cloud computing.

Firstly, Security Policy Enhancement is used. With a valid credit card, anyone can register to utilize resources offered by cloud service providers. This causes hackers to take advantage of the powerful computing power of clouds to conduct malicious activities, such as spamming and attacking other computing systems. By mitigating such abuse behavior caused by weak registration systems, credit card fraud monitoring and block of public black lists could be applied. Also, implementation of security policies can reduce the risk of abuse use of cloud computational power [2]. Well established rules and regulations can help network administrators manage the clouds more effectively.

Secondly, Access Management provides access control mechanisms. The end users' data stored in the cloud is sensitive and private. Access control mechanisms could be applied to ensure only authorized users can have access to their data. Firewalls and intrusion detection systems are common tools that are used to restrict access from untrusted resources and to monitor malicious activities. In addition, authentication standards, Security Assertion Markup Language (SAML) and eXtensible Access Control Markup Language (XACML), can be used to control access to cloud applications and data. SAML focuses on the means for transferring authentication and authorization decisions between cooperating entities, while XACML focuses on the mechanism for arriving at authorization decisions [3].

Thirdly, Data Protection is a set of security tools. Data breaches caused by insiders could be either accidental or intentional. Since it is difficult to identify the insiders' behavior, it is better to apply proper security tools to deal with insider threats. The tools include: data loss prevention systems, anomalous behavior pattern detection tools, format preserving and encryption tools, user behavior profiling, decoy technology, and authentication and authorization technologies [4]. These tools provide functions such as real-time detection on monitoring traffic, audit trails recording for future forensics, and trapping malicious activity into decoy documents.

Fourthly, Security Techniques Implementation. The malware injection attack has become a major security concern in cloud computing systems. It can be prevented by using File Allocation Table (FAT) system architecture. From the FAT table, the instance (code or application) that a customer is going to run can be recognized in advance. Another way to prevent malware injection attacks is to store a hash value on the original service instance's image file [5]. By performing an integrity check between the original and new service instance's images, malicious instances can be identified. For XML signature wrapping attacks on web services, a variety of techniques have been proposed to fix the vulnerability found in XML-based technologies. For example, XML Schema Hardening technique is used to strengthen XML Schema declarations.

In conclusion it must be noted that cloud computing is in continual development in order to make different levels of on-demand services available to customers. While people enjoy benefits cloud computing brings, security in clouds is a key challenge. Much vulnerability in clouds still exists and hackers continue to exploit these security holes. In order to provide better quality of service to cloud users, security flaws must be identified.

Supervisor – senior teacher Maksimova I. O.

Literature: 1. Choudhary A. S., Dhore M. L. CIDT: Detection of Malicious Code Injection Attacks on Web Application. *International Journal of Computer Applications.* 2012. P. 19–26. **2.** Li H. C., Liang P. H., Yang J. M., Chen S. J. Analysis on Cloud-Based Security Vulnerability Assessment. *IEEE International Conference on E-Business Engineering.* 2010.

November. P. 490–494. **3.** Jansen W., Grance T. Guidelines on Security and Privacy in Public Cloud Computing. *Computer Security Division, Information Technology Laboratory, National Institute of Standards and Technology.* 2011. December. P. 395–403. **4.** Stolfo S. J., Salem M. B., Keromytis A. D. Fog computing: Mitigating Insider Data Theft Attacks in the Cloud. *IEEE Symposium on Security and Privacy Workshops.* 2012. P. 125–128. **5.** Jamil D., Zaki H. Security Issues in Cloud Computing and Countermeasures. *International Journal of Engineering Science and Technology.* 2011. April. P. 2672–2676.

CURRENT PROGRAMMING LANGUAGES

UDC 004.432

O. Lavro

The 4-nd year student
of the Faculty of Information Technology KhNEU S. Kuznets

Annotation. *In order to become a good programmer, you need to have a good understanding of a particular programming language. There are many programming languages, but most popular and widely demanded only some of them. This article examines what programming language is to learn to be in demand as a programmer or IT-specialist and gives a rating of programming languages for 2020.*

Keywords: *programming languages, JavaScript, Java, Python, HTML.*

Анотація. *Для того, щоб стати гарним програмістом, потрібно добре розбиратися в певній мові програмування. Існує чимало мов програмування, але по-справжньому популярні та широко затребувані лише деякі з них. У цій проаналізовано, яку мову програмування варто вивчати щоб бути затребуваним спеціалістом або IT-фахівцем, наведено рейтинг мов програмування за 2020 рік.*

Ключові слова: *мови програмування, JavaScript, Java, Python, HTML.*

A programming language is a set of formal rules by which programs are written. An ordinary language is needed to communicate with people, and a programming language is needed to communicate with a computer. As in any natural language, there is vocabulary – words, functions and operators, from which expressions are composed according to the rules of syntax. They have a clear, well-defined meaning that a computer can understand – semantics.

There are already several thousand programming languages, but new ones are still being created. This is usually done to solve some specific problem, but sometimes for a single CNC machine or a new device. This happens when the existing language for some reason has become inconvenient to use.

This is how, for example, a flexible and powerful programming language C appeared, which is now widely used. According to one of the legends – the language is already about 50 years old – AT&T programmers Kernighan and Ritchie wanted to transfer their favorite game from the main server of the company to an office computer. However, there was no operating system, and it seemed too difficult to rewrite the existing one, because it was completely in assembler. Then they decided to create their own programming language, which they called C.

© O. Lavro, 2021

Let's use the annual survey from Stack Overflow and take a look at the popularity of the languages and technologies used. From the 2019 and 2020 survey, respectively:

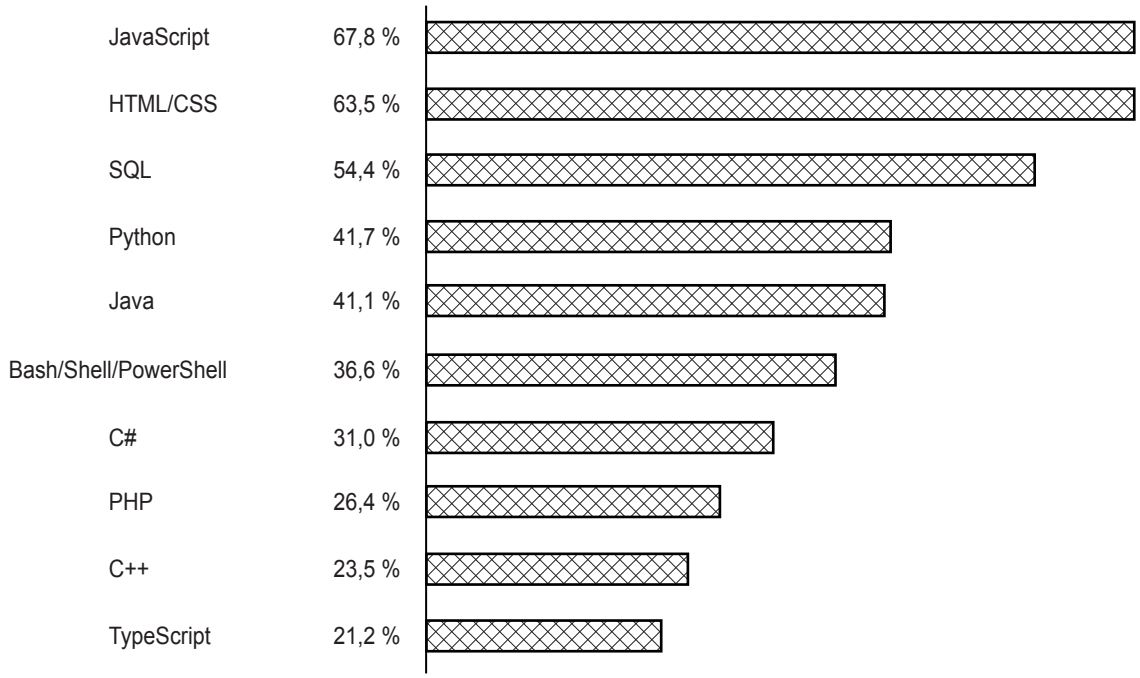

Fig. 1. **Popularity of used languages and technologies in 2019**

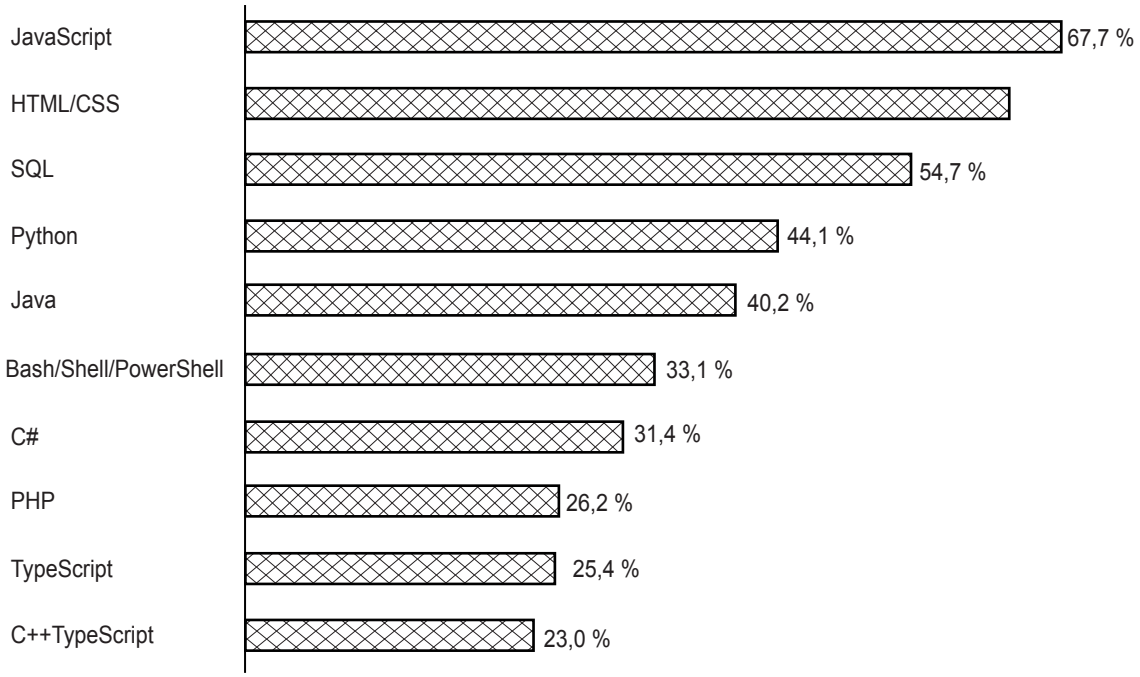

Fig. 2. **Popularity of used languages and technologies in 2020**

In the first place of both ratings from Stack Overflow is the programming language JavaScript, which is widely used in web development (both BackEnd and FrontEnd). It is followed by layout languages - HTML & CSS, without which the already mentioned frontend is unthinkable. Next comes the bias towards databases.

JavaScript is the world's most widely used front-end programming language for developing web applications. It allows you to create all animations, customize many buttons, manage media, and more. In other words, JavaScript is the unconditional foundation of front-end development.

Table 1

Advantages and disadvantages of JavaScript

Advantages	Disadvantages:
– high speed of work due to the ability to run through a browser on the client side; – easy to learn; – goes well with other languages; – the ability to create a rich interface; – annual updates.	– since the code is executed on the client side, this somewhat reduces the security of the user's computer; – scripts can be executed differently depending on the browser.

A unique feature of JavaScript is its set of functional frameworks. For example, Node.js works with Express.js to use this programming language to run server-side scripts. Eighty percent of companies require job candidates to know JavaScript and have experience in its environment. Therefore, this language has been a constant trend for several years.

HTML allows you to organize all the content on a page. It is also widely used for web page layout and is considered fairly easy to learn. Very often, their programming path begins with HTML.

Table 2

Advantages and disadvantages of HTML

Advantages	Disadvantages:
– easy to create sites; – supported by any browser; – well optimizes the look of the page for any device; – lightweight files; – completely free.	– impossibility of correct interpretation without a browser; – creates only static pages; – you need to write a lot of code to create simple pages; – low level of security; – each page must be created separately.

This is not to say that large corporations will use this language. Its functionality is not enough today to create sites of the 2020 level. However, it is still good for newbies and will often be used to build news portals, online stores, and more.

Python in 2020.

One of the most popular server-side programming languages. According to the latest PYPL statistics, users are most often looking for training courses and help with Python. Typically, it is used to write scripts and plugins. For example, episodes and actions of characters in games are written using Python.

It is a universal language with easy-to-read code. Due to the peculiarities of the syntax, programmers need to take less steps to create a plugin than in Java or C ++. Brands like Instagram and Surveymonkey use it. Google, Netflix and Quora cannot do without Python.

Table 3

Advantages and disadvantages of Python

Advantages	Disadvantages:
– very simple code; – the possibility of asynchronous coding (alternating the execution of processing cycles); – supports most libraries; – free; – open source; – object oriented.	– despite the simplified way of writing code, many processes take a long time; – weak for programming mobile applications; – requires a lot of tests to completely eliminate errors.

Many people advise Python to complete programming dummies for the first time. Ideally, after 2-3 lessons it will be possible to write simple code.

Python ratings are on the rise. In the past, statistics put it in 4-5 places, but in February 2019, it already broke into first place in terms of the number of searches. Statistics that are more detailed will be available only at the end of the year. Now we can confidently say that this is the main trend among programming languages.

Java in 2020

Another popular choice for programmers. This language is widely used by large enterprises to create all kinds of applications. The Java environment is incredibly stable, which is why it was chosen for writing Android applications.

Many sites today do not function without Java. It is noteworthy that every year there are more and more such services. Therefore, the demand for specialists who are well versed in this programming language is growing.

Table 4

Advantages and disadvantages of Java

Advantages	Disadvantages:
– object-oriented programming; – readable and easy-to-use language; – does not require specific hardware infrastructure; – good level of security; – stability; – automatic memory management	– non-standard appearance that takes a long time to get used to; – consumes a lot of memory and reduces hardware performance; – difficult to learn; – limited critical latency setting; – does not support general programming, which increases the amount of work when writing code; – no backup option; – slow

Java is a sturdy old man who has never been replaced. It lags slightly behind the current pace of technology development. Nevertheless, thanks to high-quality compilation of the code and high stability, it still occupies high positions. Recently, there has been a decline in interest in Java, but it is still one of the most coveted languages among programmers.

Conclusion. Now you know more about current programming languages. Given your personal and team preferences when choosing one language, keep in mind that each offers advantages in achieving different goals. For example, for mobile and desktop applications, turn into a Python developer. When you need interactive elements on the site, most likely the choice falls on JavaScript. C # is a good option for making games. However, no matter which language you choose, know that the seven on this list offer clear benefits and help you create great code for your project. Also, do not ignore and learn other languages: this predisposes to the convenience of work. In fact, the development of information technology and recent trends are pushing you to learn more and more programming languages in order to become a multilateral developer.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. B.

Literature: **1.** Most demanded programming languages in 2021. U https://merehead.com/ru/blog/demand-programming-languages/. **2.** Programming languages: what they are, why they are needed and which one to choose for a beginner. URL: https://skillbox.ru/media/code/yazyki_programmirovaniya_chto_eto_takoe/. **3.** What IT specialty to choose in 2021? URL: https://itvdn.com/ru/blog/article/it-specialty-2021. **4.** Rating of programming languages 2020. URL: https://dou.ua/lenta/articles/language-rating-jan-2020/. **5.** Best programming languages 2020 URL: https://merehead.com/ru/blog/popular-programming-languages-2020/. **6.** Best programming languages to get started in 2020. URL: https://thecode.media/best-2020/.

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ МІЖНАРОДНИХ АВІАЦІЙНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

УДК 656.01

Лисенко С. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто сутність процесу оцінювання ризиків міжнародних авіаційних транспортних перевезень. Розкрито сутність поняття «ризиків» в міжнародній економічній діяльності. Здійснено аналіз видів ризиків у міжнародній діяльності. Визначено особливості ризиків міжнародних авіаційних транспортних перевезень.*

Ключові слова: *економічний ризик, авіаційні транспорті перевезення, міжнародна економічна діяльність, транспортне страхування.*

Annotation. *The article considers the essence of the process of risk assessment of the international air transport. The essence concept of «risks» in international economic activity is revealed. The analysis types of the risks in the international activity is carried out. Peculiarities of risks in international air transportation are determined.*

Keywords: *economic risk, air transport transportation, international economic activity, transport insurance.*

Постановка проблеми. Авіаційна галузь держави належить до стратегічної і відіграє значну роль у розвитку економіки країни, пов'язана з використанням новітніх досягнень у різних галузях знань, технологій та розробок. В Україні працює розгалужена мережа аеропортів та авіаремонтних баз, зростають загальні обсяги пасажирських і вантажних перевезень [8]. У галузі міжнародних авіаційних транспортних перевезень у сучасних умовах уникнути ризиків повністю неможливо. Як і будь-які структури міжнародного бізнесу, авіаперевезення надзвичайно чутливі до коливання курсу валют і неможливості точного прогнозу щодо багатьох параметрів економічних об'єктів і процесів.

Саме зазначені процеси, спричиняючи виникнення ризиків у авіатранспортній сфері, становлять певну загрозу їх існуванню та безперечно зумовлюють необхідність управління ними. Тому виникає потреба в раціональній регуляції їх діяльності, розробці рекомендацій щодо управління ризиками у цій галузі. За останні десятиліття управління ризиком стало видом профільної ділової діяльності як на урядовому рівні, так і на рівні окремих компаній з надання відповідних послуг.

У сфері транспорту ключовою метою управління ризиками стало зниження ймовірності настання небажаної події, її нищівного характеру перебігу та тяжкості наслідків. Актуальність проблеми управління ризиками підприємства із сфери авіаційних транспортних перевезень, розробка механізму управління ними, недостатнє теоретичне, методологічне та практичне опрацювання визначили вибір цієї теми.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання ризиків і проблеми управління ризиками розглядаються у роботах Р. Кантильона, Ф. Найта, А. Сміта, І.Г. Тюнена. Визначення ризику та характеристика методів управління ним знайшли відображення і в роботах українських економістів: В. Андрійчука, В. Вітлінського, П/. Верченко, С. Наконечного, Н. Внукової, Н. Машини, М. Клапківа, А. Сігайова, М. Голованенка, Л. Михайлової, Д. Стеченка та ін. Питання розробки нових положень управління транспортними ризиками розглянуто в роботах Х. Бічоу, С. Флінн, М. Сегеман,Д. Хіллсон та ін.

Мета статті полягає у систематизації основних теоретичних положень щодо підходів до оцінювання ризиків міжнародних авіаційних транспортних перевезень.

Виклад основного матеріалу. Ризики – це можливі несприятливі події, що можуть відбутися, і в результаті яких можуть виникнути збитки, майнові втрати учасників зовнішньоекономічної діяльності [1]. Як зазначається в роботах А. Свідерської, у зв'язку із складною зовнішньополітичною та внутрішньою економічною си-

© Лисенко С. В., 2021

туацією в Україні суттєво підвищився рівень політичних, валютних і макроекономічних ризиків у міжнародній діяльності [7].

На основі проведеного аналізу В. Кравченко та Г. Крижановською запропоновано власне визначення поняття ризик – невід'ємна умова для здійснення дії (події) з імовірнісними позитивними або негативними наслідками, що виражається в можливості отримання прибутку або збитку [4].

І. Ю. Івченко виділила такі функції ризику: інноваційну функцію ризик виконує, стимулюючи пошук нетрадиційних розв'язань проблем, що тривожать підприємця; регулятивна (управлінська) – є суперечливою і проявляється у двох формах: конструктивній; деструктивній; конструктивна форма полягає в тому, що здатність ризикувати – один із шляхів успішної діяльності підприємця. Однак, якщо рішення приймають в умовах неповної інформації, ризик може слугувати дестабілізуючим фактором (деструктивна форма) [3].

Одним із перших класифікацію ризиків розробив Дж. М. Кейнс, який розглянув це питання з боку суб'єкта, що здійснює інвестиційну діяльність, виокремивши три основні види ризиків: підприємницький ризик – невизначеність одержання очікуваного доходу від вкладення коштів; ризик «позикодавця» – пов'язаний з неповерненням кредиту, що містить юридичний ризик (ухиляння від повернення кредиту) і кредитний ризик (недостатність забезпечення позики); ризик зміни цінності грошової одиниці – імовірність втрати коштів унаслідок зміни курсу національної грошової одиниці (валютний ризик) [7].

Відповідно до запропонованої Ю. В. Тюленєвою класифікації зовнішніх ризиків підприємства їх можна розподілити на непередбачувані та передбачені ризики. До групи непередбачених ризиків відноситься: системний ризик, політико-законодавчий ризик, макроекономічний ризик, природно-екологічний ризик, культурно-соціальний та демографічний ризик, науково-технічний ризик [10].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що на цей час існує значна кількість підходів до класифікації ризиків, проте досі не розроблено єдину систему класифікації ризиків зовнішньоекономічної діяльності, яку б можна було застосувати для ефективного управління ними.

Транспортні ризики – ризики, що виникають у міжнародній економічній діяльності при укладенні зовнішньоекономічних угод, а саме при переміщенні товару від продавця (постачальника) до покупця. До транспортних ризиків належать: ризик неправильного визначення моменту передачі відповідальності за вантаж у процесі транспортування, ризик втрати або пошкодження вантажу, ризик вибору транспортного засобу. На транспорті ризик пов'язаний із основним різновидом діяльності – процесом перевезень пасажирів і вантажів, а також з виконанням вантажних робіт, зберіганням вантажів, здійсненням технічного обслуговування і ремонту транспортної техніки, постачанням експлуатаційними матеріалами виробництва й іншими процесами. Ризик виникнення небажаних подій при перевезеннях насамперед залежить від технічного стану транспортного засобу [9].

Страхування є найпоширенішим методом управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності. Страхування зовнішньоекономічних ризиків – це комплекс видів страхування, що забезпечують захист інтересів вітчизняних і закордонних учасників тих або інших форм міжнародного співробітництва. Він включає страхування експортно-імпортних вантажів, засобів транспорту (судна, літаки, автотранспорт тощо), будівельно-монтажного ризику, експортних кредитів, міжнародних торговельно-промислових та інших виставок, створених спільно з іноземними фірмами підприємств, майна діючих на нашій території іноземних компаній (філій) і функціонуючих в інших країнах українських організацій (представництв), страхування цивільної відповідальності українських та іноземних учасників економічного співробітництва й інші види страхування [17].

До поняття авіаційного страхування входять такі специфічні види ризиків: страхування літаків від загибелі і пошкодження; страхування відповідальності перед пасажирами за втрату життя і відповідальності за втрату або пошкодження багажу пасажирів; страхування відповідальності перед третіми особами за заподіяну шкоду їм або їхньому майну в результаті експлуатації авіатранспортних засобів; страхування команди; страхування відповідальності за збереження вантажу, що перевозиться авіатранспортом; страхування відповідальності перед третіми особами при будівництві літаків та їх ремонті. Законодавством України встановлено, що обов'язкове авіаційне страхування цивільної авіації здійснюють з метою забезпечення захисту інтересів експлуатантів, пасажирів і третіх осіб [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження наявних теоретичних підходів можна визначити, що зовнішньоекономічний ризик слід розуміти як можливість позитивних і негативних відхилень від прогнозованого бажаного результату прийнятих рішень, пов'язаних з інтеграцією

вітчизняного підприємства у світову економіку та здійсненням зовнішньоекономічних угод. Подальша перспектива дослідження полягає у розробці практичних і методичних рекомендацій щодо оцінювання ризиків міжнародних авіатранспортних перевезень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: **1.** Анісімова О. М., Вітка Н. Є. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності високотехнологічного підприємства : монографія. Донецьк : Ноулідж. 2011. 175 с. **2.** Золотарьова О. В., Нікітіна Т. М., Марченко М. Ю. Особливості управління ризиками транспортного страхування. *Економіка та держава.* 2014. № 2. С. 61–64. **3.** Івченко І. Ю. Економічні ризики : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 304 с. **4.** Кравченко В., Крижановська Г. Управління фінансово-економічними ризиками підприємства на основі довгострокової моделі розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2017. № 3 (245). С. 82–102. **5.** Лозовський О. М. Управління ризиками як центральна ланка процесу стратегічного управління підприємством. *Молодий вчений.* 2017. № 2 (42). С. 275–279. **6.** Морозова І. Л. Механізми організації перестрахування авіаційних ризиків у страхових компаніях : автореф. … канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2006. 20 с. **7.** Свідерська А. Поняття та класифікація ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Тернопіль : ТНТУ, 2014. Т. 46. № 3. С. 113–121. **8.** Світлична О. С. Сучасний стан та перспективи розвитку авіаційного страхування в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2012. Вип. 1 (44). С. 351–360. **9.** Ткаченко І. О. Ризики у транспортних процесах : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2017. 114 с. **10.** Тюленєва Ю. В. Механізм управління ризиками підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2010. 20 с.

ELECTRONIC MONEY AS A FACTOR OF ECONOMIC GROWTH

UDC 336.71:004.738.5 (477)

E. Lipatova

The 3-rd year student
of the Faculty of Information Technology of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *This article deals with the current issues on using digital currency worldwide and shows the role of electronic money in a country's GDP. The main benefits and the economic implications of using electronic money are defined and described in the work.*

Keywords: *conventional banking system, digital money, electronic payments, fiat cryptocurrency, GDP, scriptural money.*

Анотація. *У статті розглянуто питання щодо використання цифрових валют у всьому світі та показано роль електронних грошей у ВВП країни. У роботі визначено й описано основні переваги та економічні наслідки використання електронних грошей.*

Ключові слова: *традиційна банківська система, цифрові гроші, електронні платежі, фіатна криптовалюта, ВВП, безготівкові гроші.*

© E. Lipatova, 2021

Money is the main basis of economic life, its mains of exchange, value measurement and accumulation. The state economy and the society's existence is impossible without money. Today there are two basic forms of money: fiat money, which consists of coins and banknotes and scriptural money, which is held by a bank in electronic or other non-cash forms and placed on bank accounts. In most countries of the world people still use the initial form of money but the ongoing digital revolution may lead to a radical departure from the traditional model of monetary exchange [1].

The aim of the article is to underline the role of digital currencies in a country's gross domestic product, (GDP). The main benefits and the economic implications of using electronic money are defined and described in the work. It is important to make it clear why we should contribute to its further development, protection and widespread consumption.

Digital money is a type of currency available in a digital form. In order to make digital money a suitable alternative for the physical money, it must meet consumer confidence, as it happens in case of paper money. Besides, it must have the similar properties. Therefore, it must be properly protected. In order to promote widespread consumption, digital money should be flexible and universally accepted, it should be easy to use, effective and reliable as well [2].

In the modern world there is a tendency to switch to electronic money. It can occur because digital money has many advantages that can make transactions more efficient, which, in turn, will expand business opportunities and ultimately provide users with more benefits.

Firstly, digital cash will make transactions less expensive, because the cost of transferring digital cash through the Internet is cheaper than through the conventional banking system. Conventional banking system is a comprehensive banking solution designed to meet the demands of today's financial institutions. However, to transfer money, the conventional banking system maintains many branches, clerks, automatic teller machines, and electronic transaction systems of its own.

These overhead costs increase the fees of money transfers or credit card payments through banks. But because digital cash uses the existing Internet network and user's computers, the cost of digital cash transfer will be much lower, probably nearly zero [1].

Secondly, because the Internet has no national borders, digital cash also does not have national borders. Thus, the cost of transfer within a state is equal to the cost of transfer across states. The cost of international money transfer, which is much higher than the transfer within national borders, will be reduced dramatically [2].

Thirdly, digital cash payments can be used by everybody. Although credit card payments are limited to authorized stores, digital cash payments are possible for person-to-person payments. Thus, even very small businesses or individuals can use these payments.

The consequence of these three effects is an enlargement of new business opportunities and an expansion of economic activities on the Internet. Even small businesses can trade with customers all over the world. Multinational small businesses will become a new trend of business [4].

Electronic money with its full opportunity, will enable us to fight effectively against legalization of illegal income, financing terrorism and other nongovernmental actions, different types of fiscal and social fraud, that finally will be reflected in the considerable growth of the state budget, as well as in the reduction of criminal actions [3].

Although digital money itself is not new to modern economies, digital currencies now facilitate instantaneous peer-to-peer transfers of value in a way that was previously impossible. New currencies will emerge as the central lynchpins of large, systemically important social and economic platforms that transcend national borders, redefining the ways in which payments and users' data interact [2]. Digital money has already surfaced in a variety of contexts. Digital wallets have come to dominate the payments system in China. In Africa, mobile providers have launched successful money transfer services, such as Safaricom's M-Pesa, that is a Vodafone payment provider [3].

Facebook, a social media, has led the development of digital currencies for social media networks, announcing plans to issue its own currency, the Libra, which is a type of «stable coin» that will be pegged to a basket of official currencies [1].

Finally, in recent years, thousands of fiat cryptocurrencies maintained on blockchains by anonymous record-keepers have been launched [4].

Cash is no longer needed. In fact, economies that are more cash intensive tend to grow slowly and miss out on significant financial benefits. Conversely, economies that switch to digital are more successful. The switch can boost

annual GDP by as much as 3 percentage points, international management Boston Consulting Group (BCG) research shows [2].

In Georgia, important steps have been taken by the state in this regard. In particular, the basic payments such as salaries of public employees, pensions, and other payments and also incomes, taxes and others are carried out as electronic payments, and, it is undisputed, that it significantly affected on the e-payments statistic in the country [1].

Numerous examples around the world illustrate how cashless payments are economic propellers. Bangladesh's bKash, which is one of the most famous providers of mobile payments, enables transfers via mobile phones, has spurred growth and boosted financial inclusion in that country. The upside comes not from more money but from digital's role in simplifying the process of sending and receiving payments. Among advanced economies, Sweden and South Korea have moved steadily away from cash. Cash transactions in Sweden made up less than 2% of the value of payments in 2018, for example. The result has been a shrinking gray economy, booming online commerce, and a sharp reduction in fraud [3].

And yet, despite the evidence, there is little sign the world will go cashless anytime soon. Cash remains the world's most widely used payment instrument. Perhaps surprisingly, the global ratio of cash to GDP rose to 9.6% in 2018, compared with 8.1% in 2011 [1]. In Europe, 80% of point-of-sale transactions are still conducted in cash [4]. People have a strong emotional connection to notes, coins, and currency - and a lingering distrust of digital alternatives.

Despite huge growth in smartphone adoption and increasing demand for digital banking, the majority of countries remain heavily dependent on cash. In the UK, the broad measure of money supply, encompassing coins, notes, and cash-like instruments, reached £82 billion in late 2018, compared with about £68 billion four years previously [2].

Cash is popular because it is user-friendly. It is inclusive, trusted (it does not require intermediation by third parties), accessible, and reliable. It can't be hacked or undermined by a loss of power, a cyber-attack, or a system failure.

Targeted incentives encourage consumers and merchants to consider moving away from cash. This might be achieved through reducing the cost of digital payments, introducing cash-handling charges, or restricting the use of cash above certain thresholds.

Governments and companies might also consider consumer-friendly schemes such as weekly prize drawings based on systems with specific demographics in mind. Some countries encourage competition by encouraging or enabling the creation of privately owned payment rails [1].

In conclusion, as digital lifestyles expand and more people around the world get connected, it makes sense that payment systems will adapt. Consumers, companies, and governments stand to benefit, and the rise of e-commerce requires an efficient electronic payments infrastructure. However, after thousands of years of fiat currencies, policymakers and corporate leaders should not underestimate the challenges. The solution should be a holistic approach, comprising the right infrastructure, legal frameworks, technologies, and a willingness to partner and collaborate. The right strategies, incentives, infrastructure, and regulation can encourage innovation and boost public confidence in noncash systems. The task is complex, but the prize is a faster growth and an economy enabled for the future.

Supervisor – senior teacher Maksimova I. O.

Literature: 1. Hlova M. Economic Consequences of Digital Cash. URL: https://web.archive.org/web/20160103053453/http://www.isoc.org/inet96/proceedings/b1/b1_1.htm/. **2.** Massi M., Sullivan G., Strauß M., Khan M. How Cashless Payments Help Economies Grow. URL: https://www.bcg.com/publications/2019/cashless-payments-help-economies-grow.aspx. **3.** Kearney C., Kokkola T. Electronic money. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/electronic-money-as-economic-growth-factor. **4.** Brunnermeier K., Harold J. The Digitalization of Money. URL: https://www.bis.org/events/confresearchnetwork1909/brunnermeier.

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

УДК 657.1

Малець С. А.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено наявні проблеми обліку та аналізу дебіторської заборгованості, за думкою науковців. Запропоновано певні заходи щодо вирішення наведених проблем обліку та аналізу дебіторської заборгованості на підприємствах нашої держави.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, аналіз, облік, проблема, підприємство.*

Annotation. *The article examines the existing problems of accounting and analysis of receivables, according to scientists. Certain measures are proposed to solve the above problems of accounting and analysis of receivables at enterprises of our state.*

Keywords: *receivables, analysis, accounting, problem, enterprise.*

На сьогодні, перебуваючи у ринкових відносинах, підприємства, реалізуючи свою продукцію, товари та послуги, не завжди працюють на умовах моментальної оплати. Дуже часто підприємства укладають договори з умовами часткової або повної післяплати. Завдяки цьому ми отримуємо ситуацію із заборгованістю покупця. Тобто від моменту відвантаження продукції або виконання послуги до моменту оплати або надходження коштів наш покупець потрапляє у «кредит».

Саме такий «кредит» від покупця вважається дебіторською заборгованістю та відображується в активі балансу підприємства. Варто зазначити, що дебіторська заборгованість є нормальним явищем та доти, поки вона може бути контрольованою та своєчасно погашеною.

Через виникнення дебіторської заборгованості на підприємствах виникають заборгованості перед: працівниками, бо випливають такі ситуації, коли у підприємств не вистачає коштів для виплати заробітної плати; перед постачальниками та підрядниками, бо через нестачу коштів у підприємств може не вистачати коштів для розрахунку з кредиторами; бюджетом. Отже, ми можемо дійти висновку, що у вищого керівництва з'являється необхідність у правильно організованому обліку та вчасному аналізі стану дебіторської заборгованості для того, щоб вона не дійшла до стану безнадійної.

У своїх роботах питання обліку й аналізу дебіторської заборгованості вивчали такі науковці, як: Н. І. Верхоглядова [3], Л. М. Васільєва [4], Ф. Ф. Бутинець [2], Н. М. Матицина, О. М. Колєснікова [7], Я. Ю. Герман, Н. Д. Хрущ, С. М. Ксьондз [1], В. В. Скоробагатова [6], Т. С. Єдинак [5] та ін. Та поряд з науковими досягненнями вчених існує необхідність у вивченні деяких питань аналізу й обліку дебіторської заборгованості.

Метою статті є дослідження наявних недоліків і проблем обліку та аналізу дебіторської заборгованості та шляхів їх вирішення.

На сьогодні у своїх працях автори виділяють такі проблеми обліку дебіторської заборгованості:

1. Проблема в організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та місце дебіторської заборгованості в обліковій політиці підприємства.
2. Проблема в оцінюванні дебіторської заборгованості.
3. Проблема формування та обліку резерву сумнівних боргів.
4. Проблема аналізу дебіторської заборгованості за використанням наявних методів.

Для того щоб можна було вирішити заявлені проблеми, пов'язані з обліком дебіторської заборгованості, оцінкою реальної дебіторської заборгованості та формуванням й обліку резерву сумнівних боргів, ми можемо застосувати такі рекомендації:

© Малець С. А., 2021

1. Доповнювати облікову політику такими частинами, як: визначення окремого переліку видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної); вказати види дебіторської заборгованості та класифікації, за якими її можна буде аналітично досліджувати та обліковувати для передачі інформації відповідно до управлінських цілей керівництва; зазначити критерії, відповідно до яких дебіторська заборгованість стає сумнівною, та відповідні методи нарахування резерву сумнівних боргів; прописати критерії, відповідно до яких дебіторську заборгованість визначають безнадійною, та прописати дії, за якими ця заборгованість списується.

2. Проводити оцінку дебіторської заборгованості, попередньо поділивши її на монетарну та немонетарну, що дасть можливість достовірно описувати інформацію про заборгованість в обліку та звітності підприємства. Монетарну заборгованість необхідно оцінювати у момент визнання за справедливою вартістю, а на звітну дату використовувати для оцінки найменшу з двох оцінок – чисту реалізаційну вартість або справедливу вартість. Немонетарну дебіторську заборгованість необхідно оцінювати залежно від обміну на подібні (історична або переоцінена вартість) і неподібні активи (справедлива вартість).

3. Для отримання інформації про суму сумнівної дебіторської заборгованості та про суми списаної дебіторської заборгованості в ліміті або понад лімітом резерву сумнівних боргів підприємства можуть формувати резерв сумнівних боргів за кожним окремим боржником (залежно від терміну непогашення дебіторської заборгованості, розмірів підприємств-боржників та обсягів їх діяльності).

4. Необхідно проводити регулярний аналіз та оцінку стану дебіторської заборгованості для задоволення інформаційної потреби облікового та керівного персоналу та для отримання можливості окреслення суми дебіторської заборгованості, що вилучені із господарського обороту. Саме для задоволення окреслених двох потреб передбачено проведення внутрішнього та зовнішнього аналізу дебіторської заборгованості. Виявляти наявні можливості, ризики та загрози підприємства, визначати розмір фінансових активів, що є у дебіторській заборгованості, та їх питому вагу в оборотних активах підприємства.

Також завдяки процесу модернізації необхідно використовувати комп'ютерні програми, які значно полегшать облік і систематизацію інформації щодо дебіторської заборгованості. Також у таких програмах можна проводити детальний аналіз дебіторської заборгованості, порівнювати отримані дані до даних минулих періодів, формувати звіти для вищого керівництва.

Отже, на цьому етапі у підприємств не завжди є можливість ефективного управління дебіторською заборгованість, що, своєю чергою, веде до неплатежів. Дебіторська заборгованість є важливою складовою оборотних активів і зазвичай займає їх більшу частку. Провівши аналіз наукових праць, ми виявили основні проблеми обліку й аналізу дебіторської заборгованості. В науковій роботі було запропоновано певні шляхи для вирішення виявлених проблеми. Завдяки вирішенню описаних проблем підприємства зможуть ефективно організувати облік та аналіз дебіторської заборгованості, що приведе до майбутніх економічних вигід.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Погрибняк Д. С.

Література: **1.** Ксьондз С. М. Дебіторська заборгованість як об'єкт управління. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2606/1/105-110.pdf. **2.** Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [текст]: підручник для студентів Б 94 спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2009. 912 с. **3.** Верхоглядова Н. І., Шило В. П., Ільїна С. Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. практ. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2010. 536 с. **4.** Васільєва Л. М., Трайно О. В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення. *Молодий вчений.* 2017. Вип. 10 (50). С. 820–823. **5.** Єднак Т. С., Пуха І. П. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : Ун-т митної справи та фінансів, 2020. URL: https://www.researchgate.net/profile/Oleksandr-Melnychenko-3/publication/345503506_Zbirnyk/links/5fa8082d92851cc286a04d0b/Zbirnyk.pdf#page=113. **6.** Скоробогатова В. В. Підходи до оцінки монетарної та немонетарної дебіторської заборгованості. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2012. № 2 (23). С. 337–342. **7.** Колеснікова О. М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті податкового кодексу України. *Ефективна економіка*. URL: file:///C:/Users/nicen/Desktop/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC/efek_2011_11_16.pdf.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

УДК 336.71

Манченко В. В.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано наявні послуги з електронного банкінгу, які надаються вітчизняними банківськими установами. Визначено проблеми та перспективи розвитку електронного банкінгу в Україні. Запропоновано рекомендації щодо перспектив розвитку електронного банкінгу.*

Ключові слова: *банк, обслуговування клієнтів, електронний банкінг, електронні платіжні засоби, online послуги.*

Annotation. *The article analyzes the existing e-banking services provided by domestic banking institutions. Problems and prospects of e-banking development in Ukraine are identified. Recommendations for the prospects of e-banking development are offered.*

Keywords: *bank, customer service, electronic banking, electronic means of payment, online services.*

Актуальність проблеми полягає в тому, що за останні роки сучасний світ перейшов у сферу електронних операцій (платежів), тому електронний банкінг є важливою складовою інноваційного розвитку. З кожним роком електронний банкінг в Україні вдосконалюється, адже він є досить зручним для користувачів. Таким чином, потрібно докласти багато зусиль, аби Україна змогла запропонувати конкурентоспроможні послуги на вітчизняному та світовому ринках. Аби вирішити ці завдання, вітчизняним банкам потрібно працювати вже сьогодні, щоб зайняти провідні позиції на ринку електронних банківських послуг.

Перспективи розвитку електронного банкінгу розглядали багато науковців, зокрема: Бала Р. Д., Бондаренко Л. П., Канофа А. В., Коробов Ю. І., Радько Є. Б та ін. [1–5].

Метою дослідження є визначення проблем і перспектив розвитку електронного банкінгу в Україні.

Електронний банкінг – це діяльність банку з надання комплексу послуг клієнтам за допомогою комп'ютерних технологій. Він дозволяє користувачам виконувати такі дії: проводити операції з будь-якого комп'ютера, що підключений до мережі Інтернет; сплатити послуги кабельного та супутникового телебачення, операторів мобільного зв'язку, Інтернет, проводити комунальні платежі; отримувати витяги про рух коштів за карткою або рахунком за останні кілька днів; відкривати депозит, виконувати переказ коштів між власними рахунками; переглядати курси валют, оголошення банку, надавати заявки на купівлю / продаж / конвертацію валюти та ін. [1].

Першим українським банком, який ввів до своїх послуг електронний банкінг, був АТ КБ «ПриватБанк» у 1998 році, а вже потім ця послуга почала з'являтися в інших банках. У такому випадку можемо визначити, що АТ КБ «ПриватБанк» є одним із інноваційних банків України, який постійно розвивається і прагне більшого для своїх клієнтів.

Згідно зі статистичними даними найбільший відсоток споживання інтернет-послуг є населення віком від 18 до 29 років (рис. 1), тому електронний банкінг повинен бути спрямованим саме на цю вікову групу [2; 3].

Віддалене обслуговування клієнтів через Інтернет вигідне банкам, адже це зменшення витрат банку, пов'язаних зі здійсненням операцій. Але великою проблемою є ризик, адже зараз дуже розвинене електронне шахрайство. Тому потрібно вдосконалювати систему щодо захисту персональних даних. Головною перешкодою стрімкого розвитку інтернет-банкінгу в Україні є високий рівень недовіри клієнтів до банків загалом. Незважаючи на певні проблеми, можемо сказати, що електронний банкінг в Україні неминуче розвиватиметься.

© Манченко В. В., 2021

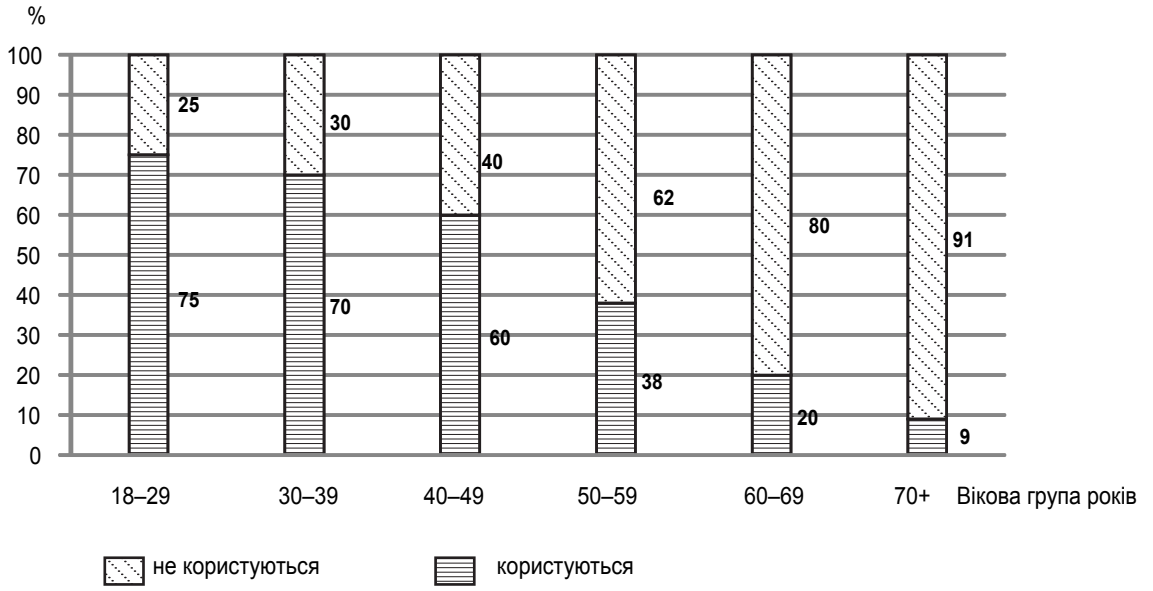

Рис. 1. **Частка користувачів Інтернету серед різних вікових груп**

Інноваційні електронні платіжні засоби поділяються на два види: продукти на основі доступу та продукти електронних грошей. Продукти на основі доступу поділяються, своєю чергою, на інструменти дистанційного банкінгу, електронні чеки й ін.

Продукти електронних грошей поділяються на картки на основі електронних грошей, електронні гроші на базі мобільного зв'язку, електронні гроші на базі серверу тощо. Електронні платіжні засоби мають велику кількість переваг у застосуванні, але вони несуть у собі також великі ризики для споживачів платіжних послуг. Тому актуальним є питання створення механізмів мінімізації або навіть ліквідації ризиків електронних платіжних систем [2].

Під час пандемії COVID-19 електронний банкінг став досить актуальним. Національний банк України рекомендує максимально переходити на дистанційне банківське обслуговування, тому що відвідування банківських відділень сьогодні наражає на ризик як клієнтів, так і їх працівників [4].

Для подальшого визначення перспектив розвитку електронного банкінгу проаналізуємо переваги та недоліки електронного банкінгу в Україні. Перевагами є виконання операцій в режимі онлайн, працює цілодобово без перерв і вихідних, доступ з будь-якого комп'ютера, телефону, що підключений до мережі Інтернет, економічність тощо.

Недоліками є те, що розробка системи електронного банкінгу досить дорого коштує, низький рівень захисту, психологічні бар'єри й ін. Із порівняння виходить, що електронний банкінг має більше переваг, тому потрібно працювати над недоліками та розробляти заходи щодо їх подолання [5].

Проаналізувавши проблеми розвитку електронного банкінгу в Україні, можемо дати низку рекомендацій щодо перспектив розвитку:

- завоювати довіру клієнтів;
- банкам потрібно виробити стратегію продажів своїх онлайн-послуг через Інтернет, якісно демонструвати їх переваги;
- розробити якісні Web-сторінки для зручності користування;
- створювати клієнтам індивідуальні пропозиції;
- зважати на можливості та побажання клієнтів.

На основі викладеного вище матеріалу можемо зробити висновки, що електронний банкінг займає провідну позицію на ринку послуг, адже це перспективно та зручно. Сьогодні за допомогою цієї системи можна здійснювати ряд операцій, при цьому не відвідуючи офіси банку. Це дає змогу заощадити власні кошти та час. Зараз електронний банкінг дуже стрімко розвивається, з'являються все нові та нові технології. Таким чином, інтернет-банкінг є невід'ємним елементом банківського бізнесу.

Перспективами подальших досліджень, на думку автора, є визначення шляхів розвитку електронного банкінгу в Україні щодо усунення ризиків і створення зручного та безпечного користування електронним банкінгом.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Бала Р. Д., Бондаренко Л. П. Тенденції та перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. № 23. С. 24–30. **2.** Радько Є. Б. Сучасний стан Інтернет-банкінгу як явища: перспективи, переваги та недоліки. *Ефективна економіка.* 2018. №12. С. 3–5. **3.** Авраменко О. М. Інтернет-банкінг: особливості та перспективи розвитку банківській системі України. *Економіка: проблеми теорії та практики.* 2010. С. 707–712. **4.** Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua. 5. Коробов Ю. І., Канофа А. В. Розвиток інформаційних технологій і їх вплив на банківську діяльність. *Банківські послуги*. 2017. № 5. С. 15–17.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

УДК 330.3:338.49

Мєщанін Д. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті проаналізовано категорію «конкурентоспроможність» і висвітлено основні проблеми розвитку, які притаманні промисловим комплексам України. Визначено шляхи підвищення конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів з огляду на конкурентні переваги та підтримку з боку держави.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність, промисловість, регіон, шляхи підвищення, конкурентні переваги.*

Annotation. *The article analyzes the category of competitiveness and highlights the main development problems inherent in the industrial complexes of Ukraine. The ways of increasing the competitiveness of the industry of Ukraine and its regions have been determined, given the competitive advantages and support from the state.*

Keywords: *competitiveness, industry, region, ways of improvement, competitive advantages.*

У наш час, в умовах посилення конкуренції на вітчизняних і світових ринках та нестабільності внутрішнього та зовнішнього середовища, шляхи підвищення конкурентоспроможності промисловості зумовлюють неабияку актуальність і наразі з цим виступає необхідність формування конкурентоспроможних виробництв у різних сферах промисловості за регіонами України.

© Мєщанін Д. В., 2021

Вирішення цих питань дозволить реальному сектору економіки не лише протистояти викликам сьогодення, а й сформувати фундамент для стабілізації національного промислового комплексу.

Проблемам зростання конкурентоспроможності промислових комплексів регіонів присвячено публікації багатьох науковців, серед яких необхідно виділити роботи таких як: Бутко М. П., Кизим М. О., Крячко Є. М., Панасенко Д. А., Янковий О. Г., Єлець О. П., Богдан Є. В., Пушкарчук І. М. та ін. [1–6].

У цих дослідженнях науковцями було акцентовано увагу на зазначеній проблематиці, пов'язаній із її актуальністю та важливістю, однак окремі аспекти цієї проблеми потребують подальших досліджень, особливо щодо визначення напрямків підвищення конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів.

Метою статті є висвітлення основних проблем розвитку, які притаманні вітчизняним промисловим комплексам, і визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів.

Конкурентоспроможність є однією з найбільш складних категорій у теорії та практиці управління підприємствами та соціально-економічними системами. У цілому конкурентоспроможність розглядають як спроможність виробників, галузі, регіону, держави витримувати конкуренцію або покращувати свою позицію на внутрішньому та зовнішньому ринках. За своєю суттю конкурентоспроможність – це можливість певного об'єкта економічної системи формувати та виявляти певні конкурентні переваги щодо інших об'єктів.

В умовах сьогодення основними проблемами, які перешкоджають успішній реалізації конкурентних переваг вітчизняних промислових підприємств, є техніко-технологічна відсталість компаній і наявність несприятливого бізнес-клімату в країні.

Підвищення конкурентоспроможності промислових комплексів регіонів є складною проблемою, вирішення якої не може бути однаковим для всіх регіонів. Тому залежно від внутрішніх і зовнішніх чинників, стратегічних завдань, індивідуальних особливостей регіональних промислових комплексів підвищення конкурентоспроможності може включати різні елементи: організаційні, економічні, технологічні, фінансові, інвестиційні, маркетингові тощо.

За допомогою досліджень учених та аналізу наукової літератури було визначено, що для категорії «конкурентоспроможність» («конкурентоздатність») можна виділити певні ознаки цього поняття (табл. 1) [3–5].

Таблиця 1

Класифікація конкурентоспроможності

Ознака	Види конкурентоспроможності
1.Територіально-географічна сфера	– міжнародна; – внутрішньонаціональна; – регіональна
2. Рівень конкуруючих об`єктів	– галузі; – підприємства; – товару
3. Фіксація у часі	– на визначену дату в минулому; – поточна; – прогнозна

Конкурентоспроможність промисловості можна розглядати як спроможність розробляти, виробляти, продавати й обслуговувати високоякісну, інноваційну конкурентоспроможну промислову продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, задовольняючи попит споживачів на промислову продукцію. Конкурентоспроможність регіону можна розглядати як спроможність досягти сталого економічного розвитку регіону та підвищення рівня життя його населення за рахунок управління конкурентними перевагами регіону на основі більш ефективного використання наявних ресурсів і потенційних можливостей регіону. Саме тому підвищення конкурентоспроможності сектора промисловості сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів та країни в цілому.

Наразі узагальнення наукової літератури дозволило виокремити основні проблеми, які притаманні промисловим комплексам регіонів на сьогодні [1–6]:

1) незадовільний стан технічного та технологічного забезпечення та здебільшого висока зношеність основних засобів;

2) низький рівень якості управління, відставання менеджменту та культури ведення підприємницької діяльності;

3) незабезпеченість фінансово-кредитними ресурсами для оновлення виробництва через високі кредитні ставки та фінансові ризики;

4) незадовільний рівень залучення інвестиційних ресурсів у промислове виробництво;

5) незадовільна промислова державна політика;

6) нерозвиненість інноваційної інфраструктури тощо.

Отже, задля підвищення конкурентоспроможності регіону необхідно нарощувати конкурентні переваги промисловості регіону за рахунок:

1) підвищення ефективності використання наявних ресурсів, що впливатиме на підвищення рентабельності промислового виробництва;

2) оновлення основних засобів для виробництва високоякісної, технологічної, інноваційної продукції, маючи за мету задоволення вимог споживачів ринку;

3) більш ефективної маркетингової стратегії із застосуванням сучасних технологій для просування промислової продукції на ринок;

4) створення розвинутої промислової та інноваційної інфраструктури для більш щільного взаємозв'язку та більш швидкого впровадження новітніх розробок у виробництво;

5) створення висококонкурентних підприємств – драйверів для стимулювання промислових комплексів регіонів.

Своєю чергою, підвищення конкурентоспроможності промислових комплексів регіонів впливатиме на підвищення конкурентоспроможності регіонів та їх рівня соціально-економічного розвитку за рахунок:

1) нарощення фінансових потоків і припливу іноземної валюти в регіони за рахунок розширення ринків збуту;

2) укріплення позитивного іміджу та становища регіону на міжрегіональних і міжнародних ринках;

3) нарощення експортного потенціалу регіону;

4) зростання інвестиційної привабливості регіону та притоку іноземних інвестицій;

5) активізації ринку праці та зростання доходів населення регіонів;

6) задоволення потреб споживачів високоякісною продукцією на внутрішньому та зовнішньому ринках тощо.

Однак за допомогою узагальнення досліджень учених і наукової літератури потрібно зазначити, що має бути створено підгрунтя для реалізації запропонованих заходів, а саме підтримка з боку держави у вигляді [1; 5; 6]:

1) цільової прозорої фінансової допомоги промисловим товаровиробникам;

2) використання механізму держзамовлень, держконтрактів, держгарантій та держзакупівель промислової продукції;

3) надання пільгових державних кредитів, бюджетних дотацій та субвенцій для промислових підприємств при впровадженні виробництва продукції, що є новою формою для світового ринку;

4) фіскальних, митно-податкових стимулів розвитку інноваційно-активних підприємств промислових комплексів;

5) подолання корупції та посилення захищеності від недоброчесної конкуренції вітчизняних промислових виробників.

Виключно важливу роль для підвищення конкурентоспроможності має підтримка розвитку промисловості з боку самих регіонів. Стратегічні заходи за умов їх дофінансування, фінансування промисловості через спеціальні регіональні фонди та програми регіонального розвитку промисловості спроможні сприяти активізації промисловості регіонів і підвищенню конкурентоспроможності промислових комплексів. Задіяння державно-приватного партнерства з боку регіональних органів влади сприятиме зближенню інтересів бізнес-структур і промислових підприємств і спроможне пожвавити залучення інвестиційних ресурсів у промислові комплекси регіонів.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності промисловості сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів і зростанню рівня їх соціально-економічного розвитку. А впровадження системи заходів із забезпечення конкурентоспроможності значною мірою визначатиме ефективну діяльність регіональних промислових комплексів та дозволить здійснити успішну міжнародну інтеграцію національного господарства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Селезньова Г. О.

Література: 1. Бутко М. П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції : монографія. Київ : АМУ, 2016. 452 с. **2.** Кизим М. О., Крячко Є. М. Формування державної цільової програми підвищення конкурентоспроможності регіонів України : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. 292 с. **3.** Панасенко Д. А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональні характеристики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 727. С. 270–276. **4.** Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с. **5.** Єлець О. П., Богдан Є. В. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2016. Вип. 1. С. 58–64. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_082.pdf. **6.** Пушкарчук І. М. Механізми підвищення конкурентоспроможності промисловості як основа фінансової стабілізації регіональної економіки. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4850.

MODERN INFORMATION TECHNOLOGY FOR CANCER RESEARCH

UDC 336.71:004.738.5 (477)

K. Mishchenko

The 3-rd year student
of the Faculty of Information Technology of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article deals with the features and objectives of Information Technology that enhances or changes scenarios in cancer research. Advantages of modern Information Technology for cancer research are underlined.*

Keywords: *cancer research, care coordination, Electronic Health Record software system, Information Technology, machine learning, measurement systems, organizational learning.*

Анотація. *У статті подано результати аналізу особливостей та цілей інформаційних технологій, що покращують або змінюють сценарії дослідження раку. Підкреслено переваги сучасних інформаційних технологій для дослідження раку.*

Ключові слова: *дослідження раку, координація допомоги, електронна програмна система медичних записів, інформаційні технології, машинне вивчення, вимірювальні системи, організаційне вивчення.*

© K. Mishchenko, 2021

The relevance of Cancer Research with Information Technology (IT) is that the cancer care system is increasingly complex, marked by multiple hand-offs between primary care and specialty providers, inadequate communication among providers, and lack of clarity about a "medical home", the ideal accountable care provider for cancer patients. Patients and families often cite such difficulties as information deficits, uncoordinated care, and insufficient psychosocial support [1].

The aim of this article is to highlight the role of the Information Technology implementation in Health-care system and underline the ways how IT can enhance or change many scenarios in cancer research for the better. This article identifies decision support, care coordination, and continuity of care in case of oncological diseases as areas where IT could substantively transform and improve cancer care delivery.

Siding envisioned a cancer care environment in 2016 where technologic innovations from web-enabled mobile devices, integrated patient phenotype and genotype databases for individualized treatment, and real-time decision support, could potentially enhance the clinical, organizational and relational aspects of care and treatment conditions. Because many individuals are already involved in a care delivery practice and at the time of cancer diagnosis, these tools can be useful across the continuum of cancer care to address prevention, diagnosis, treatment and survivorship [2].

It has described experiences developing and using web-based oncology medical records to support shared patient care. These records were carefully designed to integrate the spectrum of cancer care management tasks, from appointment making and information sharing among providers, to chemotherapy sequencing and toxicity monitoring.

Their experience exemplifies how wide Electronic Health Record (EHR) adoption could embed oncology, the EHR software system deployed for nearly 200 clients, more than 150000 physicians, including several large integrated delivery systems, has an optional oncology module with comprehensive decision support, chemotherapy dosing schedules, personalized treatment planning, and support for diagnostic staging [4].

And it is critically important that the clinical trial enterprise offers IT professionals a variety of options to improve service quality. Given the generally recognized problems of ineffectiveness, incompleteness, or poor quality of research, one possible solution is a rapid computerized notification system to select potentially eligible patients for treatment.

Successful cancer organizations in the 21st century will be learning systems that can evaluate action plans that are critical to patient care. Organizational learning, which is used here to determine the ability of a job or system to receive new information, change interdependent processes, and ultimately change or improve how they work, requires more than IT. All of this requires an appropriate plan, structured and standardized in a way that is meaningful to patients, practitioners and other staff. Organizational learning is a core function of measurement quality and the ability of IT to successfully receive and communicate this information in the cancer response [1].

This knowledge gap is especially relevant in cancer care, where many quality measurement systems are still evolving from the abstraction of paper charts to electronic resources.

For example, data from the National Cancer Center Program of the National Cancer Institute (NCCCP) show that the main obstacle to sustained participation in quality improvement collaborative work using the Quality Cancer Practice Initiative (QOPI) is the presence of a functioning EHR in a cancer clinic. Yet recent efforts to develop and implement these measures show the willingness of cancer organizations to view quality measurement and improvement as their highest priority [2].

Circulating tumor cells, which detach from the original neoplasm and cause metastases, often turn back into the tumor. This means that they can be used to deliver drugs there. Scientists from Harvard Medical School came up with the idea of modifying such cells using CRISPR technology so that they produce the S-TRAIL protein, which provokes apoptosis - programmed cell death. They tested the technology in mice with glioblastoma, an aggressive brain tumor, and mice undergoing this therapy lived longer [3].

Today there are about 15 highly effective drugs for targeted cancer therapy. But in order to prescribe targeted therapy, you need to find out exactly what genetic mutations have occurred in cancer cells. Such a genetic test is provided, for example, by the American company Foundation Medicine [1].

Also, patient-centered cancer care focuses on the preferences, needs and overall experience of cancer patients, as determined by the patients themselves and their families, not always taking into account the patient's characteristics. There has been increased interest in incorporating patient perspectives into measurement systems that measure cancer

care in terms of measuring and interpreting the clinical benefit of treatment or patient experience [3]. However, to be useful in cancer care, an IT infrastructure is needed to record these measures throughout the patient's care.

Thus, a strong business case is needed to convince IT providers to build applications that support: longitudinal collection of patient experience data, computer technology for patient and trainee reporting and feedback, and organizational research to translate these interventions into clinical practice [1].

There are many benefits of IT for cancer research: cancer centers and organizations have been tracking patient satisfaction and producing health care assessment reports for a decade. At the same time, fewer oncology organizations have focused their measurements and observations on patient experience, which includes other attributes of care that are valuable to patients, such as access, patient-to-doctor communication, and satisfaction with care planning and treatment decisions. Major qualitative and population-based studies confirm that patient reporting of their characteristics is considered the gold standard for evaluating health care [2].

Systems-minded cancer care organizations examine the entire care system in a holistic way, intervening to improve care coordination and continuity. As mentioned earlier, in modern health care this need is manifested to a greater extent than in the old. The design and evaluation of multidisciplinary health care centers is underway. These centers coordinate care by improving teamwork and communication between oncologists, radiological oncologists and medical oncologists in planning and delivering treatment [4].

It should be mentioned that Measures also are needed that enable patients, assessments of care coordination. Patients should not be expected to accurately assess the nature and quality of communication with their care team, but they can clarify when there is a lack of coordination of care, whether during a handover between doctors, that is, when doctors are not aware of previous treatment histories, or when Confusion about the next steps in health care, alone or with other members of the care team [3].

The main importance of IT and technology is that they support and improve the provision of cancer care to patients. There are Kaiser Permanente and Veterans Administration Health System, these are highly rated systems that have been recognized as pioneers in the development of IT solutions. A large body of research has shown that these closed systems are more satisfied with providers and patients than with open systems that accept health insurance patients [1]. But these healthcare systems today are the exception rather than the rule in cancer care.

Clinical trials of new drugs for cancer are an opportunity to get effective treatment free of charge, which will appear in the public domain only in a few years. Of course, the risk of unsuccessful treatment in this case is higher. But if the patient is well suited to the conditions of clinical trials, this risk is reduced [2].

In conclusion, these new developments hold promise for accelerating the use of patient-centered care IT tools and enhancing the database for effective cancer treatment. Yet the sustainability of these solutions in our current fragmented system is questionable because only patients benefit. It is obvious that the financial benefit of quality improvement initiatives to reduce unnecessary utilization often did not accrue to the provider in fee-for-service settings even though they were making important changes to implement the intervention. The system simply did not provide the right incentives to make it happen.

Supervisor – senior teacher Maksimova I. O.

Literature: **1.** Improving Modern Cancer Care Through Information Technology. URL: https://www.livemd.ru/tags/lechenie_raka/. **2.** Oncology Information Systems: How Promising is the Future? URL: https://www.itnonline.com/article/oncology-information-systems-how-promising-future. **3.** Oncology and Informatics – Review. URL: https://www.karger.com/Article/Fulltext/493638. **4.** The impact of information technology on medicine. URL: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3232478/.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657:338.48

Моісєєнко Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті визначено особливості організації обліку діяльності туроператора і турагента. Розглянуто документальне оформлення господарських операцій. Досліджено відмінності між організацією обліку туроператора і турагента. Запропоновано способи вдосконалення обліку витрат туроператора.*

Ключові слова: *туризм, туристична діяльність, туроператор, турагент, туристичний продукт, облік туристичної діяльності.*

Annotation. *The article identifies the features of the organization of accounting for the activities of the tour operator and travel agent. Documenting of business transactions is considered. The differences between the organization of the account of the tour operator and the travel agent are investigated. Ways to improve the cost accounting of the tour operator are proposed.*

Keywords: *tourism, tourist activity, tour operator, travel agent, tourist product, accounting of tourist activity.*

Актуальність тематики цієї статті обумовлена тим, що туристична діяльність є галуззю, яка спроможна надати стимул у розвитку супутніх галузей господарювання та створити необхідні умови до сталого зростання. І тому однією з головних передумов ефективності індустрії туризму є розробка концепції обліку діяльності підприємств туристичної сфери, яка б відповідала національним інтересам держави.

Питанню організації обліку суб'єктів туристичної діяльності було присвячено ряд праць різних науковців і практиків. Серед основних варто виділити праці таких як: Багрій К. [1], Боднар В. [2], Горіна Г. О., Данканич Т. П., Григор'єва Л. В. [3], Колісник Г. М. [4], Медвідь Л. Г. [5], Момонт Т. В. [6], Пилипенко С. М. [7], Швець В. Г.

Метою дослідження є визначення особливостей організації обліку туристичної діяльності.

Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [1].

Під час організації бухгалтерського обліку доходів і витрат туристичні підприємства використовують норми П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 16 «Витрати» відповідно.

Основною особливістю визнання доходу туроператора і турагента є те, що він визнається лише за датою закінчення туру. У туроператора дохід визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо результат цієї операції може бути достовірно оцінено, а у турагента, послуги якого відносять до посередницьких, надаються відразу в повному обсязі, і тому визначати ступінь завершеності не потрібно.

В основі організації обліку витрат є їх класифікація на прямі і непрямі, виробничі і невиробничі. Основна складність полягає в тому, що під час віднесення витрат туроператора до певної категорії потрібно враховувати ряд факторів: структуру турпродукту, договірні умови його формування та реалізації, організаційно-виробничу структуру підприємства та ін.

Однак слід зазначити, що турпродукт неможливо оприбуткувати як готову продукцію, у зв'язку з невід'ємністю процесів виробництва та споживання туристичних послуг та нездатністю їх до зберігання, а тому облік на рахунку 26 «Готова продукція» не ведеться.

Також слід зауважити, що турагенти можуть вести облік витрат тільки на рахунку 23 або як суб'єкт малого підприємництва – тільки на рахунках класу 8, тобто за елементами витрат.

Відображення доходів і витрат туроператора наведено в табл. 1.

© Моісєєнко Ю. О., 2021

Таблиця 1

Облік доходів і витрат туристичного оператора

Витрати	Рахунок	Доходи	Рахунок
Прямі витрати пов'язані зі створенням турпродукту	23	Дохід від надання туристичних послуг	Дт 361 Кт 703
Собівартість послуг	Дт 903 Кт 23	Реалізація туру за інвалюту (визнання доходу)	
Витрати пов'язані із декількома турпродуктами	91	Якщо була передоплата – перемноживши курс НБУ, що діяв на дату передоплати, на суму передоплати	
Адміністративні витрати	92		
Пов'язані з реалізацією, рекламою, просуванням, посередницькі послуги турагента	93	Якщо передоплати не було або була часткова передоплата – перемноживши курс НБУ на дату визнання доходу (зазвичай на дату завершення туру) на вартість туру, не покриту передоплатою	
Інші операційні	94		
Інші	97		

Дохід у сумі агентської винагороди нараховується в бухгалтерському обліку записом Дт 377 Кт 703. Винагороду за свої послуги турагент визнає доходом у періоді їх надання туроператору, тобто за фактом виконання взятих на себе зобов'язань за агентським договором. Одночасно він списує до витрат собівартість таких послуг.

Транзитні суми турагент відображає у вигляді надходження передоплати від туриста кореспонденцією рахунків Дт 301 (311) Кт 681. А наступне перерахування таких коштів туроператорові – Дт 377 Кт 311. Тобто ні до доходів, ні до витрат турагента такі транзитні платежі не потрапляють. Однак методологічно турагент все ж повинен включити вартість турпродукту до доходу Дт 361 Кт 703 та одночасно вирахувати її з доходу Дт 704 Кт 685.

Серед документів, якими оформлюється надання туристичних послуг, є: договір на туристичне обслуговування, який укладається між турагентом і туристом, ваучер, страховий поліс та інші договори з підприємствами, які беруть участь у просуванні туристичного продукту.

Найбільш характерною відмінністю між діяльністю туроператора і турагента є саме напрям підприємницької діяльності. Адже, на відміну від туроператора, який формує, просуває та реалізує турпродукт, турагент виступає лише посередником, придбаває турпродукт у туристичного оператора за наявності купівельного інтересу та займається його просуванням.

Також головна відмінність прослідковується у формі обліку та документообігу. У той час як туроператор може використовувати журнальну, автоматизовану або спрощену форму обліку, турагент, своєю чергою, – лише спрощену, і тому він складає документи, які фіксують господарські операції з перепродажу готового турпродуку, а туроператор має чіткий порядок передачі документів між підрозділами підприємства та від зовнішніх суб'єктів.

Досліджуючи умови визнання доходу та формування прибутку, також є доцільним виділити характерні ознаки та відмінності організації обліку.

Через те, що турагент виступає посередником, його прибуток визначається як комісійна винагорода, виплачена туроператором за реалізацію свого турпродукту. Своєю чергою, туроператор визначає прибуток як різницю між ціною придбання послуг у постачальників і ціною реалізації сформованої путівки згідно з встановленим механізмом ціноутворення.

Для того щоб вирішити завдання, поставлені перед системою бухгалтерського обліку витрат туристичної діяльності, правильно організувати бухгалтерський облік, підвищити ефективність туристичної діяльності, є доцільним розширити субрахунки 23, 903 та 91. Створення додаткових рахунків 23.1 «Виробництво послуг туристичної діяльності», 903.1 «Собівартість реалізованих послуг туристичної діяльності» та 91.1 «Загальновиробничі витрати послуг туристичної діяльності» дозволить розмежувати та згрупувати інформацію про туристичну діяльність підприємства. Також є необхідність у зазначенні в наказі про облікову політику центрів відповідальності, структури прямих і непрямих витрат та особливостей їх визнання, методів калькулювання собівартості турпродуктів та ін.

Отже, можна зробити **висновок**, що організація обліку діяльності туроператора і турагента має свої складнощі та відмінності у зв'язку зі специфікою їх діяльності. Врахувавши усі особливості здійснення обліку кожним із них, можна правильно організувати бухгалтерський облік, підвищити ефективність туристичної діяльності та досягти максимальних прибутків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Азізова К. М.

Література: 1. Багрій К. Особливості відображення в обліку доходів від надання туристичних послуг // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2018. № 1. С. 157–159. URL: http://www.chteiknteu.cv.ua/ua/content/download/subsection/nayka/zb_tezu_02-04.05.2018.pdf. **2.** Боднар В., Швець В. Г. Організація бухгалтерського обліку діяльності підприємств туристичного бізнесу. *Молодий вчений.* 2017. № 11. С. 1104–1107. **3.** Григор'єва Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення організації туристичної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2017. № 5. С. 133–136. **4.** Колісник Г. М., Гелей Л. О., Данканич Т. П. Бухгалтерський облік в туризмі : навч. посіб. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. 140 с. **5.** Медвідь Л. Г. Організація управлінського обліку витрат туристичного підприємства // Матеріали 1 Міжнародної науково-практичної конференції. 2018. № 10. С. 91–94. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2018.10.26_tezy_TURYZM.pdf. **6.** Момонт Т. В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери. *Вісник ЖДТУ.* 2014. № 1. С. 34–40. **7.** Пилипенко С. М. Організація бухгалтерського обліку діяльності туроператора і тур агента. *Національний лісотехнічний університет України. Серія економічна.* 2016. С. 224–230. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2016/26_2/35.pdf.

ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ІТ-КОМПАНІЙ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

УДК 330.342.24

Нагорний М. С.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано структуру світового ІТ-ринку за сегментом IT-services. Проведено оцінювання та аналіз кількості програмних продуктів, які виконано та експортовано ТОВ «88» протягом 2019–2020 років. Проаналізовано конкурентні позиції українських ІТ-компаній на міжнародних ринках, які потрапили до рейтингу the Global IT-Outsourcing 100. Побудовано карту стратегічних груп конкурентів для національних виробників.*

Ключові слова: *конкурентна позиція, світовий ІТ-ринок, карта стратегічних груп, зовнішні ринки, ІТ-компанія.*

Annotation. *The structure of the global IT market by IT-services segment is analyzed. An assessment and analysis of the number of software products performed and exported by LLC «88» during 2019–2020. The competitive positions of Ukrainian IT companies in the international markets, which were included in the Global IT-Outsourcing 100 rating, are analyzed. A map of strategic groups of competitors for national manufacturers is constructed.*

© Нагорний М. С., 2021

Keywords: *competitive position, global IT market, map of strategic groups, foreign markets, IT company.*

Постановка проблеми. Враховуючи те, що до сильних сторін України можна віднести високий професійно-технічний рівень вітчизняних ІТ-фахівців, українські компанії за сприяючих умов з боку держави мають значні перспективи щодо виходу і успішного функціонування на світовому ринку інформаційних технологій, що може стати суттєвим поштовхом для розвитку вітчизняного ринку інформаційних технологій і економіки України в цілому. Питання, які пов'язані з формуванням стратегій міжнародного маркетингу в контексті виходу компаній на світовий ринок інформаційних технологій, мають на цей час актуальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями функціонування сфери інформаційних технологій та її впливу на економіку України займаються такі вітчизняні вчені, як О. С. Бабанін, С. В. Войтко, А. О. Маслов, С. О. Пиріг, І. О. Седікова, Л. І. Федулова, М. П. Чайковська, А. А. Чухно й ін. Проте систематичних досліджень, які стосуються важливості ІТ-сфери та її перспектив розвитку в Україні, на думку автора, недостатньо.

Метою написання наукової статті є розробка теоретико-методичних основ та надання практичних рекомендацій щодо позиціонування українських ІТ-компаній на зовнішніх ринках.

Основні результати дослідження. У своєму сучасному стані інформаційні технології та економіка тісно пов'язані і мають потужний взаємний вплив один на одного. Разом із телекомунікаціями вони утворюють комплекс інформаційних комунікацій – особливий сектор сучасного господарства. Феномен інформаційно-комунікацій полягає в тому, що вони впливають на економіку одночасно за двома напрямками: шляхом власного розвитку та глибокою дифузією в усі сфери людської діяльності.

Представники Асоціації «IT-Ukraine» зазначають, що ІТ-галузь – це драйвер економіки країни, внесок якої можна схарактеризувати таким чином [1]:

- формування іміджу держави як інвестиційно привабливої;
- залучення інвестицій в економіку;
- понад 100 тис. нових ІТ-робочих місць;
- 36 млрд грн – сукупні податкові надходження до бюджету (за 2016–2020 рр.).

Структуру світового ІТ-ринку за сегментом IT-services надано на рис. 1.

Місія ТОВ «88» полягає у забезпеченні успішного розвитку бізнесу незалежно від сфери діяльності та ступеня зрілості. Компанія допомагає розгорнути бізнес, забезпечити його конкурентні позиції на ринку завдяки впровадженню новітніх ІТ-рішень, сучасних методів стратегічного планування, проєктного менеджменту, просування, продажу і маркетингу.

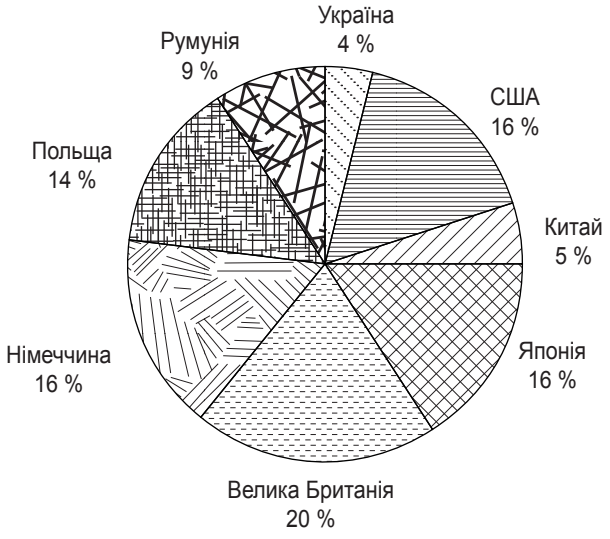

Рис. 1. **Структура світового ІТ-ринку за сегментом IT-services**

Кількість програмних продуктів, які виконано на ТОВ «88», надано в табл. 1.

Таблиця 1

Кількість програмних продуктів, які виконано та експортовано ТОВ «88»

Програмні продукти	2019 рік	2020 рік
Інтернет-сайт	37	41
Продукт «Електронна книга»	21	16
Програмні продукти для організації роботи комунальних підприємств	5	7
Програмні продукти для організації роботи служб кур`єрської доставки	14	15
Програмні продукти для організації роботи рекламних агенцій	35	31
Програмні продукти для організації роботи торгово-виробничих підприємств	25	38
Програма TaskManager	20	7
Програма «Логістика»	21	14
Програма GPS-навігації	15	11
Автоматизована довідково-інформаційна служба (Call-center)	9	7
Програма для супроводу кредитної заборгованості	15	12
Програма фінансово-економічного аналізу банків	11	9
Операційна система банку	14	16

Конкурентні позиції українських IT-компаній на міжнародних ринках, які потрапили до рейтингу the Global IT-Outsourcing 100, надано в табл. 2.

Таблиця 2

Конкурентні позиції українських IT-компаній на міжнародних ринках, які потрапили до рейтингу the Global IT-Outsourcing 100

IT-компанії	Розмір і зростання	Рекомендації замовників	Нагороди та сертифікати	Інновації	Рівень КСВ	Конкурентна позиція
Ciklum		+	+	+	+	Лідер
EPAM Systems	+	+	+	+	+	Лідер
ELEKS		+	+	+		Зірка, що сходить
Intetics		+	+	+		Зірка, що сходить
Luxoft	+	+	+	+		Лідер
Miratech		+	+	+		Зірка, що сходить
N- iX		+		+	+	Зірка, що сходить
Program-Ace		+			+	Зірка, що сходить
SoftServe		+	+	+		Лідер

Головна конкурентна перевага підприємств IT-сектора на світовій арені – це наявність висококваліфікованих фахівців і нижча вартість праці IT-спеціалістів, орієнтовно в 4 рази нижча, ніж у Західній Європі та США. За рівнем погодинної ставки оплати IT-спеціалістів Україна займає 5-те місце на ринку IT-фріланс-аутсорсингу серед 10 країн Східної Європи після Польщі, Росії, Болгарії, Білорусі [3]. Це формує конкурентну перевагу за факторами вартості та якості на IT-ринках програмної продукції та послуг. Україна займала лідируюче становище з часткою 33 % на ринку IT-фріланс-аутсорсингу Східної Європи в 2016 року [4].

Для детального аналізу конкуренції в галузі було побудовано карту стратегічних груп конкурентів для національних виробників. Вона допомогла виділити сектори з найбільшою та найнижчою конкуренцією в цій галузі, а також знайти головних конкурентів ТОВ «88». Для аналізу обрано такі підприємства: «EPAM Systems» (№ 1), «Ciklum» (№ 2), «SoftServe» (№3), «GlobalLogic» (№ 4), ТОВ «88» (№ 5) та ТОВ «ЛюксофтУкраїна» (№ 6). Найсуттєвішими характеристиками для IT-компанії є кваліфікація спеціалістів та обсяги виробництва (рис. 2).

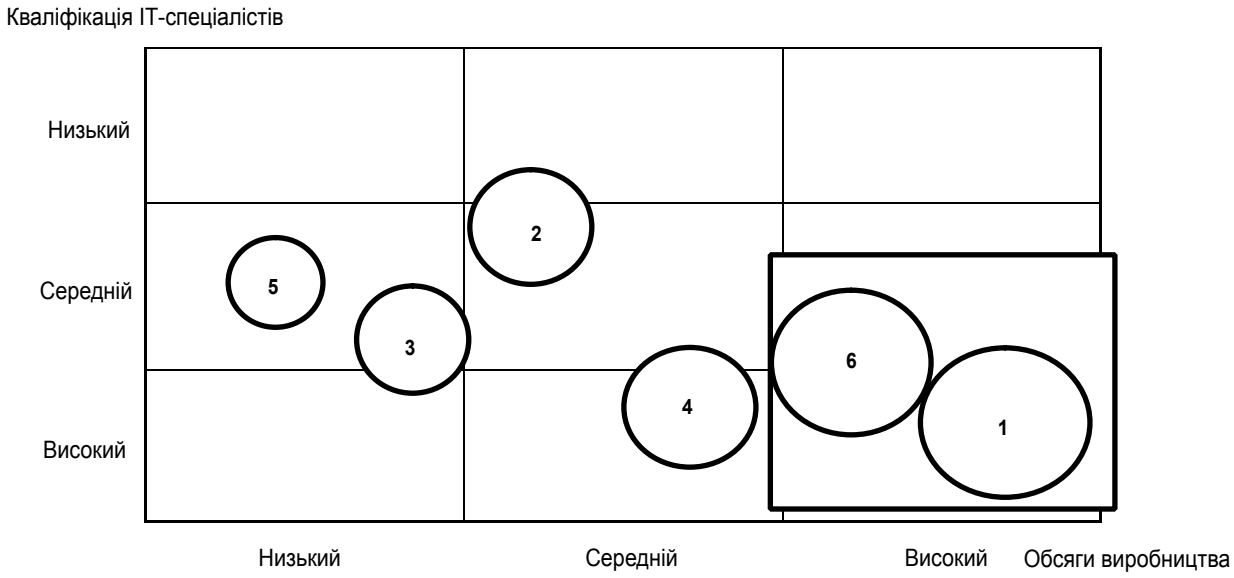

Рис. 2. **Карта стратегічних груп конкурентів ТОВ «88»**

Як видно з рис. 2, основним стратегічним конкурентом ТОВ «88» є компанії «EPAM Systems» та ТОВ «ЛюксофтУкраїна», також виходить в лідери компанія «GlobalLogic». Пунктирною лінією виділено найсильніших конкурентів ТОВ «88».

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іващенко Г. А.

Література: 1. The Global Competitiveness Report 2016–2017 // World Economic. Forum URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/The GlobalCompetitiveness Report2016-2017_FINAL.pdf. **2.** Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 // Економічний дискусійний клуб URL: http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytyngu-krayin-svitu-za-indeksomglobalnoyi-konkurentospromozhnosti-1. **3.** The Global Information Technology Report 2016 //World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/GITR_2016_full% 20report_final.pdf. **4.** ICT Development Index 2017 // International Telecommunication Union, ITU. URL: https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ ІТ-ПОСЛУГАМИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

УДК 339.942:246

Нгуєн Тхі Кам Ту

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Систематизовано категорії ІТ-компаній. Виділено рівні взаємодії організацій замовників та ІТ-компанії ТОВ «88». Основна мета процесу управління проблемами на ТОВ «88» – мінімізація несприятливого впливу на основну діяльність організації інцидентів і проблем, що виникають у результаті помилок в ІТ-інфраструктурі, а також запобігання повторному виникненню інцидентів, пов'язаних з цими помилками. Доведено, що основним напрямом покращення організації торгівлі ІТ-послугами для ТОВ «88» є налагодження інтегрованої маркетингової комунікації.*

Ключові слова: *торгівля, міжнародний бізнес, ІТ-послуги, організація, ІТ-інфраструктура, маркетингова комунікація.*

Annotation. *Categories of IT companies are systematized. The levels of interaction between the customer organizations and the IT company LLC «88» are highlighted. The main purpose of the problem management process at 88 LLC is to minimize the adverse impact on the main activities of the organization of incidents and problems arising from errors in the IT infrastructure, as well as to prevent the recurrence of incidents related to these errors. It is proved that the main direction of improving the organization of trade in IT services for LLC «88» is the establishment of integrated marketing communication.*

Keywords: *trade, international business, IT services, organization, IT infrastructure, marketing communication.*

Постановка проблеми. За останні кілька років сектор ІКТ зростав швидкими темпами завдяки розширенню вітчизняного ринку, потребі в експорті послуг ІКТ з України та завдяки поліпшенню ефективності правового регулювання сектора, яке відбувалося, зокрема, з широким залученням бізнес-асоціацій і громадських об'єднань.

Проте на сьогодні на розвиток ІКТ в Україні впливає чимало факторів, які його стримують. Тому саме це обумовлює актуальність написання наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сфера інформаційних технологій та питання інформатизації суспільства вже мають достатньо докладне висвітлення в працях вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: В. Биков, *Л.* Наконечна, *Л.* Федулова, Дж. Сакс, М. Портер, М. Жалдак, В. Іванов, А. Каленський, І. Роберт, *Л.* Білоусова, Дж. Болдвін, Е. Бринджолфсон, Дж. Гейтс, Р. Інклаар, Н. Карр, М. Катсуно, К. Мотохаші, К. Ерроу. Однак аналіз публікацій вітчизняних і зарубіжних учених свідчить, що на цей час невирішеними залишається ряд питань, які стосуються організації торгівлі ІТ-послугами в системі міжнародного бізнесу.

Метою написання наукової статті є розробка теоретико-методичних основ і надання практичних рекомендацій щодо організації торгівлі ІТ-послугами в системі міжнародного бізнесу.

Основні результати дослідження. Цифрова економіка розглядається як економічна діяльність, що базується на цифрових технологіях, ключовим елементом яких є гіперконективність, що поєднує людей, бізнес, прилади, дані та процеси. Ця гіперконективність, своєю чергою, базується на Інтернеті, мобільних технологіях та Інтернеті речей. Інфраструктура ІСТ охоплює всі компоненти, які мають значення для ІТ загалом і забезпечують необхідні технічні операції в ІТ-секторі: громадські телекомунікаційні мережі, веб- та телекомунікаційне обладнання, технічні об'єкти та послуги для громадян (апаратне та програмне забезпечення) [4].

ІТ-послуги охоплюють будь-які типи розробки та встановлення програмного забезпечення, управління та розвитку контенту, програмування, тестування, ІТ-консалтингу, допоміжних послуг ІТ та управління ІТ-інфраструктурою і забезпечення її функціонування [2].

© Нгуєн Тхі Кам Ту, 2021

Розвиток ІТ-сектора є надзвичайно важливим, враховуючи при цьому, що телекомунікації залишаються основою його успішного функціонування [3]. ІТ-компанії – це компанії, головна частина доходу яких генерується послугами або продуктами, пов'язаними з ІТ та телекомунікаціями. На рис. 1 надано категорії ІТ-компаній.

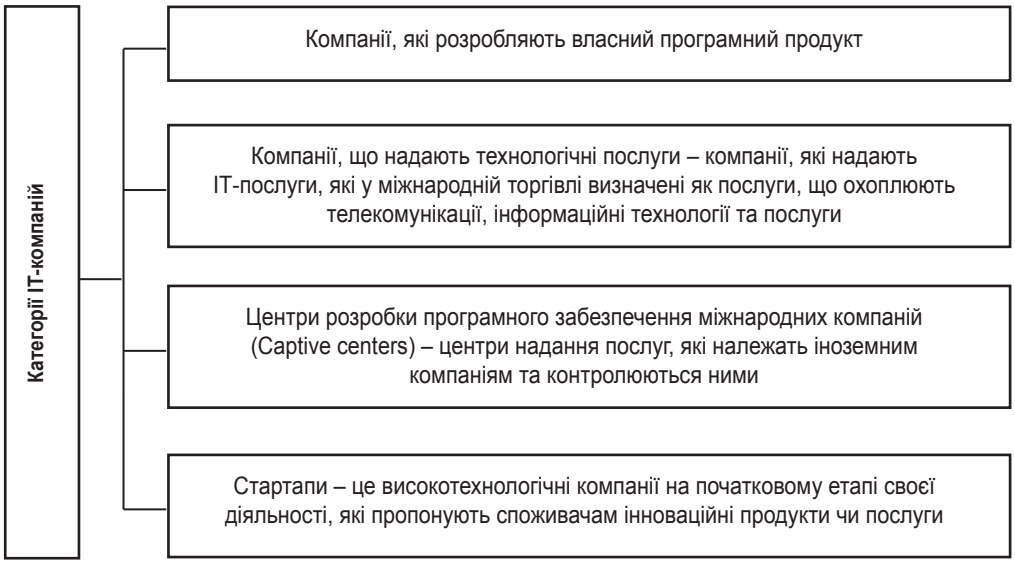

Рис. 1. **Категорії ІТ-компаній**

Команда ТОВ «88» складається з професіоналів у галузі ІТ, стратегічного менеджменту, управління проєктами, бізнес-аналізу, фінансів, адміністрування, маркетингу, туризму. Молоді та креативні спеціалісти здатні не тільки вловлювати тенденції ринку, розробляти відповідні продукти і пропонувати неординарні рішення, а й впроваджувати нові ідеї на практиці, супроводжувати нові продукти і рішення, проводити тренінги і навчання, організовувати круглі столи тощо.

Такий підхід дозволяє швидко реагувати на будь-які зміни ринку та гнучко перебудовувати роботу під його потреби.

Рівні взаємодії організацій замовників та ІТ-компанії ТОВ «88» надано на рис. 2.

Управління доступністю на ТОВ «88» є процесом, що забезпечує відповідне розміщення ресурсів, методів і технологій для підтримки рівня доступності ІТ-послуг, погоджених із замовником. Управління доступністю займається такими питаннями, як оптимізація обслуговування, і розробляє способи мінімізації числа інцидентів.

Для ІТ-компанії ТОВ «88» доцільно використовувати ІТ-аутсорсинг.

Аутсорсинг – це організаційне рішення, передача сторонньому підряднику деяких бізнес-функцій або частин бізнес-процесу підприємства [4].

Спрощену організаційну структуру ТОВ «88» пнаведено на рис. 3.

Основна мета процесу управління проблемами на ТОВ «88» – мінімізація несприятливого впливу на основну діяльність організації інцидентів і проблем, що виникають у результаті помилок в ІТ-інфраструктурі, а також запобігання повторному виникненню інцидентів, пов'язаних з цими помилками. Для цього здійснюється пошук і з'ясування причин інцидентів, і здійснюються дії, направлені на поліпшення ситуації або усунення виявлених причин.

Основним напрямом покращення організації торгівлі ІТ-послугами для ТОВ «88» є налагодження інтегрованої маркетингової комунікації. Інтегрована маркетингова комунікація – це концепція планування маркетингових комунікацій, пов'язаних з необхідністю оцінювання стратегічної ролі окремих напрямків (реклами, стимулювання збуту, паблік рілейшнз тощо) і пошуком оптимального їх поєднання для забезпечення чіткості, послідовності і максимізації впливу комунікаційних програм за допомогою несуперечливої інтеграції всіх окремих звернень.

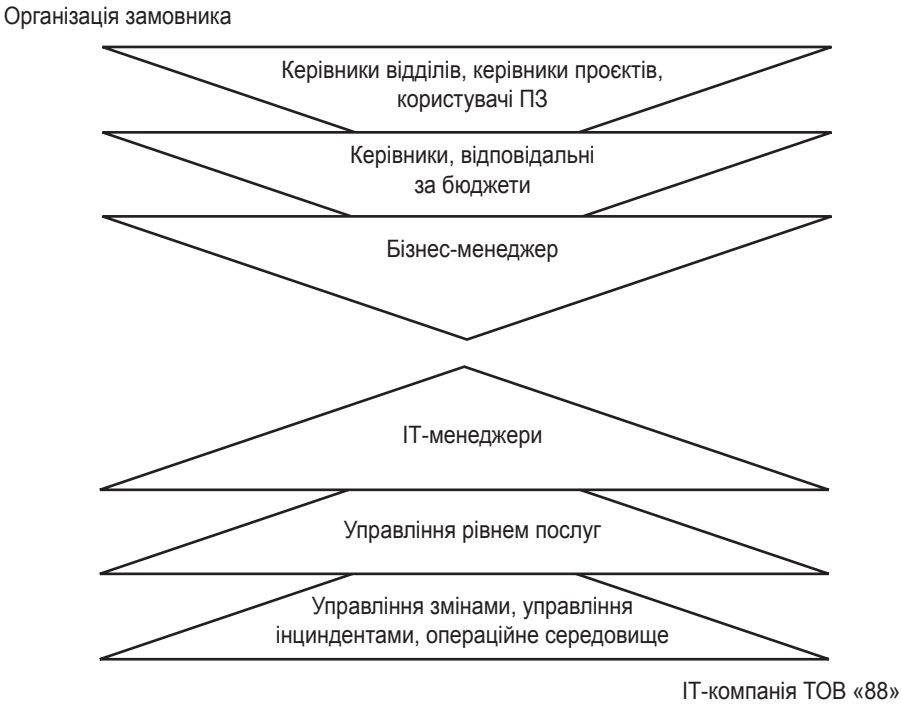

Рис. 2. **Рівні взаємодії організацій замовників та IT-компанії ТОВ «88»**

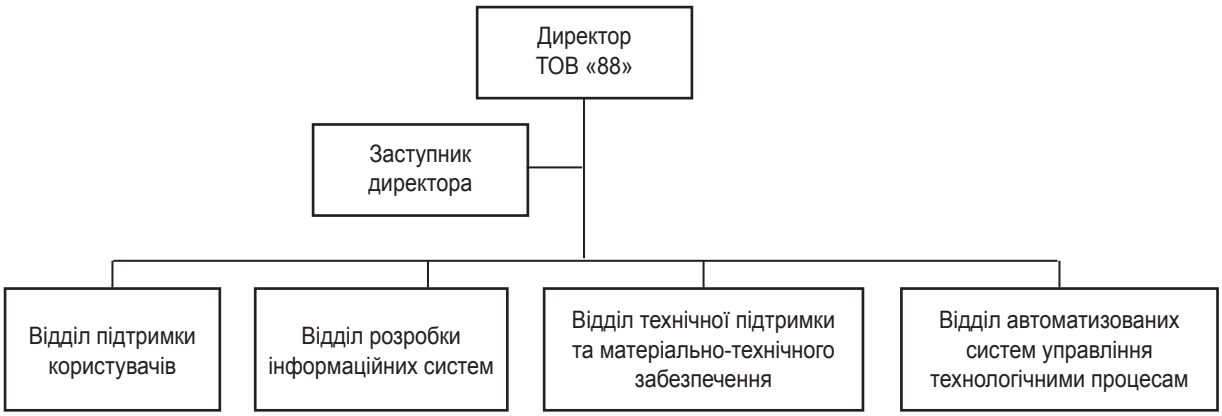

Рис. 3. **Спрощена організаційна структура ТОВ «88»**

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іващенко Г. А.

Література: **1.** The Global Information Technology Report 2016. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/GITR_2016_full %20report_final.pdf. **2.** ICT Development Index 2017. International Telecommunication Union, ITU. URL: https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html. **3.** ТОП-50 крупнейших ИТ-компаний Украины. DOU: Сообщество программистов. URL: https://jobs.dou.ua/top50/. **4.** The Importance of Information Technology In Today's World. URL: https://www.linkedin.com/pulse/importance-information-technology-todays-worldfnrsolutions-inc. **5.** 5 речей, які заважають розвитку IT в Україні // Baker Tilly. URL: http://www.bakertilly.ua/news/id1243.

ОТРИМАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ – КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ТА РЕАЛЬНІСТЬ

УДК 343.41:37.014.12(477)

Нємєчева М. А.

Студент 1 курсу
факультету консалтинга і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто порушення прав громадян щодо отримання безкоштовної освіти, особливості навчального процесу та його завершення в сільській місцевості, проблеми стосовно отримання вищої освіти, незабезпеченість шкіл. Також порушено питання інших прав людини та зниження рівня життя, яке безпосередньо пов'язане з нехтуванням прав громадян, зіставлено закони Конституції з сучасною буденністю.*

Ключові слова: *права, нормативні акти, Конституція, держава, вища освіта, реформа,зміни.*

Annotation. *This article examines the violation of citizens' rights to receive free education, the peculiarities of the educational process and its completion in rural areas, problems with higher education, the lack of schools. It also raises the issue of other human rights and the decline in living standards, which is directly related to the neglect of citizens' rights, and compares the laws of the Constitution with modern everyday life.*

Keywords: *rights, regulations, Constitution, state, higher education, reform, changes.*

Поняття Конституції сягає своїм корінням до Стародавнього Риму, там Конституцією називалися укази імператорів. Сьогодні під Конституцією розуміють закон або групу законів, що мають вищу юридичну силу в межах певної держави.

Відповідно до перекладу з латинської мови, конституція – встановлення, устрій. Отже, це основний Закон держави, нормативний акт, який визначає державний устрій, що регулює утворення представницьких (законодавчих) і виконавчих органів влади, що встановлює принципи виборчої системи, фіксує основні права, обов'язки та свободи громадян.

Сутність Конституції полягає в тому, що в ній закріплені рівноваги основних інтересів і волі різних соціальних верств суспільства. Враховуючи те, що Конституція України приймається безпосередньо джерелом влади – народом, який, прийнявши конституційні норми, встановлює межі поведінки органів державної влади, в тому числі і представницької, при здійсненні своїх повноважень. Варто визначити, що всі нормативні акти, які приймаються органами державної влади, такі як закони, підзаконні й інші акти державних органів, мають відповідати положенням Конституції. Суворе і точне її дотримання – це вища норма поведінки не тільки для органів державної влади, посадових осіб але і для всіх громадян і громадських організацій. А отже, конституційні норми – основоположні для діяльності державних органів, політичних партій, посадових осіб і є первинними щодо інших правових норм.

Аналізуючи останні реформи, що відбуваються в Україні, варто визначити, що не тільки органи державної виконавчої влади не дотримуються окремих положень конституції, а і представники народу, які, приймаючи закони, повинні, в першу чергу, враховувати інтереси суспільства, яке надало їм право виступати від імені народу при прийнятті законів.

Так, окремо прийняті зміни до законів України «Про освіту» [1], «Про медичну реформу» [2; 3], «Про пенсійне забезпечення» [4] не тільки не відповідають положенням Конституції, але і відверто порушують права людини.

Причому варто зазначити, що останнім часом органи державної влади, приймаючи певні нормативні акти, не звертають увагу на невідповідність положенням Конституції, а потім вносять певні зміни саме до положень Конституції, нехтуючи регламентом порядку внесення змін до акта найвищої юридичної сили. Крім того, дуже часто влада тлумачить Конституційні норми так, як це зручно саме їй, Конституційний суд за та-

© Нємєчева М. А., 2021

кими діями влади лише спостерігає. Аналізуючи норми Конституції України, прийнятої 1996 році та окремі зміни що були внесені в Конституцію у 2004 році, яка є чинною та до якої вносяться зміни, чимало науковців і фахівців у сфері права виділяють проблему в сфері освіти, безкоштовної медицини, пенсійного забезпечення, державної мови, проблему екологічної безпеки громадян та недоторканності житла, проблему світогляду та віросповідання. Все це призводить не тільки до поділу суспільства, але і країни, а високий рівень політизації не тільки суспільства, але і тих сфер, які забезпечують внутрішній і зовнішній захист держави, створюють проблеми у сфері виробництва. Постійне зростання вартості життя, що зумовлює зростання бідності та смертності в країні та призводить до міграції населення, особливо молоді, яка знаходить можливість працевлаштування та самореалізації в інших країнах Європи.

А, як відомо, високий рівень міграції молодого населення в подальшому створить проблеми не тільки у сфері наявності трудових ресурсів для внутрішніх товаровиробників, але і для формування державного бюджету та позабюджетних фондів. Виходячи з зазначеного вище очевидно, що проблема дотримання та реалізації положень Конституції в України є досить актуальною темою та потребує докорінної зміни не тільки процедури дотримання її норм, але і процедури внесення змін і реалізації.

Останнім часом досить актуальним є питання погіршення ситуації щодо можливості отримання вищої освіти випускниками селищних шкіл, це пов'язано з різними підходами до отримання шкільної освіти в селищах, яку пропонує реформа, яку здійснює держава, нестачею кваліфікованого персоналу та низьким рівнем технічного забезпечення шкіл. Особливо це є помітним при екстремальних ситуаціях і різкому погіршенні розвитку інфраструктури селищ.

Аналізуючи положення ст. 53 Конституції в редакції 1996 року та від 01.01 2006 [5] року, можливо дійти висновку, що внесені зміни до цієї норми надали можливість прийняти нові Закони «Про освіту» та «Про вищу освіту», що ввели можливість отримання вищої освіти за власні кошти, та у подальшому здійснювати постійне скорочення обсягу отримання освіти за держзамовленням.

У зв'язку з цим постає питання: чому у формуванні внесків до державного бюджету та місцевих бюджетів бере участь все працююче населення, тоді як споживання перерозподіленої її частини, направленої на отримання освіти, здійснює лише частка населення.

Потребує також удосконалення (з урахуванням специфіки) отримання шкільної освіти в селищах особливо щодо складання ЗНО. Так, враховуючи низький рівень технічного забезпечення доступу до самого процесу навчання, відсутність кадрового потенціалу (що повинна була забезпечити держава) потребує окремого підходу до зовнішнього оцінювання випускників таких шкіл. Для чого, на нашу думку, потребує розробка окремих критеріїв оцінювання, що вплине на можливість випускників селищних шкіл отримати освіту за держзамовленням.

Відповідно до ст. 53 Конституції України кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій і пільг учням і студентам. Як бачимо, положення конституційної норми не містить поняття отримання вищої освіти за власні кошти, а різні форми навчання тлумачяться як денна, заочна та вечірня. Отже, отримання вищої освіти за власні кошті конституція не передбачає. Розглядаючи положення Законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту», можна дійти висновку про невідповідність окремих положень Конституції.

Дуже велику стурбованість викликає і шкільна освіта, в якій практично кожних півроку, а то і частіше, батьки мають вносити певний обсяг коштів на розвиток або ремонт шкіл, шкільних приміщень. Держслужбовці такі дії керівництва шкіл виправдовують тим, що нібито батьки за власним бажанням здійснюють такі внески. На нашу думку, це лише привід приховати нездатність держави забезпечити належне фінансування шкіл.

Отже, нас завіряють, що ми маємо право спочатку на безкоштовну дошкільну освіту, потім – на шкільну, але що ми маємо в реальності? Крім того, що батьки повинні забезпечити дитину шкільним приладдям, вони мають забезпечити школи новими вікнами та підлогою, щоб їхні діти комфортно відчували себе під час перебування на уроках.

Також сучасні школи запровадили фонди, які звикли називати «добровільними внесками», але які вважаються обов'язковими. Крім того, дітей закликають брати участь у конкурсах, які, до речі, також є платними, це

ще раз підтверджує корисливість намірів держави. Слід також згадати сесії ЗНО, а точніше їх пробну версію, яка відбувається на зразок офіційного заходу, за яку діти мають сплатити понад 100 грн, за умови, що їх результати не будуть перевірені.

На перший погляд 100 грн – нібито не велика сума, але в селищах, де панує безробіття та низький рівень заробітної плати, кожна копійка на рахунку родини.

Як відомо, у багатьох середніх навчальних закладах запровадили навчально-виробничі комбінати, які не фінансуються державою, а утримуються за рахунок таких самих «добровільних внесків». Після закінчення курсів у цій установі батьки мають сплатити приблизно 720 грн задля того, щоб їхня дитина отримала документ, який засвідчує проходження певних курсів, що під час навчання у школі є обов'язковими. Як бачимо, нехтування положеннями закону, прийняття законів, що суперечать інтересам суспільства, призводить не тільки до зниження рівня знань, позбавлення можливості отримання освіти селянами, але і до повного безладу та безкарності у сфері освіти.

Наша країна прагне впровадити європейські стандарти. На нашу думку, європейки стандарти не позбавляють права на національний уклад здійснення отримання освіти. Так, зокрема, відповідно до Болонської конвенції Україна [6, с. 5–12] перейшла на 100-бальну шкалу оцінювання, але перехід на дистанційне навчання, зменшення обсягу аудиторного навантаження лише погіршує стан справ у сфері підготовки фахівців. Отже, безглузде копіювання системи освіти провідних країн без урахування національних інтересів приведе до фактичного розвалу всієї освітньої системи.

Змінення шкільного навчання, що передбачає 12-річну освіту та навчання за програмами, які властиві провідним країнам Європи та суперечать національним інтересам, приводить не тільки до початку навчання з 6 років, що, безумовно, відображаються на самій дитині, позбавляючи її цілого року дитинства, але і не надає суттєвого поліпшення рівня знань.

Так, держава на етапі реформування шкільної освіти не тільки не може досконало забезпечити школи та учнів необхідними технічними засобами, але і достатньою кількістю підручників, а зошити для практичних завдань зовсім не передбачені, як і інші матеріали для удосконалення знань. Щорічна зміна програм і планів також суттєво впливає на навчальний процес та отримання знань учнями шкіл. На нашу думку, така зміна – не на краще системі освіти, що відбувається насамперед за рахунок високої політизованості всього суспільства, низького рівня фахівців, що безпосередньо здійснюють управління освітою, та відсутності національної програми розвитку шкільної освіти.

В подальшому такий стан справ у системі шкільної освіти суттєво вплине на отримання вищої освіти. Так, зокрема, низький рівень підготовки випускників шкіл приводить до відсутності певних навичок мислення при отриманні фахової освіти, а суттєві відмінності в процесі навчання у школах міст і селищ (як зазначалось вище) позбавляють молодь із селищ отримувати освіту за рахунок держаного замовлення. Збільшення обсягу годин навчання іноземної мови у закладах вищої освіти за рахунок основних фахових дисциплін приводить до випуску фахівців з низьким рівнем спеціальних знань і вмінь, але з поглибленим знанням іноземної мови. А тоді постає питання: яких фахівців ми готуємо та для кого?

На нашу думку, такий стан справ пов'язаний з відсутністю національної програми розвитку не тільки системи освіти, але і держави – України. Це взаємопов'язано з:

- постійною зміною пріоритетів розвитку країни;
- низьким рівнем фахової спеціалізації керівництва держави;
- відсутністю національних пріоритетів розвитку галузей народного господарства;
- високим рівнем корумпованості державної системи управління.

Отже, недотримання положень Конституції України та запровадження освітньої реформи, що не відповідає загальнонаціональним інтересам, не тільки не поліпшили стан справ в освітньої сфері, але і додатково створили безліч проблем, що викликає в суспільстві недовіру до освітян загалом.

Також останнім часом викликає занепокоєння ненайкраща ситуація, що відбувається в Україні з дотриманням положень ст. 283, 284 ЦК України [5]. Зазначимо, що здоров'я людини на рівні з її життям та іншими особистими немайновими благами слід вважати вищою соціальною цінністю, що випливає з положення ст. 3 Конституції України [7].

Причому під поняттям здоров'я слід розуміти повне фізичне, психічне та соціальне становище людини, а не лише відсутність хвороби. Саме такий підхід відповідає загальній тенденції розвитку охорони здоров'я в Європейському Союзі, що чітко визначено в «Статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я» [8].

Так, зокрема, основним елементом при визначенні немайнового права на охорону здоров'я слід визнати наявний стан життєдіяльності організму, що визначається системою якісних і кількісних медичних показників. На сьогодні прийнята система законодавства в Україні не враховує загальновстановлені тенденції реалізації права на охорону здоров'я. Це пов'язано не тільки з підміною одного поняття іншим, фінансуванням медицини за остаточним принципом, але і низьким рівнем компетенції державних службовців міністерства охорони здоров'я, прийняттям регламентів, які не тільки не відповідають Конституції України, але і здоровому глузду.

Тому відповідно до нових регламентів швидка допомога може в телефонному режимі прийняти рішення про необхідність прибуття до хворої людини чи відмови в прибутті. Особливо викликає стурбованість, коли відмовляє швидка допомога в прибутті при високому артеріальному тиску у людини. Не меншу стурбованість викликає реформа, що призвела до ліквідації у невеличких селищах медичних пунктів, що лишилися лише в більших селищах без урахування віддаленості одне від одного та відсутності належних доріг. Такий стан справ практично позбавляє людину права не тільки на охорону здоров'я, але і на невідкладну швидку допомогу. Отже, запровадження реформи, що не відповідає загальновстановленим конституційним вимогам та інтересам суспільства, призводить до знецінення всієї медичної сфери та погіршенням одних з основних прав людини – право на охорону здоров'я та право на медичну допомогу.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, професор Сергієнко В. В.

Література: **1.** Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 37–38. Ст. 2004. **2.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров`я : Закон України від 06.04.2017 // Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ). 2017. № 21. Ст. 245. **3.** Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів : Закон України від 14.11.2019 № 294-IX // Відомості Верховної Ради України (МОЗ). 2019. № 5. Ст. 31. **4.** Про пенсійне забезпечення : Закон України від 03.10.2017 № 2148-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 40–41. Ст. 383. **5.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 100а/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 21. Ст. 85. **6.** Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с. **7.** Цивільний кодекс України від 16.01.03 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 283. **8.** Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я від 03.04.1948 // Відомості Верховної Ради України. 1948.

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНОЮ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ЗА ТОРГОВЕЛЬНИМИ КОНТРАКТАМИ ПІДПРИЄМСТВА – СУБ'ЄКТА ЗЕД

УДК 657:339.9

Ніколаєнко В. Т.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто підходи до визначення управління дебіторською та кредиторською ЗЕД-заборгованістю. Виявлено та проаналізовано причини виникнення валютної дебіторської та кредиторської заборгованості. Досліджено основні проблеми управління дебіторською та кредиторською заборгованістю з нерезидентами на підприємствах України. Розроблено практичні рекомендації щодо організації обліково-аналітичного забезпечення валютної дебіторської та кредиторської заборгованості з метою управління нею на підприємствах – суб'єктах ЗЕД.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, зовнішньоекономічна діяльність, управління валютною заборгованістю, обліково-аналітичне забезпечення.*

Annotation. *The article considers the approaches to the definition of receivables and payables foreign trade receivables management. The causes of foreign currency receivables and payables are identified and analyzed. The main problems of receivables and payables management with non - residents at Ukrainian enterprises are studied. Practical recommendations for the organization of accounting and analytical support of foreign currency receivables and payables in order to manage it at enterprises - subjects of foreign economic activity.*

Keywords: *account receivable, account payable, foreign economic activity, foreign exchange debt management, accounting and analytical support.*

Постановка проблеми. Валютна дебіторська та кредиторська заборгованість на балансі підприємства за торговельними контрактами нерезидентами є невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних розрахунків. Їх наявність, склад і розміри можуть мати негативний вплив на результати діяльності, як, наприклад: гостра нестача оборотних коштів, що супроводжується низькою платоспроможністю; виникнення сумнівної та безнадійної дебіторською заборгованості; підпадання під штрафи, пені через порушення законодавчо встановлених термінів розрахунків із нерезидентами.

Ефективне управління валютною заборгованістю іноземних дебіторів і кредиторів є важливою та необхідною умовою прибутковості, ліквідності та платоспроможності вітчизняних експортерів та імпортерів, створюючи передумови для зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства і, як наслідок, на зміцнення його фінансового становища взагалі. Тому питання удосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю за експортно-імпортними операціями є безумовно актуальним.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі управління валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств – суб'єктів ЗЕД досліджували Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, І. В. Жигла, С. А. Левіцка, В. І. Лемішовський, В. Н. Пархоменко, В. В. Сопко. Науковці пропонують різні підходи до управління ЗЕД-заборгованістю за торговельними контрактами на рівні підприємств. Майборода О. Є., Косарєва І. П., Корабейнікова [1] розглядають процес управління з позиції узгодження швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості з нерезидентами.

Натомість Бондаренко О. С. [2], Матицина Н. О. [3] фокусують увагу на необхідність зіставлення доходу, що одержується від збільшення обсягів продажу при наданні товарних кредитів і збільшення кредиторської ЗЕД-заборгованості, з витратами на їх формування, використання, повернення й прямими втратами від спи-

© Ніколаєнко В. Т., 2021

сання, сплати штрафів і неустойок. Критерієм прийняття рішень у цьому випадку є показники рентабельності. На думку авторів, досліджені сучасні підходи до управління валютною грошовою та товарною заборгованостями підприємств за торговельними ЗЕД-контрактами не суперечать, а доповнюють один одного.

Метою роботи є дослідження причин неплатоспроможності покупців за експортно-імпортними операціями, а також розробка методичних рекомендацій та заходів з удосконалення управління валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств – суб'єктів ЗЕД за торговельними контрактами з контрагентами-нерезидентами.

Виклад основного матеріалу. Результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства мають значущий вплив на його фінансовий стан, рівень платоспроможності та фінансової стійкості, й, своєю чергою, зумовлені ефективністю управління дебіторською та кредиторською заборгованістю за торговельними розрахунками із іноземними партнерами.

В Україні бізнес-відносини вітчизняних компаній із нерезидентами перебувають під цілковитим регулюванням та контролем держави. Техніка проведення, порядок обліку й оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств регламентовано Митним [4] та Податковим [5] кодексами, Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність» [6], Законом «Про валюту та валютні операції» [7] та іншими підпорядкованими нормативно-правовими актами.

З позиції системного підходу змістовно управління дебіторською та кредиторською заборгованістю з нерезидентами являє собою систему прийняття та реалізації рішень щодо величини такої дебіторської та кредиторської заборгованості, яка, своєю чергою, веде до оптимізації грошових потоків при мінімізації сукупних витрат по управлінню валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю за певний період.

За процесним підходом управління валютними заборгованостями за експортно-імпортними контрактами із нерезидентами є процесом розробки та реалізації управлінських рішень із приводу погодженості їхнього розміру й швидкості руху у часі, що забезпечують необхідний прибуток, оптимальний розмір вільних коштів і становлять основу рентабельної зовнішньоекономічної діяльності.

Однією із значущих проблем для підприємств, що здійснюють експортно-імпортні операції, є низька платіжна дисципліна іноземних покупців і замовників.

Відсутність своєчасних і в повному обсязі надходжень грошових коштів від іноземних партнерів викликає дефіцит оборотних коштів, що призводить до вимушених кредитних позик і в кінцевому підсумку перешкоджає своєчасним розрахункам з постачальниками. Внаслідок цього можливе виникнення суперечок і судових позовів з іноземними контрагентами, і, як наслідок, зниження фінансових результатів, платоспроможності та погіршення ділової репутації.

Відсутність налагодженого документообігу, що регламентує взаємодію між підрозділами підприємства під час роботи з валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також несформованість системи своєчасного оцінювання та виявлення простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей виникають через ігнорування керівництвом підприємств їх важливості і необхідності, внаслідок чого формування цих процесів відбувається безконтрольно і хаотично.

Що стосується проблеми відсутності оцінки платоспроможності іноземних партнерів і доцільності їх комерційного кредитування, тут слід зазначити, що українські підприємства часто не мають можливості об'єктивно оцінити платоспроможність і ділову репутацію потенційних іноземних дебіторів і кредиторів через низку причин.

Перш за все, іноземні партнери не завжди хочуть розкривати фінансову інформацію. Часто у штаті підприємства немає фахівців, здатних грамотно провести фінансовий аналіз і оцінити рівень кредитоспроможності іноземного контрагента. Крім того, значущим фактором є обмеженість у часі, коли в умовах жорсткої конкуренції час на прийняття рішень скорочується, так як до моменту схвалення відстрочки платежу клієнт-нерезидент може передумати укладати угоду або знайти іншого постачальника, який прийняв рішення про надання йому комерційного кредиту більш швидко.

Грамотно складені та виважені контракти з іноземними контрагентами є фундаментом ефективного управління як валютною, так і товарною дебіторською та кредиторською ЗЕД-заборгованістю.

Недостатньо детальне опрацювання та відображення умов угоди і алгоритмів дій у різних ситуаціях у ЗЕД-договорах з нерезидентами підвищують ймовірність виникнення простроченої заборгованості за міжна-

родними торговельними операціями. З огляду на зазначене, важливим завданням є встановлення з іноземними партнерами таких договірних відносин, які забезпечують повне і своєчасне надходження грошових від обох учасників зовнішньоекономічної угоди.

Чим докладніше у ЗЕД-контракті будуть розписані потенційні дії сторін, їх послідовність, терміни виконання, умови здійснення, порядок документального оформлення, тим точніше буде виконано обов'язки сторін і дотримано їх інтереси, і зменшиться ризик непорозумінь і неплатежів.

На думку авторів, можна відокремити такі основні проблеми управління дебіторською та кредиторською заборгованістю за експортно-імпортними контрактами, які найчастіше присутні на підприємствах України:

1. На підприємствах не проводиться робота з аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості з іноземними партнерами, що призводить до несвоєчасного відслідковування змін у динаміці заборгованостей, змін у платіжній поведінці дебіторів-нерезидентів, результатом чого є формування простроченої дебіторської ЗЕД-заборгованості та необґрунтоване зростання валютної дебіторської заборгованості в цілому.

2. Підприємства не мають обґрунтованої кредитної політики, оскільки відсутня система оцінки і ранжирування дебіторів. Через це у компаніях немає системності у прийнятті управлінських рішень за умовами контракту з кожним конкретним клієнтом-нерезидентом, що також збільшує ймовірність появи простроченої дебіторської ЗЕД-заборгованості.

3. На підприємствах відсутній офіційний наказ або регламент з приводу роботи з дебіторською та кредиторською заборгованістю за експортно-імпортними контрактами. Не визначено центри відповідальності і не сформульовано конкретні їх дії щодо контролю за валютною дебіторською та кредиторською заборгованостями.

4. Компанії не впроваджують систему мотивації персоналу, який задіяний у роботі за дебіторською та кредиторською заборгованістю з нерезидентами. Не розроблено алгоритм персональної відповідальності за кожен етап процесу, спрямованого на інкасацію дебіторської ЗЕД-заборгованості.

У разі виявлення на вітчизняному підприємстві зазначених проблем щодо управління заборгованістю за торговельними ЗЕД-операціями, зазвичай спостерігається прострочені валютні дебіторська і кредиторська заборгованості, обсяг яких поступово зростатиме. Для вирішення наявних проблем пропонується низка заходів з удосконалення організації обліково-аналітичного забезпечення валютної дебіторської та кредиторської заборгованості з метою ефективного управління нею.

По-перше, вбачається за доцільне створення системи моніторингу за станом дебіторської та кредиторської заборгованості за експортно-імпортними контрактами, до якої слід включити аналіз складу, структури та динаміки валютної торговельної ЗЕД-заборгованості, коефіцієнтний аналіз, економетричний аналіз; формувати аналітичну інформацію про стан дебіторської та кредиторської заборгованості з нерезидентами, розробити відповідні звітні форми для керівництва, визначити терміни їх складання і відповідальних осіб.

По-друге, необхідно розробити кредитну політику, результатом якої є формування оцінки платоспроможності та надійності контрагентів-нерезидентів, а також сформувати систему знижок і штрафів.

По-третє, слід встановити чіткий регламент з приводу роботи з простроченою дебіторською заборгованістю з іноземними контрагентами, який щороку доцільно затверджувати в обліковій політиці підприємства.

По-четверте, пропонується розробити систему мотивації співробітників, робота яких безпосередньо пов'язана з оптимізацією валютної дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві, та визначити центри відповідальності на кожному етапі роботи. Далі розглянемо кожний запропонований захід з удосконалення більш докладно.

Для ефективного контролю за валютною експортно-імпортною заборгованістю рекомендовано створити систему моніторингу, звітні форми якої подано у табл. 1.

Водночас необхідно залучити співробітників фінансового відділу (аналітика, фінансиста) до регулярного проведення коефіцієнтного, факторного, економетричного аналізу стану валютної дебіторською та кредиторської заборгованості.

Обравши за класифікаційні ознаки умови торговельних контрактів із іноземними контрагентами, розроблено аналітичні таблиці за термінами прострочення валютної дебіторської заборгованості закордонних покупців (табл. 2) та кредиторської заборгованості постачальників-нерезидентів.

Таблиця 1

Система звітних форм для контролю за валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю

Звіт	Термін формування	Відповідальні за підготовку звіту	Відповідальні особи за прийняття рішень за звітом
Щокварталу			
Відомість непогашених залишків	Кожне 10-те число місяця, що настає за кварталом	Фінансовий відділ	Фінансовий директор
Щомісяця			
2. Повний аналіз стану дебіторської та кредиторської ЗЕД-заборгованості 3. Аналітична таблиця за термінами заборгованості дебіторської та кредиторської ЗЕД-заборгованості	Кожне 10-те число місяця	Бухгалтерія Фінансовий відділ	Фінансовий директор
Щонеділі			
4. Звіт про динаміку дебіторської та кредиторської ЗЕД-заборгованості. 5. Звіт про прострочену дебіторську заборгованість з нерезидентами та прострочені платежі	Щопонеділка та за результатами місяця або кварталу до 10-го числа	Відділ збуту, Фінансовий відділ	За звітами за місяць і квартал – фінансовий директор, за щотижневими звітами – начальник відділу збуту
Щодня			
6. Звіт про заплановані платежі та ті, що надійшли або не надійшли від іноземних дебіторів	Щодня до 17-00	Відділ збуту	Начальник відділу збуту

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Аналітична таблиця групування валютної дебіторської заборгованості за термінами погашення

№ з/п	Покупці-нерезиденти					Інформація про оплату					Термін погашення дебіторської заборгованості						
						Дата											
	Назва підприємства	ІПН	Країна	Термін співпраці	Кількість замовлень	За договором	Фактична	№ платіжного документа	Сума	Валюта	1–3 місяці	3–12 місяців	12–36 місяців	Понад 36 місяців	Всього	Створено резерв сумнівних боргів	Визнано безнадійним боргом

Джерело: авторська розробка

Таблиця 3

Аналітична таблиця групування валютної кредиторської заборгованості нерезидентам за термінами погашення

Період / Вид заборгованості	Кредиторська заборгованість постачальникам-нерезидентам									
	Всього	у т. ч. за термінами погашення			З неї прострочена					
		До 3 міс.	Від 3 до 6 міс.	Від 6 до 12 міс.	Терміни прострочення			Сума, грн	Причини виникнення	Вжиті заходи
					До 3 міс.	Від 3 до 6 міс.	Більше за 6 міс.			
Січень										
Лютий										
…										

Джерело: авторська розробка

Запропоновані форми звітів для контролю за сальдо експортно-імпортних операцій (табл. 2, табл. 3) дозволять здійснювати безперервний моніторинг стану заборгованості за розрахунками із нерезидентами, а також надаватимуть деталізовані підготовлені дані для аналізу, прогнозування з різних ракурсів та у підсумку для прийняття зважених управлінських рішень щодо оптимізації боргів. Для автоматизації цих процесів і мінімізації «людського фактору» доречно надалі впровадити дані форми звітів за допомогою програміста до наявного програмного забезпечення, наприклад до «1С».

Укладанню торговельного експортного або імпортного контракту має передувати оцінювання платоспроможності та надійності потенційного контрагента-нерезидента, яке доцільно проводити за підходом рейтингування. Пропонується такий порядок дій.

На *першому етапі* здійснюється збір і перевірка інформації про іноземного дебітора або кредитора. На сьогодні потрібні реєстри існують майже в усіх країнах світу. Володіючи мовою тієї чи іншої країни, можна знайти необхідну інформацію про компанію – потенційного імпортера (покупця) товарів із України, перевіривши онлайн дату реєстрації та поточний статус компанії; особу людини, яка обіймає посаду директора, яка має право підписувати зовнішньоекономічні контракти; дізнатися, чи є проти цієї компанії судові рішення; чи не перебуває компанія у процесі припинення діяльності; чи не має потенційний контрагент податкового боргу.

Якщо український експортер має сумніви стосовно свого закордонного потенційного клієнта, рекомендується замовити на нього кредитний звіт у будь-якому кредитно-рейтинговому агентстві країни клієнта.

Другий етап являє собою аналітичну обробку здобутої інформації та надання рейтингу закордонній компанії. При цьому досліджуються усі показники платоспроможності нерезидента та у підсумку надається скорингова (бальна) узагальнююча оцінка платоспроможності і надійності потенційного іноземного партнера. Для оцінки рівня кредитоспроможності клієнта необхідно додатково розрахувати й оцінити його показники ліквідності.

Скорингова система оцінки передбачає вибір підприємством критеріїв, за якими буде оцінюватися платоспроможність потенційних іноземних клієнтів, визначатиметься ступінь важливості кожного з критеріїв і проводитиметься їх оцінка. За результатами розрахунків обчислюється рейтинг клієнта у балах. У табл. 4 подано зразок застосування скорингової оцінки платоспроможності потенційного покупця-нерезидента, рекомендованої для українських підприємств – суб'єктів ЗЕД.

Таблиця 4

Зразок бальної оцінки платоспроможності потенційного іноземного дебітора для підприємства - суб'єкта ЗЕД

Критерій відбору	Важливість критерію	Бальна оцінка	Результат (гр.2*гр.3)
Цінова конкурентоспроможність	3		
Базисна умова постачання Інкотермс за контрактом			
Віддаленість покупця	1		
Періодичність закупівель	3		
Комплексність закупівель	1		
Умови доставки, що приймає на себе покупець	3		
Фінансові умови (передплата; наступна оплата)	2		
Гарантії	2		
Коефіцієнт ліквідності покупця	3		
Коефіцієнт швидкості обороту дебіторської заборгованості покупця	3		
Інші критерії	3		
Усього	-		

Джерело: авторська розробка

Визначення ступня важливості проводиться шляхом визначення балів: 1 бал – слабке значення, 2 – помірне значення, 3 – високе значення. Оцінка ставиться за трибальною системою: 1 – незадовільно, 2 – задовільно, 3 – добре. Для етапів 3 і 4 необхідна розробка рівнів ранжування покупців-нерезидентів на підставі перевірки їх

надійності, приклад яких наведено у табл. 5. В разі порушення фінансової дисципліни іноземною компанією за укладеною зовнішньоекономічною угодою її рейтинг може знижуватися, і навпаки.

На *третьому етапі* пропонується виконати регламентування функцій відділів і служб, що дозволить конкретизувати дії, які вони здійснюють для оптимізації дебіторської заборгованості нерезидентів, а також встановити персональну відповідальність за необґрунтоване затримання платежів і відповідне зростання такої заборгованості.

Таблиця 5

Визначення кредитного рейтингу потенційного іноземного дебітора для підприємства – суб'єкта ЗЕД

Кількість балів, інші критерії	Ступінь надійності і платоспроможності	Присвоєння рейтингу	Умови для укладення ЗЕД-угоди з покупцем
60–75 балів	Висока	A	Укладення контракту з розстрочкою без санкцій
45–60 балів	Прийнятна	B	Розстрочка платежів надається, обов'язково прописуються у контракті пені і штрафи
30–45 балів	Задовільна	C	За платіжною дисципліною клієнта проводиться посилений контроль. У контракті прописуються пені і штрафи
Менше 30 балів	Незадовільна	D	Розстрочка за контрактом НЕ надається
Наявність заборгованостей, судові справи	Неблагонадійний покупець	E	Розстрочка за контрактом НЕ надається

Джерело: авторська розробка

У табл. 6 проілюстровано рекомендований розподіл за центрами відповідальності функціональних обов'язків як складових управління валютною заборгованістю за експортно-імпортними контрактами.

Таблиця 6

Функціональні обов'язки центри відповідальності з управління валютною експортно-імпортною заборгованістю

№ з/п	Функціональні обов'язки	Відповідальні особи, відділи
1	Перевірка потенційного контрагента-нерезидента	Відділ збуту
2	Присвоєння рейтингу іноземному партнеру	Відділ збуту
3	Визначення можливих умов роботи з нерезидентом	Відділ збуту
4	Підготовка зовнішньоекономічних договорів	Юрист, бухгалтер
5	Переговори з іноземним контрагентом, укладання зовнішньоекономічної угоди	Відділ збуту
6	Контроль за виконанням нерезидента умов ЗЕД-контракту	Відділ збуту
7	Переговори з іноземними партнерами з приводу прострочених платежів	Відділ збуту
8	Робота за претензіями	Юрист
9	Своєчасне занесення інформації щодо проведення та надходження платежів до бази 1С	Бухгалтер
10	Аналіз стану дебіторської та кредиторської ЗЕД-заборгованості, проведення економетричного аналізу	Аналітик
11	Підготовка форм звітності з контролю за валютною дебіторською та кредиторською заборгованістю	Бухгалтер, Аналітик
12	Ухвалення управлінських рішень щодо подальшої роботи з дебіторською та кредиторською	Керівник підприємства

Джерело: авторська розробка

У якості додаткової рекомендації слід зазначити, що розроблені у рамках запропонованих заходів форми документів і звітів необхідно вписати в наявні схеми та правила документообігу на підприємстві.

На рис. 1 проілюстровано основні етапи управління валютною дебіторською заборгованістю.

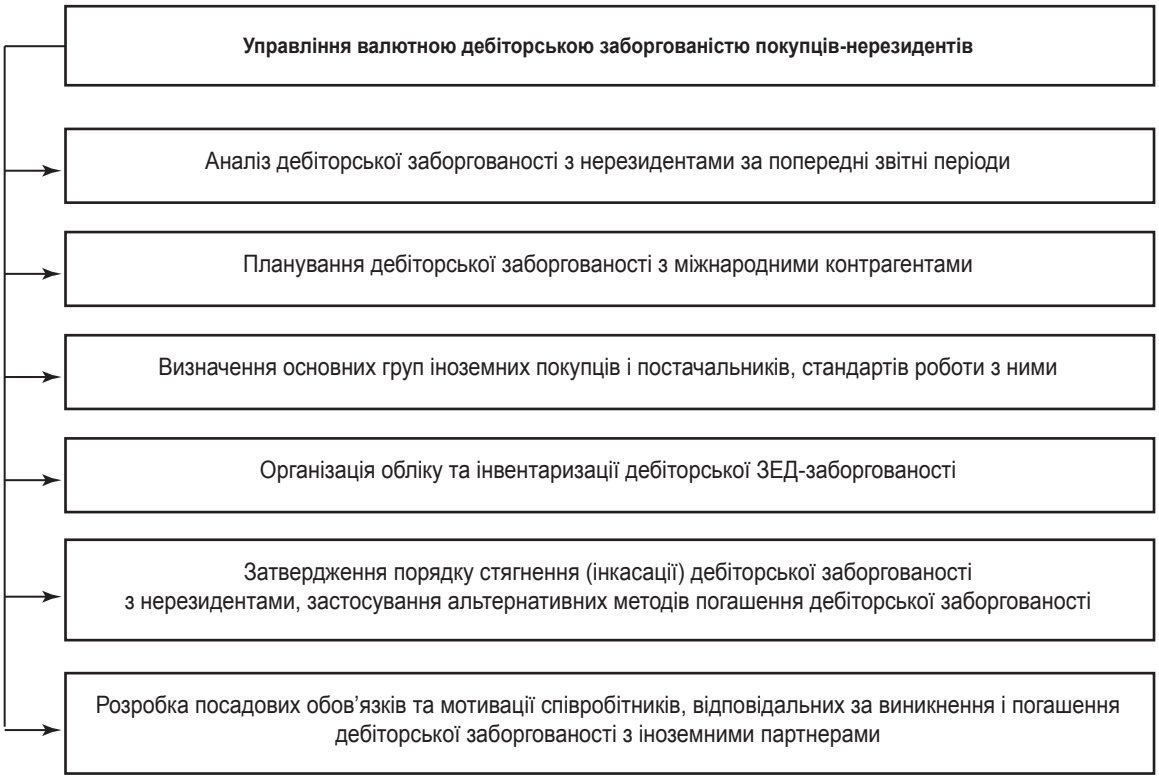

Рис. 1. **Етапи управління валютною дебіторською заборгованістю**

Механізм управління дебіторською заборгованістю з іноземними партнерами формується на базі комплексного управління усіма елементами його діяльності. Він дозволяє досягти максимального рівня фінансової стабільності.

Заборгованості іноземних покупців, особливо не сплачені у терміни, встановлені контрактом, та лімітовані українським законодавством, призводять до обкладання вітчизняного підприємства-експортера штрафами, до нарахування пені за кожний день недоотримання валютної виручки, до розриву договірних відносин, до загрози недотримання безперебійності постачання.

Ефективність управління товарною кредиторською ЗЕД-заборгованістю залежить від якості відображення інформації щодо розрахунків з іноземними постачальниками на всіх етапах облікового процесу, що зображено на рис. 2.

Управління рухом кредиторської ЗЕД-заборгованості змістовно являє собою встановлення таких договірних взаємовідносин з іноземними постачальниками, які ставлять терміни та розміри платежів українського підприємства останнім у залежність від надходження грошових коштів від закордонних покупців.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Прибутковість і рентабельність експортно-імпортної діяльності вітчизняних підприємств серед іншого визначається ефективністю управління валютною дебіторською і кредиторською заборгованістю.

В поточних умовах макроекономічної нестабільності несвоєчасне отримання коштів від ненадійного іноземного покупця може мати фатальні наслідки для українського експортера, призвівши до нестачі коштів, падіння платоспроможності та ліквідності. З іншого боку, отримуючи валютну експортну виручку, підприємство має зважено її розподіляти, своєчасно розраховуючись за своїми кредиторськими зобов'язаннями перед закордонними постачальниками. Тому як дебіторська, так і кредиторська заборгованість за торговельними ЗЕД-контрактами мають об'єктом постійного управлінського впливу, перш за все обліку, оперативного моніторингу та контролю.

Рис. 2. **Обліково-аналітичне забезпечення управління валютною кредиторською заборгованістю**

В роботі виявлено і досліджено основні сьогоденні проблеми управління дебіторською та кредиторською заборгованістю за експортними й імпортними контрактами, а також сформульовано методичні рекомендації щодо покращення обліково-аналітичного забезпечення як інформаційної основи такого управління. Також подано організаційні пропозиції з удосконалення управління торгівельними ЗЕД-заборгованостями в іноземній валюті.

Впровадження авторських розробок до господарчої практики вітчизняних підприємств-експортерів та імпортерів дозволить попередити виникнення простроченої заборгованості й оптимізувати поточну дебіторську та кредиторську заборгованість за розрахунками із закордонними контрагентами.

Подальші дослідження вбачається присвятити питанням реалізації викладених пропозицій у програмному середовищі ERP-систем.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Майборода О. Є., Косарєва І. П,, Корабейнікова І. О. Характеристика сутності та поняття дебіторської та кредиторської заборгованості. *Економіка і суспільство.* 2018. № 15. С. 396–402. **2.** Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської та кредиторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 18. С. 24–30. **3.** Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2015. № 12. С. 98–104. **4.** Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959. URL: https://zakon.rada.

gov.ua/laws/show/959-12#Text. **5.** Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17. **6.** Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. **7.** Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 687.1.072

Нікольський В. О.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто основні чинники підвищення ефективності і виробництва, визначена в них роль реалізації техніко-технологічних заходів. Узагальнено ключові індикатори техніко-технологічного стану підприємства та напрямки вдосконалення. Описано основні наслідки реалізації техніко-технологічних заходів з економічної та виробничої точки зору.*

Ключові слова: *техніко-технічна база підприємства, ефективність, оновлення.*

Annotation. *The article discusses the main factors of increasing efficiency and production and defines the role of implementation of technical and technological measures in them. The key indicators of the technical and technological state of the enterprise and the directions of improvement are summarized. The main consequences of the implementation of technical and technological measures from an economic and production point of view are described.*

Keywords: *technical and technical base of the enterprise, efficiency, updating.*

На сучасному етапі господарювання основою економічної політики є підвищення ефективності та якості роботи всіх ланцюгів промислового виробництва. Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність діяльності всіх форм власності у виробництві управлінських рішень при забезпеченні ефективності їх виробничо-господарської діяльності [1].

Одним із методів підвищення ефективності використання техніко-технологічної бази підприємства є технічне переозброєння виробництва. Дослідженнями з проведення технічного переозброєння на підприємстві та його реалізації займалося багато вчених, зокрема, Шляга О. В., Кареба М. І., Мельник Л. Г., Данилюк В. О., Морщенок Т. С., Біліченко В. В., Маляревський Ю. Д. [1–7]. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених цій темі, існують певні аспекти, що потребують висвітлення.

Метою статті є наукове обґрунтування необхідності підвищення ефективності використання техніко-технологічної бази підприємства, що сприятиме підвищенню ефективності господарювання підприємств в досягненню стійких конкурентних позицій на ринку.

© Нікольський В. О., 2021

Високий рівень ефективності виробництва є основним фактором розподіленого відтворення. Ефективність виробничої діяльності відноситься до ключових категорій ринкової економіки, а також пов'язана з досягненням кінцевої діяльності підприємств – ефективна організація діяльності та максимізація одержуваних прибутків.

Технологічна модернізація, заснована на впровадженні передових досягнень науки і техніки, викликає потребу в дослідженні й оцінці показників використання сучасних виробничих технологій, які забезпечують підвищення продуктивності машин і устаткування, ефективність процесів і виробництв, економію оборотних фондів, розширення асортименту та ринків збуту продукції і ін. і впливають на технологічний рівень організацій і їх конкурентоспроможність [3].

Техніко-технологічні заходи, які реалізуються на промислових підприємствах, покликані підвищити технічний і технологічний рівень виробництва, забезпечити ефективну роботу виробничого процесу з відповідними режимами і якістю продукції, що випускається.

Важливість проведення техніко-технологічних заходів пояснюється так само умовою безперебійної роботи обладнання, що вимагає постійну оцінку техніко-технологічного рівня виробництва з метою своєчасного планування і реалізації необхідних заходів.

Оцінка техніко-технологічного рівня виробництва промислового підприємства має відбуватися за певним алгоритмом з використанням індикаторів техніко-технологічного рівня виробництва, до основних з яких можна віднести: завантаження виробничих площ і стабільність виробничого процесу; вікову структуру і технічний ресурс машин і обладнання; показники ефективності використання ОВЗ (вибуття, оновлення, фондовіддача); рівень механізації і автоматизації виробництва; рівень прогресивності технологічних процесів (відношення прогресивних процесів до їх загальної кількості відповідно до офіційних методик); середній вік технологічних процесів; фондоозброєність праці працівників промислового підприємства (відношення вартості активної частини ОПФ до чисельності всіх працівників підприємства) [1].

В умовах глобалізації особливо важливим є оновлення основних засобів виробництва, підвищення завантаження виробничий площ і використання прогресивних технологій виробництва як чинників забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняних підприємств і умов його функціонування.

Завдання програми технічного розвитку виробництва визначаються її цілями і місцем в системі перспективного планування. Основні з них полягають у встановленні пріоритетів у плануванні розвитку матеріально-виробничої бази підприємств і соціально-економічних наслідків технічного прогресу; підтримці виробництва на високому технічному рівні, випуску конкурентоспроможної продукції, визначенні шляхів задоволення потреб у ресурсах на прогнозований період; обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення системи управління технічним розвитком; формуванні переліку першочергових заходів технічного розвитку виробництва – базових для всього періоду дії програми – для включення в поточний план економічного і соціального розвитку підприємства.

Програма технічного розвитку виробництва формується з урахуванням досягнутого рівня і включає прогноз ресурсів на перспективу. Однак, окрім оптимізаційного варіанта, при її формуванні має бути розроблений і економетричний, заснований на нормативній базі. Їх поєднання дозволяє створити програму, оптимально враховує ресурсні можливості досягнення найбільшої результативності виробництва.

Оновлення техніко-технологічної бази підприємства має відбуватися в різних формах. Нове будівництво – це створення будинків, споруд, здійснюване на нових площах. Розвиток і розширення діючих підприємств основного виробництва відбувається шляхом будівництва нових або розширення допоміжних цехів і комунікацій, що здійснюється на території діючого підприємства або ділянках, які прилягають до нього.

Реконструкція – це здійснюване за єдиним проєктом переобладнання виробництва, яке може включати в себе як будівництво нових, так і розширення діючих об'єктів допоміжного виробництва, але виключає будівництво і розширення об'єктів основного виробництва.

Технічне переозброєння – це комплекс заходів, спрямованих на підвищення техніко-технологічного рівня окремих виробництв, а також ділянок і цехів на підставі впровадження новітньої техніки і технологій, здійснення автоматизації виробництва, вдосконалення, модернізації та заміни фізично зношеного, застарілого обладнання новим обладнанням, а також удосконалення загальновиробничого господарства та допоміжних служб [5].

Типовими і найбільш ефективними техніко-технологічними заходами на промислових підприємствах є впровадження інноваційних технології, які значно скорочують виробничий цикл, підвищують якість продукції, що виробляється і збільшують продуктивність праці [2].

Ще одним актуальним напрямком техніко-технологічних заходів є використання енергозберігаючих технологій, які мають для підприємства безліч корисних наслідків, як технічного, так і економічного рівня. Крім того, великого поширення набули техніко-технологічні заходи, спрямовані на зниження обсягів викидів в атмосферу і скорочення загального рівня екологічних забруднень.

Однак внаслідок великої матеріалоємності та витрат на реалізацію ефективних техніко-технологічних заходів більшість промислових підприємств вважають за краще підтримувати працездатність обладнання і виробляти планові ремонти із заміною зношених елементів. У цьому є важливим актуалізувати розробку і реалізацію техніко-технологічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, що має бути відображено в плані технічного розвитку підприємства і технологічної стратегії.

Таким чином, узагальнивши вищевикладене, варто зазначити, що техніко-технологічне заходи є важливою ланкою забезпечення не тільки функціонування підприємства, а й у підвищенні ефективності його роботи, створюючи при цьому вагомі конкурентні переваги і володіючи широким спектром одержуваного ефекту.

Реалізація техніко-технологічних заходів на промислових підприємствах повинна мати стратегічний характер і бути спрямована виключно на поліпшення технічних і технологічних індикаторів виробничого процесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: **1.** Шляга О. В., Масилюк Б. В. Відтворення основних фондів підприємств: сутність, види, джерела. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2014. Вип. 7. С. 120–128. **2.** Мельник Л. Г. Економіка енергетики : підручник / за ред. : Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. Суми : Університет. кн., 2015. 378 с. **3.** Кареба М. І., Тараненко С. В. Сутність і напрями технічного переозброєння аграрних підприємств на інноваційній основі. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Економічні науки.* 2013. № 7. С. 93–98. **4.** Сотник І. М. Управління ресурсозбереженням: соціо-еколого-економічні аспекти : монографія. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 499 с. **5.** Морщенок Т. С., Шевченко Н. А. Технічне переозброєння виробництва як напрям інноваційного розвитку промислових підприємств. *Вісник Запорізького національного університету. Серія : Економічні науки.* 2011. № 3 (11). С. 36–42. **6.** Біліченко В. В., Крещенецький В. Л., Романюк С. О., Смирнов Є. В. Виробничо-технічна база підприємства автомобільного транспорту. Вінниця : ВНТУ, 2013. 182 с. **7.** Маляревський Ю. Д., Фартушняк О. В., Цибулько Д. І. Організаційно-економічне забезпечення технічного переозброєння промислових підприємств : монографія. Харків : ФОП Александрова К. М., 2016. 256 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ Й АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

УДК 336.2

Норіна С. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто методичні підходи до обліку й аналізу доходів бюджетних установ. Порівняно визначення бюджетних установ, де обрано більш доцільне джерело. Наведено класифікацію доходів за операціями. Визначено інформаційну базу обліку й аналізу доходів бюджетних установ. Розглянуто показники для аналізу доходів з метою прогнозування та ефективності використання бюджетних ресурсів. Проаналізовано методи ведення обліку.*

Ключові слова: *планування, доходи бюджетних установ, бюджетна установа, методичні підходи, облік.*

Annotation. *The article considers methodical approaches to accounting and analysis of revenues of budgetary institutions. The definition of budget institutions where a more appropriate source is chosen is compared. The classification of income by operations is given. The information base of accounting and analysis of revenues of budgetary institutions is determined. Indicators for the analysis of incomes for the purpose of forecasting and efficiency of use of budgetary resources are considered. Methods of accounting are analyzed.*

Keywords: *planning, revenues of budgetary institutions, budgetary institution, methodical approaches, accounting.*

Метою дослідження є розробка методичних підходів до обліку й аналізу доходів бюджетних установ.

Інформаційною базою для аналізу діяльності бюджетних установ є системні дані бухгалтерського обліку, що доповнюють її форми фінансової звітності, бюджетної звітності та кошторис. Внесення змін до бухгалтерського обліку бюджетних установ відповідно до Стратегії реформування управління державними фінансами на 2017–2021 рр. передбачає урахування вимог міжнародних стандартів обліку. За цими міжнародними стандартами система обліку бюджетних установ переходить на єдині методичні засади бухгалтерського обліку. Система вимагає від бюджетних установ прозорої, повної інформації щодо використання бюджетних коштів.

Розглянуто приклади визначень доходів бюджетних установ (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення доходів бюджетних установ

№ з/п	Джерело	Визначення
1	НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»	доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу [3]
2	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектора (МСБОДС)	доходи – валове надходження економічних вигод або потенціалу корисності протягом звітного періоду, коли чисті активи/власний капітал зростають у результаті цього надходження, а не в результаті внесків власників [4]
3	Свірко С. В	доходи бюджетних установ – це надходження грошових коштів, отримуваних установами за рахунок державних коштів, для виконання кошторису [5, с. 244]

У НП(С)БОДС визначення є більш точніше, яке і застосовується в установах державного сектора.

В обліку визнаються доходи бюджетної установи за обмінними та необмінними операціями відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи». Класифікація доходів від обмінних та необмінних операціях (табл. 2).

© Норіна С. О., 2021

Таблиця 2

Класифікація доходів від обмінних та необмінних операціях відповідно до НП(С)БОДС 124 «Доходи» [2]

Обмінні операції	Необмінні операції
– бюджетне фінансування; – доходи від надання послуг (за основною діяльністю); – доходи установ від додаткової діяльності; – доходи від продажу; – доходи від відсотків, роялті та дивіденди	– податкові надходження; – неподаткові надходження; – трансферти та кошти, що отримуються від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ на подальше здійснення цільових заходів

Отже, основними надходженнями є доходи від обмінних операцій, тому важливим напрямком установ, що являють собою розпорядників бюджетних коштів, є аналіз доходів за цими операціями.

Основним методом аналізу доходів є вивчення динаміки, який дає змогу визначити зміни кожної складової надходжень. Динаміка передує аналізу структури надходжень до бюджетного фонду. Аналіз надходжень дозволяє визначити структурні покращення, що відбулися у звітному періоді, та виявити найбільш важливі джерела фінансування. Завдяки аналізу здійснюється кількісна та якісна характеристика тих змін планових показників, які відбуваються в установах, з'ясовуються їх причини, розробляються методи, за якими будуть усунені виявлені негативні тенденції.

Важливим етапом аналізу вважається планування. За бюджетним кодексом України бюджет країни складається на основі середньострокових планів. Планування доходів бюджету та фінансування бюджетних програм можливе лише за умови якісного прогнозування.

До складу показників середньострокового прогнозування входять:

– показники соціально-економічного розвитку країни (обсяги ВВП, індекс споживчих цін, середній обмінний курс, фонд оплати праці, рівень безробіття, експорт, імпорт товарів тощо);

– показники державного та зведеного бюджетів за видами доходів, видатків і фінансування;

– показники державного боргу згідно зі стратегією управління державним боргом;

– показники державних бюджетних програм, у рамках яких здійснюється реалізація інвестиційних програм чи проєктів;

– показники міжбюджетних відносин [1].

Єдиною проблемою прогнозування є те, що чим довше період планування, тим меншою стає точність, більша ймовірність настання непередбачуваних подій (інфляція, природні явища, зміна тарифної політики).

Також аналізуються методичні підходи до обліку доходів загального фонду бюджетних установ.

Існують два методи застосування обліку в державних установах різних рівнів для визначення доходів у державному секторі: касовий та метод порівняння. Здійснено порівняння двох методів (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння методів застосування обліку

Показники для порівняння	Касовий метод	Метод порівняння
Сутність	Визначає операції на момент отримання грошових коштів. Фінансові звіти включають рух коштів на початок та кінець року	Визнає операції та події на момент, коли вони відбуваються, і це не залежить від сплати
Визнання операцій	На момент отримання грошових коштів. Доходом є кошти, отримані в розпорядження	На момент виникнення змінення вартості активів. Доходом буде підвищена вартість активів
Інформативність	Має більш спрощену форму, націлену на прямий зв'язок між рухом коштів	Відображує обґрунтовану інформацію про оцінку отриманих активів
Органи, що використовують метод	Державна казначейська служба України	Розпорядники бюджетних коштів
Джерела	Звіт про грошові потоки	Звіт про фінансові результати, звіт про грошові потоки та звіт про зміни в чистих активах

Джерело: сформовано на основі [6–8]

Недоліком чинних методів є невідповідність методу нарахування через зіставлення доходів. Внаслідок відхилень обліку недостовірними становляться показники фінансових результатів.

В установах з'являється штучний прибуток через недовиконання цільових програм або коли коштів отримано більше, ніж витрачено. Неприроднім є отримання прибутку за рахунок загального фонду, оскільки бюджетні установи неприбуткові.

Можна сказати що, щоб не допустити відхилень показників результату фінансово-господарської діяльності бюджетних установ, треба реформувати чинний метод обліку.

За допомогою розгляду обліку й аналізу доходів загального фонду бюджетних установ можна свідчити, що ефективність діяльності бюджетних установ залежить від своєчасності і достовірності інформації за даними бухгалтерської звітності з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Розглянуто динаміку доходів, яка є фундаментом для їх аналізу, та формує передумову для нього. Далі розрахунки та висновки аналізу дозволяють раціонально підійти до планування кошторису на наступний рік та розрахувати об'єктивні прогнози доходів бюджетних установ вже на наступні два періоди. Зараз немає чіткої методики аналізу доходів, обмежена кількість аналітиків для більшості установ, що зумовлює складність проведення аналізу та дає необхідність подальших досліджень.

В обліку переважає касовий метод, бо він має більш обґрунтовану інформацію, визнає операції після отримання коштів. Але все ж таки реформування потребують обидва методи, бо за певних обставин стають недостовірними показники фінансових результатів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пасенко Н. С.

Література: **1.** Бюджетний кодекс України від 01.01.2021 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text. **2.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи» : Наказ Міністерства фінансів України від 14.12.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11#Text. **3.** Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text. **4.** Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку державного сектору // Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti. **5.** Свірко С. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: Методологія та організація : дис. … д-ра екон. наук : 08.06.04. Київ, 2006. 520 с. **6.** Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ. Київ : КНЕУ, 2008. 344 с. **7.** Мащенко К. С. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в державному секторі України. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2011_2/09.pdf. **8.** Метелиця В. М. Проблемні питання модернізації обліку в державному секторі України. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009.../18_Metel.pdf. **9.** Калюга Є. В. Застосування методу нарахувань для визнання доходів і витрат у державному секторі. Київ : Наук. думка, 2012.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

УДК 005.591.43:004(477)

Олексик Я. С.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті автором було досліджено конкретні переваги розвитку аутсорсингових послуг в Україні, теоретичні засади та шляхи підвищення конкурентоспроможності українського ринку. На основі аналітичних і прогнозних оцінок визначено пріоритетні напрями підтримки експорту комп'ютерних та інформаційних послуг.*

Ключові слова: *аутсорсинг, IT-аутсорсинг, ринок аутсорсингу, підвищення ефективності.*

Annotation. *In the article the author investigated the specific advantages of the development of outsourcing services in Ukraine, the theoretical foundations and ways to increase the competitiveness of the Ukrainian market. Based on analytical and forecast assessments, priority areas for supporting the export of computer and information services have been identified.*

Keywords: *outsourcing, IT outsourcing, outsourcing market, efficiency improvement.*

В умовах сучасної глобалізації зростання ролі інтелектуальної праці, пошук нових методів до організації бізнесу призводять до виникнення попиту на послуги аутсорсингу в світі. Інтеграція України у світовий інформаційний простір дозволяє посилювати позиції вітчизняних фахівців у галузі інформаційних технологій (ІТ) на світовому ринку аутсорсингу. В умовах обмеженого попиту на послуги з розробки ІТ-продуктів розвиток ІТ-аутсорсингу в Україні дозволяє забезпечити зайнятість фахівців з ІТ при достатньо високому рівні оплати їх компетенцій.

Вивченням теоретичних і методичних засад аутсорсингу займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: С. Календжян, Г. Кассіді, Л. Логіненко, І. Руда, Л. Скакун, Й. Схааке, В. Шершульський, Ю. Фролова, Д. Батіщев, Ж.-Л. Бравар, М. Доннеллан, К. Ендрейд та ін.

Цими науковцями було виявлено сутність аутсорсингу та його широке використання в сучасному бізнесі як інструменту для досягнення короткострокових і довгострокових цілей підприємства.

Аутсорсинг полягає у делегуванні частини діяльності зовнішньому підряднику. Залежно від країни базування постачальника послуг аутсорсинг поділяється на локальний та офшорний. Локальний аутсорсинг передбачає розміщення замовлень у країни базування компанії-замовника, а офшорний – за її межами.

Офшорний аутсорсинг полягає в делегуванні частини діяльності непершочергових для бізнесу процесів компаніям, що фізично знаходяться в іншій країні.

Різка позитивна динаміка експорту послуг ІТ-сфери, яку вона демонструє впродовж останніх трьох років, заслуговує на значну увагу, як з погляду розвитку вітчизняного ринку аутсорсингових послуг, так і з погляду позиціонування України, що красномовно підтверджують міжнародні рейтинги.

За даними звіту «Exploring Ukraine. IT Outsourcing Industry», у 2011 році обсяг послуг ІТ-аутсорсингу та розробки програмного забезпечення, що надаються в Україні, досяг 1,1 млрд дол. США, число ІТ фахівців, що працюють у цій галузі, склало 25 000 осіб, що на 20 % більше, ніж у попередньому році, а у 2012 році обсяг послуг склав 1,6 млрд дол. США. Дослідження, проведені в 2010 році Асоціацією аутсорсингу Центральної та Східної Європи (CEEOA) та підсумки «Business outsourcing summit – 2010», визначили, що український ринок аутсорсингу інформаційних технологій (разом з румунським та угорським) очолює трійку лідерів з аутсорсингу в регіоні Центральної та Східної Європи.

Українські фахівці ІТ-сфери зазвичай виступають виконавцями у проєктах офшорного аутсорсингу. З одного боку, нижчий, ніж у країнах-замовниках, рівень оплати праці та висока компетенція вітчизняних фахівців дозволяють їм зміцнювати конкурентні позиції на ринку послуг з розробки програмного забезпечення.

© Олексик Я. С., 2021

Згідно з оцінками «Brainbanch», у 2012 р. в Україні є близько 24 тисяч сертифікованих IT-професіоналів. Україна, згідно з цим рейтингом, поступається лише США (194211), Індії (145517) та Росії (68050). Сертифікація «Brainbanch» є однією з найпрестижніших у всьому світі, вона здійснюється на сайті компанії при успішному проходженні відповідної категорії професійних тестів.

Хоча винагорода вітчизняних спеціалістів, які виконують роботи за схемами аутсорсингу, нижча, ніж у країні замовника, її середній рівень перевищує винагороду за подібну роботу на внутрішньому ринку, а також середній рівень для економіки в цілому. За нашими підрахунками, зарплата вітчизняного працівника IT-аутсорсингу становить 1760 доларів на місяць. Це втричі перевищує середню заробітну плату штатних працівників у галузі інформації та телекомунікацій та більше, ніж у чотири рази, перевищує середню зарплату для економіки в цілому.

Залучення спеціалістів до IT-аутсорсингових проєктів сприяє зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості послуг і формуванню нової ділової культури в Україні.

Для реалізації аутсорсингових проектів в Україні залучаються інвестиційні ресурси для придбання високотехнологічного електронного обладнання, це дозволяє підвищити кваліфікацію вітчизняних спеціалістів з експлуатації та обслуговування цього обладнання.

Українським прикладом правильного застосування аутсорсингу є компанія Bosch, яка хоч є німецькою компанією, але ефективно функціонує на українському ринку як представник. Проблема була в тому, що раніше компанія в гарантійних талонах на техніку вказувала контакти компаній-партнерів, які займалися сервісними функціями. З часом змінювалися адреси, телефони партнерів, і покупці зв'язатися з ними уже не могли. Також слід зазначити, що всі ці операції було дуже важко та дорого контролювати, тому, як наслідок, це було дорого та важко контролювати.

Проте зараз компанія використовує послуги аутсорсингу «Київстар Бізнес» для функціонування колл-центру з прийняття замовлень, розбивши при цьому дану операцію на два сегменти: роботу з кінцевими споживачами та роботу з компаніями-партнерами, з якими співпрацює Bosch. Це нововведення не тільки підвищило ефективність роботи нашого підприємства, а й зменшило загальні витрати понад на 20 % і дало змогу покращити власний імідж.

Таким чином, одним із завдань державної політики у сфері розвитку галузі IT має стати підтримання тенденції зростання експорту комп'ютерних та інформаційних послуг, яка почала формуватися в Україні у період після кризи, на основі реалізації потенціалу існуючих в Україні якісних трудових ресурсів.

Аутсорсинг – це потужний економічний інструмент, який може вивести бізнес до нового рівня функціонування. Україна має позитивні показники та перспективи використання цієї галузі.

Однак, залучаючи аутсорсинг, слід зазначити, що українське населення звикло працювати без прив'язки до національних підприємств, тому доречніше самим стати аутсорсерами, а не втрачати фахівців, які прагнуть влаштуватися на роботу за кордоном.

Використовуючи аутсорсинг, не тільки підприємства здатні різко зменшити витрати для виробництва продукції та підвищення її якості, але й загалом створити умови для підтримки економічного зростання, зокрема завдяки створенню робочих місць для українських аутсорсерів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Литвиненко А. О.

Література: **1.** Смирнова Т. А. Тенденції розвитку українського ринку аутсорсингу IT-послуг. URL: http://confcontact.com/2014_02_meshko/39_Smyrnova.htm. **2.** Асоціація українських аутсорсингових компаній. «Exploring Ukraine. IT Outsourcing Industry». URL: http://hi-tech.org.ua/exploring-ukraine-it-outsourcing-industry-the-vol. **3.** Голей Ю. М. Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації. URL: http://confcontact.com/2014_02_meshko/39_Smyrnova.htm. **4.** Щодо потенціалу і перспектив розвитку IT-аутсорсингу в Україні. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-potencialu-i-perspektiv-rozvitku-it-autsordingu-v-ukraini. **5.** IT Outsourcing Review from Central and Eastern Europe The Conference / Business IT Optimization Summit 2010. URL: www.itonews.eu/en/news/news-ukraine/conference-business-it/index.html. **6.** International Trade Centre: Exports 2000-2011: International Trade in Services. URL: http://www.intracen.org/statistics-export-service-country/.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 330.341.1

Ольховська А. І.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто значення інновацій для конкурентоспроможності підприємства, проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств на Україні; запропоновано шляхи подолання забезпечення промислових підприємств інноваціями на прикладі зарубіжного досвіду.*

Ключові слова: *інновації, конкурентоспроможність, інноваційна діяльність.*

Annotation. *The article considers the importance of innovations for the competitiveness of the enterprise, the problems of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine and suggests ways to overcome the provision of industrial enterprises with innovations on the example of foreign experience.*

Keywords: *innovation, competitiveness, innovative activity.*

Економічне зростання промислових підприємств забезпечує підтримку розвитку України. Зараз проблемою є розробка нової інтегративної моделі економічних перетворень, шляхів розширення конкурентоспроможності, інноваційної національної економіки.

Розвиток економіки країни відзначається переважанням кризового становища над сталим розвитком і позначається на розвитку та діяльності підприємств, що характеризується матеріалоємністю виробництва, скорочення збуту продукції через зменшення попиту, брак інвестицій. В результаті чого промислові підприємства, щоб посідати стійкі ринкові позиції та мати конкурентні переваги, потребують такий засіб збереження конкурентоспроможності, як інновації.

Інноваційна діяльність завжди орієнтована на конкретний сегмент споживачів, на ринок, спрямована на постійне вдосконалення галузі діяльності підприємства. За умов стрімкого НТП впровадження інновацій забезпечує гнучкість, маневреність підприємства, а також здатність пристосовуватися до зовнішніх змін. Своєю чергою, нові продукти та нові технології визначають успіх діяльності підприємства, його фінансову стабільність. У наш час роль інновацій для промислових підприємств та економіки країни в цілому відіграє важливу роль. Таким чином, питання ролі інновації в забезпеченні конкурентоспроможності є актуальним і своєчасним.

Розглядом цієї проблематики займалися: Й. Шумпетер, К. Оппенлендер, П. Друкер, В. Галушка, О. Гудзинський, Г. Єрмаков, В. Онегін, О. Олійник, П. Стецюк, М. Малік, А. Поддєрьогін, П. Саблук, А. Чупіс. У їхніх працях ця проблема не є універсальною та повністю не відображає всієї глибини проблеми.

Мета статті полягає у визначенні ролі інновації як забезпечення конкурентоспроможності підприємства, дослідження проблеми і управління інноваційними процесами на промислових підприємствах, а також проблеми зниження інноваційної активності підприємств.

Ситуація, яка є на Україні, вимагає значних конкурентних переваг, оскільки на ринку існують жорсткі конкурентні умови. Конкурентоспроможність підприємства визначає конкурентостійкість підприємства. Досягнення високого рівня конкурентоспроможності є стратегічною ціллю діяльністю промислових підприємств в умовах ринку [1, с. 111].

Управління конкурентоспроможністю включає в себе розробку стратегії конкуренції, цільову орієнтацію різних видів діяльності, стимулюванням до реалізації стратегії. В наш час конкурентоспроможність стає проблемою державної безпеки. Зважаючи на те, що рівень конкурентоспроможності є критерієм адаптації

© Ольховська А. І., 2021

підприємства до ринкових умов, необхідно досліджувати взаємозв'язок між конкурентоспроможністю країни в цілому та підприємств. У вітчизняних підприємств існує ряд проблем у визначенні своєї конкурентоспроможності. Серед них можемо виділити такі: відсутність чітких цілей, відсутність інформаційного забезпечення, виготовлення продукції неефективними засобами [2, с. 112].

Інноваційні технології відіграють саме головну роль у вдосконаленні виробничого процесу, маючи на меті створити для підприємства конкурентні переваги перед потенційними конкурентами [3, с. 76]. Як казав М. Портер, «технологічні зміни все більш розглядаються як мають самостійну цінність, і будь-яке технологічне нововведення, яке застосовує фірма, розглядається як позитивний фактор». На жаль, багато підприємств тільки змінюють технологічне обладнання, а не удосконалюють виготовлену продукцію. Впроваджуючи інновації з використанням наукових досліджень, підприємства розширюють асортимент продукції, тим самим знаходять нові ринки збуту, забезпечують відповідність сучасним стандартам. Оскільки інноваційний процес спирається на конкретне ринкове середовище, держава має забезпечити фінансову підтримку підприємств, які вирішили займатися інноваційною діяльністю [4, с. 100].

Звертаючи увагу на статистичні дані інноваційної діяльності в Україні, можемо зазначити їх негативну тенденцію [5]. Так, у 2019 році 782 українських підприємства здійснювали інноваційну діяльність. З них саме впроваджували інновації – продукцію та/або технологічні процеси – 13,8 %. Для порівняння: у 2012 році інноваційною діяльністю займалося вдвічі більше підприємств – 1758, однак впроваджували інновації 13,6 %.

Найбільше інноваційно-активних підприємств займалися виробництвом харчових продуктів (16,8 %), а також машин та устаткування (10,2 %). Загалом підприємства витратили на інновації 14220,90 млн грн, з яких найбільше – на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (10185,11 млн грн). Фінансування інновацій відбувалося здебільшого власним коштом підприємств – майже 88 %.

Можемо зазначити, що спад інновації пов'язаний з недостатнім наданням державою коштів на фінансування інноваційної діяльності, тобто в загальному вигляді спостерігається нерозвинута економіка країни, а також зменшення кількості підприємств, які впроваджують інновації для збільшення конкурентних переваг. Пояснити це можна тим, що більшість підприємств підвищують свою конкурентоспроможність іншими методами, аніж інноваціями [6,с. 22].

Крім того, інноваційну діяльність здійснюють люди і організації, які є не просто учасниками інноваційної діяльності, а її суб'єктами, тобто джерелом активності, спрямованої на інновації. Існує декілька проблем, у зв'язку з чим деякі підприємства не впроваджують інноваційну діяльність:

– недостатність фінансових ресурсів;

– недосконалість нормативно-правової системи регулювання інноваційної діяльності на Україні;

– недосконалість чинної системи пріоритетів розвитку науково-технічної сфери.

Ставлячи у приклад досвід зарубіжних країн, сформувались доволі повні та комплексні системи стимулювання різних етапів інноваційного процесу. Основні форми підтримки та стимулювання інноваційної діяльності, що використовуються в розвинених країнах, такі:

– пряме фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (у формі субсидій на розробку та просування нових технологій, товарів та послуг, яке за обсягом складає до 50 % сукупних витрат підприємств – США, Франція);

– пільгове кредитування інноваційної діяльності (передбачає повну або часткову компенсацію відсотків сплачених за банківськими кредитами за рахунок коштів спеціальних фондів або державного бюджету – Німеччина);

– надання податкових пільг і канікул;

– митні пільги або повне звільнення від сплати митних податків при імпорті наукового або високотехнологічного обладнання [7].

Лідером світової конкурентоспроможності за багатьма рейтинговими системами є Сполучені Штати Америки. Для них характерним є підтримка розвитку ризикованих проєктів за допомогою стимулювання створення венчурних фірм і дослідних центрів дрібних і середніх інноваційних підприємств. В Європі одним з лідерів у науковому та інноваційному розвитку є Велика Британія, уряд якої вважає сприяння розвитку науки й інновацій своєю стратегічною метою [8]. Україні слід звернути увагу на зарубіжний досвід, тим самим збільшивши кількість підприємств, які б впровадили інноваційну діяльність та тим самим підвищили свої конкурентні переваги.

Отже, роль інновацій в конкурентоспроможності промислових підприємств неможливо недооцінювати, бо, створивши в країні умови для розвитку інноваційної діяльності, зростає можливість підвищення економіки країни через активне впровадження інновацій як технологічних, так і з виведенням на ринок нової продукції, та, як наслідок, зросте конкурентоспроможність самого підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: 1. Корілько М. Д. інновації в діяльності суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. №5. С. 149–154. **2.** Боярська М. О. Управління інноваційними процесами на підприємствах: особливості реалізації. *Економіка підприємства та управління виробництвом.* 2011. № 4. С. 112–116. **3.** Колінко Н. О. Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 4. С. 98–105. **4.** Варфоломієва В. О. Підвищення якості й оптимізація управління інноваційною діяльністю. *Актуальні проблеми економіки.* 2008. № 7. С.100–106. **5.** Державна служба статистики України. URL: http//www.ukrstat.gov.ua/. **6.** Шнипко О. Інноваційне становище України: проблеми та перспективи. *Вісник Національного банку України.* 2008. № 2. С. 22–24. **7.** Бошота Н. В., Шишола Д. В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. *Молодий вчений.* 2016. № 9. С. 14–18. 8. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 3 Київ : Фенікс, 2013. 76 с.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 339.137.2:658.0

Ольховська А. І.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто значення інновацій як пріоритетів розвитку техніко-технологічної бази підприємства, проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств на Україні; запропоновано чинники підвищення ефективності здійснення підприємствами інноваційної діяльності.*

Ключові слова: *інновації, техніко-технологічна база підприємства, конкурентоспроможність, інноваційна діяльність.*

Annotation. *The article considers the importance of innovations as priorities for the development of technical and technological base of the enterprise, the problems of innovation of industrial enterprises in Ukraine and suggests factors to increase the efficiency of innovation activities.*

Keywords: *innovations, technical and technological base of the enterprise, competitiveness, innovative activity.*

© Ольховська А. І., 2021

Через поглиблення взаємозв'язків між країнами першочерговим завданням для підприємств стає технологічне оновлення виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається. На українських підприємствах рівень технологічного обладнання не відповідає найсучаснішим вимогам відповідно до світового рівня енергоефективності.

Останні десятиліття більшість виробничих засобів практично не оновлювалися, водночас у Європі новітні технології розробляються і застосовуються прискореними темпами. Відповідно до цього змагатися з імпортними продуктами на внутрішніх і зовнішніх ринках досить важко. Це пояснюється рядом причин, такими як: застаріле обладнання, невисока інноваційна активність, брак інвестицій, знос технічного парку обладнання [1, с. 88]. Відповідно до цього країна потребує техніко-технологічного оновлення не тільки основних засобів підприємств, а й технологій, що використовуються.

Мета роботи – обґрунтувати доцільність оновлення техніко-технологічної бази підприємств для забезпечення конкурентоспроможності продукції шляхом запровадження інновацій на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Конкурентоспроможність національних продуктів багато в чому залежить від застосування найсучасніших технологій виробництва. Цьому сприяє інтенсифікація інновацій, яка передбачає застосування нових рішень у галузі техніки і технологій. Технологічні інновації спрямовані на створення і домінування нових типів продуктів, а також на технологічні зміни товарів.

У табл. 1 наведено динаміку впровадження окремих видів інновацій на промислових підприємствах України у 2015–2019 рр., яка характеризується взаємозв'язком між виробництвом і доступністю новітніх технологій [2].

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах України за 2015–2019 рр.

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	у т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво нових видів продукції	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової
2015	15,2	1217	458	3136	966	1,4
2016	16,6	3489	748	4139	1305	4
2017	14,3	1831	611	2387	751	0,7
2018	15,6	2002	926	3843	920	0,8
2019	13,8	2318	857	2148	760	1,3

У 2019 р. 782 підприємства здійснювали інноваційну діяльність у промисловості [3]. При цьому частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у загальній кількості промислових підприємств становила 13,8 % (табл. 1).

У 2019 році кількість нової техніки, яку ввели у промисловість, становила 760 одиниць, це на 160 одиниць менше порівняно з 2018 роком, а кількість впроваджених маловідходних і ресурсозберігаючих технологій – 857 одиниць у 2019 році і 926 одиниць у 2018 році.

Внаслідок цього конкурентоспроможність продукції на ринку не підвищується. Це підтверджується, насамперед, зниженням частки інноваційної продукції із її загального обсягу у промисловості на 0,1 % за період 2015–2019 рр.

Інноваційна діяльність на підприємствах потребує нового підходу. Впровадження таких заходів, як: автоматизація процесів виробництва, застосування ресурсозберігаючих технологій, удосконалення технологічних процесів, дасть змогу поліпшити якість продукції, збільшити рентабельність виробництва, а отже, сприятиме розвитку вітчизняних підприємств [4].

Також інвестування власних фінансових ресурсів у інноваційну діяльність забезпечує підприємству економічну самостійність в результаті підвищення фінансової стійкості та незалежності від кредиторів. Надалі представлено тенденції фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності українських підприємств є власні кошти (табл. 2).

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Рік	Витрати на інновації, млн грн	У тому числі за рахунок			
		власних коштів підприємств	коштів державного бюджету	коштів інвесторів-нерезидентів	коштів інших джерел
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0
2019	14220,9	12474,9	556,5	42,5	1147,0

Проаналізувавши дані, наведені в табл. 2, спостерігаємо зміну в структурі фінансування. В період з 2010 по 2019 роки помітний спад власних коштів як джерела з найменшою кількістю у 2014 році. Спостерігається стрімкий спад іноземного фінансування з 2013 року. Іноземні інвестиції знизилися у 2019 році на 60,28 % порівняно з 2018 роком.

Позитивним показником є зростання обсягу фінансування інноваційної діяльності у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 2040,8 млн грн. Основним джерелом фінансування інновацій у 2019 р. залишаються власні кошти підприємств – 12474,9 млн грн, тобто 87,7 % загального обсягу фінансування інновації.

Отже, варто зазначити, що стан інноваційної діяльності в Україні важко назвати задовільним. Проблема фінансування інноваційних процесів, перш за все, полягає у ризикованості вкладення значних інвестиційних ресурсів з довготривалою перспективною окупності. Саме інновації сприяють динамічному розвитку і забезпечують конкурентоспроможність на всіх ієрархічних рівнях економіки. [5; 6]. Тому в сучасних умовах господарювання оновлення технічної та технологічної бази промислового виробництва відіграє велике значення в забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Їх реалізація може забезпечити розробку, нову модифікацію продукції, високий рівень якості та цінові переваги продукції, підвищення продуктивності праці за умови впровадження у свою діяльність інноваційної складової. Отже, для забезпечення ефективної інноваційної діяльності промислових підприємств необхідно:

- зниження економічних ризиків, які гальмують надходження інвестицій в Україну;
- забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами, які здатні оволодіти сучасними технологіями;
- розробка стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств.

Отже, автор дослідив основі проблеми та чинники, що стримують розвиток техніко-технологічної бази підприємств в Україні. Проаналізувавши результати здійснення інноваційної діяльності на промислових підприємствах, було визначено напрями, в яких вітчизняні підприємства мають наукові резерви та розробки, які відповідають міжнародним стандартам і забезпечуватимуть сильні позиції на світовому ринку. У подальших дослідженнях автор зосередить увагу на формуванні стратегії фінансування інноваційної діяльності підприємств України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: **1.** Божидарнік Т. В., Божидарнік Н. В. Інноваційна діяльність підприємств, як засіб підвищення конкурентоспроможності на ринку. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2011. № 3. Т. 2. С. 85–89. **2.** Наукова та науково-технічна діяльність 2019 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/. **3.** Інноваційна діяльність References: в Україні у 2019 р. URL: https://mon.gov.ua/. **4.** Колесніков А. П., Петрик С. І. Об'єктивні передумови та напрямки оновлення техніко-технологічної бази підприємств. *Сталий розвиток економіки.* 2011. № 1. С. 150–153. **5.** Городня Т. А., Наумова О. К. Цілі та пріоритети розвитку техніко-технологічної бази підприємства. *Науковий вісник*

НЛТУ України. 2010. № 20.15. С. 156–159. **6.** Ілляшенко С. М. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці : монографія / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. Суми : Університет. кн., 2005. 582 с.

GLOBALIZATION INDEX

UDC 339.9

A. Orlova

The 3-rd year student
of the Faculty of Information Technology KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The paper considers the process of globalization as the main trend in the development of the world economy. Also the Globalization Index of the countries of the world was studied, as well as the factors affecting this indicator. The final rating of states was analyzed, and conclusions about the correspondence between the level of economic development and the level of globalization of countries were made.*

Keywords: *globalization, globalization index, world economy, international trade, integration.*

Анотація. *У роботі розглянуто процес глобалізації як основної тенденції розвитку світової економіки. Вивчено дослідження з вимірювання показника Індексу глобалізації країн світу, а також фактори, що впливають на цей показник. Проаналізовано підсумковий рейтинг держав, зроблено висновки про відповідність рівня економічного розвитку і рівня глобалізації країн.*

Ключові слова: *глобалізація, індекс глобалізації, світова економіка, міжнародна торгівля, інтеграція.*

A characteristic feature of the development of the world economy is the consistent expansion of business activity of market economy entities outside the country of registration. This process, originally called the internationalization of economic activity, gradually took on a worldwide, global scale, was called "globalization".

According to history, the development of globalization processes was facilitated by the reduction of national barriers, the development of the international division of labor and the integration of the economies of different countries. First of all, its instruments are international trade in goods and services and the expansion of foreign direct investment.

At the current stage of globalization, technological innovations, combined with the proliferation of telecommunication networks and the reduction of transport costs, have allowed the active development of global production and international exchange. At the same time, it should be noted that the expansion of economic globalization also depends on political factors and is impossible without multilateral efforts to liberalize, deregulate trade exchange and international capital flows, as well as market-oriented institutional reforms [1].

The relevance of this topic is that today globalization in the world economy has acquired the status of the main trend. First of all, this is confirmed by the fact that this direction is present even in those countries where other trends in the current world economy are expressed weakly and hardly noticeable. In particular, backward and underdeveloped countries are almost not involved in such processes as post-industrialization, integration or transnationalization, but at

© A. Orlova, 2021

the same time they are included in the process of globalization of world markets.

The rapid development of globalization processes has led to their active research. Thus, on the basis of a multilateral research, an indicator was derived that characterizes the level of participation in globalization of a particular country in the world.

The index of the level of globalization of the countries of the world (Globalization Index) was developed in 2002 by a research group of the Swiss Economic Institute with the participation of specialists from the Swiss Federal Institute of Technology. The index is positioned as a combined indicator that allows you to assess the scale of integration of a country into the global space and compare different countries by its components [2].

The draft defines globalization as a process that removes national boundaries, integrates national economies, cultures, technologies and governance, and produces complex relationships and interconnections mediated through a variety of streams including people, capital, ideas, and so on. Therefore, the Index includes variables that measure the economic, social and political aspects of globalization.

For the study, 24 indicators were selected based on the assumption of their significance. These indicators are grouped into three main groups of global integration [3].

First, economic globalization – the volume of international trade, the level of international business activity, trade flows, international investment, tariff policy, restrictions and taxes on international trade, and so on.

Secondly, social globalization – the level of cultural integration, the percentage of foreign population, international tourism, international personal contacts, the volume of telephone and Internet traffic, mailings, cross-border money transfers, information flows, the development of information and communication infrastructure, and so on.

For example, migration, as one of the factors of social globalization, plays an important role. According to the UN, the number of migrants on the planet has reached 272 million. Most migrants this year were recorded in Europe. There are 82 million of them. In North America, there are 59 million of such inhabitants, in North Africa and Western Asia – 49 million.

And thirdly, political globalization is the membership of states in international organizations, participation in international missions, ratification of international multilateral treaties, the number of embassies and other foreign missions in the country, and so on [4].

None of these factors can have a decisive influence on the studied index, only their ratio will allow the most reliable calculation of the indicator of globalization processes.

The index of the level of globalization is calculated as the sum of these components with weight coefficients of 36 %, 39 % and 25 %, respectively. For all countries covered by this study, a rating is made according to the Globalization Index, which indicates their place among other studied countries.

The sources of information when constructing the Index are specialized databases of the World Bank, the International Monetary Fund, the United Nations, the International Telecommunication Union, and other international organizations, as well as information from the statistical institutes of the countries studied within the framework of the project.

The study was conducted in October 2019 and covered 197 countries. The results are shown in Table 1 [5].

Table 1

Globalization Index 2019

RATING	COUNTRY	INDEX
1	2	3
1	Switzerland	91.19
2	Netherlands	90.71
3	Belgium	90.59
4	Sweden	89.93
5	Great Britain	89.84
16	Canada	84.64
23	United States of America	82.41

End tbl. 1

1	2	3
45	Ukraine	74.83
51	Russia	72.45
193	Comoros	36.91
194	Palestine	36.26
195	Puerto Rico	34.40
196	Somalia	31.29
197	Eritrea	30.15

The leading positions in the ranking are occupied by European countries such as Switzerland, the Netherlands, Belgium, Sweden, and the United Kingdom. Membership in the European Union (excluding Switzerland), a loyal policy towards migrants, active international cooperation, a high level of international trade and many other factors brought these countries to the top five of the list.

The United States, which has been the leader in international trade for the last three years, is 23rd, behind even Canada (16th).

Ukraine took 45th position next to the UAE, Qatar, Jordan. The globalization index of Ukraine is 74.83.

The last five included the countries of Africa, Central America, and the Arabian Peninsula, which are considered the countries of the "third world", that means there are underdeveloped politically, economically and socially. Their index vary between 30 and 37.

Thus, the results of calculating the globalization index differ little from the general economic rating of the countries of the world, with rare exceptions. Based on the research, it can be concluded that the center of world globalization at this stage of the development of international relations is the countries of Europe.

Conclusion. From the analysis of the research, it follows that the globalization index of the countries of the world is an important characteristic of the development of the country. It determines the position of the country in the world hierarchy based on the degree of the country's openness and participation in the global comprehensive interaction. So it is an important factor in the development of the world economy.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. V.

Literature: 1. Coulibaly S. K., Erbao C., Mekongcho T. M. Economic globalization, entrepreneurship, and development. *Technological Forecasting and Social Change.* 2018. Vol. 127. P. 271–280. **2.** Savina G., Haelg F., Potrafke N., Sturm J.-E. The KOF Globalisation Index. *Revisited, Review of International Organizations.* 2019. Vol. 14 (3). P. 543–574. **3.** Dreher A. Does Globalization Affect Growth? Evidence from a new Index of Globalization. *Applied Economics.* 2006. Vol. 38, Issue 10. P. 1091–1110. **4.** Potrafke N. The Evidence on Globalization. *The World Economy.* 2015. Vol. 38 (3). P. 509–552. **5.** ETH Zurich, KOF Swiss Economic Institute // KOF Globalisation Index. URL: https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html.

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ВІДМІННОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

УДК 657.1

Орлова А. О.

Студент 3 курсу
факультету інформаційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *На сучасному етапі розвитку процесів глобалізації основою міжнародних відносин є рух фінансових інвестицій. Інтеграція у міжнародні економічні процеси зумовлює необхідність підвищення інвестиційної привабливості як окремих підприємств, так і країни в цілому. Вихід на міжнародний економічний простір, залучення фінансових інвестицій вимагають чіткого правового забезпечення. Із цим постає необхідність адаптації законодавства країни до міжнародних стандартів.*

Ключові слова: *глобалізація світової економіки, міжнародне інвестування, фінансові інвестиції, інвестиційна політика, міжнародні стандарти, облік фінансових інвестицій.*

Annotation. *At the present stage of development of globalization processes, the basis of international relations is the movement of capital investment. Integration into international economic processes necessitates increasing the investment attractiveness of both individual enterprises and the country as a whole. Access to the international economic space, attracting financial investment require clear legal support. This raises the question of adapting the country's legislation to international standards.*

Keywords: *globalization of the world economy, international investment, financial investments, investment policy, international standards, accounting for financial investments.*

Актуальність теми дослідження. Фінансові інвестиції сьогодні торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання країни, що зумовлює необхідність забезпечення ефективного управління інвестиційними процесами. Основою такого управління на рівні підприємства є своєчасна і достовірна інформація про фінансові інвестиції, яка формується в системі бухгалтерського обліку. Тому виявлення відповідностей та розбіжностей Національних стандартів бухгалтерського обліку з Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі НСБО та МСФЗ) є актуальною темою для дослідження.

Постановка проблеми. Облік фінансових інструментів та інвестицій – найбільш складна ділянка сучасного міжнародного бухгалтерського обліку.

Питання обліку фінансових інвестицій розглядалися в роботах зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких слід назвати таких як М. Бондар, Ф. Єфімова, Дж. Ж. Вейгант, Д.І. Кізо, Я. Крупка, Г. Уманців.

Згідно з визначенням кандидата економічних наук Г. Уманців фінансові інвестиції – це вкладення коштів або інших активів в цінні папери суб'єктів господарської діяльності. Інвестування вільних коштів у цінні папери передбачає різні цілі. Основні з них – отримання в перспективі прибутку від інвестицій; перетворення вільних заощаджень на високоліквідні цінні папери, встановлення офіційних відносин чи контролю над підприємством-емітентом [1].

На рівні національного законодавства методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та розкриття її у фінансовій звітності визначає НП(С)БО № 12 «Фінансові інвестиції» [2]. У зазначеному положенні не дано визначення фінансових інвестицій, але його можна знайти в НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», згідно з яким фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших переваг для інвестора [3].

Крім зазначених вище, облік інвестиційної діяльності регламентується також такими документами: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», План рахунків бухгалтерського обліку. Придбання фінансових

© Орлова А. О., 2021

інвестицій регулюється НП(С)БО 16 «Витрати» і НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», а продаж – НП(С)БО 15 «Дохід».

Сучасна нормативно-правова база України містить велику кількість законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність. Однак деякі положення одних суперечать положенням інших. Так, зокрема, відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій, а відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – це діяльність з придбання і реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Очевидно, що ці два визначення суттєво відрізняються. З огляду на те, що існують навіть внутрішні протиріччя, питання про відповідність міжнародним стандартам стає ще більш гострим [4].

На глобальному рівні на сьогодні в міжнародній практиці існують такі стандарти обліку фінансових інвестицій: МСФЗ (IAS) 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», певною мірою МСФЗ (IAS) 31 «Частки у спільних підприємствах», МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти: подання», МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства» і МСФЗ (IAS) 31 «Участь в спільних підприємствах» [5].

Наявність невідповідностей обліку фінансових інвестицій за міжнародними і національними стандартами більшою мірою обумовлено тим, що існують концептуальні відмінності положень. Вони полягають в тому, що НП(С)БО спрямовані на регламентацію бухгалтерського обліку, в той час як міжнародні стандарти регулюють складання та подання фінансової звітності [6].

Таким чином, двом основним документам національного законодавства відповідають не тільки Міжнародні стандарти фінансової звітності, а й Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1

Концептуальні відмінності національних і міжнародних стандартів

Національні стандарти	Міжнародні стандарти
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»	МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства» МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»

Основні відмінності змісту національних і міжнародного стандартів наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Порівняння основних положень національних і міжнародних стандартів

Показники	НП(С)БО	МСФЗ
1	2	3
Визначення	Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо)	Немає чіткого визначення фінансових інвестицій
Оцінка первісної вартості	Фінансові інвестиції при їх надходженні оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за собівартістю придбання	При первісному визнанні фінансового активу або зобов'язання підприємство оцінює їх за справедливою вартістю
Класифікація	Виходячи з терміну володіння фінансові інвестиції поділяються на: короткострокові і довгострокові. За формою власності (державні, приватні, іноземні, спільні) і за характером участі в інвестуванні (прямі, портфельні)	Основна класифікація фінансових інструментів в МСФЗ за принципом формування інвестиційного портфеля
Методи оцінки фінансових інвестицій	Згідно з НП(С)БО 12 існують три методи обліку інвестицій на підприємстві: метод ефективної ставки відсотка; метод обліку інвестицій за справедливою вартістю (якщо справедливу вартість визначити неможливо, то за собівартістю з урахуванням зменшення їх корисності); метод участі в капіталі (метод пайової участі).	У міжнародній практиці оцінка залежить від виду цінного паперу і від статусу професіоналізму інвестора. Також враховується фактор ступеня впливу інвестора на підприємство, акції якого придбано.

Закінчення табл. 2

1	2	3
	Вибір методу залежить від двох чинників: мети придбання цінних паперів і умови, в яких функціонує інвестування	Для професійних інвесторів – методи оцінки ринкової вартості; для інституціональних інвесторів – методи оцінки за нижчою ціною. Фінансові інвестиції в боргові цінні папери оцінюються за методом амортизації різниці між ціною купівлі та номінальною вартістю боргових цінних паперів

Чинне українське законодавство у сфері обліку фінансових інвестицій ґрунтується на МСФЗ, проте не повністю йому відповідає. У національних стандартах багато прогалин, змін і доповнень, яких немає у МСФЗ [6].

Висновки. В результаті проведеного дослідження виявлено, що між національними стандартами ведення бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності існують певні відмінності, що призводить до істотних розходжень фінансової звітності. В умовах інтеграції України в міжнародну економіку доцільним рішенням буде поступова адаптація НП(С)БО до МСФЗ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Безкоровайна К. В.

Література: 1. Уманців Г. В., Лисенко О. А. Класифікація фінансових інвестицій. *Практична бухгалтерія.* 2017. № 23. **2.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.04.2000 № 91. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00. **3.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99. **4.** Чуканова Е. Ю. Проблеми обліку, аналізу та аудиту на підприємствах різних форм власності / Міжвузівська науково-практична конференції молодих вчених, аспірантів та студентів. Донецьк : ДонНТУ, 2016. С. 75–82. **5.** Бреславцева Н. А., Каращенко В. В., Проскуріна В. А., Марьянова С. А. Облік фінансових інструментів та інвестицій відповідно до МСФЗ та ПБО: методологічні проблеми та відмінності. *Проблеми обліку.* 2018. № 5. **6.** Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр. наук.-практ. конф. (29–30 берез. 2018 р.). Дніпро : НМетАУ, 2018. 747 с.

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 338.2

Осінцева К. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету інформаційних технологій ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто капіталізацію економіки України в період з 2007 року дотепер. Визначено проблеми, напрями і перспективи вдосконалення регулювання процесів капіталізації на території сучасної держави. Запропоновано шляхи та способи підвищення рівня капіталізації України.*

© Осінцева К. В., 2021

Ключові слова: *капіталізація, економіка, економічна криза, державний бюджет.*

Annotation. *The capitalization of the Ukrainian economy in the period from 2007 up to the present time is considered. The problems, directions and prospects of improvement of regulation of capitalization processes are determinedin country. The ways of raising the level of capitalization of Ukraine are proposed.*

Keywords: *capitalization, economy, economic crisis, state budget.*

Однією з найважливіших умов впевненого розвитку економіки є дотримання вимог об'єктивних економічних законів і правильне трактування категорій і понять.

В ряду недооцінених економічних категорій виявилася свого часу і капіталізація, якій радянська політекономія через політичні суперечки навіть при навчанні у закладах вищої освіти, не кажучи вже про практику, належну увагу не приділяла.

Не випадково в наш час для деяких економістів це поняття представляється новим, підтверджуючи відому мудрість, що нове – це добре забуте старе.

Капіталізація як процес накопичення капіталу шляхом перетворення в нього додаткової вартості аналізувався ще К. Марксом [1]. З переходом економіки України на ринкові рейки інтерес до цього процесу зріс.

Рішенням РНБО «Про заходи щодо попередження непродуктивного відтоку капіталів за межі України» (указ Президента України № 216 від 17.03.2007 р.) Кабінету Міністрів було доручено, зокрема, розробити та підготувати пропозиції щодо вдосконалення процедур оцінки капіталізації вітчизняних підприємств на основі ринкових механізмів, проте навіть і сьогодні відсутнє усталене загальноприйняте визначення цього поняття, що свідчить про його широке смислове наповнення та багатогранність [2].

На думку багатьох учених, часто зустрічаються в економічній літературі трактування поняття «капіталізація», а саме: перетворення додаткової вартості під впливом певних факторів на капітал, тобто використання її на розширення виробництва; процес утворення фіктивного капіталу у вигляді цінних паперів, що приносять дохід їх власникам; обчислення цінності майна (головним чином, акцій, облігацій та інших цінних паперів) за принесеним їм доходом; у банківській сфері – зарахування процентних доходів до основного внеску з подальшими нарахуваннями відсотків на збільшену суму вкладу (капіталізація відсотків) або збільшення вкладу за рахунок зарахування доходів від нарахованих відсотків (капіталізація вкладу) [3].

В економічній теорії і практиці зустрічаються й інші визначення, тією чи іншою мірою уточнюючи різні грані поняття «капіталізація», але при всьому різноманітті всі вони в своїй основі відображають сутність капіталу як самостійно зростаючої вартості, а самій капіталізації – як процесу накопичення власного капіталу, що відображає кінцеву мету і ефективність діяльності суб'єкта господарювання [4]. Обсяги і вартість виробленого продукту, прибуток та інші показники при такому погляді виступають як проміжні, а власне процес капіталізації стає фундаментальною ознакою економічного зростання і стійкості, в тому числі і антикризової, будь-якого виробничого підприємства, що, на превеликий жаль, поки що не знаходить місця в нашій повсякденній практиці.

Загальновизнано, що заставна вартість підприємства в «звичайних» (безкризових) умовах пропорційна його капіталізації, від якої залежить привабливість підприємства для кредиторів і інвесторів і віддача від емісії його цінних паперів.

Якщо зовсім недавно підсумком і головною оцінкою результатів діяльності підприємства в умовах ринку визнавався прибуток, то тепер у сучасних західних підручниках кінцевою метою називають вже зростання ринкової ціни підприємства.

Деякі економісти, наприклад К. Маркс та Ф. Енгельс, небезпідставно вказують на вплив і суб'єктивних факторів, називаючи серед них заниження ринкової вартості підприємств з метою придбати їх дешевше [1].

Серед комплексу заходів щодо реалізації програми передбачалося, зокрема, розробити та впровадити в практику управління акціонерних товариств, що мають стратегічне значення, нові механізми економічного стимулювання посадових осіб, що передбачають оцінку ефективності управління акціонерним капіталом на основі показників капіталізації (ринкової вартості) підприємства і капіталізованого корпоративного доходу.

Такий захід є, на нашу думку, особливо актуальним для підприємств державної форми власності та для тих, де така власність переважна. Адже в Україні на всіх рівнях управління від підприємств до галузей і країни в цілому – практично ніхто в збільшенні вартості особисто не зацікавлений і ніякої відповідальності за це не несе. Фонд держмайна з появою таких механізмів отримав би дієвий інструмент впливу на ефективність управління об'єктами держвласності.

Одночасно зі створенням ефективних і надійних ринків капіталу реалізація програми дозволила б розширити спектр можливостей для інвестування заощаджень населення, створити необхідні обліково-розрахункові інфраструктури, збільшити розміри організованого ринку, зокрема публічного ринку акцій. Передбачалося, що співвідношення капіталізації ринку акцій до ВВП у 2020 р. досягне не менше 60–70 %. Оптимізація ринків капіталу повинна була тісно пов'язати темпи зростання капіталізації і ВВП. За прогнозами, співвідношення обсягу торгів акціями на організованому ринку до капіталізації мало підвищитися до 30–40 % і вивести ринок капіталу на рівень провідних країн світу, істотно піднявши довіру інвесторів [5].

Визнаючи особливу значущість проблеми капіталізації банків у зв'язку з їх специфічною роллю, перш за все в організації забезпечення грошового обігу, чому в 2016–2019 рр. приділялася підвищена увага, не слід робити поділ між її рішенням та іншими проблемами, і тим більше не можна допускати при цьому рішення, які завдають шкоди реальному сектору економіки та населенню. Це важливо в період кризи, очікування відновлення порушених пропорцій, викликаних падінням виробництва, розбалансуванням фінансово-кредитних і валютно-фінансових сфер.

На практиці сказане вище не дотримувалося. Участь держави в капіталізації банків неодноразово змінювалася і, незважаючи на створення очолюваної першим віце-прем'єр-міністром експертно-аналітичної ради з цих питань, не сприяв вирішенню проблеми з користю для реальної економіки.

Це завдання, її внутрішній зміст, що охоплює всі сторони життя і діяльності будь-якої економічної системи, ще належить відчути і усвідомити широким колам громадськості, представникам науки, виконавчих і законодавчих органів влади на всіх її рівнях.

Далеко не будь-яке витрачання коштів означає зростання капіталізації, оскільки капітал – це сукупність тих товарів, майна, активів, включаючи інтелектуальну власність, які використовуються для отримання прибутку або здатні приносити його в майбутньому. Чи не підвищують капіталізацію витрати на корпоративні та ювілейні заходи, інші подібні витрати, націлені не так на збільшення вартості, а на безцільне «проїдання» (в тому числі і на бонуси керівників банків, не пов'язане з результатами праці підвищення зарплат і матеріальна допомога далеко не бідним чиновникам тощо).

Оскільки капіталізація, за визначенням, це результат цілеспрямованого перетворення на капітал власного прибутку суб'єкта господарювання, лише у виняткових випадках, і тільки відповідно до спеціальних державних програм на це можуть використовуватися бюджетні кошти (переважно на створення інтелектуальної власності, впровадження нових виробництв, технологій, технічних засобів тощо). З огляду на зазначене, в подальшому для об'єктивної оцінки ступеня участі конкретного підприємства як суб'єкта господарської діяльності та держави в підвищенні рівня капіталізації в офіційній звітності, ймовірно, буде потрібно виділяти: частину, отриману за рахунок власних коштів підприємства; частину, отриману за рахунок бюджетних коштів [2].

Незважаючи на впровадження міжнародної системи бухгалтерського обліку, досі не знаходить широкого відображення в обліку вартість інтелектуальної власності, запаси корисних копалин і їх використання, гудвіл, торгові марки, соціальна захищеність, екологічні рішення та інші, що необхідно для більш повної оцінки капіталізації. Методи оцінки частини з названих показників застаріли, а деякі просто відсутні. Останнє стосується, зокрема, оцінки рівня кваліфікації трудових ресурсів. Проблема підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів вже вийшла в число першочергових і, безумовно, повинна враховуватися при визначенні ринкової вартості підприємства [4].

Не менш важливим є правильний і повний облік позитивних і негативних аспектів екологічної складової. Він повинен відображати не тільки збереження і відтворення навколишнього середовища безпосередньо в процесі виробництва, але і повноту використання природних ресурсів, витрати на ліквідацію довгострокових наслідків (забруднення водойм, повітряного басейну, накопичення шкідливих відходів та інші).

Використання для оцінки вартості майна, майнових і немайнових прав, земельних ділянок і бізнесу підприємств методів, офіційно рекомендованих для практичного застосування, іноді призводить до істотних відмінностей підсумкових результатів через недостатність строгості підходів, що допускають суб'єктивізм. Так,

у 2014 році до усіх подій, що сталися в регіоні, при оцінці вартості цілісного майнового комплексу шахти ім. А. Ф. Засядька спеціалізована експертна фірма скористалася двома різними методами. В результаті були отримані два значення, що відрізняються на 325 млн грн, або на 35 %. Остаточний вибір результату був зроблений на основі суб'єктивної переваги оцінювачів [6].

Щоб уникнути подібного, потрібно продовжити вдосконалення не тільки власне методів розрахунку ринкової вартості підприємств та принципів їх вибору, а й уточнювати правила визначення вихідних даних, щоб приводити до спільного знаменника результати переоцінок вартості основних фондів, стрибків цін, матеріальних цінностей, зміну курсів валют. Об'єктивна оцінка рівня капіталізації необхідна не тільки при приватизації, але і при створенні корпорацій зі змішаним (державним і приватним) капіталом, за яким велике майбутнє.

Капіталізація передбачає глибокий і всебічний аналіз рівня та динаміки стану підприємств, в тому числі шляхом зіставлення з базовими показниками по групі однорідних підприємств, по галузі або по країні в цілому.

Методичні основи обліку й аналізу капіталізації як процесу зростання вартості повинні враховувати особливості окремих галузей і зовнішніх обставин.

Таким чином, у статті було розглянуто аналіз капіталізації як узагальнюючий показник. Визначено, що показник слід вести під егідою НАНУ з залученням зацікавлених суб'єктів науки і практики на основі державної програми, яка враховує вітчизняні напрацювання і зарубіжний досвід. Необхідно вдосконалення методів і правил обліку й оцінки економічних показників, що будуть під постійним веденням міжнародних організацій. Наприклад, Міжнародного комітету при стандартизації фінансової звітності. Програма повинна передбачати вирішення всього комплексу взаємопов'язаних проблем, подібно до того, як це мало місце в Державній цільовій економічній програмі модернізації ринків капіталу в 2020–2022 рр., але бажано в максимально стислі терміни і з обов'язковим зазначенням відповідальних органів і виконавців.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Маркс К. Процесс производства капитала // Капитал. 1974. С. 123–131. **2.** Указ Президента України від 17.03.2017 № 216 // Верховна Рада України. URL: http://rada.gov.ua. **3.** Пронько Л. М. Сутність капіталізації, її види та напрями здійснення. *Збірник наукових праць ВНАУ.* 2011. № 2 (53). С. 84–88. **4.** Капіталізація: глосарій банківських термінів. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123360. **5.** Статистична інформація щодо діяльності промислових підприємств, розміру ВВП в Україні // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **6.** Потетюєва М. В., Потетюєв С. Ю. Капіталізація як показник ефективного функціонування суб'єкта господарської діяльності в ринковому середовищі. *Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління».* 2014. Вип. 28. С. 227–237.

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ КІБЕРЗАГРОЗ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

УДК 336.711.65

Первій Д. П.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розкрито значення кіберзагроз для банківської системи України на сучасному етапі розвитку технологій. Розглянуто можливі типи загроз, причини скоєння кібератак і заходи, яких вживають банки для їх нейтралізації. Проаналізовано напрями покращення інформаційної безпеки банківських систем України.*

Ключові слова: *кібератака, кіберзагроза, банківська система, інформаційна безпека, розвиток технологій.*

Annotation. *The article reveals the importance of cyber threats for the banking system of Ukraine at the present stage of technology development. Possible types of threats, causes of cyberattacks and measures taken by banks to neutralize them are considered. The directions of improving the information security of the banking systems of Ukraine are analyzed.*

Keywords: *cyberattack, cyberthreat, banking system, information security, technology development.*

Банки відіграють надважливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки, адже саме вони є фінансовими посередниками, що забезпечують постачання ліквідних коштів на фінансовий ринок і кредитування реального сектора економіки. Банки належать до об'єктів критичної інфраструктури, що є стратегічно важливими для функціонування економіки та безпеки держави [1].

Однією з нових загроз втрати стійкості банків в умовах переходу до нового технологічного укладу та пов'язаного з цим застосування інноваційних технологій є такі як: штучний інтелект, «хмарні» та «туманні» обчислення та ін. Відомо, що за умови винайдення нових способів для вдосконалення життя обов'язково з'явитися винахід-антипод. Завдяки впровадженню інновацій наближається все більша діджиталізація різних сфер. Проте через неналежний рівень захисту можуть виникнути труднощі, пов'язані з кіберзагрозами, зокрема в банківських установах.

Розгляд цієї проблеми в контексті безпеки банківських систем є дуже актуальним питанням, яке досліджується багатьма науковцями, серед яких можна зазначити праці Адаменко С., Барановського О., Гребенюк Н., Вовчак О., Самури Ю., Сидоренка В. та ін. [2–5]. Ними обґрунтовано необхідність забезпечення кіберстійкості у фінансовому секторі, систематизовано типи загроз та різноманітні прояви їх негативного впливу на діяльність фінансових посередників.

Мета дослідження полягає у визначенні впливу кіберзагроз на функціонування інформаційної діяльності банківських установ в Україні.

Для дослідження впливу кіберзагроз на функціонування інформаційної діяльності банківських установ потребують визначення такі поняття, як «веб-ін'єкція», «кіберзагроза» та «кіберзахист».

Веб-ін'єкція – це код шкідливого вмісту. Ця робота здійснюється шляхом перехоплення та зміни трафіку між веб-сервером і браузером користувача [6]. Проаналізувавши значення цього терміна, нами виявлено суттєвий вплив веб-ін'єкцій на інформаційну безпеку банківських установ, що призводить до загроз.

Кіберзагроза – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у кіберпросторі, справляють негативний вплив на стан кібербезпеки держави, кібербезпеку та кіберзахист її об'єктів [6]. Ми вважаємо цей тип загроз достатньо важливим та таким, що потребує більш глибших досліджень з метою виявлення шляхів захисту конфіденційної інформації від кібератак.

© Первій Д. П, 2021

Кіберзахист – це сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем [6].

Аналізуючи загрози для функціонування інформаційної діяльності банківських систем, ми з'ясували основні причини, завдяки яким здійснюються кібератаки. Проаналізувавши інформацію за попередніми кіберзлочинами в банківських установах, виявлено три основні фактори:

1. Отримання конфіденційної інформації.
2. Знищення банківської установи.
3. Вилучення фінансових документів для подальшого продажу.

На нашу думку, три вищенаведені фактори мають тісний зв'язок один із одним. Для того щоб отримати документи для продажу, треба отримати конфіденційну інформацію, що може привести до знищення банківської установи.

Враховуючи зазначені фактори, можна поділити всі кібератаки на чотири типи за формами впливу:

1. Злам – це несанкціоноване і зловмисне проникнення в систему задля отримання доступу до конфіденційної інформації.

2. Зараження шкідливим програмним забезпеченням – це один із типів програмного забезпечення, яке перешкоджає роботі комп'ютера, збирає конфіденційну інформацію або отримує доступ до приватних комп'ютерних систем.

3. Загроза від ділової електронної пошти – це поява листів від «державних установ», які містять у собі вкладення зі шкідливим програмним забезпеченням.

4. Кібервимагання – вилучення кіберзлочинцями конфіденційних файлів, подальше шифрування, після якого вони залишають цифрові повідомлення на екранах пристроїв з конкретними вимогами і наслідками несплати викупу.

Аналізуючи інформацію щодо найвідоміших кібератак, потрібно розглянути таке шкідливе програмне забезпечення, як Zloader, також відоме як Terdot і Zbot. Це банківська троянська програма, яка використовує веб-ін'єкції та клієнтів для збереження банківських даних. Популярність Zloader зростала на початку 2020 року через COVID-19. Раніше Zloader використовували в Канаді, починаючи з 2020 року він розширив географію операцій. Нові атаки спрямовані на фінансові установи у всьому світі.

Наразі ще не було проведено кібератак на території України з використанням Zloader, проте це не єдина загроза, яка може привести до пошкодження або колапсу банківської системи. Як приклад можна навести події 2018 року, коли протягом 13 діб шкідливий мобільний додаток «Універсальний мобільний банкінг» знаходився в Google Play. У результаті цього шахрайства було заражено не менш ніж 6000 смартфонів, скопійовано дані з понад 1200 банківських карт, вкрадено близько 5500 паролів від систем «мобільного банкінгу». Кількість завантажень додатка становила від 5 000 до 10 000. Цей додаток вразив одразу 5 банків: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «ОТП Банк», АТ «Альфа-Банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Враховуючи наведені негативні приклади, треба зазначити, що кіберзахист має великий вплив на банківську систему України у зв'язку з розвитком і впровадженням нових інформаційних технологій у різні сфери нашого життя. У відповідь на хакерські атаки НБУ прийняв постанову № 95 від 28.09.2017 року, яка містить в собі 150 вимог про впровадження в банках інформаційної безпеки [7].

Починаючи з 2017 року пройшло близько 20 кібератак на банківську систему України. Кожна з цих загроз, а також можливість майбутніх атак змушують НБУ та Верховну Раду вводити нові положення про необхідний рівень захисту майже кожного року.

Наразі саме НБУ посилює контроль за виконанням банками заходів із забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки, що сприятиме удосконаленню організації діяльності банків в умовах сучасних кіберзагроз. Для цього регулятор запроваджує новий вид контролю за банками у формах виїзних перевірок і безвиїзного нагляду, що здійснюватимуть фахівці Національного банку у сфері кіберзахисту та інформаційної безпеки [7].

Порядок організації та здійснення Національним банком таких заходів містить постанова Правління Національного банку України № 4 від 16 січня 2021 року «Про затвердження Положення про здійснення контролю

за дотриманням банками вимог законодавства з питань інформаційної безпеки, кіберзахисту та електронних довірчих послуг» [7].

Ще одним важливим фактором є те, що Національний банк імплементує Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [7]. За цією постановою Україна повинна наблизити національне законодавство до права ЄС, впровадити міжнародні стандарти, розвивати співробітництво з органами регулювання.

Отже, кіберзагрози можуть привести до колапсу банківської системи та всієї економіки України в цілому. Після ряду кібератак було виявлено, що інформаційна діяльність банківських установ може протистояти загрозам такого рівня, проте не на найвищому рівні. Загалом треба зазначити важливість постійного вивчення кіберзагроз і поліпшення якості захисту банківських систем.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку рішень для підвищення рівня захисту інформації в банківських установах в умовах постійного вдосконалення цих технологій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: **1.** Про затвердження «Порядку формування переліку інформаційно-телекомунікаційних систем об'єктів критичної інфраструктури держави» : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 563. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2016-%D0%BF#Text. **2.** Адаменко С. І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама.* 2004. № 4. С. 48–52. **3.** Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник Національного банку України.* 2014. № 6. С. 20–27. **4.** Гребенюк Н. О. Фінансова безпека банків: система розпізнавання загроз та усунення ризиків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Економіка.* 2016. № 91. С. 53–64. **5.** Вовчак О. Д., Самура Ю. О., Сидоренко В. А., Вареник В. А. Банківська безпека : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 237 с. **6.** Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 24.10.2020 № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text. **7.** Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

УДК 336.711

Петько А. А.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено визначенню впливу економічної кризи на банківський сектор Європи та США. Виявлено основні тенденції розвитку банківського сектора. Визначено основні тенденції розвитку банківського сектора в посткризовий період.*

Ключові слова: *банківський сектор, фінансові результати, прибутковість, стабілізація, інновації, діджиталізація.*

© Петько А. А., 2021

Annotation. *The article is dedicated to the impact of the economic crisis on the banking sector of Europe and the United States. The main tendencies of development of the banking sector have been revealed. The main tendencies of the development of the banking sector in the post-crisis period have been identified.*

Keywords: *banking sector, financial results, profitability, stability, innovation, digitalization.*

За останні роки банківський сектор, як в Україні, так і в усьому світі, зіткнувся з сильною кризою, яка торкнулася майже усіх сфер життя. В цих умовах не кожний банк зміг витримати і стабілізувати свою діяльність в межах прибутковості та зберігання показників рентабельності. У зв'язку з цим набуває актуальності питання визначення, яким чином банківський сектор може переформатувати свою діяльність і запровадити реформи для продовження ефективного функціонування.

Діяльність банківського сектора за часів кризи була досліджена багатьма науковцями. Вітчизняні вчені досліджували основні тенденції у своїх працях, зокрема: Вовчак О. Д., Геєць В. В., Коваленко В. В., Римар М. В. та ін. [1–4]. Також було досліджено досвід іноземних науковців, роботи яких було прсвячено банківській кризі 2020 р.: Вайман О., Ганнинг Г., Фарго У. та ін. [5–7]. Однак, аналізуючи ситуацію у банківському секторі за останній рік, можна стверджувати що вона зазнала деяких змін, тому потребує більш детальнішого вивчення.

Метою дослідження є визначення наслідків економічної кризи у банківському секторі у світі, а також виявлення основних заходів щодо відновлення показників рентабельності та стабілізації діяльності банківського сектора.

Пандемія Covid-19 спричинила глибоку світову економічну кризу. Проте за останні кілька місяців 2021 р. банки стали джерелом стійкості. Завдяки реформам, що відбулись після світової фінансової кризи 2007–2009 рр., набагато краще капіталізовані та ліквідніші банки не зазнали негайного стресу. Проте наслідки кризи поширюються на поєднання протягом останнього десятиліття стабільно низьких процентних ставок, регуляторних змін та конкуренції з боку тіньових банків і нових учасників цифрових технологій, які зробили виклик традиційній банківській бізнес-моделі до Covid-19.

Спалах Covid-19 та його несприятливі економічні наслідки у кінці десятиліття призводять до значних трансформацій у банківській галузі у всьому світі через три основні фактори.

Перший – це стійкий низький рівень процентних ставок з від'ємними номінальними ставками протягом останніх років. Поки низькі процентні ставки позитивно впливають на прибутковість банків у короткостроковій перспективі, банки можуть зазнати негативних наслідків через зменшення чистої процентної маржі, а також слабкі стандарти кредитування [4].

Другим фактором є посилення фінансового регулювання та нагляду, зокрема, жорсткіші вимоги до капіталу та ліквідності, макропруденційні інструменти та режими вирішення. Ці правила сприяли накопиченню більшої стійкості банківського сектора, що є позитивною тенденцією. Водночас жорсткіші правила додали кадрових перестановок у діяльності тіньових банків.

Третім фактором є поява та оцифровування FinTech. Це надало можливість більш ефективно керувати роботою компаній та банків, запровадити розробку нових продуктів, а також підвищити конкурентоспроможність продукції. Ці розробки сприяли виходу нових конкурентів у банківській діяльності. Це спонукає до змін традиційного бізнесу та банків, зокрема в обробці платежів [5].

Аналізуючи ситуацію в банківському секторі Європи, можна зазначити, що до кінця 2019 р., за оцінками аналітиків, тільки половина з 50 найбільших банків світу досягне двозначних показників рентабельності капіталу (ROE) в 2020 р. За оцінкою S&P Global, у 2021 р. цей показник скоротиться до менш ніж третини [6].

Посилення конкуренції з боку нових інноваційних конкурентів також знижує прибуток банків. FinTech-компанії приваблюють не тільки клієнтів, але і інвесторів. FinTech-компанії виграють від відсутності застарілих систем, що дозволяє їм інвестувати в новітні технології і клієнтський досвід, а не підтримувати роботу існуючих систем [7].

У результаті цих процесів банки мають покращувати якість обслуговування клієнтів, щоб підтримувати доходи, водночас радикально скорочуючи витрати. Це стимулює важливі ініціативи з цифрової трансформації.

Багато крупних банків запровадять у наступні роки інвестиції в технологіях, хоча короткострокова віддача від них доволі невелика. Однак з часом, на думку автора, банкам вдасться максимізувати віддачу від цих інвестицій.

У Європі вищий коефіцієнт достатності капіталу і значне скорочення непрацюючих кредитів (NPL) вказують на більш здоровий сектор. Однак європейська економіка залишається слабкою [2].

Якщо розглянути положення банків з точки зору прибутковості, особливо найслабших банків Європи, то це викликає дискусії з приводу консолідації. Європа перевантажена банками – на кожні 82 000 осіб у ЄС припадає один банк. Більшість із них також неефективні, оскільки численні програми трансформації витрат не змогли знизити коефіцієнт ефективності нижче 60 %. Середнє співвідношення витрат до доходів європейських банків становить 62,3 % (у 2021 році цей показник скоротився до 61,1 %). Середня рентабельність власного капіталу залишається значно нижче вартості власного капіталу – менше 7 % [3].

Отже, за результатами аналізу було виявлено, що банки зосередять свої програми трансформації на оптимізації бізнесу та поліпшенні обслуговування клієнтів. На цьому тлі банкам потрібна сильна інфраструктура контролю для управління змінами, а також для значних інвестицій у технології.

У наступні декілька років можна прогнозувати подальше утримання показників облікової ставки. Це може спричинити те, що деяка частина банківського сектора з низькою рентабельністю призупинить своє існування. Однак цілком ймовірно, що найбільш успішні банки у докризовий період утримають показники прибутковості за рахунок впровадження нових технологій та зосереджені на найбільш ефективних секторах.

Також спостерігатиметься тенденція у кризовий період – посилення ролі держави. На думку автора, для стабілізації економіки державі потрібно за часів кризи послабити регуляторну і наглядову функції. Це допоможе уникнути масових банкрутств банків і нормалізує економіку країни. Однак, через декілька років, коли останні прояви кризи будуть нівельовані, держава меншою мірою буде впливати на роботу банківського сектора, ніж зараз. Проте ця криза, як і криза 2007–2009 рр., значною мірою стимулюватиме перехід роботи банківського сектора до трансформації FinTech, що може призвести до значних змін у економіці.

Отже, банківський сектор України буде відчувати прояви кризи ще декілька років після її закінчення. Тому вітчизняним банкам потрібно запровадити якісні зміни у своїй діяльності. Зважаючи на європейський досвід, банківський сектор має розвиватись шляхом удосконалення нових технологій для збереження конкурентоспроможності й ефективності функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Вовчак О. Д. Банківська справа в Україні: стан, проблеми і перспективи розвитку. *Фінанси України.* 2017. № 10. С. 118–126 с. **2.** Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008–2009 років в Україні. *Економіка України.* 2015. № 4. С. 5–15. **3.** Коваленко В. В. Банківське регулювання і нагляд: методологія і практика : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : Атлант, 2016. 492 с. **4.** Римар М. В., Тушницький А. Р. Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку. *Проблеми економіки та управління*. 2018. № 684. С. 47–51. **5.** Gunning G., Pill H. International Overborrowing: A Decomposition of Credit and Currency Risks. *World Development, Elsevier.* 2008. Vol. 26 (7). P. 567–582. **6.** Fargo W., Dybvig P. Bank Runs, Deposit Insurance and liquidity. *Journal of Political Economy.* 2016. No. 91 (3). P. 251–269. **7.** Wyman A. Financial Crises and Balance of Payments Crises: A Simple Model of the Southern Cone Experience. *Journal of Development Economics.* 2016. Vol. 27 (Issue 1–2). P. 263–283.

A NEW SUCCESSFUL BRAND OF AN OLD COMPANY

UDC 338.488

Ye. Piddubna

The 2-nd year student
of the Finance Faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article considers the activity of a well-known successful French company Ladurée, a producer of the double-decker macaron or pastry. The SWOT analysis is described to demonstrate the way this brand has become popular and grown into a multinational, more competitive, cost-efficient company with more shareholder value, an example of the main economic concepts.*

Keywords: *shareholder value, outsourcing, acquisition, investments, competition.*

Анотація. *У статті розглянуто успішну діяльність відомої французької компанії Ladurée, виробника двошарового печива зі солодкою начинкою. SWOT-аналіз демонструє, як компанія стала популярною та виросла до багатонаціональної, більш конкурентоспроможної, економічно ефективної компанії, з більшою вартістю для акціонерів.*

Ключові слова: *акціонерна вартість, аутсорсинг, придбання, інвестиції, конкуренція.*

Formulation and justification of the problem. Under the present economic crisis conditions the companies' owners are increasingly turning to the financing of their production and business activities by means of different sources. The newly set up companies pay special attention to the ways of being successful. Nowadays more than 45508 companies are listed in stock exchanges around the world.

The number of formal unlisted companies are unknown because there is no single attempt to build a universal international registry [1]. Only the minority of them are successful. According to the U.S. Bureau of Labor Statistics (BLS) approximately 20 % of new businesses fail during the first two years of being open, 45 % during the first five years, and 65 % during the first 10 years. An even fewer number of these companies become popular and can grow into a multinational one. In order to understand what can lead to success, you need to consider the work of already existing companies which become cost-efficient with more shareholder value [4].

Analysis of recent research and publications. The research of the successful company in the economically developed countries of the world is carried out by a number of well-known scientists. Among those who highlight the problem it is worth mention R. Sandhusen, Shelly Gary, Michael Garbade, B. Aitken. They study differences in venture capital financing, information technology, start-ups, make a comparative empirical research of the investment process and study the merger and acquisition.

Previously unsolved parts of general problem. There are some principles which help to reignite business growth and restore entrepreneurial success. Each principle has its further place in general concept. These principles are based on the «best practices» the successful entrepreneurs use in their work. These principals had not been considered before.

The aim of the article. The aim of this article is to evaluate company's strong and weak points, opportunities and threats which make the company multinational, more competitive, efficient and successful. The work of Ladurée – a famous French luxury bakery and sweets maker company is considered as an example.

The main material study. Ladurée is a French luxury bakery and sweets maker house. It is one of the examples of a newly created business. This company was founded in Paris, in 1862, when Louis Ernest Ladurée, a man from France's southwest, created a bakery at 16 rue Royale, one of the capital's most important and elegant business districts. Ladurée bakery is one of the world's best-known premier sellers of the double-decker macaron or pastry. It produces sweet goods by combining the tradition of French cafes and bakeries. It sells 15,000 packages every day. In 1871, Louis Ernest Ladurée, turned the bakery into a pastry shop, or patisserie, about a dozen years later, Jeanne Souchard,

© Ye. Piddubna, 2021

Ladurée's wife, transformed the shop into a hybrid tea salon and patisserie – the first of its kind in Paris.The Pâtisserie of E. Ladurée company is a simplified joint-stock corporation. It has its head office in a small village Marcq-en-Barœul, France.

This French joint-stock company is an example of small and medium-sized businesses. It was one of the most common types of entities in France because of the flexibility offered in the bylaws [3]. It is a commercial company with the liability of its shareholders limited by the investments [2].

In 1993, an acquisition of the Holder Group and Ladurée company took place. The Holder family also owned the PAUL bakery chain in France The key principle behind merger and acquisition is that two companies together are more valuable than two separate companies. This rationale is particularly alluring to companies when times are tough. Strong companies will act to buy other companies to create a more competitive, cost-efficient company with more shareholder value.

Meanwhile, target companies will often agree to be purchased when they know they cannot survive alone. In the case of Ladurée company, an acquisition happened. A single new company began operating. The Ladurée backery turned from the rue Royale bakery into a chain. The Holder Group's acquisition affected the evolution of the patisserie. Only in 4 years' time (from 1993 till 1997) the number of employees has increased by more than 10 times. Turnover has also been increasing steadily since then [5].

So, Ladurée has opened its production in a lot of countries all over the world. The process itself is called outsourcing. Outsourcing is a strategic management model in which business processes are transferred to another company. The concept is to empower an external service provider to manage or operate one or more business functions. This service provider will be involved in performing the same processes. The function is provided continuously, in the same or different place, in the same or in a different country The International development of Ladurée started in the Harrods department store in London in 2005. In 2010 they opened a factory of European exportations in Switzerland. In 2014 they opened a sales outlet in Moscow. Ladurée has now 85 sales outlets in 48 countries, 1700 employees and a lot of customers [4].

Before opening production in new countries, the SWOT analysis had been done. It defined strong and weak points, opportunities and threats of the company. Strong point of the Ladurée company includes a well-known brand, cultural dimension, shop spirit, good reputation and high quality of production. The weakness is high prices and the use of too much sugar in the Ladurée company products. For example, pastry produced by the company contains 50 % of powdery sugar and 50 % of almond powder with sweet jam. Next comes the opportunities. They are the expansion of the production, a worldwide known brand and its competitive advantages, productivity has slowdown. And of course, there is a number of threats. Among them are foreign currency inflation, foreign legislation, operation costs, cultural differences, diversity of economic conditions and competition [1].

To have a successful business an entrepreneur or a board of directors should follow definite rules. One of them is to collect more information about the company. Namely it is important to analyze the market conditions and the companies' place in the market. The type of the Ladurée company is a private limited company. Targeted consumers are mostly women. It is quite clear that the cookies are all bright and colorful, the design of the packaging is luxurious and girlish. The brand has a number of competitors, who are by no means less successful and popular. The first one is Pierre Hermé with 31 shops all over France, the UK, and Japan. Next is La Maison du chocolat and Mariage Frère. It is necessary to mention that this type of market is constantly replenished by new businesses, as it is one the most popular sector for start-ups [2].

Ladurée is considered to be a fairly expensive place. Core bussiness includes many services available for everyone who has money. The cheapest thing you can get there is macaronsor pastry, for which people tend to spend from 1,5 to 6 €. If you wanted to sit and have a tea in the Tea Room, it would cost you approximately 12-18 €. In a restaurant clients spend from 30 to 45 € (150€ for private use). And if you want to hold an event there, that would be more than 1,000€. The variety of goods includes stationary, chocolatery, tea & champaign, cosmetics, aromatic candles, accessories [5].

A passionate president is also a way to success. David Holder is no ordinary president. Having taken over the presidency of Ladurée in 1993 and the vice-presidency of the Holder Group in 2000, David Holder's philosophy is to bring creativity, emotion, and tradition [3].

Publicity also plays great role in creating the company's image. Its advertising is ranging from different magazines and films to different TV shows.

Conclusion. In conclusion it should be mentioned that Ladurée brand is one of the most well-known and successful businesses in France and all over the world. It has gone a long and glorious way from a small family business to a large famous multinational company. The effective company functioning is impossible without powerful investment of money, both in-house and loan, which are directed to the development of productive, technological, innovative and other strategic business spheres.

Only strong companies are more competitive, cost-efficient with more shareholder value. That is why a small Ladurée company agreed for an acquisition with the Holder Group to establish a new successful business. It gained its popularity thanks to the high-quality product, vivid, colorful presentation, and excellent marketing and publicity. A well-known brand and a new company's place in the market made it an example of a successful development for the newly set up companies and the object to study its management methods.

Supervisor – senior teacher Butkovska N. O.

Literature: 1. Sandhusen R. Marketing. Hauppauge, N. Y. : Barron's educational series. 2008. 520 p. URL: https://www.amazon.com/Marketing-Barrons-Business-Richard-Sandhusen/dp/0764139320. **2.** Garbade M. Differences in venture capital financing of US, UK, German and French information technology start-ups a comparative empirical research of the investment process on the venture capital firm level. München : GRIN Verlag GmbH, 2011. 31 p. URL: https://books.google.com.ec/books?id=b-w8BinTExIC&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false. **3.** Bondard C. Overview of a simplified joint-stock company. URL: https://bondard.fr/en/the-simplified-joint-stock-company. **4.** Prabhu Amar. How many companies exist in the world? // Quora. URL: https://www.quora.com/How-many-companies-exist-in-the-world. **5.** News and information // Maison Ladurée. URL: https//www.laduree.fr/en/.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

УДК 336.025

Піддубна Є. Р.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено визначенню фінансового моніторингу як основного засобу у протидії легалізації (відмиванню) доходів та його ролі в економічній сфері. Досліджено особливості законодавчої бази фінансового моніторингу в Україні. Визначено основні органи державного фінансового моніторингу.*

Ключові слова: *фінансові операції, аналіз фінансового стану, легалізація (відмивання) коштів, тіньова економіка, фінансовий моніторинг, ідентифікація клієнтів.*

Annotation. *The article is devoted to the definition of financial monitoring as the main tool in combating money laundering and its role in the economic sphere. The peculiarities of the legal framework of financial monitoring in Ukraine are studied. The main bodies of state financial monitoring have been identified.*

© Піддубна Є. Р., 2021

Keywords: *financial monitoring, legalization (laundering) of funds, analysis of the financial condition, shadow economy, financial transactions, customer identification.*

Для кожної країни світу ефективне функціонування фінансової системи є запорукою розвитку й економічного зростання. Міжнародний досвід довів важливість фінансового моніторингу у розвитку національних економік розвинених країн, що підтверджує важливість впровадження нагляду та аналізу інформації щодо фінансових операцій на державному рівні. Актуальність досліджень у цій галузі підтверджується низкою проблем і перешкод, що заважають країнам на шляху до прозорої фінансової сфери, основними з яких є: високий рівень тіньової економіки, відсутність ефективної системи фінансового нагляду, нераціональність податкової системи тощо.

Важливість і роль фінансового моніторингу були досліджені багатьма вітчизняними та закордонними науковцями, зокрема: Барановський О. І., Борець М. В., Бухтіарова А. Г., Першин В. Г. та ін. [1–4].

Метою дослідження є визначення сутності поняття фінансового моніторингу, а також його ролі у протидії легалізації (відмиванню) доходів на основні чинних законодавчо-правових актів.

Фінансовий моніторинг – сукупність заходів із збору, обробки й аналізу інформації про фінансові операції, що подається до спеціально уповноваженого органу суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу [5]. Вона проводиться з метою виявлення спроби легалізувати кошти, отримані незаконним шляхом. У фінансовий моніторинг входить також ідентифікація, верифікація клієнтів, ведення обліку операцій та збір відомостей про їх учасників.

Визначити поняття «фінансовий моніторинг» можна також як наукову категорію фінансів через відносини між уповноваженими державними органами і суб'єктами, що здійснюють грошові операції, з приводу встановлення правомірності джерел грошових коштів, їх руху та використання, відповідності чинному законодавству у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [6].

Підвищена увага до фінансових операцій та здійснення моніторингу пов'язана зі зростанням випадків терористичних актів у світі, поширенням зброї масового знищення і почастішанням операцій з відмивання коштів, зароблених незаконним шляхом злочинними суб'єктами. Вимоги до моніторингу різко посилилися після теракту 11 вересня у США і були покликані запобігати можливостям фінансування тероризму чи відмиванню коштів через використання анонімних або підозрілих фінансових операцій. У США навіть запроваджена кримінальна відповідальність за легалізацію незаконних активів, у тому числі з необережності.

За результатами дослідження української економіки 846 млрд грн, або 23,8 % від офіційного ВВП, становлять тіньові операції, водночас цей показник у країнах Європи дорівнює 5–10 % від ВВП [7]. Ця тенденція є негативною і має бути усунена. Завдяки зниженню обсягів тіньової економіки, для функціонування якої необхідний виключно готівковий ресурс, буде зростати і загальний рівень економіки країни.

Найвпливовішою міжнародною організацією у сфері фінансового моніторингу є Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму (FATF). Стандарти, розроблені організацією, повинні впроваджуватися у внутрішнє законодавство країн, що прагнуть налагодити моніторинг фінансових операцій / джерел доходів громадян і мати позитивний імідж на міжнародній арені.

Основою законодавчої бази України у цій сфері є: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; Закон України «Про банки і банківську діяльність»; Кримінальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів [5; 8–11].

Станом на сьогодні в Україні діє Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» у редакції від 16 серпня 2020 року [5]. Він зобов'язує фінансові організації, наприклад, усі банки України, проводити фінансовий моніторинг своїх клієнтів і перевірку їх фінансового стану.

Чинне законодавство на рівні підзаконного нормативно-правового акту – наказу Міністерства фінансів України, який присвячено принципам опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, містить інформацію, відповідно до якої ці принципи та критерії призначені для використання Державною службою фінансового моніторингу України під час проведення

аналізу повідомлень, отриманих від суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Опрацювання одержаної від інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, базується на таких основних принципах: повноти, послідовності, своєчасності та об'єктивності опрацювання інформації; її збереження та захисту; контролю за опрацюванням інформації; незалежності та невтручання в діяльність [4].

Під суб'єктом фінансового моніторингу пропонуємо розуміти лише уповноважені організації, які безпосередньо здійснюють фінансовий моніторинг, а саме постійне спостереження за клієнтами та операціями на предмет виявлення клієнтів і операцій, пов'язаних з протидією легалізації доходів. Об'єктом фінансового моніторингу виступають операції з грошовими коштами й іншим майном.

Дуже вагому роль у виконанні всіма установами чітко визначених вимог до процедур моніторингу відіграє Національний банк України. Національний банк встановлює до банків і небанківських установ вимоги щодо протидії відмиванню незаконно отриманих доходів і перевіряє їх дотримання, він здійснює фінансовий моніторинг, щоб запобігти використанню банківської системи України для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Здійснюючи фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують їхні фінансові операції. Національний банк діє відповідно до Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення FATF [7].

Іншим дуже важливим органом державного фінансового моніторингу України виступає Міністерство фінансів. Воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Міністерство здійснює державне регулювання і нагляд щодо суб'єктів аудиторської діяльності; бухгалтерів; суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; суб'єктів господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; що надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівліпродажу нерухомого майна; що здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням; суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри [12].

До суб'єктів державного фінансового моніторингу також входять Міністерство Юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Міністерство інфраструктури.

З метою дотримання вимог частини другої статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» суб'єкти первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за якими здійснює Міністерство інфраструктури в разі припинення діяльності зобов'язані повідомляти Міністерство інфраструктури та Державну службу фінансового моніторингу України для вжиття відповідних заходів [5].

Варто зазначити, що за 2020 рік в Законі про фінансовий моніторинг відбулися суттєві зміни, що так або інакше впливають на порядок звітування та проводження процедури взагалі. Новий Закон значно удосконалює процедуру фінансового моніторингу та призводить її у відповідність зі стандартами фінансового моніторингу, встановленими актуальними світовими і європейськими нормами. Адже згідно з результатами дослідження міжнародної організації по боротьбі з корупцією Transparency International в 2019 році, Україна знаходиться на 126 місці з 180 країн в рейтингу, набравши 30 балів зі 100 можливих [13]. Тому цим законом покладено на меті покращити ситуацію, він є спробою знизити оборот незаконних коштів, впровадити моніторинг незаконного бізнесу в країні.

Перш за все, варто зазначити, що Закон про фінансовий моніторинг збільшив граничну суму фінансової операції, що підлягає фінансовому моніторингу, зі 150000 грн до 400000 грн. Також, якщо раніше фінансовий моніторинг операцій клієнтів здійснювали в основному банки, то зараз перелік суб'єктів, які повинні здійснювати моніторинг клієнтів, розширили.

Крім того, закон зменшив кількість ознак, за наявності яких фінансова операція буде підлягати обов'язковому фінансовому моніторингу, з 17 до 4, а саме:

– зарахування або переказ коштів, надання або отримання кредиту (позики), здійснення інших фінансових операцій у разі, якщо хоча б одна із сторін – учасників фінансової операції має відповідну реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі (юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів;

– фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сім'ї та/або осіб, пов'язаних з політично значущими особами;

– фінансові операції із переказу коштів за кордон (в тому числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон);

– фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів) [5].

Все більша кількість організацій проводить огляд своєї фінансової політики та процедур. Огляд політики та процедур внутрішнього контролю вивчає та оцінює адекватність та ефективність поточної політики та контролю, надаючи рекомендації щодо вдосконалення. Наявність практичного внутрішнього контролю допомагає захистити активи організації та сприяє її ефективному функціонуванню. Що стосується конкретно банківських установ, то програми фінансового моніторингу розробляються у всіх сферах діяльності банку, включаючи касові операції; операції з готівковими коштами; транзакції, що надаються за допомогою пластикових карток міжнародних платіжних систем тощо. Законодавством визначено процедуру розкриття операцій, які підлягають фінансовому моніторингу; виміряно порядок виконання при дослідженні сутності та мети фінансової операції клієнта; умовлено про контроль за проведенням процедури експертизи операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, та процедура повідомлення відповідального працівника Банку про операції, які підлягають фінансовому моніторингу.

Значний внесок має діяльність відповідальних працівників банків та Держфінмоніторингу України щодо зупинення фінансових операцій за відповідною процедурою, визначеною наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2015 року «Про затвердження Порядку прийняття Державною службою фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій». Зокрема, за 9 місяців 2020 року Держфінмоніторингом направлено до правоохоронних органів 739 матеріалів (з них 399 узагальнених матеріалів та 340 додаткових узагальнених матеріалів). У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 60,3 млрд гривень [14].

На думку автора, саме вдосконалення чинного законодавства та залагодження роботи усіх суб'єктів державного фінансового моніторингу призведе до суттєвих зрушень у бік повної протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Це, своєю чергою, зменшить тіньову економіку та, як наслідок, збільшить податкові надходження до державного бюджету України.

Отже, фінансовий моніторинг на сьогодні є невіддільною частиною проведення легального бізнесу в Україні. Він також являє собою певну запоруку дотримання досконалого механізму запобігання «відмиванню» доходів. Кожен з підприємців має усвідомлювати важливість цієї процедури та сумлінно підпорядковуватися законодавству для досягнення спільної мети – зменшення відсотку тіньової економіки у країни. Це можливо лише за підвищенням рівня довіри громадян до банківської системи держави та до органів влади взагалі, за наявності гнучких урядових дій для забезпечення швидкого та масштабного впровадження фінансового моніторингу на усіх ланках економіки, а також поступовим вдосконаленням законодавчої бази.

Складність нового явища – фінансового моніторингу – вимагає системного підходу до його наукового осмислення, вироблення методологічних, методичних і практичних рекомендацій щодо його розвитку, а також обліку як національних, так і міжнародних стандартів.

Перспективними напрямами майбутніх досліджень, на думку автора, є дослідження теоретичних і практичних моделей фінансового моніторингу з урахуванням міжнародного та національного досвіду.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: **1.** Барановський О. І. Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання : монографія / за ред. В. І. Голіков, Б. Й. Пасхавер. Харків : Форт, 2003. 472 с. **2.** Борець М. В. Адміністративно-правовий статус державних регуляторів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 234 с. **3.** Голодна А. С., Бухтіарова А. Г. Правові основи фінансового моніторингу в Україні. *Інфраструктура ринку.* 2019. № 29. С. 439–440. **4.** Першин В. Г. Роль фінансового моніторингу в межах протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка.* 2019. № 4. С. 252–255. **5.** Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон

України від 16.08.2020 № 361. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text. **6.** Єдронова В. М. Фінансовий моніторинг як категорія наукового дослідження. *Фінанси та кредит.* 2016. № 14. С. 47–52. **7.** Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/. **8.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 14.04.2021 № 2121. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text. **9.** Кримінальний кодекс України від 28.03.2021 № 2341. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text. **10.** Кодекс України про адміністративні правопорушення від 17.03.2021 № 8073. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10. **11.** Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 17.12.1997 № 995_029. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text. **12.** Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua. **13.** Transparency International. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl. 14. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/derzhfinmonitoring-pidbiv-pidsumki-svoyeyi-roboti-za-9-misyaciv-2020-roku.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА АМОРТИЗАЦІЇ ЗА МІЖНАРОДНИМИ І НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657

Походенко П. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття «основні засоби» відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» та МСБО 16 «Основні засоби. Розглянуто подібність і відмінність у трактуванні визначень, складі основних засобів, методах розрахунку амортизації.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, національні стандарти, міжнародні стандарти, основні засоби, амортизація (знос), вартість.*

Annotation. *The essence of the concept of «fixed assets» is disclosed in accordance with P(S)BU 7 «Fixed assets» and IAS 16 «Fixed assets». The similarities and differences in the interpretation of definitions, the composition of fixed assets, and methods for calculating depreciation are considered.*

Keywords: *accounting, national standards, international standards, fixed assets, depreciation (depreciation), cost.*

У сучасних умовах інтеграції та наближення економічного середовища України до міжнародного зростає потреба в наданні повної, достовірної, зрозумілої та своєчасної економічної інформації для усіх користувачів. Саме тому набуває актуальності питання наближення національної системи ведення бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів.

Впровадження та використання саме міжнародних стандартів бухгалтерського обліку надає змогу іноземним інвесторам і кредиторам отримувати зрозумілу та достовірну інформацію про фінансовий стан вітчизняних підприємств усіх галузей.

© Походенко П. О., 2021

Основні засоби є однією з головних складових активу балансу, а отже, впливають на фінансовий результат, тому багато науковців приділяють увагу цьому питанню, серед них: Л. Косовиць, Р. Грачова, С. Голов, Н. Крічка, І. Бланк, М. Баканов та ін. Питання ведення обліку відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку відображено в працях С. Голова, В. Костюченка, М. Войнаренка, Н. Пономарьова, О. Замазій, І. Жолнер. Але недостатньо розкритими залишаються наукові проблеми, пов'язані з наближенням національних стандартів до міжнародних.

Мета статті – провести порівняльний аналіз категорії «основні засоби», визначити відмінності у визначенні, класифікації та методах нарахування амортизації основних засобів за міжнародними та національними стандартами.

Основні засоби є однією з основних категорій у діяльності підприємств та вагомою позицією у фінансових звітах, значно впливають на фінансовий результат діяльності, тому правильність їх відображення в обліку з урахуванням міжнародного досвіду є необхідною умовою сьогодення.

Саме тому актуальним є питання порівняльного аналізу методології національних і міжнародних стандартів стосовно основних засобів з метою удосконалення системи національного обліку та наближення її до міжнародних стандартів.

Ефективність управління підприємством залежить від контролю над наявністю та рухом основних засобів, які використовують у виробництві. Міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку є важливою складовою нормативно-правового забезпечення обліку основних засобів.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (далі – НП(С)БО 7) [1] основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (далі – МСБО 16) [2] визначає основні засоби як матеріальні об'єкти, що:

а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей;

б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Звернемо увагу на відмінності. МСБО 16 не уточнює, що є об'єктом основних засобів. Належність окремих видів майна до основних засобів визначається на підставі професійної думки бухгалтера з урахуванням конкретних обставин і умов експлуатації об'єкта, в окремих випадках методів нарахування амортизації [3]. Аналізуючи міжнародні та національні стандарти спостерігається відмінність у класифікації основних засобів (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація основних засобів за НП(С)БО 7 та МСБО 16 [1; 2]

Групи основних засобів за НП(С)БО 7	Класи основних засобів за МСБО 16
– земельні ділянки; – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом; – будівлі, споруди та передавальні пристрої; – машини та обладнання; – транспортні засоби; – інструменти, прилади, інвентар (меблі); – тварини; – багаторічні насадження та плодоносні рослини; – інші основні засоби	– земля; – земля та будівлі; – машини та обладнання; – кораблі; – літаки; – автомобілі; – меблі та приладдя; – офісне обладнання

У НП(С)БО 7 визначено п'ять методів нарахування амортизації, тоді як у МСБО 16 – лише три (табл. 2), але вказано, що метод може бути змінено залежно від очікування майбутніх економічних вигід. Важливо зауважити, що існує свобода у виборі методу амортизації як за НП(С)БО, так і за МСБО.

Таблиця 2

Методи нарахування амортизації

За НП(С)БО 7 [1]	
прямолінійний	річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів
зменшення залишкової вартості	річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість
прискореного зменшення залишкової вартості	річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється
кумулятивний	річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання
виробничий	місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів
МСБО 16 [2]	
прямолінійний	постійні відрахування протягом строку корисної експлуатації, якщо ліквідаційна вартість активу не змінюється
зменшення залишку	зменшення суми відрахувань протягом строку корисної експлуатації
суми одиниць продукції	відрахування, базовані на очікуваному використанні або продуктивності активу

Визначення первісної вартості основних засобів є однаковим, як у національних, так і в міжнародних стандартах. Але, торкаючись цього питання більш детально, можна знайти низку відмінностей. Так, у міжнародних стандартах під первісною вартістю розуміють суму сплачених (або таких, що підлягають сплаті) грошових коштів або їх еквівалентів, чи справедливу вартість іншого відшкодування, переданого за об'єкт активу на дату придбання; до первісної вартості включають ряд витрат, пов'язаних із придбанням активу [4].

Згідно з МСБО 37 [5] потрібно створювати резерв можливих майбутніх витрат, пов'язаних із ремонтом, ліквідацією, демонтажем і відновленням ділянки після закінчення терміну експлуатації об'єкта. Тому в МСБО 16 [2] при первісній оцінці об'єкта основних засобів такі резерви оцінюються і визнаються. У НП(С)БО 7 [1] такого резерву не передбачено.

Для порівняння: за НП(С)БО 7 детальна процедура оцінки первісної вартості об'єкта основних засобів відсутня. У такому разі до первісної вартості об'єкта основних засобів може бути включена вся сума прогнозованих витрат на дообладнання, демонтаж, а не теперішня вартість об'єкта основних засобів.

Отже, можна зробити висновок про те, що національні та міжнародні стандарти містять як і схожі, так і принципово відмінні положення. Це можна пояснити тим, що міжнародний обліковий стандарт носить загальний рекомендаційний характер і не враховує національних особливостей ведення бухгалтерського обліку.

Отже, якщо підприємство здійснює облік основних засобів за НП(С)БО 7, при цьому взаємодіє з іноземними партнерами, які є користувачами фінансової звітності підприємства, то слід враховувати наявні відмінності у підходах до формування облікової інформації щодо основних засобів за національними та міжнародними стандартами.

Це дасть змогу таким зовнішнім користувачам бухгалтерської інформації достовірно оцінювати інформацію щодо основних засобів підприємства та викликатиме довіру до показників фінансової звітності підприємства щодо використання основних засобів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Безкоровайна Л. В.

Література: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text. **2.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби» від 01.01.2012. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text. **3.** Руденко Л. М. Відмінності в обліку основних засобів за МСБО 16 і П(С)БО 7 // Бизнес и налоги. URL: http://biznesinalogi.com/vidminnosti-v-oblikuosnovnix-zasobiv-za-msbo-16-i-psbo-7. **4.** Чалий І. Основні засоби за МСБО та П(С)БО: 7 головних відмінностей // Все про бухгалтерський облік. 2018. URL: http://vobu.ua/ukr/analytics/consultations/item/osnovni-zasoby-za-msbo-ta-psbo-7-holovnykh-vidminnostei. **5.** Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text.

ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

УДК 346.5

Пуніна А. М.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розкрито поняття терміна «фінансові результати». Розглянуто облік, аналіз та оцінку фінансових результатів господарської діяльності підприємства, напрями їх покращення. Окреслено ключові етапи процесу організації цього аналізу.*

Ключові слова: *доходи, витрати, прибуток, збиток, організація аналізу, фінансові результати.*

Annotation. *The article reveals the concept of the term «financial results». The accounting and analysis of financial results of economic activity of the enterprise, directions of their improvement are considered. The key stages of the process of organizing this analysis are outlined.*

Keywords: *income, expenses, profit, loss, organization of analysis, financial results.*

Головна мета будь-якого суб'єкта господарювання – це отримання позитивних фінансових результатів. В умовах сучасності для нормального функціонування підприємств велике значення має не тільки своєчасне виявлення мінусів у роботі, а й пошук реальних можливостей їх розвитку. Під час ведення бухгалтерського обліку, здійснення аналізу фінансового стану господарства можна зрозуміти, що в підсумку воно отримує, які є досягнення чи недоліки, на що потрібно звернути увагу, щоб спрямувати його діяльність на збільшення доходів.

Тому наразі постає необхідність у детальному вивченні організації аналізу фінансових результатів, пристосуванні його до нинішніх умов діяльності підприємств, враховуючи всі умови, які можуть вплинути на ефективність їхнього планування діяльності.

© Пуніна А. М., 2021

Дослідженню проблемних питань щодо організації аналізу фінансових результатів присвячені роботи таких відомих науковців та економістів, як Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А., Тесленко Т. І., Лазаришина І. Д., Мних Є. В., які теоретично вивчають шляхи подолання труднощів, що можуть виникати у суб'єктів господарювання та надають відповідні рекомендації. Розглядаючи висвітлені погляди вчених, можна зробити висновок, що питання аналізу фінансових результатів потребує подальшого та глибшого вивчення.

Мета статті полягає у проведенні аналізу поняття «фінансові результати», розкритті сутності організації аналізу та оцінки фінансових результатів в умовах сьогодення.

Основними підсумковими показниками суб'єктів господарювання при здійсненні їхньої діяльності є фінансові результати.

Фінансові результати виражаються у формі прибутку чи збитку (збільшення або зменшення доходів), які мають однаковий порядок формування, проте є різними за змістом.

Основною метою бухгалтерського обліку фінансових результатів є визначення їх кількісних і якісних параметрів; підготовка даних при складанні бухгалтерської звітності; інформаційне забезпечення порядку розподілу прибутку та проведення відповідних операцій по розрахунках за сумами належних до бюджету податків і обов'язкових платежів, формування запасів капіталу.

Прибуток є грошовим вираженням між ціною проданого товару і витратами на його виробництво. В умовах ринкової економіки він є узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності підприємств, метою їхньої діяльності [1].

В економічному сенсі прибуток підприємств створює передумови для економічного розвитку суспільства загалом та розглядається як головний критерій оцінки ефективності діяльності підприємств; захисний механізм у разі загрози банкрутства; головна мета підприємницької діяльності; основне внутрішнє джерело формування фінансових ресурсів; джерело формування фондів стимулювання [2].

Фінансові результати підприємств різних видів діяльності у 2020 році показали, що найбільшу частку суб'єктів господарської діяльності, які отримали прибуток (рис. 1), становлять фінансова та страхова діяльність (86,4 %), надання інших послуг (75 %), оптова та роздрібна торгівля (71,9 %), інформація та телекомунікації (70 %), інші збитки – тимчасове розміщування та організація харчування (26,8 %), мистецтво, спорт, розваги і відпочинок (36,7 %).

Рис. 1. **Підприємства, які одержали прибуток за різними видами діяльності у 2020 році**, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [5]

Також можемо виділити і підприємства, фінансовий результат яких у 2020 році показав збиток, тому до найбільшої частки суб'єктів господарської діяльності, які отримали збиток (рис. 2), можемо віднести такі: тимчасове розміщування та організація харчування (73,2 %), мистецтво, спорт, розваги і відпочинок (63,3 %), тимчасове розміщування й організація харчування (73,2 %).

Отже, можемо сказати, що у 2020 році найбільшу частку в структурі підприємств за різними видами діяльності займають підприємства, які отримали за період своєї діяльності прибуток. Ці результати вони отримали, незважаючи на незвичайне становище для України протягом 2019–2020 років під час пандемії коронавірусу. Адже варто не забувати, що факторами зростання прибутку є зростання обсягу виробництва і реалізації продукції, що в такі часи страждає.

Рис. 2. **Підприємства, які одержали збиток за різними видами діяльності у 2020 році**, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [5]

Витрати на виробництво і реалізацію продукції характеризують обсяг і склад її собівартості. Виручка від реалізації продукції розраховується в дієвих цінах. У нинішніх умовах регулювання економіки показник виручки від реалізації продукції постає одним з найголовніших даних діяльності господарюючих суб'єктів.

До головних складових аналізу фінансових результатів відносять, зокрема, оцінку змін, об'ємів, побудови та якості результатів; встановлення доцільності використання прибутку та різних причин впливу на результати; знаходження можливостей для збільшення прибутків [3].

Критерії організації аналізу фінансових результатів підприємства визначаються особливостями методології обліку доходів, витрат і результатів його діяльності, а також формування складових звіту про сукупний дохід.

Організація і здійснення аналізу фінансових результатів на підприємстві залежить, зокрема, від масштабів і спеціалізації підприємства, його структури організації, величини, направленості системи інформаційного забезпечення [4].

Під час здійснення аналізу фінансових результатів основою є дані обліку та звітності підприємства, в тому числі Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід). Доходи і витрати у бухгалтерському обліку групуються за видами звичайної діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) та формування фінансових результатів таким чином відображаються у формі № 2.

До ключових етапів процесу організації аналізу фінансових результатів можна віднести такі:

– надання оцінки рівню та динаміці результатів;

– вивчення структури прибутку звітного періоду;

– визначення змін окремих складових і їх впливу на суму прибутку та зміну темпів зростання прибутку в розрізі окремих складових частин;

– проведення оцінювання виконання плану роботи за величиною прибутку;

– проведення аналізу структури результатів.

Можна сказати, що одним із найголовніших векторів оцінки ефективності господарської діяльності підприємств є оцінка доходів, витрат і фінансових результатів.

Оцінка фінансових результатів є механізмом, що застосовується для оцінки рівня, в якій господарства мають можливість досягти запланованого за будь-яких факторів, водночас підвищити прибуток за мінімальних ризиків під час прийняття фінансових рішень.

Оцінка фінансових результатів здійснюється з метою вивчення причин збільшення або зменшення доходів підприємства у сучасних умовах.

При дослідженні фінансових результатів суб'єкти господарювання використовують різні тактики, способи та моделі. Площина, яка охоплюється цими методами, залежить від визначеної мети аналізу та визначається його завданнями, дивлячись, які є причини.

Зважаючи на цілі дослідження, наявну інформацію, програмне, технічне та кадрове забезпечення, фінансові результати підприємства можуть оцінюватись з різною конкретизацією. Самим ефективним є виділення методів експрес-аналізу та поглибленого аналізу фінансових результатів, де вирізняють такі показники:

– загальні, які характерні для усіх галузей економіки, та специфічні, які характерні для індивідуальних галузей;

– первинні, які формуються за даними обліку планової інформації, та похідні, що розраховуються на основі первинних даних;

– синтетичні (інтегральні), які узагальнюють складні економічні явища та процеси;

– результативний, який є об'єктом вивчення.

Висновок. Підводячи підсумок, можна сказати, що для діяльності суб'єктів господарювання фінансові результати мають велике значення. Кожна складова при проведенні аналізу результатів дає можливість отримати як повну, так і конкретну інформацію про фінансовий стан підприємства. Зокрема, оцінка фінансових результатів дає змогу господарству виявити резерви збільшення обсягу виробництва продукції та здійснити контроль за реалізацією товару. Тобто в подальшому мати змогу підвищити свій рівень рентабельності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: 1. Шипіна С. Б. Сутність поняття «фінансові результати» як об'єкта бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки.* 2012. № 1. 229–232. **2.** Кривицька О. Р. Оцінка прибутку підприємств за видами економічної діяльності в Україні. *Фінансова система України.* 2010. Вип. 15. С. 184–194. **3.** Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 353 с. **4.** Прибуток: сутність і види. URL: https://library.if.ua/book/64/4660.html. **5.** Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЗАСОБИ ЇЇ ЗАБЕЗБЕЧЕННЯ

УДК 658.1

Рибальченко Г. Р.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто сутність та економічну значущість фінансової стійкості підприємства. Описано її особливості та шляхи досягнення на промислових підприємствах.*

Ключові слова: *фінансова стійкість, промислове підприємство, платоспроможність.*

Annotation. *The article considers the essence and economic significance of the financial stability of the enterprise. Describes its features and ways to achieve it in industrial enterprises.*

Keywords: *financial stability, industrial enterprise, solvency.*

Актуальність. В умовах сучасної економіки промислові підприємства стикаються з невизначеністю ринкової кон'юнктури, нестабільністю попиту на вироблену продукцію у зв'язку з сезонністю товару, жорсткою конкуренцією в галузі, недостатністю фінансових ресурсів.

Забезпечення фінансової стійкості господарюючих суб'єктів належить до числа найбільш пріоритетних, бо це дозволяє максимізувати прибуток у короткостроковий період і підтримувати стан фінансової стабільності в довгостроковій перспективі.

А нестабільні фінансові показники діяльності підприємства, своєю чергою, знижують їх платоспроможність, стримують розвиток і в окремих випадках призводять до банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи і практичні методи забезпечення фінансової стійкості підприємств відображені в роботах таких вітчизняних учених: В. В. Чепка, О. К. Матяш [1], Т. Е. Белялов, А. В. Олійник [2], І. П. Ткаченко [3], А. Б. Грушевицька [4], О. П. Павленко [5].

Мета статті – визначення сутності й основних напрямів досягнення фінансової стійкості на промисловому підприємстві.

Фінансова стійкість підприємства є основним показником успішної економічної діяльності і потребує постійного контролю. Оскільки недостатній рівень фінансової стійкості призводить до неплатоспроможності підприємства і відсутності коштів для розвитку виробництва, а надлишковий буде заважати розвитку, створюючи на підприємстві зайві резерви і запаси.

Фінансово стійке підприємство характеризується [4, с. 277–278]:

– високою платоспроможністю – здібністю відповідати за зобов'язаннями;

– високою рентабельністю – прибутковістю, що дозволяє фірмі нормально розвиватися, та підтримує на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства;

– високою кредитоспроможністю – здатністю платити по кредитах, виплачувати відсотки по них і погашати їх точно в термін;

– високою ліквідністю балансу – здатністю покривати свої пасиви активами відповідної терміновості перетворення їх на гроші.

При оцінці фінансової стійкості підприємства не існує будь-яких нормованих підходів. Власники підприємств, менеджери та фінансисти самі визначають критерії аналізу фінансової стійкості підприємства залежно від переслідуваних цілей.

© Рибальченко Г. Р., 2021

Промислові підприємства мають більшу, ніж в інших галузях, частку основних засобів в активах і запасів в оборотних коштах, а також для них характерний тривалий виробничий і фінансовий цикл. Внаслідок цих особливостей проблема забезпечення фінансової стійкості є найбільш гострою.

Актуальними є питання забезпечення фінансової стійкості підприємства, які спрямовані на підтримку вже досягнутих результатів, через те, що на багатьох промислових підприємствах через високу капіталомісткість продукції присутнє завищення показників фінансової стійкості в збиток іншим показникам їх ефективної роботи.

Наявність зручних і легко застосовних на практиці інструментів управління фінансовою стійкістю дозволить більш ефективно організовувати фінанси промислових підприємств.

Також при вирішенні питання визначення фінансового стану, як правило, має місце недооцінка його динаміки, що обумовлено відсутністю цілісної методики оцінки і забезпечення фінансової стійкості підприємства. Оскільки стійкість значною мірою пов'язана зі станом оборотних коштів, необхідно створення системи вдосконалення організації оборотних активів у рамках концепції фінансово-стійкого підприємства.

Основний негативний вплив на фінансову стійкість промислових підприємств викликано внутрішньою групою факторів, до яких відносяться:

– дефіцит власних оборотних коштів;

– зниження ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, його виробничої потужності і, як наслідок, високий рівень собівартості і збитків;

– створення наднормативних залишків незавершеного виробництва, готової продукції, сировини, у зв'язку з чим сповільнюється оборотність капіталу і утворюється його дефіцит;

– залучення позикових коштів в оборот підприємства на невигідних умовах, що призводить до збільшення фінансових витрат, зниження рентабельності і до втрати здатності до самофінансування;

– швидке і неконтрольоване розширення господарської діяльності, в результаті чого витрати, запаси та дебіторська заборгованість зростають швидше продажів.

У результаті спостерігається зниження обсягів виробництва, яке супроводжується скороченням власних джерел фінансування, що призводить до падіння рівня платоспроможності підприємства, а також до порушення зв'язків з постачальниками, інвесторами та кредиторами, оскільки таке підприємство більше не буде вважатися надійним партнером.

Для того щоб підприємство уникло банкрутства, необхідно вирішити проблеми забезпечення його фінансової стійкості. Насамперед це стосується балансу між власними й позиковими засобами. Для розв'язання цієї проблеми необхідно розрахувати умову фінансової рівноваги, яка формує нормативну базу для фінансової стійкості й платоспроможності підприємства та не дозволяє підприємству збільшувати позикові кошти, й нераціонально використовувати вже накопичені основні засоби.

Ця рівновага також накладає певні обмеження на розмір зобов'язань підприємства перед працівниками, бюджетом, інвесторами й банками. Підприємство завжди повинно дотримуватися цієї рівноваги, якщо хоче досягти фінансової стійкості. Водночас, залучаючи позикові кошти, потрібно пам'ятати про їх погашення. Тому підприємству необхідно узгоджувати свої фінансові можливості з залученими кредитами.

Загалом для того, щоб підвищити рівень фінансової стійкості промислового підприємства, необхідно оздоровити його фінансову сферу. Для цього можуть бути використані такі напрямки [3, с. 26]:

– доцільно розробити план оздоровлення положення підприємства;

– визначити рівень забезпечення запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування;

– необхідно проаналізувати параметри для оцінки фінансової стійкості підприємства, абсолютні показники, відносні показники, коефіцієнти фінансової незалежності, заборгованості, фінансування;

– необхідно погасити всі заборгованості, що досить важко в стані часткової неплатоспроможності;

– активізація стану розрахункових операцій, проведення попередньої оцінки ділової репутації контрагентів для підтримки поточної й перспективної платоспроможності підприємства.

Основними ж напрямками досягнення платоспроможного стану в сучасних умовах є застосування авансових форм розрахунків та удосконалення управління дебіторською заборгованістю.

Висновки з цього дослідження: Отже, фінансова стійкість є основним показником, який свідчить про стабільне становище підприємства: про перевищення доходів над витратами, вільне розпорядження грошовими коштами й ефективне їх використання, безперебійний процес виробництва та реалізації продукції.

Саме фінансова стійкість підприємства є передумовою його економічного розвитку. Проте потрібно запам'ятати, що для кожного підприємства необхідно обирати індивідуальні шляхи для покращення його фінансової стійкості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лядова Ю. О.

Література: 1. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство.* 2017. № 12. С. 649–655. 2. **2.** Белялов Т. Е., Олійник А. В. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її зміцнення. *Інтернаука*. 2016. № 12. С. 22–26. **3.** Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. *Ефективна економіка.* 2012. № 3. С. 24–28. **4.** Грушевицька А. Б. Особливості оцінки фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2013. № 2. С. 276–280. **5.** Павленко О. П. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела. *Молодий вчений.* 2016. № 7. С. 113–115.

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 330.341:316.66(477)

Романескул Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті визначено основні напрямки концепції соціальної відповідальності та їх важливість у загальному розрізі для підприємств та економіки України в цілому. Зроблено висновки щодо стану впровадження концепції соціальної відповідальності на українських підприємствах.*

Ключові слова: *соціальна відповідальність, пріоритетні напрямки, зацікавлені сторони, світові тенденції.*

Annotation. *The article identifies the main directions of the concept of social responsibility and their importance in general terms for enterprises and the economy of Ukraine as a whole. Conclusions are made on the state of implementation of the concept of social responsibility at Ukrainian enterprises.*

Keywords: *social responsibility, priority areas, stakeholders, global trends.*

В умовах розвитку світової економіки в більшу кількість українських компаній вводиться вектор соціально відповідального бізнесу в корпоративній стратегії. Цей вектор є одним із основних елементів у процесі зміцнення конкурентних позицій компанії на світовому ринку.

© Романескул Ю. О., 2021

Роботи, присвячені соціальній відповідальності, були висвітлені такими зарубіжними вченими: Г. Боуен [1], К. Девіс [2], А. Керролл [3], П. Друкер [4] та українськими вченими: А. Колот [5], Д. Крепак [6] та ін.

Метою статті є аналіз ситуації з упровадженням концепції соціальної відповідальності в Україні та основних напрямків її розвитку на вітчизняних підприємствах.

Всесвітня бізнес-рада зі сталого розвитку визначає соціальну відповідальність як «ділове зобов'язання сприяти сталому економічному розвитку, роботі з працівниками, їхніми сім'ями, місцевою громадою та суспільством для покращення якості життя» [7].

Основні принципи соціальної відповідальності безпосередньо пов'язані з необхідністю забезпечення сталого розвитку за рахунок балансу інтересів бізнесу, держави та суспільства. Сьогодні основні принципи використання соціальної відповідальності для бізнесу – це, перш за все, позитивна репутація, власні переконання, розширення ринків збуту, доступ до фінансових ресурсів. Наразі не існує єдиного визначення поняття «соціальна відповідальність». Наведемо різні підходи до визначення поняття «соціальна відповідальність» в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «соціальна відповідальність»

Концепція «соціальної відповідальності»	Ресурс інформації, організація
Відповідальність організації за вплив її рішень на суспільство та навколишнє середовище, беручи до уваги прозоре та етичне ставлення, яке: (а) сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я та добробут суспільства; б) враховує очікування зацікавлених сторін і відповідає законодавству; в) відповідає міжнародним стандартам поведінки та інтегрується у діяльність організації	Міжнародний стандарт соціальної відповідальності ISO 26000
Сприяння відповідальній діловій практиці, яка приносить користь бізнесу та суспільству, допомагає досягти економічного, соціального та екологічно сталого розвитку шляхом максимізації позитивного впливу бізнесу на суспільство при мінімізації його негативний впливу	Міжнародний форум лідерів бізнесу – IBLF
Чіткі аспекти у повсякденній комерційній діяльності підприємств, а також врахування їх у процесі взаємодії із зацікавленими сторонами та групами впливу	Зелена книга Європейської комісії
Багаторічна прихильність компаній етичній політиці та економічному розвитку, а також покращенню якості життя працівників та їх сімей, громад та суспільства в цілому	Світова бізнес-рада зі сталого розвитку
Досягнення комерційного успіху засобами, заснованими на етичних стандартах і повазі до людей, суспільства, навколишнього середовища	Корпорації США "Бізнес заради соціальної відповідальності"

Загальновідоме визначення соціальної відповідальності бізнесу було запропоновано Пітером Друкером [4]: «зробити власні інтереси тим, що є по суті суспільним благом». Таким чином, бізнес справді стає відповідальним лише тоді, коли він прирівнює свої інтереси та цілі до інтересів та цілей суспільства.

Існують чотири основних типи соціальної відповідальності бізнесу: основна відповідальність, економічна (створення робочих місць і сплата податків), юридична (відповідність бізнесу місцевим міжнародним законам), етичні (дотримання працівниками та компаніями універсальних норм поведінки у взаємодії між собою, з конкурентами, з державою та суспільством. Найбільш використовуваним видом соціальної відповідальності є добровільна форма, яка передбачає інвестування у проєкти, де є певна вигода для суспільства, проте не має прямих економічних переваг для нього (захист навколишнього середовища, інвестиції в охорону здоров'я та грамотність, інфраструктура, подолання бідності) [6].

У країнах з розвиненою економікою успішно проводяться державні програми, що надають соціально відповідальним компаніям значні преференції у галузі оподаткування, державних закупівель і кредитування. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні повинна бути спрямована на реалізацію принципів і завдань державної політики у сфері соціальної відповідальності бізнесу та визначати діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, пов'язану зі створенням необхідних умов для розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні [8].

Соціальна відповідальність українського бізнесу стрімко зростає, незважаючи на відсутність законодавчої бази, недостатню обізнаність, відставання від світових тенденцій та відсутність державної підтримки. Можна впевнено стверджувати, що соціально відповідальний бізнес стане головною складовою стратегії розвитку українських компаній найближчим часом лише за державної підтримки.

Ці цілі можуть бути досягнуті за допомогою механізмів, що стимулюють соціальну відповідальність бізнесу та включають розробку нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення соціальної відповідальності бізнес-структур; залучення значного потенціалу бізнесу, що сприяє стабільній зайнятості, викоріненню бідності, раціональному використанню енергії та захисту навколишнього середовища, посиленню національної конкурентоспроможності, ефективному управлінню та боротьбі з корупцією; забезпечення державного бюджету на найближчі роки спеціальними джерелами фінансування програм, спрямованих на розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

За результатами дослідження виявлено, що в процесі впровадження концепції соціальної відповідальності на вітчизняних підприємствах основна увага приділяється частіше за все лише одному її аспекту, тоді як інші розвиваються приблизно однаково (рис. 1).

Рис. 1. **Основні аспекти соціальної відповідальності підприємств в Україні**

Джерело: розроблено автором

Виходячи з результатів для більшості підприємств в Україні пріорітетним є розвиток товарів і послуг (20,5 %), тоді як умови праці займають останню позицію в цьому переліку (11,6 %).

Концепція соціальної відповідальності дозволяє компаніям ефективно та прозоро лобіювати свої інтереси, збільшуючи довіру та підтримку населення. Наприклад, західні монополістичні електричні компанії інвестують в економічний розвиток територій та нерентабельні «зелені» джерела енергії. І коли виникає потреба у підвищенні тарифів для населення, отримують необхідну підтримку суспільства та політиків.

Дослідження показали, що компанії, які приділяють увагу концепції соціальної відповідальності (КСВ), залучають більше мотивованого персоналу, беруть участь у розробці території, на яких працює компанія, і вирішення її проблем допомагає утримати спеціалістів.

Є дві основні цілі, які переслідують українські компанії у галузі КСВ. Це зменшення ризиків і створення позитивного іміджу для споживачів, суспільства та держави. Слід зазначити, що в Україні практично немає структур, здатних впровадити практику КСВ. Це або міжнародні компанії, які представлені в Україні, або найбільший вітчизняний бізнес. Що стосується малого та середнього бізнесу, він приділяє мало уваги питанням КСВ.

Крім того, ефект від діяльності з КСВ в Україні для компанії все ще виражається у нефінансових показниках і не призводить до прямих додаткових доходів. Компанії, які управляють ширшим спектром ризиків (і це є однією з цілей КСВ), виглядають стабільнішими для інвесторів, мають кращий прогноз, а тому є більш привабливими для інвестицій. Враховується робота в напрямку КСВ та котирувань акцій багатьох іноземних компаній, що стимулює їх розвивати цей напрямок. В Україні такої практики немає, але експерти сподіваються, що з часом все зміниться. Економіка країни, хоч і із запізненням, але слідує світовим тенденціям, а це означає, що зміни неминучі.

Таким чином, розвиток КСВ в Україні повільно розвивається, що робить певні товари та послуги українських підприємств неконкурентоспроможними на світових ринках. Було визначено, що ця стратегія має ряд переваг як для підприємства, так і суспільства в цілому, оскільки відображає і питання оплати праці та безпеки працівників, так і екологічні питання, що є актуальними в наш час, етику введення бізнесу та ін. Але впровадження концепції на вітчизняних підприємствах має певну специфіку та характеризується частковістю заходів.

Для залучення іноземних інвесторів в Україну або для позиціювання продукції як товарів міжнародного рівня необхідно впроваджувати концепцію соціальної відповідальності на підприємствах повною мірою та слідувати їй.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Селезньова Г. О.

Література: 1. Боуен Х. Соціальна відповідальність бізнесмена. Нью Йорк : Харпер і Роу, 1953. **2.** Девіс К. Справа за та проти бізнесу щодо прийняття соціальних обов'язків. *Журнал Академії управління.* 1973. № 16 (2). С. 312–322. **3.** Керролл А. Піраміда корпоративної соціальної відповідальності: до моралі управління організаційними зацікавленими сторонами. *Бізнес-горизонти.* 1991. № 34 (4). С. 39–48. **4.** Друкер П. Управління, Завдання, Обов'язки, Практики. Нью-Йорк : Трумен Talley Books,1973. **5.** Колот А. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичні погляди. *Економічна теорія.* 2013. № 4. С. 5–26. **6.** Крепак Д. Робота над суспільством: у чому полягає корпоративна соціальна відповідальність бізнесу. URL: http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413277-pracyuvatinasuspilstvo-shcho-take-korporativna-socialna-vidpovidalnist-biznesu. **7.** Кратт О., Пряхіна К., Білик М., українсько-китайська співпраця: Перспективи розвитку. Інтернет-конференція SHS – Інноваційний економічний симпозіум (IES2017), (2017). **8.** Strategy for promote the development of social responsibility of business in Ukraine until 2020. URL: http://www.svb.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf.

КОРПОРТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

УДК [658:005.332.4:005.336.1]:331

Романескул Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Було проаналізовано корпоративну культуру як засіб ефективного правління персоналом, а також виявлено основні складові корпоративної культури, а також елементи, без яких її формування та впровадження на підприємстві є неможливим.*

Ключові слова: *корпоративна культура, норми, цінності, персонал, людський капітал.*

Annotation. *Corporate culture as a means of effective personnel management was analyzed, as well as the main components of corporate culture, as well as elements without which its formation and implementation in the enterprise is impossible.*

Keywords: *corporate culture, norms, values, staff, human capital.*

© Романескул Ю. О., 2021

В умовах переходу до регульованих ринкових відносин актуалізується роль людського фактору, оптимізація використання якого виступає одним із стратегічних завдань ефективного управлінського процесу. У зв'язку з цим виникла необхідність розробки рекомендацій щодо вирішення низки завдань управління людським капіталом організації, осмислення питань формування та розвитку сукупних здібностей людини до праці, в тому числі за допомогою формування в організації достатнього рівня корпоративної культури.

Проблему формування і розвитку в організації корпоративної культури розглядали Т. Ю. Базарова, Е. Д. Вільховіченко, А. П. Егоршин, Б. Л. Єрьоміна, Г. П. Щедровицький, Е. Шайн та ін. Проте певні аспекти розуміння корпоративної культури як інструменту управління персоналом залишаються дискусійними та потребують уточнення та розвитку.

Метою статті є визначення характеристики корпоративної культури як інструменту менеджменту, спрямованого на управління людським капіталом організації.

У ситуаціях реорганізації підприємств на ринку праці посилюється боротьба за професійні кадри. Для того щоб забезпечити організацію висококваліфікованим персоналом, варто вирішити проблему залучення та утримання персоналу на підприємстві. Для цього в конкурентній боротьбі існує ряд інструментів. Найбільш поширеними в сучасній практиці інструментами управління, на думку М. Д. Ронзіної, є [1]:

- корпоративна культура;
- навчання;
- посадові інструкції;
- різноманітні форми контролю діяльності персоналу;
- різноманітні форми оцінки персоналу;
- накази, розпорядження;
- система мотивації (покарання і заохочення).

Корпоративна культура як соціокультурний феномен має масу різних проявів, таких як корпоративні цінності, звичаї і традиції підприємства, норми і правила поведінки співробітників, «легенди і міфи» про походження організації і ін. Майже кожен із цих проявів водночас виступає як фактор підтримки і формування корпоративної культури.

Аналізуючи роботи, які присвячені вивченню корпоративної культури, формулюють таке визначення терміна «корпоративна культура»: це комплект цінностей і похідних із них норм, правил поведінки, а також інших елементів, що існують у свідомості співробітників і реалізовані в поведінці цих співробітників [1–5].

З цієї точки зору розберемо цінності і норми. М. С. Каган зазначає, що цінності розглядаються як «внутрішньоемоційне освоєння суб'єктом орієнтирів його діяльності, а тому сприймаються ним як власне духовне прагнення [5]. Важливо також і те, що за рахунок свого емоційного компонента цінності мають мотиваційний вплив. Емоції «маркують» навколишнє середовище, що допомагає визначити людині, що привабливе і відразливе для неї. Тому завдяки цінностям якісь моделі поведінки людина намагається виконувати, а якихось – уникнути.

Що стосується норм, то, на думку Р. І. Маминої, вони не мають у своєму розпорядженні спонукаючого компонента, тому що не можуть існувати самі собою. Вони конкретизують цінності, сприяють здійсненню ціннісних установок [5]. Взагалі «кожен моральний регулятор має на увазі наявність цінностей, на які він спрямований» [4]. Таким чином, коли норми не базуються на відповідних цінностях для виконання, вони починають потребувати зовнішню мотивацію у вигляді заохочень і покарань.

З цього випливає, що кожна норма, яка вводиться в компанії (за умови, що вона якісно виконується), вимагає свого визнання в свідомості співробітників. Тільки в цьому контексті буде забезпечена справжня мотивація виконання норми, а в результаті – і більш якісна її реалізація. Якщо в компанії впроваджуються деякі норми, правила, які не відповідають тому набору цінностей, який притаманний свідомості співробітників на цьому етапі, то вони будуть внутрішньо заперечувати ці норми. Відповідно, це може позначитися на реалізації впроваджуваних норм у діяльності. Тому саме цінності, в кінцевому підсумку, визначають, що для людини виявляється привабливим або непривабливим і зумовлюють її поведінку.

Отже, якщо компанія хоче досягти конкретної поведінки персоналу, їй недостатньо встановити відповідні правила, норми і стандарти. Потрібно, крім норм і правил, виробити «ціннісну базу». Інакше кажучи, цінності задають загальний напрямок активності, а правила, норми і стандарти конкретизують ці цінності.

З перерахованого вище видно, яке значення корпоративна культура вносить в життя організації. Вона встановлює відношення персоналу до роботи, до клієнтів, колег, начальства і інші речі, які прямо впливають на успішність організації. Чому прагнення керівництва застосовувати корпоративну культуру як фактор підвищення конкурентоспроможності організації виправдано. Інакше кажучи, корпоративна культура є інструментом управління персоналом.

Крім того, необхідно зауважити, що існують також інструменти цілеспрямованого формування бажаної організації корпоративної культури, а саме:

- формалізація місії;
- бачення цінностей організації;
- поширення корпоративних «історій», «легенд і міфів» зі своїми «героями» і «антигероями»;
- підставу і збереження традицій і ритуалів;
- спільна підготовка з подальшим впровадженням правил і стандартів поведінки і діяльності співробітників;
- корпоративний кодекс, що надається кожному новоспеченому співробітнику;
- корпоративне видання, корпоративне радіо, Інтернет;
- фірмовий стиль, одяг [2].

Все це і прояви, і фактори формування корпоративної культури, які є необхідним структурним елементом менеджменту підприємства, що впливає на подальший розвиток не тільки організації, а й її персоналу.

Таким чином, корпоративна культура як інструмент управління – це відображення загальносвітової тенденції залучення людського фактору в систему управління, а також схильність спиратися на розвиток творчих здібностей працівників і їх самореалізацію особистості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іполітова І. Я.

Література: 1. Ронзина М. Д. Корпоративная культура как предмет системного философского исследования // Библиотека научной и студенческой информации. URL: http://www.roman.by/r-92549.html. **2.** Макеев В. А. Корпоративная культура как фактор эффективной деятельности организации. Москва : Ленанд, 2017. 258 с. **3.** Зеркаль А. В. Национальная модель корпоративной культуры Украины // Корпоративная культура организаций XXI столетия: состояние и перспективы развития. Краматорск : Изд-во ДДМА, 2012. 226 с. **4.** Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури у прийнятті управлінських рішень. *Актуальні проблеми економіки.* 2013. № 3 (93). С. 64–72. **5.** Гриньова В. М., Попов О. С. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні : монографія). Харків : Вид-во ХДЕУ, 2013. 324 с.

© Руденко Т. В., 2021

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

УДК 343.13;343.159.5

Руденко Т. В.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У цій статті описано типи сучасних схем і підходів до легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом із використанням української банківської системи. Досліджено фінансові операції з розкрадання грошей. За результатами дослідження було запропоновано пропозиції виявлення та запобігання схемам розкрадання грошей в українському банківському секторі.*

Ключові слова: *банківська система, схеми легалізації коштів, розкрадання коштів, корупція, шахрайство, кримінальні доходи.*

Annotation. *This article describes the types of modern schemes and approaches to money laundering using the Ukrainian banking system. Financial transactions on embezzlement of money are investigated. According to the results of the study, proposals were proposed to detect and prevent money laundering schemes in the Ukrainian banking sector.*

Keywords: *banking system, money laundering schemes, embezzlement, corruption, fraud, criminal proceeds.*

З часу настання незалежності країни та формування ринку Україна залишається країною з великою кількістю незаконних схем і махінацій розкрадання доходів, що значно впливає на національну безпеку.

Дослідження особливостей легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, здійснювали такі вчені та практики, як: О. І. Барановський [1], О. М. Бандурка [2], А.С. Беніцький [3], О. О. Дудоров [4], В. А. Журавель [5], О. Є. Користін [6], С. О. Дмитрова [7]. Незважаючи на постійне вдосконалення схем і підходів, негативні процеси в цій галузі вимагають глибших досліджень для легалізації фінансування.

Метою статті є систематизація та характеристика типових інструментів, способів і механізмів розкрадання корупційних доходів.

Однією з найнебезпечніших загроз для успішного розвитку нашої нації є ескалація небезпечних для суспільства злочинів, таких як легалізація злочинців розкрадання доходів і фінансування тероризму. Однією з найефективніших форм вирішення проблем кримінального середовища є проведення розслідування, виявлення та розкриття схеми, за якою прогресує злочин [8].

За дослідженнями Національного банку України наразі відомо 7 основних схем розкрадання грошей у банківській системі. Переходячи до характеристики кожної зі схем розкрадання грошей у банківській системі, зазначаємо, що джерелом отримання незаконних активів можуть бути:

1) Юридичні особи резиденти. Схема № 1 – «Виведення капіталу». Під цією махінацією розуміється, що, наприклад, декілька юридичних осіб з України продають товар юридичним особам іншої країни. Умовою зовнішньоекономічного контракту є проведення розрахунків через банк у валюті – долар. Але в певний час один з учасників цієї економічної угоди змінює контракт і замість долара США, як валюти проведення цієї операції, стає польська єна. Одночасно встановлюється обмінний курс, який у кілька разів відрізняється від фактичного обмінного курсу. Замість мільйонів доларів надходять мільйони злотих. Тому за згодою банку величезні суми грошей приховуються від валютного контролю.

2) Схема № 2 – «Переведення в готівку». Одна компанія перераховує додатково 1 мільйон гривень для оплати послуги. Це може бути як поставка будівельних матеріалів, маркетингові послуги, будівельні роботи так і консультаційна допомога. Головне – перевести це «для своєї компанії». У більшості випадків для цього рахунок спеціально відкривають безпосередньо перед транзакцією, а потім закривають, тому такі компанії найчастіше називають «одноденками».

3) Схема № 3 – «Корупційна». Наприклад, компанія може отримати тендер на закупівлю обладнання. Вона отримує гроші на це, але витрачає не всю суму за призначенням, а частину, найчастіше найменшу. А другу частину грошей компанія видає своєму директору та головному бухгалтеру у вигляді фінансової допомоги, премії або кредиту. Компанія в кінцевому рахунку може бути визнана банкрутом, але гроші залишаються на рахунках тих осіб. Цю махінацію легко відстежити банку під час фінансового моніторингу, але найчастіше цього ніхто не робить.

Історично склалося так, що незаконні операції з готівкою завжди здійснювалися через банківську систему. Тепер, коли Національний банк приділяє стільки уваги цьому питанню, спостерігається вдосконалення управління на рівні банківської системи.

4) Але країна все ще потребує готівкових коштів. Тому виникла така схема, як Схема № 4 – «Котел». Сутність цієї махінації по розкраданню грошей полягає в тому, що існують компанії, які продають свої товари і послуги за готівку, але також існують такі компанії, які потребують готівки, але розплачуються за товари і послуги безготівковими розрахунками. Виходить, що компанії отримують кошти від великої кількості фірм за якісь послуги або матеріали. Отримані кошти компанії роздають готівкою вже іншим фірмам. Також нібито сплачуючи послуги. Потім компанії можуть використати вже зняту з рахунків суму для виплати зарплати, наприклад «у конверті». За допомогою таких фіктивних операцій держава втрачає сотні мільйонів гривень податків.

5) Схема № 5 – «Фіктивні доходи». Зараз в Україні існують такі правила, як заповнення електронної декларації державними діячами, політиками, чиновниками та звичайними державними службовцями. З цією метою компанія отримала позику в банку і розподілила гроші фізичним особам у вигляді фінансової допомоги. За отримані гроші вони купували та продавали цінні папери. Продажі перераховані в декларації. Тому політики та вищі чиновники можуть задекларувати мільйонні доходи від продажу цінних паперів та виправдати придбання автомобілів і квартир.

6) Схема № 6 – «Отримання готівки». Існує така схема, коли група зловмисників через певну банківську установу нібито сплачують збір за переробку вторинної сировини. Але ніякої сировини не було, а гроші було видано «на руки» шахраям. У такому разі банком було видано зловмисникам шалену суму грошей, а банк було оштрафовано, а керівництво звільнено.

7) Схема № 7 – «Готівкові без готівки». Це ще один відомий приклад перетворення безготівкових коштів на готівкові без їх інкасації. Група корпорацій заплатила за постачання газу банківським переказом, а газова компанія придбала на певну суму грошей скретч-картки для поповнення мобільного зв'язку. Але насправді скретч-картки продавались фізичним особам готівкою, але грошей на їх рахунок не надходило [9].

Так, можна прослідити таку закономірність, що компанії, які беруть участь у більшості схем легалізації тіньових доходів, створюються лише на короткий проміжок часу заради впровадження конкретної схеми. А також банки найчастіше виступають в ролі помічників для проведення схем шахраїв, але найчастіше вони також невеликі та майже невідомі [10].

Розкрадання грошей також відбувається в Україні шляхом надання різних подарунків владі. І дуже часто – своїм родичам і найкращим друзям. Відстежувати такі подарунки дуже важко, цьому також сприяє відсутність контролю над джерелами доходу від придбання цінностей та послуг.

У наведених вище прикладах можна зазначити, що, по-перше, існує невисокий рівень складності схем розкрадання грошей; по-друге, значні частки шахрайства виконуються через новостворені маленькі банки, фірми та компанії [11].

Крім того, доцільно звернути увагу на нові можливості для злочинців використовувати мобільні платежі.

Поповнення телефону зацікавлених осіб (невелика сума) та поповнення платіжних карток для фінансування тероризму, заборонених подарунків. Національний банк збільшив вимоги до банківської діяльності. Особливо під час фінансового нагляду багато малих і середніх банків зазнавали санкцій за порушення процедур внутрішнього контролю.

Отже, можна зробити такі висновки, що банки традиційно використовуються для розкрадання грошей, а системи електронних грошей набувають все більшої популярності. А розкраданню грошей сприяє корумпована влада країни, низький стан нагляду фінансового моніторингу по країні.

Автор вважає, що якщо масові видання будуть говорити та оприлюднювати частіше такі схеми, за якими здійснюються шахрайства, то, можливо, це буде спонукати банки ними не займатися, а також така практика

сприятиме зниженню кількості порушень, оскільки кожна фінансова установа на сьогодні дбає про свою репутацію.

Отже, подальшого вдосконалення потребує дослідження напрямків ефективного зменшення розкрадання незаконно зароблених доходів в Україні, що неможливе без прийняття узгодженої нормативної бази та законодавства щодо деталей діяльності органів державного нагляду та управління.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Азізова К. М.

Література: **1.** Барановський О. І. Відмивання грошей: сутність та шляхи запобігання : монографія. Харків : Форт, 2003. 472 с. **2.** Бандурка А. М., Симовьян С. В. Украина против «грязных» денег : науч.-практ. пособие. Харьков : Основа, 2003. 224 с. **3.** Беніцький А. С. Легалізація прибутків, здобутих злочинним шляхом: порівняльно-правовий аналіз. *Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою: аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників.* Т. 18. Київ : НДІ «Проблеми людини», 2005. С. 14–27. **4.** Дудоров О. Чи спливуть «брудні гроші» на поверхню. *Легалізація злочинних прибутків, проблеми кримінально-правової протидії.* 1998. № 1. С. 23–27. **5.** Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Настільна книга слідчого: наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів / [В. А. Журавель, М. І. Панов, В. І. Шепітько та ін.]. Київ : ВД «Ін Юре», 2008. 312 с. **6.** Користін О. Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні : монографія. Київ : ДП «Друкарня МВС України», 2009. 448 с. **7.** Дмитров С. О., Коваленко В. В. Фінансовий моніторинг в банку : навч. посіб. Суми : Університет. кн., 2008. 336 с. **8.** Типологічні дослідження державної служби фінансового моніторингу України за 2016, 2015 та 2014 роки. URL: http://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2018/04/tipologichni-doslidzhennya-ua_2014_15_16.pdf. **9.** Стаття «Нацбанк розкрив 7 основних схем по відмиванню грошей». URL: https://finclub.net/ua/analytics/natsbank-rozkryv-7-osnovnykh-skhem-vidmyvannia-hroshei-bankamy.html. **10.** Бабій Л. М. Відмивання «брудних» коштів: історія виникнення поняття, нормативне визначення, його сутність і суспільна небезпека // Фінансовий моніторинг. [URL: http://libfor.com/index.php?newsid=1251. **11.** Сучасні схеми відмивання коштів в Україні та світі. URL: file:///D:/3%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/aplup_2015_7-8_10.pdf.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ

УДК 336.71

Руденок А. Є.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті висвітлено тлумачення такого поняття, як «дистанційне банківське обслуговування». Наведено класифікацію дистанційного банківського обслуговування, визначено його основні переваги та недоліки. Запропоновано шляхи підвищення рівня безпеки систем дистанційного банківського обслуговування для вітчизняних банків.*

© Руденок А. Є., 2021

Ключові слова: *банк, самообслуговування, інновації, банківська послуга, дистанційне банківське обслуговування.*

Annotation. *The article covers the interpretation of such a concept as «remote banking». This paper presents the classification of DBO, identifies the main advantages and disadvantages. Based on the analyzed information, ways to increase the level of security of remote banking systems are proposed.*

Keywords: *bank, self-service, innovations, banking service, remote banking servic.*

На сьогодні наявність у діяльності банку систем дистанційного банківського обслуговування, які полегшують, прискорюють процес взаємодії клієнта з банком, а також виключають необхідність безпосереднього контакту споживача з постачальником послуг, є одним із найважливіших критеріїв для клієнта при виборі банку. У зв'язку з цим дослідження переваг, недоліків і шляхів підвищення рівня безпеки систем дистанційного банківського обслуговування набуває актуальності.

Вивченням основних тенденцій дистанційного банківського обслуговування займалось багато вітчизняних учених. Серед них такі як: Дем'яновська Д., Кузьменко О., Радіонова Н., Рац О., Чкан І. та ін. [1–5].

Метою статті є дослідження сутності та змісту поняття дистанційного банківського обслуговування, його класифікації, визначення головних переваг, недоліків і найбільш оптимальних шляхів підвищення рівня безпеки при використанні систем дистанційного банківського обслуговування.

Початком розвитку дистанційного банківського обслуговування (ДБО) в Україні прийнято вважати впровадження такої технології, як «home banking». Цю технологію почали втілювати в життя країни Західної Європи у 1983 році, коли Банк Шотландії, телекомунікаційна компанія British Telekom та будівельне товариство Nottingam Building Society впровадили систему Homelink [3].

Дистанційним банківським обслуговуванням вважається виконання фінансових операцій на підставі дистанційних розпоряджень, які надаються клієнтом на відстані, тобто без відвідування банківської установи та безпосереднього контакту з її співробітниками, найчастіше з використанням комп'ютерних і телефонних мереж. Сутність поняття ДБО полягає у самообслуговуванні клієнтів [1].

Залежно від використовуваної інформаційної системи ДБО поділяються на: телефонний банкінг, інтернет-банкінг, мобільний банкінг, PC-банкінг, АТМ-банкінг.

Клієнти систем ДБО поділяються на фізичних і юридичних осіб. Фізичні особи користуються такими системами ДБО, як: телефонний банкінг, мобільний банкінг, інтернет-банкінг, АТМ-банкінг. Юридичні особи в своїй діяльності користуються системами PC-банкінг, інтернет-банкінг. Серед каналів надання послуг виділяють інтернет, телефонний зв'язок, пристрої самообслуговування.

На сьогодні система інтернет-банкінгу є однією з найперспективніших на ринку України. Вона надає весь спектр послуг, які доступні у відділеннях банків, а також є дуже зручною як для клієнтів, так і для банків. На рис. 1 наведено послуги, які найчастіше використовуються клієнтами в системі інтернет-банкінг [1].

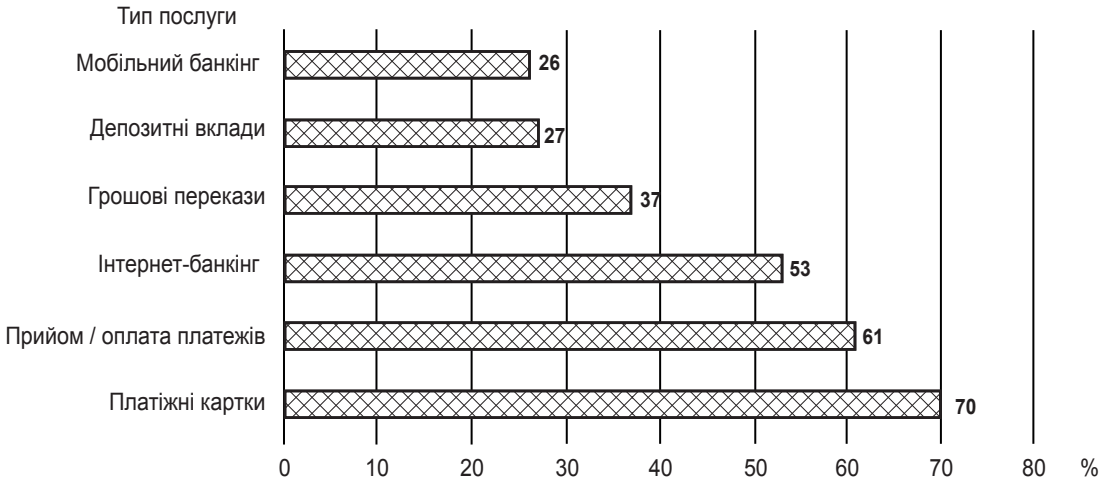

Рис. 1. **Найбільш використовувані банківські послуги в системі ДБО**

Отже, можна зробити висновок, що найчастіше клієнти в системі інтернет-банкінг користуються такими банківськими послугами, як видача та обслуговування платіжних карток, прийом або оплата платежів, інтернет-банкінг. Такі послуги, як грошові перекази, депозитні вклади, мобільний банкінг, користуються меншою популярністю.

Вперше зручний інтернет-банкінг був розроблений українським банком АТ КБ «ПриватБанк». Саме це і стало початком для розвитку українських банків у цьому напрямку. Слід відзначити український цифровий банк – Monobank. Цей банк не має відділень, що дало змогу значно здешевити надання послуг клієнтам і запровадити кешбек. Маючи такі переваги, за перші півроку банку вдалось залучити більше 300 тис. клієнтів.

Використання послуг систем ДБО значно спрощує життя клієнтам, адже проведення банківських операцій дистанційно, в першу чергу, економить час. Клієнти, перебуваючи в офісі або вдома, можуть оплатити комунальні послуги, поповнити мобільний рахунок, виконати переказ коштів за рахунками тощо. Наявність систем ДБО в банках дозволяє уникати скупчення клієнтів у чергах банківських відділень і дотримуватись дистанції, що важливо в умовах пандемії Covid-19. Системи ДБО забезпечують клієнту доступ до послуг банку на загальній основі.

Наявність у діяльності банку систем ДБО створює не лише зручніший сервіс для клієнтів, але й для банків також приносить ряд переваг, головнішою з яких є економічна вигода, оскільки затрати при наданні банківських послуг клієнтам у відділеннях банків значно більші, ніж при дистанційному обслуговуванні. Так, дійсно, саме впровадження систем ДБО економічно затратне, але через деякий час всі витрати окупляться; дистанційне обслуговування значно ефективніше, ніж обслуговування у відділеннях банків.

За рахунок зменшення часу при використанні систем ДБО значно зростає пропускна здатність обслуговування; у банку з'являється можливість залучення більшої кількості нових клієнтів, яких він не мав змоги обслуговувати до впровадження ДБО; обслуговування клієнтів стає більш якісним і швидшим; банківські операції здійснюються більш точніше; банківські ризики значно знижуються; виникають нові канали комунікації з клієнтом; відпадає потреба у великій кількості робочих місць, відділень, персоналу; знижуються адміністративні витрати, а отже, собівартість банківських послуг стає нижчою, а це значно приваблює нових споживачів тощо.

Поруч з численними перевагами системи ДБО, звичайно, мають і недоліки. До головних недоліків дистанційного обслуговування належать: проблема достовірної ідентифікації, оскільки клієнт виконує всі банківські операції без особистого спілкування з працівниками банківської установи. Ця проблема є актуальною як для споживача послуг, так і для банку; впровадження в діяльність банку систем ДБО, навчання працівників потребують високих затрат; витрати на обслуговування систем ДБО та каналів зв'язку; ризики пов'язані з можливими атаками хакерів або шахраїв; ризик виникнення помилок при впровадженні систем ДБО.

Також варто зазначити, що зі зростанням попиту клієнтів на послуги ДБО зростає залежність клієнтів від комунікаційних і програмно-технічних засобів. Але це, скоріше, особливість, ніж недолік систем дистанційного обслуговування.

Одним із найголовніших завдань банківських установ при наданні клієнтам послуг дистанційного банківського обслуговування є забезпечення високого рівня безпеки для того, щоб мінімізувати можливі ризики стосовно несанкціонованого доступу до інформації та рахунків клієнтів. Для цього банкам доцільно розширити їх дії: здійснювати антивірусний захист, проводити аналіз і внутрішній аудит, проводити заходи інформування клієнтів і працівників банку стосовно інформаційної безпеки, забезпечувати безпеку прикладного та програмного забезпечення, проводити контроль парольної політики, резервне копіювання та аварійне відновлення, створити потужну систему захисту тощо.

Отже, можна зробити висновок, що впровадження систем дистанційного банківського обслуговування в діяльність банківських установ актуально, враховуючи сучасний ритм життя. Ці системи є досить зручними як для клієнтів, так і для банків. Особливо багато прихильників систем ДБО серед суб'єктів фінансового підприємництва. На сьогодні наявність у діяльності банківської установи систем дистанційного обслуговування визначає не тільки прибутки і конкурентоспроможність, а й взагалі існування банку на ринку фінансових і банківських послуг.

Розвиток і подальше впровадження систем ДБО дозволить банкам ефективніше проводити клієнтські платежі, зменшить собівартість даних послуг за рахунок зменшення трудомісткості. На ринку України системи дистанційного банківського обслуговування дуже перспективні, вони надають майже весь спектр послуг, які доступні через банківські відділення.

Подальші дослідження у цьому напрямку будуть спрямовані на реалізацію таких сервісів, які дозволятимуть клієнту приймати рішення стосовно управління власним капіталом: планування майбутніх витрат або доходів, прогнозування руху фінансових ресурсів тощо.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Дем'яновська Д., Онищенко Ю. Оцінка стану дистанційного обслуговування клієнтів в банках України. *Приазовський економічний вісник. Серія : Гроші, фінанси і кредит.* 2017. № 2. С. 141–145. **2.** Кузьменко О., Овчаренко В. Тенденції розвитку сучасних банківських технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2019. № 24. С. 98–103. **3.** Радіонова Н., Терещук В. Розрахункові операції за допомогою дистанційних банківських послуг: переваги та недоліки. *Ефективна економіка.* 2016. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4784. **4.** Рац О. М. Тенденції впровадження інноваційних банківських продуктів в умовах глобалізації світових фінансів. *Актуальные научные исследования в современном мире.* 2017. № 5 (25). С. 114–122. **5.** Чкан І. О., Чкан А. С. Електронний банкінг для бізнесу і населення як запорука розвитку ринкової інфраструктури. *Ефективна економіка.* 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7769.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.48:336.201

Сергієнко К. Е.

Студент 4 курсу
факультету міжнародної економіки і підприємництва ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто основні труднощі розвитку та запровадження в компанії нинішніх особливостей оподаткування. Досліджується спрощений тип оподаткування, а саме його привілеї проти звиклого загального методу оподаткування.*

Ключові слова: *оподаткування, загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування, єдиний податок, податок на прибуток, податок на додану вартість.*

Annotation. *The article considers the main difficulties in the development and implementation of the current features of taxation in the company. A simplified type of taxation is investigated, namely its privileges against the usual general method of taxationy.*

Keywords: *taxation, general taxation system, simplified taxation system, single tax, income tax, value added tax.*

Постановка проблеми. Сьогодні туристична діяльність в Україні має певні характеристики з точки зору оподаткування основних податків і зборів. Це пов'язано з особливим характером операцій з обслуговування

© Сергієнко К. Е., 2021

туристів, які дозволяють широко використовувати схеми посередництва, та існуванням спеціальних положень Податкового кодексу України.

У світі туристичного бізнесу постає така проблема, як недостатньо розроблена методика спрощеного оподаткування.

Ставки деяких основних, обов'язкових податків занадто високі. Прикладом може слугувати візовий збір. Якщо показник високий, це може негативно вплинути на бажання відвідати країну.

Наявність і стан певних туристичних послуг має велике значення для оподаткування туристичного сектора. Для одних важливо, якою буде їжа та її рівень, для інших – проживання та транспорт, а для інших–загальні спортивні послуги та розваги. І вони скрізь різні, як і ціни.

Багато витрат, таких як: їжа, користування пральною машинкою, гарячою водою, оформлення проїзних документів, перекладачі, нарешті обов'язкова страховка та багато інших витрат, необхідних для поїздки, не включені у вартість.

Туристи купують тури в одному регіоні, а послуги надаються в іншому регіоні. Результат – велика проблема, в якому регіоні сплачувати податки.

Розрахунки через посередників. Багато розрахунків між туристами й особами, що надають туристичні послуги, реалізуються через посередників, які формують тур, інші поїздки, товари. Все це створює проблеми при оподаткуванні туристичних послуг.

Вищезазначені актуальні проблеми вносять великі корективи на ознайомлення з новою спрощеною системою, через те, що сьогодні це один із найбільш суперечливих і водночас найважливіших напрямів податкової реформи, яка складається із багатьох факторів [1; 2] та понад 12 років свого існування майже не вдосконалювалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки все більше уваги приділяється підвищенню ефективності процесу оподаткування туристичної діяльності. Робота таких учених ґрунтується у специфікації використання систем оподаткування в туристичній діяльності, серед них: В. Гуменюк, Ю. Іванов, І. Пожарицька, О. Сметанко, Т. Осадча, Н. Алпатова, З. Балченко, Д. Гарний, О. Федак та ін.

Однак, незважаючи на значний внесок науковців, питання особливості оподаткування туристичної діяльності залишається актуальним і потребує майбутнього доопрацювання та вказівок щодо коригування та поліпшення.

Метою цієї статті є вивчення характеристик сучасного стану та момент відкриття еволюції туристичного оподаткування при впровадженні новітніх систем спрощеного оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Механізм державного регулювання оподаткування господарюючих суб'єктів базується насамперед на розробленій структурі законів та інших правових норм.

Структура податкового законодавства України включає:

- Конституцію України;
- Податковий закон України;
- Митний кодекс України;
- чинні міжнародні угоди, що регулюють податкові питання та є обов'язковими для виконання за згодою Верховної Ради України;
- нормативно-правові акти, прийняті на основі та відповідно до Податкового кодексу, законів з митних питань;
- Рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим та рішення місцевих органів влади щодо місцевих податків і зборів.

Сьогодні в Україні існують два основних види оподаткування туристичної діяльності:

- загальна система податків, бухгалтерського обліку та звітності;
- спрощена система податків, бухгалтерського обліку та звітності для малого бізнесу [3].

Однак постійні зміни й уточнення податкового законодавства значно ускладнюють сучасну податкову систему. Адже туристичні оператори змушені постійно контролювати нововведення, вони не можуть отримувати своєчасні пояснення та поради від держави щодо нових процедур збору податків чи зборів.

За чинною податковою системою підприємства в Україні є платниками податків, а саме їх суб'єкти господарювання [4]. До них належать туроператори, турагенти, екскурсоводи, гіди-перекладачі та ін.

Відповідно до законодавчих актів суб'єкти повинні сплачувати податки та збори.

Податки – це обов'язковий платіж, який урегульовується відповідно до бюджету.

Збори – це передбачений обов'язковий платіж до відповідного бюджету, який справляється з платників податків за умови отримання спеціальних пільг, у тому числі внаслідок вчинення цих осіб органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими компетентними органами та особами, що мають юридично значущі дії (рис. 1).

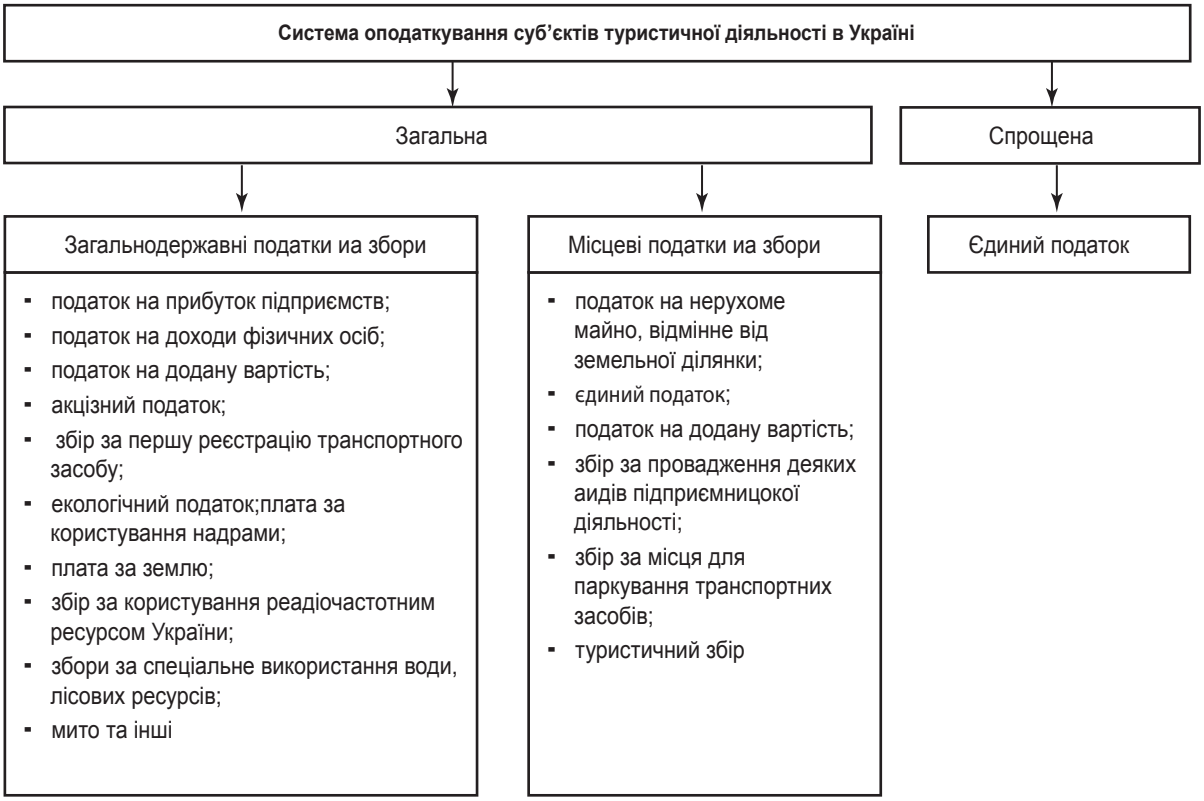

Рис. 1. **Структура основних податків і зборів у системі оподаткування туристичної діяльності в Україні**

Оподаткування в туризмі мають певні особливості:

1. Єдиний податок.

Дохід турфірми – це будь-який дохід, включаючи дохід від його агентств, філій, офісів, отриманий у звітному періоді готівкою (готівкою або безготівкою), матеріальні або нематеріальні форми.

Якщо турфірма (юридична особа або одноосібний власник третьої групи) надає послуги на підставі довіреності (брокерські контракти), доходом є сума отриманої винагороди адвоката (агента). Дохід визначається датою отримання коштів.

2. Податок на прибуток.

Туристичне агентство або туристична агенція – юридична особа в загальній системі оподаткування визначає предмет податку на прибуток згідно з правилами бухгалтерського обліку [2].

3. Податок на додану вартість.

Базою оподаткування у разі постачання туристичного продукту турфірмою, призначеної для його споживання (доходу) в Україні чи за кордоном, є збір, який визначається як різниця між вартістю поставленого туристичного продукту та витратами. придбання (створення) такого туристичного продукту [3].

Через специфіку туристичного продукту як сукупності туристичних послуг він вважається однією послугою у сфері податків, що значно полегшує визначення бази оподаткування.

Подолання окреслених проблемних аспектів у туризмі нашої країни вимагає комплексного підходу та прийняття багатьох заходів для підтримки туризму. Активізація туризму, зрештою, стимулюватиме експорт туристичних послуг і підвищуватиме туристичний імідж України, що, своєю чергою, збільшить частку туризму в українській економіці та збільшить доходи державного бюджету України.

Таким чином, у більшості випадків суб'єкти туристичної діяльності можуть входити до третьої групи єдиних платників податків. Наявність різноманітних нюансів у податковій системі, постійні зміни, передчасна гармонізація різних законодавчих і нормативних актів значно ускладнюють умови ведення бізнесу для сучасного туристичного бізнесу.

Висновки. Державне регулювання туризму в Україні шляхом вдосконалення законодавчої та нормативної бази оподаткування туризму та ефективного бюджетного фінансування туристичного сектора має стати ефективним засобом фінансово-економічної стабілізації та переходу до економічного зростання, а не гальмом розвитку туризму в країні.

Нестабільність законодавства, відсутність своєчасних пояснень, доступні онлайн-консультації з відповідними експертами щодо тлумачення подальших змін у законодавстві можуть спричинити недовіру до державних гарантій вітчизняних та іноземних бізнес-структур, небажання вести бізнес прозоро.

Це, своєю чергою, призведе до зменшення бюджетних надходжень від суб'єктів туризму та перешкоджатиме інтенсивному розвитку туристичної галузі в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Податковий кодекс України від 23.03.2017 № 1989-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T171989.html. **2.** Зайцев О. В. Проблеми оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Причорноморські економічні студії.* 2017. Вип. 22. С. 177–182. URI: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle /1234567 89/65819. **3.** Розметова О. Г. Державне регулювання оподаткування суб'єктів туристичної діяльності. *Інноваційна економіка.* 2012. № 35. С. 6–8. **4.** Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cginreg=324%2F95-%E2%F0. **5.** Туристична діяльність: облік та оподаткування. URL: http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100005703-turistichna-diyalnist-oblik-ta-opodatkuvannya.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРНОЇ БІРЖІ

УДК 347.195

Сіденко К. Л.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено діяльність товарних бірж в Україні згідно з чинним законодавством, відповідно до цього виявлено деякі проблеми її правового регулювання.*

© Сіденко К. Л., 2021

Ключові слова: *біржа, біржова торгівля, товарна біржа, біржові операції, біржовий ринок, купівля-продаж, біржове законодавство.*

Annotation. *The article examines the activities of commodity exchanges in Ukraine in accordance with current legislation, and accordingly identified some problems of its legal regulation.*

Keywords: *exchange, exchange trade, commodity exchange, exchange operations, exchange market, purchase and sale, exchange legislation.*

Правове регулювання товарних бірж формується відповідно до розвитку її діяльності. Оскільки першу українську товарну біржу було створено в Одесі у 1796, то можна сказати, що товарні біржі пройшли тривалий шлях розвитку, і у сучасному світі є одним з важливих елементів ринкової економіки.

Основною метою товарної біржі є надання послуг в укладенні біржових угод. Також вони виконують цілий ряд функцій, основними з яких є ціноутворення, страхування ризиків та інформаційне забезпечення. Стаття 1 Закону України «Про товарну біржу» зазначає, що товарна біржа є організацією, яка об'єднує юридичних і фізичних осіб, що здійснюють виробничу і комерційну діяльність, а сама товарна біржа не займається комерційним посередництвом і не має на меті одержання прибутку [1].

Основою правового регулювання діяльності товарних бірж є Закон України «Про товарні біржі» та Господарський кодекс України. Відповідно до ч. 1 ст. 279 Господарського кодексу визначає товарну біржу як особливого суб'єкта господарювання, який надає послуги в укладенні біржових угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарних цін, вивчає, впорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям [2].

Варто зазначити, що на сучасному етапі діяльність товарних бірж активізувалася. Учасники ринку стають все більш зацікавленими у послугах, що надає біржа, зокрема, в укладенні договорів купівлі-продажу біржового товару.

Зростання попиту тягне за собою необхідність вдосконалення норм законодавства, згідно з якими функціонує вся біржова система. Так, законодавство України включає низку нормативно-правових актів, що регулюють біржові відносини у сфері реалізації біржового товару через біржовий ринок, але існують проблеми правового регулювання діяльності товарних бірж, які залишаються спірними або взагалі нерозкритими.

Метою статті є встановлення та дослідження проблем правового регулювання біржової діяльності товарних бірж в України відповідно до чинного законодавства та судової практики.

Перше питання, яке виникає при дослідженні нормативної бази, відповідно до якої створюється біржа, – це її організаційно-правова форма. Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» встановлено, що фондова біржа може створюватися у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю. Проте норми законодавства, що регулюють діяльність товарної біржі, визначають її лише як особливого суб'єкта господарювання (ст. 279 Господарського кодексу України). Більш детального регулювання у Кодексі не встановлено.

Відповідно до цього можна зробити висновок, що товарна біржа може створюватися у будь-якій формі, що передбачена законом. Постає проблема щодо чіткого визначення організаційно-правової форми, в якій має існувати товарна біржа, оскільки від цього залежить ефективність її утворення, функціонування, управління, адміністративно-правового регулювання, відповідальності, а також ліквідації. Ми вважаємо, що лише чітке законодавче встановлення організаційно-правової форми, в якій повинна функціонувати товарна біржа, допоможе врегулювати значну кількість спорів, що виникають у процесі біржової діяльності [3].

Законодавство не є досконалим, і це зумовлюється не лише неповнотою норм, а й значною кількістю норм бланкетного характеру. Тобто більшість норм закріплюють лише загальні засади конкретних правил поведінки. Додаткові ознаки, які потребують законодавчої регламентації, потрібно шукати у положеннях іншого нормативного акта [4].

Біржа, як зазначалося вище, є особливим суб'єктом господарювання, – це організація з правами юридичної особи, яка бере участь у формуванні оптового ринку товарів, сировини, продукції, цінних паперів, нерухомості шляхом організації й регулювання біржової торгівлі у формі гласних публічних торгів за встановленими

біржею правилами. Отже, згідно з тим, що біржа є особливим суб'єктом господарювання, то і діяльність, що провадиться на ній, має свої особливості.

Зокрема, надання послуг в укладенні біржових угод, що є основною метою товарної біржі, провадиться у випадку виконання вимог, передбачених правилами біржової торгівлі.

Правилами біржової торгівлі надається право на надання послуг в укладенні великого переліку угод. Проте практика показує інше. Більшість угод, що реєструються на біржі, укладаються на предмет передання реального товару з подальшою доставкою та сплатою.

А от укладення форвардних і ф'ючерсних угод користуються поки що малою популярністю серед учасників біржі, хоча наразі є переважаючими у світовій біржовій практиці. Для розвитку ф'ючерсного ринку в Україні необхідно не лише удосконалення норм регулювання, а і якісні зміни. Потрібно сформувати надійний механізм, що буде гарантувати виконання операцій.

Суть самої біржової угоди полягає в тому, що вона закріплює одночасну згоду учасників біржового ринку щодо їх прав і зобов'язань стосовно придбання та продажу визначеної кількості біржового товару. Є перелік вимог, відповідно до яких біржову угоду можна вважати укладеною:

– угода укладається з приводу купівлі-продажу, поставки та обміну товарів, які є допущені до обігу на товарній біржі;

– угода подана до реєстрації та зареєстрована на біржі не пізніше наступного за досягненням згоди сторін дня;

– сторонами угоди є члени біржі.

Біржова угода набирає чинності з моменту реєстрації її на біржі, до того ж біржа виступає гарантом виконання зареєстрованих на ній угод. Також ст. 15 Закону України «Про товарну біржу» зазначає, що угоди, зареєстровані на біржі, не підлягають нотаріальному посвідченню.

Усі ці умови, що підтверджують набрання чинності біржової угоди, можуть бути недостатніми для повного припинення та набуття права власності на річ. Так, для деяких категорій товару, що є предметом договору купівлі-продажу, право власності наступає з моменту реєстрації цієї угоди на біржі. Проте для інших категорій реєстрації на товарній біржі недостатньо. Товар, з приводу якого укладається договір купівлі-продажу, може вимагати обов'язковість нотаріального посвідчення.

Наприклад, Цивільний кодекс України, встановлює, що договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню [5].

Отже, можна зробити висновок, що немає чіткого правового регулювання цього питання, оскільки подані положення різняться між собою. На практиці це викликає проблеми у припиненні, а головне – набутті права власності на куплену річ. Отже, велику частку судових справ про визнання угод дійсними займають позови саме про визнання дійсними угод, посвідчених на товарній біржі.

Але й судова практика з цього приводу неоднозначна. Немає єдиного рішення, яке дало б основу для подальшого правового регулювання цього питання. Існують дві позиції, відповідно до яких можна розподілити судові рішення.

Відповідно до першої позиції – нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу, зареєстрованого на біржі, є обов'язковим. Прикладом є Постанова Касаційного Цивільного суду ВП від 01.04.2020 року у справі № 754/1466/15-ц. Предметом позову було визнання договору купівлі-продажу квартири, укладеного на біржі, недійсним.

Оспорюваний договір купівлі-продажу квартири був укладений у 1997 році на Товарній біржі «Українська біржа Десятинна» у період дії Цивільного кодексу Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Як і зараз, у чинному законодавстві і тоді теж існувала колізія. Відповідно до положень ст. 227 ЦК Української РСР (на сьогодні ст. 657 ЦК України) договір купівлі-продажу житлових квартир повинен бути нотаріально засвідчений, якщо хоча б одна зі сторін є громадянином, а недотримання цієї вимоги тягне недійсність договору. Але згідно з чинним на той час Законом України «Про товарну біржу» біржі мали право вчиняти угоди з будь-якими видами нерухомості, і такі угоди не підлягали (не підлягають) нотаріальному посвідченню. Положення ст. 227 ЦК Української РСР закріплювало форму договору купівлі-продажу житлового будинку. Тобто норми, наведені у цій статті, мають спеціальний характер стосовно укладення договору купівлі-продажу, у той

час як ст. 15 Закону України «Про товарну біржу» закріплює положення, відповідно до яких укладаються біржові угоди [6].

Отже, можна зробити висновок, що Закон України «Про товарну біржу» стосовно угод про відчуження нерухомого майна житлового призначення має загальний характер. Як ми знаємо, спеціальний закон має більшу юридичну силу над загальним законом.

Отже, договір купівлі-продажу (міни) житлового будинку (у цій судовій справі – квартири), укладений на біржі в простій письмовій формі, може бути визнаний недійсним [7].

Відповідно до другої позиції – нотаріальне посвідчення є не обов'язковим. У такому випадку регулювання питань обов'язковості чи необов'язковості нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу, зареєстрованого на біржі, здійснюється відповідно ст. 15 Закону України «Про товарну біржу», де зазначено, що угоди, зареєстровані на біржі, не підлягають нотаріальному посвідченню.

Так, нотаріальне посвідчення біржової угоди не є обов'язковим, воно може бути обов'язковим для повного набуття права власності на майно, що ви придбали на біржі. І щоб у майбутньому не виникало спірних питань щодо дійсності договору, укладеного на біржі, потрібно розуміти, що реєстрація договору на товарній біржі не може замінити його нотаріальне посвідчення.

Потрібно мати на увазі, що наявність лише однієї біржової угоди не є безумовною підставою для визнання договору купівлі-продажу дійсним. Вона може бути письмовим доказом того, що сторони домовились щодо всіх істотних умов договору.

Отже, біржова діяльність є провідною ланкою ринкової економіки і виступає складним механізмом, який чутливо реагує на всі соціально–економічні, політичні процеси, що відбуваються в країні. Українське законодавство, що регулює діяльність товарних бірж в цілому, відповідає загальним принципам, які притаманні розвинутим країнам світу, але окремі питання потребують свого унормування на законодавчому рівні.

Отже, зважаючи на це, важливим і необхідним є удосконалення правового регулювання діяльності товарних бірж, зокрема біржової торгівлі.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Сущ О. П.

Література: **1.** Про товарну біржу : Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1956–12. **2.** Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436–15. **3.** Саблук П. Т. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку : навч. посіб. Київ : Ін-т аграрної економіки УААН, 2010. 427 с. **4.** Берлач А. І. Біржове право України : навч. посіб. Київ : Україна, 2008. 316 с. **5.** Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15. **6.** Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 № 1540-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540–06. **7.** Постанова Касаційного цивільного суду від 01.04.2020 року у справі № 754/1466/15–ц. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vp_vid_01_04_2020_roku_u_spravi_754_1466_15_ts.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 339.562

Сологуб А. А.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Виділено основні напрямки проведення міжнародних операцій. Проаналізовано структуру експорту маятникових дверей ТОВ «Модерн-ХХІ» за основними країнами в 2020 році Проведено аналіз показників ефективності експортних операцій ТОВ «Модерн-ХХІ». Надано основні рекомендації щодо удосконалення проведення міжнародних операцій підприємству-експортеру металопластикових вікон та дверних систем. Надано рекомендації щодо покращення організаційного забезпечення міжнародних операцій.*

Ключові слова: *міжнародні операції, експорт, імпорт, ефективність, організаційне забезпечення, структура, країна, аналіз.*

Annotation. *The main directions of international operations are highlighted. The structure of exports of pendulum doors of LLC «Modern-XXI» by the main countries in 2020 is analyzed. The analysis of indicators of efficiency of export operations of LLC «Modern-XXI» is carried out. The basic recommendations on improvement of carrying out of international operations to the enterprise-exporter of metalplastic windows and door systems are given. Recommendations for improving the organizational support of international operations are given.*

Keywords: *international operations, export, import, efficiency, organizational support, structure, country, analysis.*

Постановка проблеми. Сучасний етап зовнішньоекономічної політики нашої держави відзначається активізацією та поглибленням євроінтеграційних процесів, що, своєю чергою, відображається на виборі напрямів, форм і видів зовнішньоекономічної діяльності національних підприємств. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства створює передумови для його сталого економічного розвитку за рахунок розширення своєї діяльності на міжнародних ринках і формування нових джерел надходження виробничих ресурсів, технологій і сучасної організації виробництва.

Все це і обумовило актуальність питань, пов'язаних з організаційним забезпеченням міжнародних операцій підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування організаційно-управлінських механізмів зовнішньоекономічної діяльності підприємства присвячено наукові дослідження зарубіжних і вітчизняних учених: Багрової І. В., Балабанова І. Т., Батченко Л. В., Васюренка В. О., Вовк С. В., Гофмана Н.Ф., Дем'яненко А. Г., Кредісова О. І., Кузьміна О. Є., Михайлової Л. І., Нижника В. М., Рєдіна Н. І., Шкурупія О. В., Яковлєва А. І.

Метою роботи виступає теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо організаційного забезпечення міжнародних операцій підприємства.

Основні результати дослідження. Зовнішньоекономічні (міжнародні) операції можуть здійснюватися господарюючими суб'єктами за такими основними напрямками:

– міжнародна торгівля (експортно-імпортна діяльність, включаючи реекспорт та реімпорт, операції зустрічної торгівлі, торгові операції змагального типу) [3];

– міжнародний трансфер технологій (укладання ліцензійних і франчайзингових угод, експорт-імпорт інжинірингових та реінжинірингових послуг, консалтинг і наукоємний сервіс, лізинг тощо);

– міжнародні інвестиції (створення спільних підприємств, капіталовкладення в межах вільних економічних зон) [2]. Види міжнародних операцій підприємств надано на рис. 1.

© Сологуб А. А., 2021

Міжнародна торгівля	Міжнародний трансфер технологій	Міжнародні інвестиції
▪ експортно-імпортна діяльність, включаючи реекспорт та реімпорт, операції зустрічної торгівлі, торгові операції змагального типу	▪ укладання ліцензійних і франчайзингових угод, експорт-імпорт інжинірингових та реінжинірингових послуг, консалтинг і наукоємний сервіс, лізинг	▪ створення спільних підприємств, капіталовкладення в межах вільних економічних зон

Рис. 1. **Види міжнародних операцій підприємств**

Товариство з обмеженою відповідальністю «Модерн-XXI» знаходиться у Харкові. «Модерн-XXI» спеціалізується на виробництві металопластикових, дерев'яних та алюмінієвих віконних конструкцій: вікон, вхідних дверей, фасадних і розсувних систем.

Імпорт обладнання та технологій для виготовлення металопластикових вікон та дверних систем ТОВ «Модерн-XXI» надано в табл. 1.

Таблиця 1

Імпорт обладнання та технологій для виготовлення металопластикових вікон та дверних систем ТОВ «Модерн-XXI»

Обладнання для виготовлення металопластикових вікон та дверних систем	Країна-імпортер
Автоматизованим обладнання відомих марок Urban, Lisec, Rapid	Німеччина
Цех нестандартних конструкцій, оснащений обладнанням Graule та Urban	Німеччина
Системи завантаження скла на лінії порізки у форматі Jambo	Австрія
Профіль Salamander	Німеччина
Технології екологічної безпеки Greenline	Німеччина

На заводі працює дванадцять сучасних автоматизованих ліній німецької компанії Urban, в тому числі чотири головних зачисних комплекси SV-800. Склопакетні лінії оснащені автоматизованим столом Bystronic та портальною системою завантаження скла на лінію порізки в форматі Jambo (6000 х 3000 мм) та трьома роботами вторинної герметизації Lisec.

У різних країнах різні споживчі переваги і звичні віконні конструкції. Комплектація вікон дуже різниться – як за типами відкривання, так і по склопакетах і фурнітурі, матеріалах профілів.

Сьогодні основну частку експортних продажів ТМ Модерн складають звичайні ПВХ-вікна з поворотно-відкидним відкриванням. У південних країнах більш популярні вікна з однокамерними склопакетами, у Польщу, Литву, Естонію ТОВ «Модерн-XXI» експортує двокамерні склопакети з енергоощадним склом та заповненням інертним газом.

Структуру експорту маятникових дверей ТОВ «Модерн-XXI» за основними країнами в 2020 році наведено на рис. 2.

Аналіз показників ефективності експортних операцій ТОВ «Модерн-XXI» надано в табл. 2.

Основними рекомендаціями щодо удосконалення проведення міжнародних операцій на ТОВ «Модерн-XXI» є такі:

– збільшити на 20 % прямий експорт до Польщі та Словаччини, зважаючи на те, що саме в цих країнах подорожчали на 15 % послуги організацій-посередників;

– налагодити логістику таким чином, щоб дверні системи не зберігались на складах, а відразу завантажувались в транспортні засоби, тому що оренда складських приміщень в Україні здорожчала в середньому на 15 %;

– налагодити імпорт обладнання для ламінування вікон з Угорщини, тому що саме в цій країні високими темпами розвивається виробництво обладнання для виробництва ламінованих плівок для вікон.

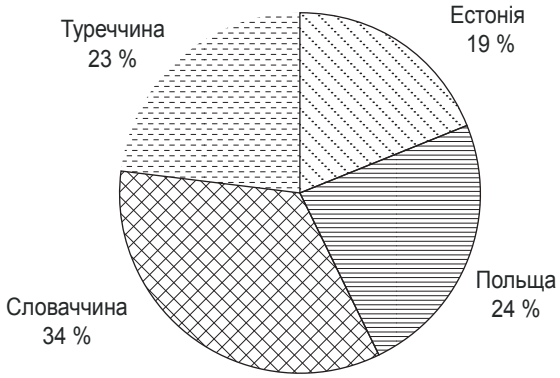

Рис. 2. **Структура експорту маятникових дверей ТОВ «Модерн-ХХІ» за основними країнами у 2020 році**

Таблиця 2

Аналіз показників ефективності експортних операцій ТОВ «Модерн-ХХІ»

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Виручка від реалізації експортної продукції, тис. грн	7542	8954	8324	9543	9654,5	10361,6
Повні витрати підприємства на експорт, тис. грн	762	792	745	1029	967	1002
Показник економічного ефекту експорту, тис. грн	6780	8162	7579	8514	8687,5	9359,6
Показник економічної ефективності експорту	9,8976378	11,3056	11,1732	9,27405	9,98397	10,3409

Рекомендаціями щодо покращення організаційного забезпечення міжнародних операцій на ТОВ «Модерн-ХХІ» є такі. *Для начальника відділу ЗЕД та маркетингу* – координація роботи всіх відділів підприємства щодо удосконалення ведення міжнародних операцій; обґрунтування доцільності удосконалення ведення міжнародних операцій перед керівником компанії.

Для економіста відділу ЗЕД та маркетингу – детально провести аналіз споживацького попиту в усіх країнах з метою розширення експорту нестандартних віконних конструкцій; розробити план розширення експорту нестандартних віконних конструкцій.

Для заступника начальника відділу ЗЕД та маркетингу – удосконалення проведення переговорів з іноземними партнерами з метою розширення експорту нестандартних віконних конструкцій; синхронізація ведення переговорів з логістичними компаніями та клієнтами з метою пришвидшення відвантаження продукції.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Досвід виробника. URL: http://www.nefterynok.info/uk/novini/endeyver--polska-drill-lab-pdpisali-memorandum-pro-dovgostrokove-strategchne-spvrobtnictvo. **2.** Імпортні операції. URL: https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-gospodarski-operacii-v-agrosektori-35-importnye-operacii-kontrol-uchet-i-nalogooblozhenie. **3.** Прямий та непрямий ефект у ЗЕД. URL: https://library.if.ua/book/62/4499.html. **4.** Тюха І. В. Стан та перспективи розширення закордонних ринків збуту вітчизняних підприємств. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1368.

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ТА ІНОЗЕМЦІВ

УДК 342.721.6(477)

Стороженко Д. О.

Студент 1 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено сутність права на свободу пересування громадян, осіб без громадянства та іноземців по території України. Вивчено поняття та зміст права на свободу пересування. Проведено аналіз національного законодавства та прийнятих міжнародних актів. Зазначено основні норми та обмеження згідно з законами, актами і статтями. Розглянуто питання адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу.*

Ключові слова: *права, свободи пересування, територія України, громадянин, вибір місця проживання, особи без громадянства, іноземці, адаптація законодавства.*

Annotation. *The article examines the concept of the rights to freedom of movement of citizens, stateless persons and foreigners on the territory of Ukraine. The concept and content of the right to freedom of movement are studied. The analysis of the national legislation and the accepted international acts is carried out. The basic norms and restrictions, according to laws, acts and articles are specified. The issue of adaptation of the legislation of Ukraine to the standards of the European Union is considered.*

Keywords: *freedoms of movement, territory of Ukraine, citizen, choice of place of residence, stateless persons, foreigners, adaptation of legislation.*

Після конституційного визнання України демократичною, соціальною та правовою державою відбувається процес вдосконалення інститутів громадянського суспільства, що зумовило потребу вирішення проблем законодавчого забезпечення прав і свобод людини у країні, серед яких важливе місце посідає право на свободу пересування. Саме це право є важливим елементом для підвищення самосвідомості особи, необхідною умовою для забезпечення свободи громадян, реалізації інших прав і свобод.

Питання законодавчого забезпечення прав і свобод людини були предметом наукового дослідження таких українських учених, як М. Ф. Анісімова, Ю. Г. Барабаш, Д. М. Бєлов, Ю. М. Бисага, С. П. Бритченко, О. Ф. Динько, А. М. Колодій, С. В. Максименко та ін.

Метою статті є аналіз теоретичних концепцій конституційно-правового регулювання права на свободу пересування, його змісту та значення, а також питань відповідності національного законодавства міжнародно-правовим актам з прав людини.

Необхідно зазначити, що поняття «свобода пересування» у юридичній науці використовується у двох значеннях: вузькому та широкому. У вузькому значенні під свободою пересування розуміють право будь-якої особи, громадянина, особи без громадянства чи іноземця, які перебувають у країні на законних підставах, вільно та безперешкодно пересуватися територією певної держави, крім обмежень, що встановлюються законом. У широкому розумінні – це право на вільне пересування і вільний вибір місця проживання в межах певної держави; право вільно покидати територію держави і у будь-який час повертатися до рідної держави [1].

Після проголошення незалежності України на законодавчому рівні почалося поступове врегулювання права на свободу пересування осіб.

Так, з метою становлення прав і свобод пересування політичних діячів територією України було укладено двосторонні договори з іншими країнами (наприклад, Конвенція між Україною і Королівством Бельгії про свободу пересування (1992 р.); договори зі Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії (1992 р.), з Королівством Данії (1992 р.), з Федеративною Республікою Німеччини (1993 р.) тощо. Ці міжнародні договори стосувалися пересування іноземних громадян.

© Стороженко Д. О., 2021

Водночас стосовно громадян України це право не було врегульовано жодним нормативним актом до моменту прийняття Конституції України (28 червня 1996 року). Але це не свідчить про те, що в Україні взагалі не було законодавчого забезпечення права на свободу пересування громадян. Згідно з ратифікованим Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1973 р.) кожній особі, яка перебувала на законних підставах на території України, гарантувалося право на вільне пересування, та особа мала змогу сама вирішувати питання обрання місця свого проживання. Тобто навіть за відсутності у національному законодавстві права на свободу пересування Україна повинна була забезпечувати цю свободу на підставі її міжнародних договорів.

Для закріплення та забезпечення права на свободу пересування по території України органами влади було внесено певні законопроєкти, на основі яких 11 грудня 2003 р. було прийнято Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [2], яким передбачено, що громадянам, особам без громадянства та іноземцям, які перебувають в Україні на законних підставах, гарантується свобода пересування, за винятками, встановленими законом.

Сьогодні невирішеною є проблема обмеження права вільного пересування в Україні, дослідження якої можливе за умови проведення аналізу обмежень на свободу пересування як інституту.

Вільне пересування передбачає можливість пересуватися без психологічних чи фізичних перешкод. Психологічними перешкодами може бути здійснення контролю за діями, маршрутом особи тощо, а фізичними – недопущення до певної держави. Особа не обмежується законом щодо способу пересування, тобто пересування здійснюється будь-яким шляхом: транспортом чи без його використання за наявністю фізичних можливостей. Також особа сама визначає час і напрямок свого пересування.

Конституційно-правове регулювання обмеження прав людини має вичерпні правові параметри, які не можуть розширюватися в довільному порядку та мають дискретний характер [3].

Обмеження свободи пересування регламентуються ч. 1 ст. 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Так, вона може бути обмежена у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови та режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях [2].

Право на свободу пересування як об'єкт цивільних правовідносин регулюється Цивільним кодексом України. Відповідно до ст. 313 ЦК право пересуватися територією України особами, які не досягли 14 років, реалізується лише за згодою батьків (усиновлювачів), опікунів у супроводі цих осіб або у супроводі уповноважених ними осіб. Фізична особа, яка досягла 14 років, має право на вільне самостійне пересування територією України та на вибір місця перебування. Це збігається із досягненням нею віку часткової цивільної дієздатності [4].

Обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання передбачені також у Кримінальному кодексі України [5] як вид покарання, що може бути призначений особі за вчинення певного злочину.

У наш час актуальною темою для наукових дискусій є заборона виїзду за кордон військовозобов'язаних. Слід додати, що на здійснення права на свободу пересування не може бути накладено жодних обмежень, крім тих, що можуть нести загрозу національній або громадській безпеці. Такі обмеження мають бути передбачені законом. Але, на думку науковців, єдиний випадок для встановлення обмежень – це введення воєнного стану [6].

Обмеження свободи пересування передбачені також і для осіб, які проживають на території Автономної Республіки Крим, внаслідок анексії її території – їм заборонено в'їжджати на територію України [7].

Україна активно інтегрує до Європейського Союзу (далі – ЄС), що має наслідком певні зміни політичного, економічного та правового характеру. Наміри України стати повноправним членом ЄС вимагають потребу в адаптації національного законодавства до стандартів ЄС, що знайшло законодавче закріплення у Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС». Метою такої адаптації є досягнення відповідності правової системи України acquis communautaire (правова система ЄС) з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити до нього [8].

Законодавство ЄС передбачає низку обмежень права на свободу пересування, що стосуються людей, які: (а) займають державі посади, (б) мають небезпечні для інших людей захворювання; обмеження з метою забезпечення безпеки у країнах.

Проте спостерігається постійний розвиток права на вільне пересування в межах ЄС: створення Шенгенської зони, де було скасовано прикордонний контроль, прийняття Візового Кодексу (2010 р.), що контролює міграційні потоки в Європейському Союзі [9]. У 2017 році набрав законної сили закон про безвізовий режим в'їзду громадян України з біометричними паспортами в Шенгенську зону.

Але стандарти ЄС не є досконалими, оскільки, наприклад, візовий режим має недоліки, обмежуючи право осіб знаходитися у тій частині світу, де вони бажають, і передбачає складну процедуру отримання візи.

На підставі викладеного можемо зробити висновок, що в Україні відбувається процес адаптації національного законодавства до законодавства ЄС з метою ефективного забезпечення права на свободу пересування. Хоча Україна намагається наблизитися до стандартів ЄС, залишається невирішеною низка важливих питань, зокрема, що стосуються правового врегулювання питань пересування осіб з окупованих територій.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: 1. Алешкова И. А. Право на свободу передвижения: вопросы теории и практики : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.01; 12.00.02. Москва, 2005. С. 11–13. **2.** Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text. **3.** Конституція України. Науково-практичний коментар / [редкол. : В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін.]. Харків : Право, 2011. 1128 с. **4.** Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text. **5.** Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text. **6.** Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text. **7.** Про тимчасове закриття пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 № 424-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2014-р#Text. **8.** Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу від 18.03.2004 № 1629-IV. URL: https://kyivobljust.gov.ua/ndd/european_integration/law_adaptation. **9.** Візовий Кодекс. Огляд змін і переваг. URL: https://kiew.diplo.de/ua-de/service/05-VisaEinreise/visacodex-april-2010/1284690.

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ БАНКУ

УДК 336.717

Татарська А. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття «кредитні ризики банку». Проаналізовано стан кредитного портфеля та нормативи кредитного ризику банків України. Визначено основні напрями покращення якості кредитного портфеля та мінімізації кредитних ризиків банку.*

Ключові слова: *банк, кредитні операції, кредитний портфель, проблемні кредити, кредитний ризик, методи мінімізації кредитного ризику.*

© Татарська А. В., 2021

Annotation. *The research describes to the essence of the concept of credit «risks of the bank». The loan portfolio and credit risk standards of Ukrainian banks are analyzed. The main directions of improving the quality of the loan portfolio and minimizing the credit risks of the bank are identified.*

Keywords: *bank, credit operations, loan portfolio, problem loans, credit risk, methods of credit risk minimization.*

Банківські установи є однією з найважливіших ланок економічної системи України, від їх ефективного функціонування залежить розвиток економіки країни. Але для банків, як і для будь-яких підприємств, в провадженні своєї професійної діяльності притаманна ризикованість.

Як відомо, найдохіднішими послугами банківського бізнесу є кредитні операції, оскільки саме вони формують вагому частку загальних активів банку. Кредити є основним джерелом прибутку банку, їх неповернення може нанести банку вагомі збитки та сприяти виникненню кредитних ризиків.

Проблемам дослідження кредитних ризиків присвячено багато праць, як у вітчизняній, так і у міжнародній теорії та практиці. Зокрема, свій внесок у розвиток теорії управління кредитними ризиками зробили такі вчені, як: Р. Габбард, А. Герасимович, А. Камінський, С. Хьюз [1–4] та ін. Проте незважаючи на наявність досліджень кредитного ризику, практика функціонування банків показує потребу подальших досліджень щодо їх мінімізації в сучасних умовах.

Метою статті є дослідження сутності кредитного ризику банку, а також визначення шляхів покращення якості кредитного портфеля банку шляхом мінімізації кредитного ризику.

Кредитний ризик є одним із основних видів фінансових ризиків банку. Причиною появи кредитних ризиків можуть бути помилки при оцінці кредитоспроможності позичальника, недосконалість контролю в банку, несвоєчасне виявлення проблемних і сумнівних кредитів тощо [5].

Поняття «кредитний ризик» можна розглянути з трьох позицій:

– загальноекономічне визначення поняття «кредитний ризик», яке було сформульоване авторами-економістами в своїх наукових працях;

– статистичне визначення поняття «кредитний ризик;

– нормативне визначення поняття «кредитний ризик», закріплене положеннями Національного банку України.

Кредитний ризик як економічна категорія сучасними економістами [2; 4] розглядається як повна або часткова втрата активів банку в результаті неспроможності позичальника виконувати свої зобов'язання.

Статистичне визначення кредитного ризику відображає збір кількісної інформації за певні періоди для аналізу й визначення рівня кредитного ризику та можливих втрат для банку. Статистика ведеться як на державному рівні, так і на рівні окремого банку [3].

На нормативному рівні «кредитний ризик» розглядається як наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [5].

Нестабільна фінансова ситуація, зовнішні шоки, втрата територій і ринків збуту негативно вплинули на якість кредитного портфеля банків України. Але визначальними в перетворенні кредитів на непрацюючі стали саме внутрішні проблеми банківської системи. Низькі кредитні стандарти, недотримання лімітів концентрації боргів, високий обсяг валютного кредитування за останні роки стали основою кредитного ризику.

Сьогодні жодна фінансова установа не може бути застрахована від виникнення проблемної заборгованості. Непрацюючі активи мають досить негативний вплив на кредитний портфель і структуру банку, зменшують можливість фінансування економічного сектора країни, знижують ефективність діяльності банку та довіру з боку вкладників.

Відповідно до визначення НБУ непрацюючий кредит (NPL) – це актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів або за яким боржник неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення [5].

За 2017 рік в Україні NPL досягли найвищого значення у світі – 58 %. NPL на початок 2021 року становила 41 %. Частка непрацюючих кредитів значно зменшилася починаючи з 2018 року завдяки масштабному списанню заборгованості (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка структури кредитного портфеля банків України за 2018–2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп приросту, %	
				2018/2019 рр.	2019/2020 рр.
Кредитний портфель, млн грн	1 090 914	1 193 558	1 097 595	9,41	-8,04
Непрацюючі кредити, млн грн	594 999	630 767	530 780	6,01	-15,85
Непрацюючі кредити АТ КБ «ПриватБанк», млн грн	236 211	244 824	239 197	3,65	-2,30
Питома вага непрацюючих кредитів, у кредитному портфелі, %	54,54	52,84	48,35	-1,69	-4,48

Джерело: складено автором на основі [5]

Слід зазначити, що нормальний показник неповернення кредитів становить 10 %, в той час як в Україні за останні 3 роки цей показник неодноразово перевищував вказане порогове значення. Частка непрацюючих кредитів зменшувалась впродовж досліджуваного періоду, але значно перевищувала рекомендований показник. Висока частка NPL відображає низькі стандарти оцінки кредитоспроможності та недостатньо захищені права кредиторів.

Важливу роль при оцінці рівня кредитного ризику займають його нормативні значення, адже саме вони мають на меті не допустити його надмірну концентрацію в банках. Економічні нормативи, встановлені НБУ, є однією з найважливіших складових обмеження та мінімізації кредитного ризику у банках (табл. 2).

Таблиця 2

Дотримання нормативів кредитного ризику банками України за 2016–2020 рр.

Позначення	Нормативи	Період				
		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше ніж 25 %)	21,48	20,29	19,83	16,61	19,14
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше ніж 8-кратний розмір регулятивного капіталу)	308,27	208,31	176,23	105	87,39
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше ніж 25 %)	36,72	17,89	10,41	7,02	4,1

Джерело: складено автором на основі [5]

Як видно з даних табл. 2, фактичні значення нормативу Н7 коливалось в межах 16,61–21,28 %, норматив Н8 протягом 5 років мав значення нижче нормативного. Норматив Н9 був в межах допустимої норми, лише у 2016 році його значення перевищувало нормативне на 11,72 %.

Отже, протягом останніх п'яти років банківський сектор України демонстрував свою стійкість. З 2020 р. скорочення портфеля NPL відбувається більш швидшими темпами.

Таким чином, на основі аналізу стану кредитного портфеля банків можна відокремити основні заходи, які б могли покращити його якість:

- зростання нового роздрібного кредитування;
- значна реструктуризація кредитного портфеля;
- масштабна робота з очищення кредитного портфеля за рахунок продажу NPL;
- зміцнення національної валюти.

У сучасному середовищі для вдалого кредитування та мінімізації кредитних ризиків банк повинен розробляти та впроваджувати гнучку систему управління кредитними ризиками, мати чітко сформульовану кредитну політику. Не менш важливим є аналіз кредитного портфеля та його диверсифікація. Постійне удосконалення кредитного моніторингу значно вплине на покращення портфеля банку [4].

На сучасному етапі розвитку банківської системи України значно зростає роль ризик-менеджера. Раніше оцінка кредитного ризику банками багато в чому носила формальний характер, кредитні організації оцінювали ризик в рамках чинного законодавства з метою створення резервів, намагаючись мінімізувати рівень ризику і відрахувань в резерви відповідно. В наш час кредитні організації здійснюють аналіз кредитоспроможності з метою визначення реального рівня ризику та можливості прийняти на себе цей ризик.

Проведений аналіз показує, що необхідно посилити контроль за кредитними ризиками та постійно удосконалювати методи їх мінімізації. Методи мінімізації кредитних ризиків необхідно розглядати на мікро-, макро- та мезорівнях.

До мікроекономічних методів можна віднести аналіз кредитоспроможності позичальника, документування, контроль, диверсифікацію, резервування, хеджування. На макроекономічному рівні – створення державних гарантійних фондів, моніторинг кредитного ризику банківської системи, нагляд за накопиченням кредитного ризику. Мезорівень являє собою розробку заходів до міжнародної фінансово-інформаційної взаємодії, створення стабілізаційних фондів і визначення міжнародних кредитних рейтингів.

Подальшими напрямами досліджень щодо мінімізації кредитних ризиків банку є визначення шляхів удосконалення моніторингу кредитних операцій банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Габбард Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка : [підручник]. Київ : КНЕУ, 2004. 889 с. **2.** Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін. Аналіз банківської діяльності : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 599 с. **3.** Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків : монографія. Київ : Київ. ун-т, 2016. 304 с. **4.** Коваленко В. В. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Одеса : Атлант, 2015. 217 с. **5.** Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua.

РОЗВИТОК ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ

УДК 39.562.564:62:658

Темний М. Г.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Систематизовано види імпорту. Проведено аналіз ефективності імпорту будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про». Виділено вимоги для формування успішної стратегії імпорту підприємства. Розраховано економічний ефект від імпорту будівельних матеріалів і доведено, що імпортувати будівельні матеріали в Україну вигідно.*

© Темний М. Г., 2021

Ключові слова: *імпортна діяльність, будівельна компанія, розвиток, ефективність, стратегія імпорту, показник, економічний ефект.*

Annotation. *Types of imports are systematized. The analysis of efficiency of import of building materials of LLC Center-Pro is carried out. The requirements for the formation of a successful import strategy of the enterprise are highlighted. The economic effect of the import of construction materials is calculated and it is proved that it is profitable to import construction materials to Ukraine.*

Keywords: *import activity, construction company, development, efficiency, import strategy, indicator, economic effect.*

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах кількість компаній, які укладають договори з іноземними підприємствами, невпинно зростає. Для ефективної діяльності ці компанії постійно оптимізують витрати, використовуючи різні методи, та знаходяться в постійному пошуку кращих пропозицій. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності за рахунок проведення ефективних імпортних операцій є одним із пріоритетних напрямів розвитку багатьох підприємств. Основною задачею імпорту є зниження витрат будівельної компанії за рахунок придбання та використання більш дешевої імпортованої сировини і, як наслідок, збільшення прибутку і підвищення ефективності будівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику кількість досліджень було присвячено розвитку імпортної діяльності та її особливостям. Цим займались такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В. Навицький, А. Савченко, О. Карпенко, О. Вівчар, Ю. Чорна, Л. Горбач, Л. Антонюк.

Метою дослідження є розроблення теоретико-методичних основ і надання практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності проведення імпортної діяльності підприємства.

Основні результати дослідження. З розвитком глобалізації та поглибленням міжнародних відносин дедалі більше уваги приділяється зовнішньоекономічним процесам. Поняття зовнішньоекономічної діяльності є складним і включає в себе досить велику кількість складових, вимагає здійснення трудомістких торгово-економічних операцій. Здебільшого розвиток підприємства визначається ступенем його залученості до міжнародних процесів, тому виникає об`єктивна необхідність їх вивчення та дослідження.

Інші види імпорту надано в табл. 1.

Таблиця 1

Види імпорту

За характером імпортних операцій	
Прямий	Покупець купує товар безпосередньо в іноземного виробника або дистриб`ютора (нерезидента)
Непрямий	Отримання товарів і послуг у компанії посередника
За типом продукції	
Видимий	Конкретні товари, сировина, отримані для внутрішнього споживання, перепродажу або переробки
Невидимий	Обмін послугами, до яких відноситься транспортні, страхові, туристичні та інші
За державними вимогами і обмеженнями	
Ліцензований	Вимагає спеціальних дозволів від контролюючих органів
Неліцензований	Відсутність обмежень на ввезення товарів на територію країни

Імпорт – це придбання (купівля) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів із ввезенням їх на територію України, включаючи придбання товарів, призначених для споживання установами і організаціями України, розташованими за її межами [1].

У галузі будівництва станом на листопад 2019 року налічується 29,6 тис. підприємств, в яких працює 268 тис. найманих працівників, та 22,9 тис. фізичних осіб-підприємців, в яких чисельність найманих працівників – 17,1 тис. осіб. Загалом у галузі зайнято 312,3 тис. осіб (3,6 % від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктах господарювання за усіма видами економічної діяльності).

Для порівняння: в країнах ЄС цей показник коливається від 4,5 % до 6,5 %.

ТОВ «Центр-Про» – це будівельна компанія, яка працює на ринку житлової та комерційної нерухомості з 2009 року. За цей час компанія заробила бездоганну репутацію і визнання клієнтів і партнерів. На сьогодні ТОВ «Центр-Про» є одним з найвідповідальніших забудовників Харківського регіону.

Напрями діяльності ТОВ «Центр-Про» подано в табл. 2.

Таблиця 2

Основні напрями діяльності ТОВ «Центр-Про»

Напрями діяльності	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Будівництво котеджів	8	7	5
Будівництво офісних приміщень	3	2	2
Монтаж інженерних систем офісів	7	5	5
Монтаж інженерних систем будинків	9	12	6
Ремонт будинків	25	19	23
Ремонт офісних приміщень	12	10	10

Характеристику постачальників будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про» надано в табл. 3.

Таблиця 3

Характеристика постачальників будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про»

Країна	Назва компанії	Предмет імпорту
Туреччина	Компанія MAKEL	Автоматичні вимикачі, лічильники і реле контролю
Білорусь	ВАТ «Керамін»	Теплоізоляційна продукція
Литва	Respekto Grupe Ltd	Опалювальні системи
Болгарія	ICL	Покрівельні матеріали
Сербія	TOZA MARKOVIC	Покрівельні матеріали

Імпортні угоди найчастіше пов'язані з ввозом товару для власного споживання в процесі виробництва нового товару або ж для повторної реалізації на внутрішньому ринку шляхом перепродажу. При цьому в першому випадку розглядаються варіанти з багаторазовим або ж одноразовим споживанням.

Аналіз ефективності імпорту будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про» проведено в табл. 4.

Таблиця 4

Аналіз ефективності імпорту будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про»

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Затрати на придбання вітчизняних будівельних матеріалів, аналогічних імпортним, млн грн	1,8	1,76	2,1	1,5	1,9
Загальні витрати на імпорт, млн грн	1,7	1,3	1,9	1,1	1,3
Коефіцієнт імпорту	1	1,13	1,05	1,09	1,14
Економічний ефект від імпорту, млн грн	0,1	0,46	0,2	0,4	0,6
Рентабельність імпорту, %	3,7	13	6	10	12

Щоб успішно реалізувати стратегію імпорту підприємства, необхідно дотримуватися таких вимог:

– забезпечення розуміння всіма працівниками імпортної стратегії шляхом ефективного донесення до них інформації про стратегічний напрям діяльності підприємства;

– організація стратегічного плану дій, який включає певний набір цілей;

– систематичне постачання необхідної кількості та якості ресурсів задля реалізації стратегії. Економічний ефект від імпорту будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про» подано на рис. 1.

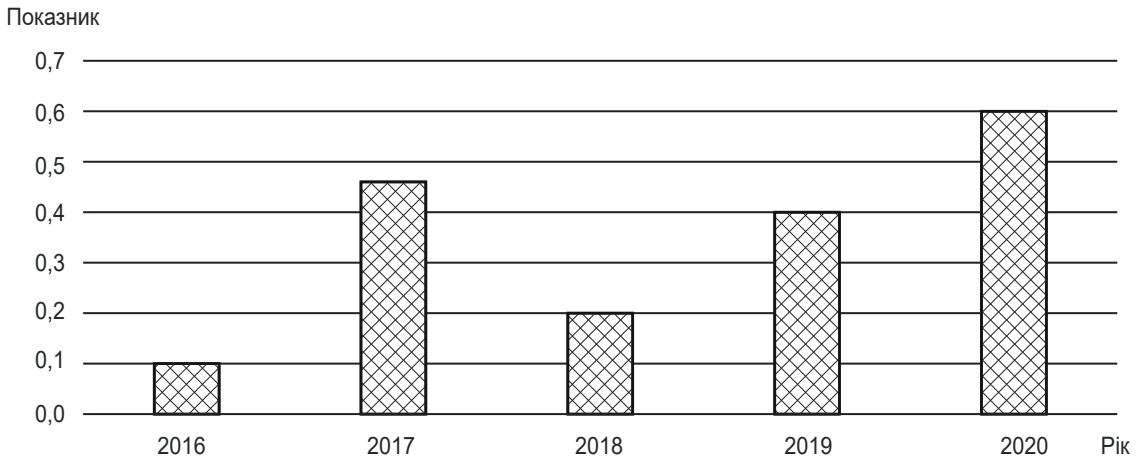

Рис. 1. **Економічний ефект від імпорту будівельних матеріалів ТОВ «Центр-Про»**

Економічний ефект від імпорту показує, який прибуток матиме імпортер, якщо придбає імпортну продукцію замість придбання (виготовлення) продукції, альтернативної імпортної. Таким чином, можна стверджувати, що імпортувати будівельні матеріали вигідно, тому що підприємство має прибуток. Економічний ефект від імпорту будівельних матеріалів зростає в 2017 році. В 2018 році відмічається зниження економічного ефекту від імпорту, і з 2019 року спостерігається зростання показника.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іващенко Г. А.

Література: 1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, І. Ю. Сіваченка. Київ : Центр навч. літ., 2016. 792 с. **2.** Прокушев Е. Ф. Зовнішньоекономічна діяльність. Тернопіль : Астон, 2013. 320 с. **3.** Решетняк К. Е. Експортно-імпортні операції як основа зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Управління розвитком.* 2012. № 3 (124). С. 30–32. **4.** Фатенок-Ткачук А. О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки.* 2010. № 17. С. 93–100.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ПЛАТЕЖУ В УКРАЇНІ

УДК 336.01

Теплякова Н.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічну сутність і класифікацію електронних грошей. Досліджено переваги електронних грошей та темпи їх розвитку. Проаналізовано ринок електронних засобів платежу, його ключові структурні зміни. Визначено перспективи розвитку електронних грошей в Україні та їх вплив на економіку.*

Ключові слова: *гроші, платіжні системи, електронні гроші, вибуття, надходження, електронний документообіг, розрахунки, транзакції, ринок електронних грошей.*

Annotation. *The economic essence and classification of electronic money are considered. The advantages of electronic money and the pace of their development are studied. The market of electronic means of payment, its key structural changes are analyzed. Prospects for the development of electronic money in Ukraine and their impact on the economy are identified.*

Keywords: *money, payment systems, electronic money, disposal, receipts, electronic document management, calculations, transactions, electronic money market.*

Актуальність цього дослідження полягає у тому, що ефективне провадження будь-якої діяльності неможливе без грошових коштів. Система руху грошових коштів, як і технічний прогрес, не стоїть на місці. Для пришвидшення розрахункового процесу було створено електронні гроші, котрі на сьогодні використовуються більшістю країн світу. Оскільки ринок електронних грошей знаходиться на етапі розвитку, ключове завдання, котре поставлено перед державою, – створення чіткої нормативної бази щодо відображення в обліку операцій з надходженням або вибуттям електронних грошей, контроль за зберіганням фінансових ресурсів, попередження крадіжок і шахрайств. Недостатня увага може призвести до гальмування розвитку розрахункової системи, дисбалансу в роботі не тільки господарюючих суб'єктів, фінансових установ, але й розвитку економіки країни загалом. Ось чому питання щодо електронних грошей залишається актуальним і потребує детального вивчення.

Вагомий внесок у вивчення системи обліку електронних грошей зробили вітчизняні, а також світові вчені: В. А. Веремко, Н. В. Грищук, М. А. Радченко, О. В. Томчук, Г. О. Гріщук, П. М. Сениш, Т. Г. Степанова, К. С. Кравчук, А. А. Москальов, Ю. А. Михальський, В. В. Крилова, Н. Л. Шишкова та ін. Незважаючи на велику кількість наукових праць, відсутня єдина думка щодо впливу електронних грошей на економіку України, тому це питання потребує подальшого дослідження.

Метою статті є визначення сутності електронних грошей та виявлення перспектив розвитку електронних грошей в України.

На сьогодні в Україні спостерігається зростання безробіття, призупинення роботи підприємств та економічний спад. Ці процеси змушують державу створювати більш гнучкі та сучасні інструменти для підвищення економіки. Найбільш дієвими, не тільки в Україні, але й у всьому світі стали електронні гроші.

Електронні гроші – грошові засоби, котрі зберігаються в базі фінансових установ та використовуються для розрахунків через системи електронних платежів [1].

Слід погодитися зі Стовповою А. С., що швидке зростання попиту різноманітних електронних грошей було обумовлено низкою переваг:

- доступність – кошти зберігаються на пристроях накопичення інформації у вигляді певної бази даних;
- мобільність – цей вид коштів пришвидшує процес розрахунку між замовником і виконавцем, оскільки процес сплати здійснюється лише за наявності мережі Інтернет;

© Теплякова Н., 2021

– конфіденційність – здійснення будь-яких розрахункових операцій гарантують повну анонімність власника, оскільки система унеможливлює відстеження здійснених операцій;

– універсальність – оплата здійснюється будь-яким доступним платіжним засобом;

– швидкість – надходження та вибуття коштів проходить миттєво [2].

Світовими лідерами в розвитку системи електронних грошей є Японія та Сінгапур. Швидке зростання попиту на електронні гроші обумовлено дозволом, наданим нефінансовим установам для випуску електронних грошей. Розвиток ринку електронних грошей розпочався ще в 1997 році, а в 2001 році вже з'явилися перші електронні гроші Edy у вигляді старт-карт. На сьогодні в Японії використовується електронний гаманець WAON, який представлений у вигляді карти та мобільної програми [3].

У Сполучених Штатах Америки транзакції, в яких використовувалась електронна валюта, повинні реєструватися в Money Services Businesses. Для захисту користувачів державою було створено Бюро захисту користувачів електронними грошима США, головним завданнями якого є збір інформації про користувачів електронних грошей та крадіжки персональних даних. Лідируючими віртуальними гаманцями в США є PayPal, Google Wallet, Visa. EcoPayz, Skrill, Neteller [4].

Оскільки електронні гроші виступають замінником паперових грошей у сучасній економіці країни, що обумовлює формування державою нормативних актів, котрі регулюють рух електронних засобів платежу. Так, Положенням про електронні гроші в Україні зазначено, що процес випуску електронних грошей регулюється законодавством і доступний лише вітчизняним банкам [5].

У Директиві Європейського парламенту зазначається, що випуск електронних грошей впливає на стабільність платіжної та фінансової системи, а отже, обумовлює співпрацю державних органів при оцінці існуючої системи електронних грошей. Для ліквідації ризиків на ринку електронних грошей установи-емітенти мають право застосовувати біржові деривативні інструменти, за умови, якщо існує висока імовірність повного виключення ринкових ризиків[6].

На кінець 2020 року система випуску та платежу доступна 23 національним банкам, серед яких лідерами є Альфа-Банк, MasterCard, Visa, ПриватБанк, ІндустріалБанк, Банк Альянс, Укргазбанк, Південний. Головною платіжною системою в Україні на кінець 2020 року є і залишається система електронних платежів Національного банку України. Соціально важливими вважаються «MasterCard», «Visa», «Western Union», «NovaPay» та «Поштовий переказ». Лідером ув сфері операторів послуг платіжної інфраструктури на кінець 2019 початок 2020 року є «Український процесінговий центр». Національним банком України розроблено чіткі вимоги до гарантування безперервної операторів платіжних послуг [7].

Фінансова установа, котра бажає випускати електронні гроші, повинна звернутися до Національного банку України та затвердити правила випуску грошей такого формату. На сьогодні НБУ офіційно затвердив електронні гроші системи «Maxi», «MoneXy» та «Простір» (рис. 1), котрі створюють два види е-грошей: network-base – інформація, яка зберігається в базі комп'ютера, а також card-based – мають можливість об'єднуватися зі старт-картами. За статистичними даними НБУ автором сформовано рис. 1.

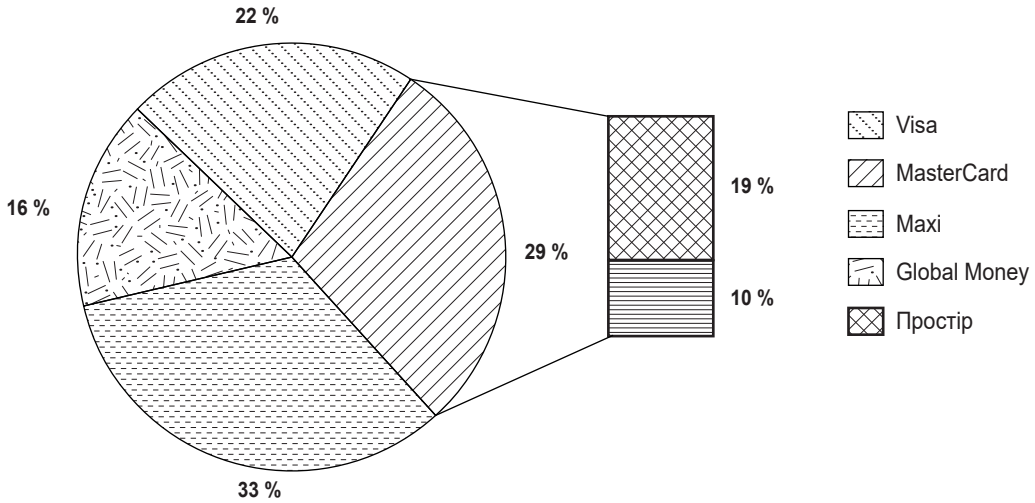

Рис. 1. **Структура використаних українцями платіжних систем за 2020 рік**

На ринку платіжних електронних систем лідируючу позицію займають міжнародна платіжна система Visa (33 %), а також MasterCard (16 %). До вітчизняних платіжних систем відносяться Простір – 10 %, Maxi – 22 %, Global Money – 19 %. Ці показники підтверджують розвиток українських систем і потребують розширення їх можливостей [8].

Національний банк не висвітлює інформацію про емісію електронних засобів платежу відповідно до кожного банку, проте загальна статистика емісії е-грошей характеризується позитивною динамікою до зростання за останні три роки, для наглядного прикладу автором сформовано рис. 2.

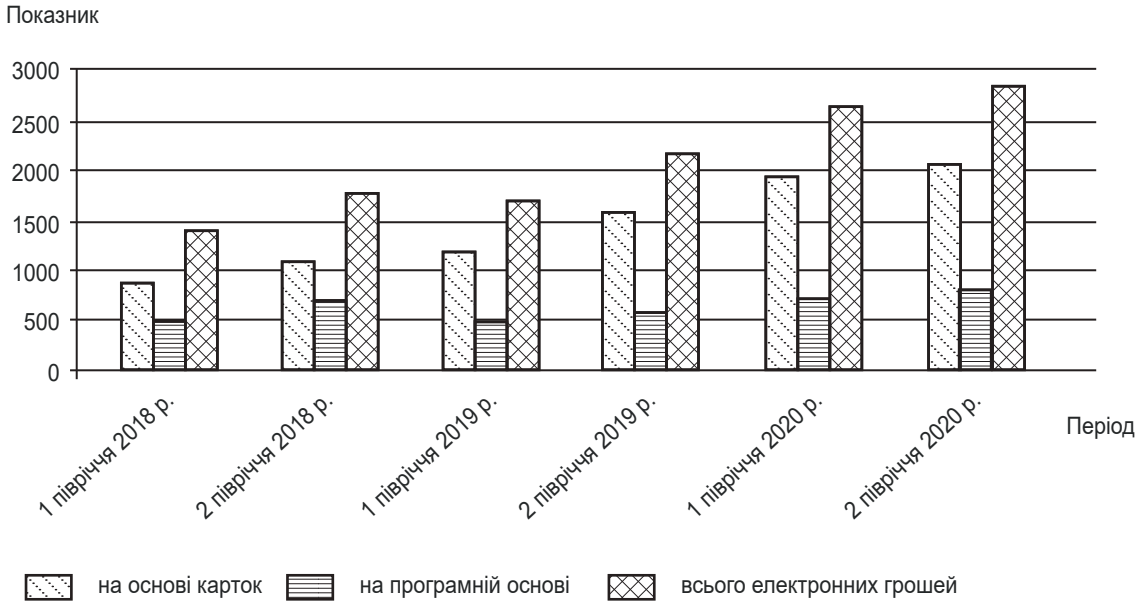

Рис. 2. Структура емісії електронних грошей в Україні у 2018–2020 рр. [9]

В Україні з 2018 по 2020 роки емісія електронних грошей зросла на 1476 млн грн, або на 204,7 %. Переважають грошові кошти на основі карток – 72,6 %, або 2096 млн грн на кінець 2020 року. Загальний обсяг випущених е-грошей за 2020 рік становить 2886 млн грн, з них: кількість електронних гаманців – 67 млн шт., кількість операцій, проведених за участю електронних грошей, – 1659 млн грн.

Швидкий розвиток системи електронних грошей свідчить про те, що національний ринок електронних платежів потребує удосконалення та розширення існуючих меж, тому доцільно впровадити певні заходи:

1. Дозволити небанківським фінансовим установам емісію електронних грошей, тим самим зменшити монополію та створити конкурентне середовище, що пришвидшить розвиток системи.

2. Розробити чітке трактування економічної сутності електронних грошей, класифікаційного підходу, критерії визначення платіжних послуг та можливі сфери застосування електронних грошей.

3. Запровадити емісію грошей на програмній основі для полегшення та пришвидшення роботи банків.

4. Створити електронну систему, котра буде захищати власників електронних коштів від шахрайства.

5. Дозволити проводити розрахункові операції з електронними грошима не тільки фізичним та юридичним особам, але й державному сектору.

Отже, дослідивши трактування, переваги електронних грошей та законодавче регулювання емісії, можна дійти висновку, що питання обліку електронних грошових коштів в Україні стоїть дуже гостро, оскільки рух цього виду грошей з кожним роком набуває тенденції збільшення своїх обсягів. Реформація наявної системи потребує значного залучення кадрів та часу, проте вищеописані дії допоможуть сформувати систему, котра забезпечить правильне оформлення всіх процесів, пов'язаних із рухом електронних грошей. Адже розвиток держави залежить від постійного удосконалення існуючої системи обліку грошей.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Лабунська С. В.

Література: **1.** Положення про електронні гроші в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#Text. **2.** Стовпова А. С. Класифікація електронних грошей для цілей бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 14. С. 60–64. **3.** Історія розвитку електронних грошей в Японії URL: https://edy.rakuten.co.jp. **4.** Електронні платіжні системи та способи оплати в Америці. URL: https://ecommpay.com/ru/products/payment-methods/payment-systems-in-north-america/. **5.** Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей : Постанова НБУ від 04.11.2010 № 481. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#Text. **6.** Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС та скасовує Директиву 2000/46/ЕС від 16 вересня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a18#Text. **7.** Перелік системно важливих, соціально важливих та важливих платіжних систем в Україні майже не змінився // Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/viznacheno-perelik-sistemno-vajlivih-sotsialno-vajlivih-ta-vajlivih-platijnih-sistem-v-ukrayini. **8.** Веремко В. А. Реалії віртуального гаманця. *Закон і Бізнес.* 2016. № 32. **9.** Структура емісії електронних грошей в Україні. URL: https://news.finance.ua/ua/news/-/487947/ukrayintsi-perehodyat-na-elektronni-groshi-nbu.

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 631.162

Усенко М. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто різні методи аналізу фінансового стану підприємства, досліджено їх різне трактування вітчизняними та зарубіжними вченими. Виявлено декілька недоліків у методах.*

Ключові слова: *фінансовий стан, метод аналізу фінансового стану, коефіцієнт, факторний аналіз, баланс, фінансова звітність.*

Annotation. *Different methods of analysis of the financial condition of the enterprise are considered, their different interpretation by domestic and foreign scientists is investigated. Several shortcomings in the methods have been identified.*

Keywords: *financial condition, method of analysis of financial condition, coefficient, factor analysis, balance sheet, financial statements.*

У ринковій економіці обгрунтованість та ефективність управлінських рішень на мікро- та макрорівнях залежать від результату оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якого перевищує розрахунок окремих коефіцієнтів та включає різні аспекти дослідження. Аналіз робіт Баканова М. І., Безруких П. С., Гаврилової В. А., Герчикової І. Н., Зуділіна О. П., Єфімової О. В., Ковальова В. В. показує різні трактування щодо

© Усенко М. В., 2021

сутності та порядку оцінювання фінансового стану підприємства. Відсутність єдиного концептуального і методичного підходу до проведення аналізу фінансового стану зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою цієї роботи є дослідження наявних методів і прийомів аналізу фінансового стану підприємства та формулювання висновку щодо доцільного набору методів для проведення такого аналізу.

Сучасні вітчизняні (Біленька Н. Б., Верига Ю. А., Литвин Б. М.) та зарубіжні (Брігхем Є., Х'юстон Дж., Вайт Дж. В.) науковці розробляють питання методології аналізу фінансового стану, розвитку та адаптації до умов сучасної ринкової економіки наявних методів і прийомів аналізу.

Вчені пропонують, обґрунтовують та аргументують різні визначення поняття «фінансовий стан підприємства». Павленко О. І. дотримується думки, що «необхідно застосовувати методологічний підхід, згідно з яким комплексна оцінка фінансового стану українських підприємств базується на вітчизняних стандартах» [1, с. 77]. Згідно з робами Ващенко Л. О. проблеми методологічного забезпечення можуть бути вирішені шляхом подальшого якісного вдосконалення та кількісної оптимізації систем фінансових показників, які використовуються для аналізу фінансового стану [2, с. 98].

Фінансовий стан підприємства визначається сукупністю виробничо-економічних факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію щодо його господарської діяльності, необхідну керівництву для прийняття стратегічних рішень. Постійна оптимізація фінансового стану підприємства невід'ємно пов'язана зі збільшенням прибутковості та рентабельності господарювання. І навпаки, кризовий фінансовий стан підприємства свідчить про збитковість і серйозну загрозу банкрутства.

Фінансовий стан підприємства аналізується на основі чітких, інформативно значущих абсолютних і відносних показників. Основним інформаційним джерелом оцінювання фінансового стану є фінансова звітність.

Об'єктивна і неупереджена оцінка фінансового стану підприємства дозволяє керівництву створити оптимальне співвідношення виробничих фондів, врівноважити структуру капіталу, забезпечити найбільш раціональне спрямування наявних ресурсів.

Фінансовий стан підприємства потрібно оцінювати, використовуючи різні методи та прийоми аналізу. На думку Маляра Ю. М., Рубана Т. Є. [9], методи фінансового аналізу умовно поділяються на такі групи:

1. трансформаційні методи, змістом яких є перетворення форм фінансової звітності на більш зручні для користувача. Ці методи не передбачають аналітичних розрахунків і рекомендацій;

2. якісні методи, що, своєю чергою, класифікуються на методи вертикального аналізу (дозволяють визначити структуру кінцевих показників з оцінкою впливу окремих позицій на результати в цілому) та методи горизонтального аналізу (проводиться для оцінки розвитку явищ і процесів, що характеризують діяльність підприємств протягом часу);

3. коефіцієнтний аналіз, який базується на розрахунку відносних показників на основі статистичної фінансової звітності. Перевагами цієї техніки є: легкий розрахунок значень; логіка підбору показників, правильність їх інтерпретації; використання коефіцієнтів у просторово-часовому аспекті, що дозволяє швидко виконувати експертну та складну діагностику у відносному вираженні.

Зазначені групи методів можна віднести до традиційних, які є поширеними у практиці фінансового аналізу в підприємствах . Основний недолік традиційних методик фінансового аналізу є відсутність загальної оцінки фінансової інформації про стан підприємства.

Деякі науковці ототожнюють методи аналізу фінансового стану підприємства із методами аналізу фінансової звітності, оскільки в ході оцінювання фінансового стану аналізуються саме дані звітності. Так, у роботах Меца В. О. [4, с. 207], Цал-Цалка Ю. С. [5, с. 38–45], Базілінської О. Я. [6, с. 9] до переліку методів аналізу фінансової звітності включають методи горизонтального аналізу, вертикального аналізу та коефіцієнтного аналізу.

Шеремет П. Г. і Базілінська О. Я. на додаток до зазначених методів відокремлюють аналіз тенденцій як порівняння даних кожного фінансового звіту зі співставними показниками попередніх періодів та визначення основних трендів їх динаміки. Це дозволяє прогнозувати значення фінансових показників у майбутньому періоді, формуючи інформаційну базу стратегічного планування.

На думку автора, доцільно використовувати аналіз тенденцій у синтезі з горизонтальним аналізом. Перший надасть планові орієнтири, а другий дозволить визначити абсолютні та відносні зміни статей фінансової

звітності за досліджуваний період. Щоб встановити причини змін, що відбулися, можна використати інструментарій факторного аналізу, який традиційно застосовується саме для визначення причин збільшення або зменшення абсолютних та відносних показників, а також для обчислення впливу кількісних і якісних факторів на зміну окремого фінансового показника або коефіцієнта за період.

Таким чином, на думку автора, щоб всебічно проаналізувати фінансовий стан підприємства, доцільно використовувати такі методи:

– вертикальний аналіз, тобто аналіз структури балансу (розрахунок частки окремих статей у валюті балансу);

– горизонтальний аналіз та аналіз тенденцій, тобто аналіз динаміки статей балансу за досліджуваний період часу, визначення абсолютних і відносних показників, зміни статей форми звітності та визначення часових тенденцій динаміки окремих показників;

– коефіцієнтний аналіз, тобто визначення співвідношень між показниками на основі розрахунку взаємозв'язку між статтями балансу та / або іншими абсолютними показниками, що розкриваються у фінансовій звітності.

Здійсненню аналізу фінансового стану підприємства потрібна належна організація аналітичної роботи, тобто спрощення, налагодження координації, щоб уникнути дублювання та одноманітності в роботі окремих посадових осіб чи аналітичних органів.

Отже, можна використовувати різні методи в процесі аналізу фінансового стану підприємства. Їх кількість і широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу і визначаються в кожному конкретному випадку його завдання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: **1.** Павленко О. І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес навігатор.* 2017. № 2 (19). С. 72–78. **2.** Ващенко Л. О. Оцінка методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємств. *Інноваційна економіка.* 2015. № 1. С. 97–100. **3.** Кабаченко Д. В. Використання системного підходу при формуванні комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Держава та регіони.* 2014. № 3. С. 58–62. **4.** Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства [Текст] : навч. посіб. Київ, 2016. 280 с. **5.** Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2016. 566 с. **6.** Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Київ : Центр учб. літ., 2011. 328 с. **7.** Шишкіна О., Кальченко О. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства у системі фінансового і ризик-менеджменту. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (13 жовт. 2017 р.). Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 3. С. 389–395. **8.** Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред. І. О. Школьник. Київ : Центр учб. літ., 2018. 368 с. **9.** Маляр Ю. М., Рубан Т. Є. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника. *Наукові праці ДонНТУ.* 2017. Вип. 82. С. 189–195.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

УДК 341.9

Ходикіна Л. С.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано поняття «шлюбно-сімейні відносини» в міжнародному приватному праві. Встановлено, що вирішення цієї проблеми є досить актуальним на цей час. Досліджено чинні положення міжнародного приватного законодавства, які регулюють шлюбно-сімейні відносини в міжнародному приватному праві, та проблеми правових норм у цій галузі. Також запропоновано нові шляхи для подолання і попередження цієї проблеми.*

Ключові слова: *шлюбно-сімейні відносини, міжнародне приватне право, шлюб, сім'я, укладення шлюбу, розірвання шлюбу.*

Annotation. *The concept of «marital and family relations» in private international law is analyzed. It is established that the solution of this problem is quite relevant at present. The current provisions of private international law governing marital and family relations in private international law and the problems of legal norms in this area are studied. New ways to overcome and prevent this problem are also proposed.*

Keywords: *marital and family relations, private international law, marriage, family, marriage, divorce.*

Шлюб і сім'я є невід'ємною частиною будь-якого суспільства. Однією з головних завдань держави є посилення та охорона установи сім'ї, створення абсолютно всіма країнами державного сімейного законодавства. Правове врегулювання шлюбно-сімейних відносин є головним завданням законодавств і в міжнародному приватному праві.

У сучасних умовах значно актуальними стали сімейні відносини, які ускладнені іноземним елементом. Останнім часом істотно збільшується число шлюбних союзів з громадянами інших країн, усе найбільш актуальними стають труднощі правового регулювання особистих немайнових і майнових взаємовідносин у родині, батька з матір'ю і дитиною, інших членів сім'ї, в яких присутній іноземний елемент.

Шлюбно-сімейні відносини є фундаментом в сімейному праві та законодавстві та базуються на конституційних засадах, передбачених ст. 32 Конституції України [1], де ніхто не може зазнавати втручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Закон України «Про міжнародне приватне право» [2] встановлює основи шлюбно-сімейних відносин законодавства в країні та на міжнародному рівні. Але відносини у галузі шлюбно-сімейних відносин регулюються цим Законом, а також Сімейним кодексом України [3].

Правове забезпечення шлюбно-сімейних відносин на міжнародному рівні здійснюється через міжнародно-правові договори (угоди, договори, конвенції тощо). Вони становлять невід'ємну частину шлюбно-сімейного законодавства. Чинні міжнародні договори стають частиною національного законодавства після надання згоди Верховною Радою України на їх обов'язковість. За останні роки Верховною Радою України було ратифіковано важливі міжнародно-правові договори, що регулюють шлюбно-сімейні відносини. Зокрема, ратифіковані: Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [4]; Конвенція про укладення та визнання дійсності шлюбів [5]; Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя [6]; Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя [7]; Конвенція про громадянство заміжньої жінки [8].

Шлюбно-сімейні відносини являють собою комплексні відносини особистого немайнового та майнового характеру, засновані на родинних зв'язках і регулюються нормами цивільного (в широкому сенсі слова) права.

© Ходикіна Л. С., 2021

У багатьох країнах відсутне сімейне право як самостійна галузь права, і сімейні правовідносини регулюються цивільним законодавством (Швейцарія, Франція). У більшості сучасних держав сімейне право відокремлено від цивільного, кодифіковані і являє собою самостійну галузь права (Україна, Алжир, країни Східної Європи і Латинської Америки).

Відповідно до ст. 4 Сімейного кодексу України (далі – СКУ) кожна особа має право на сім'ю, а також кожна особа має право на проживання в сім'ї та має право на повагу до свого сімейного життя.

Стаття 21 СКУ передбачає, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Згідно зі ст. 55 Закону України Про міжнародне приватне право, право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу. У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються вимоги Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

Конституція України встановлює, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка, кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. А також сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

У результаті дослідження визначається те, що в кожній державі правові норми, що мають свої давні історичні та релігійні коріння, наявність звичаїв, традицій, які відображають специфіку кожної народності і певної спільноти людей, є саме цієї обставиною, що перешкоджає уніфікації матеріальних і навіть (хоча значно меншою мірою) колізійних норм у міжнародному сімейному праві. Розбіжності виявляються практично у всіх інститутах сімейного права, при цьому сам набір інститутів багато в чому збігається.

До основних колізійно-правових проблем шлюбу і сім'ї більшість науковців відносить [9]: 1) релігійні та расові обмеження; 2) заборони на шлюби з громадянами іноземних держав; 3) необхідність отримання дозволу (батьків, опікунів або дипломатичного) для вступу в шлюб; 4) одностатеві шлюби; 5) укладення шлюбу заочно, за дорученням і через представника; 6) полігамні і моногамні шлюби; 8) наявність відповідальності за відмову вступити в шлюб; 9) «кульгаючі шлюби».

Порядок укладення шлюбу і його основні форми з точки зору виникнення правових наслідків в різних країнах визначаються принципово по-різному: тільки громадянська форма шлюбу (Швейцарія, Франція, ФРН, Японія); тільки релігійна (Ізраїль, Ірак, Іран, окремі штати США і провінції Канади); альтернативно або та чи інша (Велика Британія, Іспанія, Данія, Італія); одночасно і громадянська, і релігійна (латиноамериканські держави, держави Близького Сходу і Південно-Східної Азії). Певні цивільно-правові наслідки породжує і неузаконена спільне проживання з веденням спільного господарства. У деяких штатах США просте співжиття після закінчення певного терміну спільного життя дозволяє суду встановити прецедент презумпції законного шлюбу.

У багатьох країнах світу обов'язковою умовою вступу в шлюб є умова досягнення певного віку. У зв'язку з цим однією з проблем міжнародного сімейного права є проблема диспенсації, тобто зниження мінімального віку для вступу в сімейний союз. В основній масі країн дозволено вступати в шлюб у віці 18 років і вище. Але в окремих державах законодавчо зафіксовані інші вікові межі, при цьому, як правило, це стосується дівчат, ніж представників сильної статі. В окремих державах в цілому ніяк не вводиться мінімальний вік для шлюбного союзу. Наприклад, відповідно до законодавства Ємену важливою обставиною вважається сексуальна сформованість персон, що вступають у шлюбний союз [10, с. 45].

Одна з проблем шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом – велика кількість «кульгаючих» шлюбів, тобто шлюби, що породжують юридичні наслідки в одній державі і вважаються недійсними в іншій. Ця проблема породжена тим, що багато країн не визнають форму і порядок укладення шлюбу, якщо вони відрізняються від їх національних установлений. Наприклад, в Ізраїлі змішані шлюби, укладені за кордоном, визнаються тільки в тому випадку, якщо мало місце вінчання в синагозі. Кульгаючі шлюби є серйозним дестабілізуючим явищем в міжнародному житті, породжують правову непевність і тягнуть за собою негативні наслідки.

Проблемне питання про можливість розірвання шлюбного союзу в різних країнах приймається по-різному, проте виразно спостерігається три ключові тенденції. В окремих державах (Аргентина, Ірландія, Колумбія) розірвання шлюбу заборонене. В інших країнах розірвання шлюбу дозволяється при наявності присутності конкретних причин, згода осіб, як не дивно, причиною не є (Італія). І третій варіант: розірвання шлюбу дозволяється за певних причин, у тому числі при обопільній згоді сторін (Російська Федерація, Вели-

ка Британія, ФРН, Данія, Бельгія, Норвегія). Відмінності в законодавстві країн пов'язані з розірванням шлюбу, породжують протиріччя, адвокатські проблеми і, в результаті – «кульгуюче розірвання шлюбу». Право різних держав по-різному регламентує процедуру розірвання шлюбного союзу. Велика частина країн допускає судову процедуру (Сполучені Штати Америки, Франція, Великобританія). В окремих державах за наявності обопільної згоди подружжя дозволяється позасудова процедура розірвання шлюбу (Японія,). У Данії і Норвегії шлюбний союз розривається за наявності дозволу короля або управлінського органу; в Ірландії – висновком парламенту [11].

Також у міжнародному сімейному праві є декілька колізійних труднощів, пов'язаних з правовою регламентацією розірвання шлюбного союзу. Однією з найбільш важких проблем є колізійна проблема, пов'язана з вибором права у вирішенні питання про розірвання шлюбного союзу. У багатьох державах використовується національний закон при розірванні шлюбного союзу з іноземним елементом, деякі держави регулюють цю проблему за допомогою закону місця проживання подружжя, частина держав вирішує це питання з допомогою закону країни судової інстанції, в деяких країнах діє змішана система прив'язок, тобто прив'язки доповнюють одна одну. Наприклад, у Великій Британії та Сполучених Штатах Америки застосовується закон місця проживання подружжя, у Франції – закон загального доміцілія – особистий закон подружжя або одного з подружжя.

Отже, в міжнародному сімейному праві можливо зазначити ряд питань, які є актуальними в міжнародному приватному праві щодо укладення шлюбного союзу: відсутність в окремих країнах умови про обопільну згоду осіб, що вступають у шлюбний союз; ймовірність появи «кульгуючих» шлюбних союзів, труднощі та проблемні питання розірвання шлюбу. Проте, аналізуючи стан сучасного законодавства більшості країн, а також наявність міжнародних договорів у цій сфері неможливо ніяк не помітити того, як відбувається поступово згладжування відмінностей у законному регулюванні шлюбно-сімейних відносин.

У сьогоднішньому світовому суспільстві функціонують спільні цілі, інтернаціональні еталони, які ніяк не перебувають у залежності від національності, громадянства, релігійної приналежності особи і стосуються всіх без винятку сфер життя соціального існування, в тому числі і сімейного. Наприклад, у Загальній декларації прав людини (1948) зафіксовані основні цілі формування сімейних відносин, зокрема, йдеться про неприпустимість дискримінації вступу в шлюбний союз з причини расових відмінностей, національності чи віри [12], заборону втручання в особисту і сімейну сферу життєдіяльності людей [1], гендерна рівність у питаннях сім'ї та шлюбу, а також при розірванні шлюбного союзу [12] можливість безперешкодного переміщення і вибору місця проживання в межах будь-якої держави, можливість залишати територію держави громадянської належності і повернутися в державу [12] та ін. Основи, закріплені в ключових міжнародних правових актах, зміцнюються і розширюються твердженнями спеціалізованих міжнародних документів. Наприклад, положення Загальної декларації прав людини про заборону примусової втрати громадянства і заборону можливості зміни громадянства [12] розглядаються в Конвенції про громадянство одруженої жінки, відповідно до норм якої регламентується можливість заміжньої жінки зберегти первісне громадянство, навіть якщо вона виїжджає в іншу країну у зв'язку з тим, що виходить заміж за громадянина іншої країни.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Сущ О. П.

Література: **1.** Конституція України від 01.01.2020 № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. **2.** Про міжнародне приватне право : Закон України від 20.10.2019 № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст. 422. **3.** Сімейний кодекс України від 01.01.2021 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135. **4.** Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : Міжнародний документ від 21.01.2006 № 997_009. **5.** Конвенція про укладення та визнання дійсності шлюбів від 14.03.1978 № 995_916. **6.** Конвенція про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя шлюбів від 01.06.1970 № 995_925. **7.** Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя від 14.03.1978 № 995_923. **8.** Конвенція про громадянство заміжньої жінки від 20.10.1960 № 995_158. **9.** Міжнародне приватне право : підручник / за ред. О. П. Гетманець, О. П. Сущ. Харків : ХНУВС, 2011. 184 с. **10.** Звеков В. П. Міжнародне приватне право : підручник. Москва : Норма, 2004. 686 с. **11.** Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу подружжя від 10.12.1962 № 995_242. **12.** Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 № 995_015, прийнята резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. 30 с.

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

УДК 330.837.1

Храповицький О. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті розглянуто визначення поняття інститутів і інституційного середовища від різних основоположників теорії інституціоналізму. Визначено, як інститути впливають на розвиток міжнародного бізнесу, на прикладі торгово-промислових палат України.*

Ключові слова: *інститут, інституційне середовище, інституціоналізм, торгово-промислова палата.*

Annotation. *The article considers the definitions of the concept of institutions and the institutional environment from different founders of the theory of institutionalism. It defines how institutions influence the development of international business on the example of chambers of commerce and industry of Ukraine.*

Keywords: *institute, institutional environment, institutionalism, chamber of commerce and industry.*

Розвинуте інституційне середовище дуже важливо для продуктивного розвитку міжнародного бізнесу в регіоні або країні, отже, для початку треба дати йому визначення.

Згідно з найбільш поширеним визначенням під інституціональним середовищем розуміється сукупність основоположних політичних, соціальних і юридичних правил, які формують базис для виробництва, обміну і розподілу і визначають рамки людської поведінки.

Ці правила можна так само назвати інститутами, отже, далі слід розібрати поняття «інститут», те, з чого складається інституційне середовище.

У поняття «Інститут» існує безліч трактувань, оскільки це дуже широке поняття, що використовується в різних суспільних науках, таких як: соціологія, культурологія, філософія, економіка.

Розглянемо те, як поняття «інститут» визначають одні з основоположників інституціоналізму:

1. «Інститути – це «правила гри» в суспільстві, або, висловлюючись більш формально, створені людиною обмежувальні рамки, які організовують взаємовідносини між людьми» [1] (Д. Норт);

2. «Інститути – це звичний спосіб мислення, керуючись яким живуть люди» [2] (Т. Веблен);

3. Інститути – це організаційні структури в суспільстві, наприклад, фінансові інститути – страхові компанії, банки, пенсійні фонди, кредитні установи, інвестиційні фонди;

4. «Інститути – це колективна дія з управління, лібералізації та розширення поля індивідуальних дій» [3] (Дж. Коммонс);

5. «Інститути – це результати процесів, що відбувалися в минулому, вони пристосовані до обставин минулого, а отже, не перебувають у повній згоді з вимогами теперішнього часу» [2] (Т. Веблен);

6. «Інститут – це соціальна організація, яка через традицію, звичай або законодавче обмеження веде до створення довгострокових і стійких зразків поведінки» [4] (Дж. Ходжсон);

7. «Інститути – це не правила гри, а альтернативні норми поведінки, або умовності, сформовані навколо якоїсь гри з певними правилами. Інакше кажучи, для нас інститути – це властивості рівноважного стану гри, а не властивості самої гри» [5] (Д. Норт).

Найбільш поширене визначення інститутів в неоінституціональній теорії було дано Д. Нортом: Інститути – це «встановлені людьми обмеження, які структурують політичну, економічну та соціальну взаємодію. Вони

© Храповицький О. О., 2021

включають в себе як неформальні (заборони, табу, звичаї, традиції, кодекси честі тощо), так і формальні правила (конституції, закони, права власності тощо), а також систему санкцій за їх недотримання» [6].

Тобто інститути визначають «правила гри» в суспільстві, обумовлюють правила і норми соціальної взаємодії людей в процесі їх діяльності.

Норт Д. вважав, що інституційна структура розвиненого суспільства включає в себе формальні, неформальні правила і механізми примусу до їх виконання.

Формальні правила – це правила, які записані в офіційному джерелі і примус до їх виконання здійснюється державою. Вони накладають жорсткі обмеження на діяльність людей, і їх виконання гарантується загрозою законодавчих санкцій у вигляді штрафів, ув'язнення і т.п.

Неформальні правила – це традиційно зафіксований стереотип поведінки, яким користується більшість людей в суспільстві. Такі правила, які не закріплені в офіційному джерелі, а стеженням за їх виконанням займаються самі члени суспільства. До таких правил належать правила поведінки, звичаї, традиції тощо. За невиконання таких правил немає офіційного покарання у вигляді штрафу або тюремного ув'язнення, натомість порушення таких правил викликає несхвалення членів суспільства, яке може перерости в повне ігнорування порушників таких правил.

Інститути створюються для вирішення проблемних ситуацій, що виникають при регулярній, повторюваній взаємодії людей, і вони виконують певні функції:

1. Інститути регулюють, координують, забезпечують передбачуваність результатів поведінки людей і привносять стійкість і визначеність в їх діяльність. Інститути зменшують невизначеність вибору в економіці в умовах неповноти інформації. Неповнота інформації веде до зростання витрат ресурсів на прийняття рішень. Інститути, обмежуючи альтернативні варіанти вибору, показують індивіду певний варіант поведінки, вже апробований іншими індивідами, підвищуючи тим самим визначеність його поведінки.

2. Інститути сприяють скороченню трансакційних витрат (витрат на пошук і аналіз інформації про угоду, про ситуацію на ринку, на ведення переговорів, захист контракту).

Для того щоб зрозуміти, що з себе представляє інститут, детально розглянемо один з таких інститутів, яким є торгово-промислова палата.

Згідно з Законому «Про торгово-промислові палати в Україні»: «торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання».

В Україні торгово-промислові палати регулюються кількома законами України, а саме:

1. Закон «Про торгово-промислові палати в Україні».

2. Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж».

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про підтримку діяльності торгово-промислових палат».

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визначення Торгово-промислової палати уповноваженим органом з видачі сертифікатів про походження товару».

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про надання Торгово-промисловій палаті України повноважень виступати гарантуючою організацією, що видає в Україні книжки (карнети) А.Т.А.».

Мережа торгово-промислових палат України складається з однієї центральної торгово-промислової палати і 25 регіональних палат, членами цих торгово-промислових палат є понад 8 тисяч суб'єктів господарської діяльності [7].

ТПП України поставила собі таку місію: «Система Торгово-промислових палат в Україні забезпечує сприятливе бізнес-середовище в Україні, створює та розширює можливості розвитку бізнесу через відкриття нових ринків для вітчизняного експорту, сприяння динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та активну інтеграцію в світову економіку, вдосконалення інституційного середовища в процесі діалогу бізнесу та влади, а також надання послуг, затребуваних бізнесом» [8].

З цього можна зрозуміти, що палати служать як організації що допомагають розвиватися бізнесу не тільки всередині регіону його базування, але також допомагають їм вийти на міжнародний ринок.

Також торгово-промислові палати займаються лобіюванням інтересів бізнесу в органах законодавчої влади, і це можна вважати однією з їхніх основних функцій [9].

Торгово-промислові палати є членськими організаціями та їх членами можуть стати тільки юридичні особи, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадяни України, зареєстровані як підприємці, і їх об'єднання.

Для членів палати є безліч переваг, а саме:

1. Захист (Захист та представлення інтересів бізнесу).

2. Допомога (Допомога у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та експорту).

3. Контакти (Пошук національних та закордонних партнерів).

4. Спільнота (Участь у бізнес-заходах, міжнародних делегаціях разом з членами Палати).

5. Пропозиції (Отримання комерційних пропозицій зарубіжних та вітчизняних компаній).

6. Вплив на нормотворчий процес (Членство в Комітетах підприємців при ТПП України, обговорення та надання пропозицій органам виконавчої влади).

Крім членства палата також надає різні послуги для всіх бажаючих, члени палати при цьому не отримують жодних знижок на послуги палати.

Розглянемо деякі послуги, що підтримують міжнародний бізнес конкретно в Харківській Торгово-Промисловій Палаті (ХТПП) [10].

Основною діяльністю ХТПП є консалтинг, тому спочатку подивимося на таку послугу, як експортний консалтинг.

Будь-який підприємець або юридична особа може отримати послуги ХТПП, навіть якщо вони не є її членами, в цьому випадку послуга експортний консалтинг включає в себе оцінку експортної готовності, допомога в пошуку партнера, підготовку до експорту і його оформлення.

ХТПП має у себе відділ «Бюро перекладів», який надає послуги, такі як письмовий переклад, усний переклад, нотаріальне завірення, апостиль та легалізація тощо.

Ще палата займається дослідженням зарубіжних ринків, що включає в себе визначення конкурентоспроможності продукції, висновки по ціноутворенню, планування витрат і адаптація продукту.

Також ХТПП займається реєстрацією юридичних і фізичних осіб, а саме реєстрацією ТОВ і реєстрацією ФОП.

Проаналізувавши всі ці пункти, можна зробити висновок, що ТПП може по праву називатися інститутом підтримки міжнародного бізнесу, оскільки практично вся її діяльність спрямована на розвиток зовнішньоекономічної діяльності в регіоні, що також є одним із завдань ТПП, прописаних в Законі України «Про торгово-промислові палати в Україні».

Торгово-промислова палата є лише одним з безлічі різних інститутів складових інституційного середовище підтримки міжнародного бізнесу та впливає тільки на певну область, але навіть з одного її прикладу можна побачити, наскільки важливе інституційне середовище для розвитку міжнародного бізнесу.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Отенко І. П.

Література: **1.** Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва : Начала, 1997. 180 с. **2.** Веблен Т. Теория праздного класса. Москва : Прогресс, 1984. 202 с. **3.** Commons J. R. Institutional Economics. *American Economic Review.* 1931. Vol. 21. P. 648–657. **4.** Hodgson J. M. Economics and Institutions. F Manifesto for Modern Institutional Economics. Philadelphia, 1988. P. 10. **5.** Schotter A. The Economic Theory of Social Institutions. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. 155 p. **6.** North D. C. Institutions. *Journal of Economic Perspectives.* 1991. Vol. 5. No. 1. P. 97–112. **7.** Організаційна структура ТПП України. URL: https://ucci.org.ua/about/organizatsiina-struktura. **8.** Місія ТПП України. URL: https://ucci.org.ua/about/mission-vision-and-values. **9.** Президент ТППУ о том, как Торгово-промышленная палата Украины влияет на бизнес-климат. URL: https://biz.ligazakon.net/ru/interview/182894_gennadiy-chizhikov-ukraina-olzhna-stat-populyarnoy--v-modnye-strany-investiruyut. 10. Харківська торгово-промислова палата. URL: https://www.kcci.kharkov.ua/.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

УДК 339.9

Цюцюпа В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті здійснено дослідження становлення та розвитку системи сучасних міжнародних економічних відносин. Проведено аналіз чинників, що впливають на розвиток світового господарства. Сформульовано ключові аспекти зміни світової економічної системи в умовах пандемії COVID-19.*

Ключові слова: *ксвітова економіка, інтеграція, глобалізація, економічна активність, світове господарство, COVID-19.*

Annotation. *The analysis of factors, that affect development of world economy is conducted. The key aspects of change of the world economic system are formulated in the conditions of pandemic COVID-19.*

Keywords: *world economy, integration, globalization, economic activity, growth, global economy, COVID-19.*

Сучасна система міжнародних економічних відносин функціонує як взаємопов'язана цілісна система, а глобалізація світової економіки створює невивчені обставини для економічного зростання країн, визначаючи нові орієнтири їхньої економічної політики. Динамічні зміни у світовому господарстві породжують глобальні виклики багатьом країнам. Вагомий вплив на систему економічних відносин має тісна взаємодія між країнами світу у фінансовій системі, у торгівлі, виробництві, видобутку корисних копалин, системах охорони здоров'я, освоєнні біосфери, протидії загрозам планетарного масштабу, однією з яких є пандемія COVID-19.

Розвиток міжнародної економіки в сучасних умовах характеризується певними особливостями, які є наслідком розвитку процесів науково-технічної революції, інтенсифікації міжнародних господарських зв'язків, глобалізації економічних процесів на інтернаціональному рівні. Адже у сфері сучасної світової економіки протікають найсуперечливіші і дуже складні суспільні процеси. Найшвидшими темпами посилюється взаємозалежність і взаємодія між окремими державами.

Пандемія COVID-19 протягом 2020–2021 рр. сформувала такий стан міжнародної економічної системи, якого не було зафіксовано в історії людства. До моменту її поширення окремі країни світу відчували свою всемогутність.

Пандемія, зумовлена цим вірусом, наклала суттєві обмеження на соціально-культурне життя населення і кардинально змінила тренди глобальної економіки. На сьогодні важко спрогнозувати, які остаточні людські жертви та економічні втрати зазнають держави в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Серед провідних вітчизняних науковців, які досліджують проблеми світової економіки, слід виділити Д. О. Труфанова, І. Е Жадан, А. С. Бондарюк, Ю. В. Лудінова. Незважаючи на потужний науковий доробок, питання становлення та розвитку сучасної системи міжнародних економічних відносин залишаються актуальними. Потребують вивчення процеси розвитку міжнародної економіки з урахуванням особливостей, передумов та факторів зовнішньої та внутрішньої політики країн світу.

Мета статті полягає в дослідженні процесів становлення та розвитку системи сучасних міжнародних економічних відносин, в тому числі в умовах пандемії COVID-19.

Світова економіка розвивається як єдиний світовий організм на основі сукупності економічних систем кожної країни, які об'єднуються для спільного виробництва товарів і послуг. Характерними елементами сучасного світового співтовариства називають широкий ступінь відкритості для інших країн, рух до глобальних

© Цюцюпа В., 2021

економічних взаємозв'язків на базі економічної інтеграції. В сучасному глобальному середовищі світове господарство стає єдиною інтегрованою соціально-економічною системою, в якій спостерігається ряд суперечливих тенденцій [1, с. 4].

По-перше, це тенденція до економічної інтеграції економік країн світу. У міжнародній економіці спостерігається поступове екстенсивне й інтенсивне взаємопоєднання та проникнення економік країн світу в рамках світового господарства, де взаємодіють переважно розвинуті країни.

По-друге, сучасне світове співтовариство характеризується протилежною тенденцією до наростання відокремлення і протиріч між суб'єктами всесвітнього господарювання. Бажання до світового домінування породжує різні конфлікти, явного та прихованого характеру. Ця тенденція виявляється в постійних соціально-економічних конфліктах між угрупованнями, що інтегруються, і наростанні суперечностей між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються всередині світового господарства [2, с. 5].

По-третє, протиріччя між розвинутими країнами і рештою країн світу виявляється в серйозних глобальних технологічних диспропорціях. Розвинуті країни, наслідуючи досягнення попередніх століть і маючи обмежене, стійко відтворюване населення з глибокими традиціями життя в умовах ринку, створює і використовує високі технології, кваліфіковану робочу силу і можливості прориву в постіндустріальні сфери, поглинаючи при цьому велику частину (до 80 %) природних ресурсів і вивозячи в третій світ технології із значним рівнем забруднення навколишнього середовища. Решта країн світу поставляє розвиненим економікам природні ресурси, стає обтяженими загрозливими екологічними, соціальними, демографічними проблемами [3, с. 127].

По-четверте, сучасне світове господарство характеризується надмірним розвитком окремих галузей світової економіки, що проявляється у надмірному видобутку та споживанні корисних копалин, викидів шкідливих речовин в атмосферу та забруднення навколишнього середовища. Обсяги виробництва товарів досить часто не співставні з обсягами попиту на товари, а розрив у споживанні товарів у країнах з розвинутою економікою і бідних країнах постійно збільшується. Ці тенденції мають неоднозначний вплив на систему міжнародних економічних відносин і потребують змістовного дослідження.

По-п'яте, комплекс протиріч, пов'язаних з поширенням постіндустріальних, інформаційних технологій і комунікацій в усьому світі, які поширюють правдиві і неправдиві дані, спроможні нанести більшу шкоду міжнародним економічним відносинам, ніж глобальні катаклізми та військові дії [4, с. 266].

У комплексі із зазначеними тенденціями варто зазначити, що система міжнародних економічних відносин знаходиться в небезпечній фазі. Фінансові потрясіння, що відбуваються в європейських країнах, частково вплинули на економіку країн, що розвиваються, а також торкнулися й інших держав, що володіють більш високими рівнями доходів і до недавнього часу залишалися непорушними.

Таке розростання кризових ситуацій вплинуло на підвищення в багатьох світових регіонах вартості запозичень, що призвело до різкого скорочення припливу капіталу в країни, що розвиваються, і падіння індексів на ринках фондів. Темпи зростання економічного розвитку цілого ряду країн, таких як, зокрема, ПАР, Індія, Туреччина, Бразилія, Росія, значно знизилися, в результаті чого, навіть незважаючи на посилену економічну активність розвинутих країн, зростання світової торгівлі, а отже, і економіки різко сповільнилося.

Важливими передумовами функціонування міжнародної економіки необхідно виділити такі.

1. Науково-технічна революція, яка останніми роками охопила значну кількість країн та не зупиняється в умовах глобальних світових криз.

2. Інтернаціоналізація господарського життя. Цей фактор об'єктивно передбачає всебічний розвиток господарських зв'язків між країнами світу і ґрунтується на постійному об'єктивному процесі розвитку продуктивних сил, економічних відносин у країнах світу.

3. Глобальні проблеми розвитку міжнародної економіки. У світі існують проблеми, які об'єктивно не визнають національних кордонів. До таких глобальних проблем треба віднести:

- проблеми війни і миру;
- екологічні і продовольчі проблеми;
- медичні проблеми, в тому числі подолання пандемії COVID-19;
- демографічні проблеми;
- енергетичні проблеми;
- інформаційні проблеми й ін.

Розв'язання глобальних проблем має важливий вплив на формування системи міжнародної економіки, оскільки передбачає об'єднання з цією метою виробничих, науково-технічних, трудових ресурсів та фінансових засобів країн світу.

Окремий важливий вплив на систему міжнародних економічних відносин має пандемія COVID-19 [5, с. 22]. За час свого поширення пандемія суттєво вплинула на тренди розвитку світової економіки, не залишивши осторонь жодної країни. Перш за все, це пов'язано із жорсткими карантинними заходами, які ввели уряди багатьох країн: закриття торгово-розважальних центрів, заборона відвідання усіх масових заходів, обмеження у пересуванні як у межах країни, так і при перетині її кордонів, скорочення виробництва тощо. Пандемія COVID-19 негативно позначається на добробуті населення, його фінансовому становищі і у недалекому майбутньому призведе до скорочення попиту на ряд товарів і послуг, зважаючи на що, потрібно корегувати міжнародні економічні відносини у всіх сферах їх розвитку.

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що у світі існують проблеми, які об'єктивно не визнають національних кордонів, серед яких проблема війни і миру; екологічні проблеми; продовольча проблема; медична проблема, в тому числі подолання пандемії COVID-19; демографічна проблема; енергетична проблема; інформаційна проблема та ін. Необхідність вирішення зазначених проблем зумовила налагоджену тісну взаємодію між країнами світу у фінансовій системі, торгівлі, виробництві, видобутку корисних копалин, системах охорони здоров'я, освоєнні біосфери, протидії загрозам планетарного масштабу. Водночас значна кількість країн у системі міжнародних економічних відносин мають свої інтереси, що породжує різні конфлікти і негативно відображається на сталому розвитку системи міжнародних економічних відносин.

Економічна криза, спровокована пандемією COVID-19, зачепила усю світову економіку. Кожна країна прямо чи опосередковано відчуває негативний вплив коронавірусу на свою фінансово-економічну систему і переглядає свою роль і перспективи у системі міжнародних економічних відносин, зважаючи на актуальні глобальні перетворення.

Таким чином, перспективами подальших наукових досліджень є зміни у міжнародних економічних відносинах у післяпандемічний період, спричинений COVID-19, адже переважна більшість країн вже зараз оцінює свої перспективи на міжнародних ринках, що внесе зміни у становлення міжнародного економічного середовища, супроводжуватиметься різними проблемами, які потребуватимуть наукового дослідження.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Астахова І. Е.

Література: 1. Горнакова Д. В., Фокіна С. Ю., Юстіновіч Ю. Г. Сучасні передумови розвитку світової економіки. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук.* 2020. № 1–3. С. 2–7. **2.** Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна / наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2018. 202 с. **3.** Жадан І. Е. Сучасний погляд економістів і політиків в умовах глобалізації. Концепт. 2021. Т. 26. С. 126–130. **4.** Труфанова Д. О. Сучасний стан світової економіки і подальші перспективи її розвитку. *Концепт.* 2020. Т. 11. С. 265–270. **5.** Долбнєва Д. В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. *Проблеми економіки.* 2020. № 1. С. 20–26.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Черняк І. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено теоретичні аспекти та проведено морфологічний аналіз визначень поняття ліквідності банку. Проаналізовано економічну суть основних теоретичних підходів щодо визначення поняття ліквідності банку. На основі проведеного дослідження сформульовано власне визначення поняття «ліквідність банку».*

Ключові слова: *ліквідність, банк, ліквідність банку, грошові зобов'язання.*

Annotation. *The article examines the theoretical aspects and morphological analysis of definitions of the concept of bank liquidity. The economic essence of the main theoretical approaches to defining the concept of bank liquidity is analyzed. Based on the study, the own definition of the concept of «bank liquidity» is formulated.*

Keywords: *liquidity, bank, bank liquidity, monetary obligations.*

Сучасний стан банківської системи нестабільний, відбуваються значні коливання фінансових показників. За останні 5 років з 2016 року по 2021 рік кількість банків в Україні зменшилася з 117 до 74 [13], тобто на 36,75 %. У першу чергу такі показники пов'язані з ризиками щодо незабезпечення ліквідності та невиконанням банками нормативів НБУ. Ліквідність є ключовим показником стабільності, як у фінансовій системі держави, так і кожного банку.

Оскільки ліквідність – це можливість будь-якого банку своєчасно, безперервно та повною мірою забезпечити виконання всіх зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та всіма клієнтами банку. Банки під час своєї діяльності стикаються з ризиками неліквідності, дуже велика ймовірність настання ситуації невідповідності між попитом і пропозицією, що, своєю чергою, для банку створює неспроможність виконувати свої зобов'язання в повному обсязі.

Аналізу теоретичних і практичних методів управління ліквідністю банківської установи присвячено велику кількість наукових праць учених, одними з них є: Безвух С. В. [1], Бормотова М. В. [2], Демиденко В. І. [3], Гаркуша Н. М. [4], Герасимович А. М. [5], Косарєва І. П. [6], Костюченко Т. І. [7], Лисьонкова Н. М. [8], Рябіченко Д. О. [9], Стукан І. Ю. [10], Фуксман О. Ю. [11] та ін. Однак, на думку автора, потребує доробки теоретичне питання щодо узагальненого визначення поняття «ліквідності банку».

Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів визначення поняття ліквідності банку.

Завдання – проведення морфологічного аналізу та власна пропозиція щодо узагальненого визначення поняття «ліквідність банку».

Управління ліквідністю банків є завжди одним із пріоритетних та актуальних питань. Якщо порівнювати теоретичні аспекти різних науковців до визначення ліквідності банку, то на сьогодні є різні думки щодо визначення поняття «ліквідність банку», тому ця тема є актуальною.

У табл. 1 розглянуто трактування поняття «ліквідність», наведене різними науковцями.

Згідно з табл.1 можна зробити висновок, що науковці під час теоретичного аналізу так і не дійшли єдиного висновку щодо значення поняття «ліквідність банку»

Національний Банк України в постанові від 28.08.2001 № 368 зі змінами від 19.02.2021 трактує ліквідність банку як здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати) [12].

© Черняк І. В., 2021

Таблиця 1

Перелік визначень ключового поняття «ліквідність банку»

Автор	Визначення поняття «ліквідність банку»
Герасимович А. М. [5]	Ліквідність банку – це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах
Фуксман О. Ю. [11]	Ліквідність банку – це його здатність, не порушуючи внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля, в тому числі завдяки зовнішнім запозиченням
Косарєва І. П. [6]	Ліквідність банку пропонується розуміти як здатність банку швидко і без зайвих втрат перетворювати власні активи у готівкові кошти у необхідній валюті та у відповідний строк, мобілізувати кошти з інших джерел для своєчасного і повного погашення усіх своїх зобов'язань та отримання готівки в будь-який час із незначними витратами
Демиденко В. І. [3]	Ліквідність є базовим показником захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк зобов'язаний погасити свої заборгованості у найкоротший термін
Костюченко Т. І. [7]	Ліквідність банку – це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами і вкладниками
Стукан І. Ю. [10]	Ліквідність банку варто розглядати як його здатність виконувати власні зобов'язання своєчасно та в необхідній валюті
Бормотова М. В. [2]	Ліквідність банку – це здатність банківської установи своєчасно забезпечити виконання своїх зобов'язань перед кредиторами, позичальниками та клієнтами в повному обсязі за рахунок збалансованого співвідношення між активами і пасивами банку відповідного ступеня ліквідності, а також можливість залучати вільні грошові кошти від юридичних і фізичних осіб та спроможність фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля
Рябіченко Д. О. [9]	Ліквідність банку – це такий стан, що досягається за рахунок постійного балансування інтересів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів з метою максимального їх урахування, за якого банк є спроможним своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання за умови спроможності проводити активні операції, пропонувати нові продукти як у поточний момент часу, так і на перспективу, що дозволяє йому виконувати функції фінансового посередництва на мікрорівні та забезпечення стабільності банківської системи на макрорівні
Гаркуша Н. М. [4]	Ліквідність – це швидкісна здатність підприємства трансформувати свої активи у грошову форму для покриття необхідних платежів у міру настання їх строків. Ця характеристика успішності функціонування підприємства може розглядатися з двох позицій, а саме як: – час, необхідний для продажу активу;– сума, отримана від продажу активу
Безвух С. В. [1]	Ліквідність банку – це спроможність банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання власних активів
Лисьонкова Н. М. [8]	Ліквідність – це основний показник фінансового стану банку. Цей показник призначений для захисту клієнтів у ситуаціях, коли у банку виникають непередбачені зобов'язання, які потребують погашення якомога скоріше

З наведених даних в табл. 1 автором проведено морфологічний аналіз (табл. 2) для конкретизації визначення «ліквідність банку» та визначено мету у межах поняття.

Таблиця 2

Морфологічний аналіз визначень поняття «ліквідність банку»

Ключове слово	Конкретизація визначення	Мета у межах визначення
Здатність	Банку своєчасно та в повному обсязі	Виконувати свої зобов'язання в необхідній валюті
Спроможність	Банку своєчасно та в повному обсязі	Забезпечити виконання зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами
Показник	Захисту клієнтів	Банк повинен погасити свої зобов'язання у визначений термін
Здатність	Перетворити свої активи на грошову форму	Для покриття зобов'язань в строк

Отже, дослідивши теоретичні підходи до поняття «ліквідність банку» науковців після проведення морфологічного аналізу, можна зробити висновок та навести узагальнене поняття, що ліквідність банку – це здатність

банківської установи у визначений термін та повною мірою забезпечити виконання за власними зобов'язаннями, при цьому задовольнити їх в необхідній валюті.

Ліквідність банку для клієнтів виступає показником їх захищеності при виникненні непередбачених зобов'язань для банку. Перспективним напрямом подальшого дослідження є розробка заходів і методів забезпечення організації ліквідності банку задля зменшення ризику незабезпечення ліквідності банківської установи.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: **1.** Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка.* 2015. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4650. **2.** Бормотова М. В., Грибкова В. С. Дослідження основних дефініцій поняття ліквідність банку. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2016. Вип. 54. С. 378–383. **3.** Демиденко В. І., Литвинюк М. В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. *Економіка і суспільство.* 2017. № 10. С. 631–636. **4.** Гаркуша Н. М., Польова Т. В. Теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. Вип. 2. С. 183–188. **5.** Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. *Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана.* 2011. № 1. URL: http://projects.dune–hd.com/bitstream/handle/2010/30311/Gerasumovuch%20A.pdf?sequence=2&isAllowed=y. **6.** Косарєва І. П., Крамська Д. О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 29 (1). С. 99 –103. **7.** Костюченко Т. І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2013. № 2. С. 86–92. **8.** Лисьонкова Н. М., Єрмоленко О. А., Гармай І. Ю. Сутність та оцінка ліквідності банку. *Приазовський економічний вісник.* 2019. № 5 (16). С. 295–300. **9.** Рябіченко Д. О. Дослідження сутності поняття «ліквідність банку» з позиції різних груп стейкхолдерів. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1. С. 174–178. **10.** Стукан І. Ю. Теоретичні основи ліквідності банківської системи. *Наука й економіка.* 2015. Вип. 4. С. 13–20. **11.** Фуксман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* 2013. № 4. С. 57–68. **12.** Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z084101?find=1&text=ліквідність+#w1_1. **13.** Міністерство фінансів України. Індекси. Банківський сектор. Банківські показники. Кількість банків. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ УКРАЇНИ

УДК 339.92(447)

Шипова Д. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У роботі розглянуто негативні наслідки впливу пандемії COVID-19 на українську економіку. Досліджено зміни обсягів товарної структури зовнішньої торгівлі. Зроблено прогноз щодо економічного відродження після кризи. Визначено шляхи покращення соціально-економічного стану країни.*

© Шипова Д. А., 2021

Ключові слова: *пандемія, коронавірус, економіка, експорт, імпорт, Україна.*

Annotation. *The paper considers the negative effects of the COVID-19 pandemic on the Ukrainian economy. The changes in the volume of the commodity structure of foreign trade were investigated. Forecast on the economic revival after the crisis is made. Identified ways to improve the socio-economic condition of the country.*

Keywords: *pandemic, coronavirus, economy, export, import, Ukraine.*

Прямий вплив пандемії на економіку України викликаний зупинкою внутрішньої економічної діяльності в секторах, що пов'язані з необхідністю відвідування місць масового скупчення людей. До того ж відбулося зниження попиту на український експорт і скорочення грошових переказів з-за кордону. Обмеження на поїздки практично повністю припинили місцевий і міжнародний туризм. Все це актуалізує боротьбу спеціалістів різних установ і відомств з наслідками COVID-19.

Додатковий негативний ефект характеризується зниженням доходів домогосподарств, перепрaвленням державних витрат і зривом інвестиційних планів компаній. Це, зрештою, призводить до послаблення інтересу до широкого спектра товарів і послуг. Наприклад, зниження попиту на електроенергію призвело до порушення балансу енергосистем і зниження попиту на вугілля [1].

Професор Каліфорнійського університету Юрій Городніченко вбачає зв'язок між кризовим станом і посиленням тиску на українську гривню, оскільки більшість інвесторів вилучають власні кошти в пошуках безпечного притулку [2]. Останні, на думку науковця, розглядають державні облігації уряду США та інших розвинутих країн. Група вчених КПІ ім. Ігоря Сікорського йде далі та робить спробу передбачити трансформацію світу після перемоги над коронавірусом [3].

Доктор Бреа Л. Перрі та її колеги з Університету Індіани стверджують, що пандемія загострить соціальну нерівність, поглибить її та спровокує появу нових негативних явищ у соціумі [4]. Натомість Джеймс Маршал з Університету Джорджії запевняє, ніби ця криза дасть поштовх науковому розвитку та стане передумовою до створення робочих місць [5]. Проте цього недостатньо, аби сформувати виважену думку щодо змін в економічному житті України та світу. Ця тема потребує застосування сучасних методів статистичного аналізу інформації.

Метою написання статті є виявлення причинно-наслідкового зв'язку між поширенням пандемії COVID-19 та змінами в зовнішній торгівлі України.

На сьогодні статистика показує, що біль, заподіяна пандемією, гостро вдарила по вітчизняній економіці. Найбільше постраждав транспорт, оскільки відбулося загальне зниження зовнішнього і внутрішнього попиту. У квітні минулого року вантажні перевезення скоротилися на 27 %, зокрема залізничні – на 7,5 %.

Промислове виробництво у той же період впало на 16,2 %, хоча жодному промисловому підприємству не було наказано припинити діяльність. Падіння виробництва було більш серйозним, ніж падіння попиту, найімовірніше, через невизначеність з майбутніми замовленнями та нарощуванням запасів у березні.

Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, порівнюючи з попереднім роком, скоротилося на 6,5 %, виробництво в галузі металургії – на 30 %, в машинобудуванні – більш ніж на 35 %. Хімічна промисловість збільшила випуск продукції на 6,5 %, фармацевтичне виробництво – більш ніж на 17 %, що спричинено підвищенням попиту на дезінфекційні засоби та лікарські препарати [6].

Щодо зовнішньої торгівлі, то український експорт протягом останніх декількох місяців демонстрував різні показники. Попит на основні експортні товари, такі як пшениця, кукурудза, соняшникова олія, залізна руда і сталь, був стійким. Митні дані за минулий рік показують зниження фізичних обсягів експорту кукурудзи на 15 % проти 2019 року, однак експорт соняшникової олії, залізної руди та пшениці значно виріс (на 44 %, 31 % і 28 % відповідно).

За словами експертів, підвищення попиту на сталь в Азії допомогло українським експортерам продавати металевий сплав за більш вигідними цінами. Експорт інших товарів більш уразливий до впливу COVID-19 на економіку торгових партнерів [7].

Так, експорт продукції текстильної промисловості знизився на 45 %, порівнюючи з попереднім роком, а експорт машин і устаткування впав у доларовому вираженні майже на 40 %.

Статистичні звіти про імпорт характеризують різке падіння внутрішнього попиту й наслідки зниження цін на сировинні товари. Імпорт енергоносіїв знизився в доларовому вираженні більш ніж на 40 %, тоді як імпорт машин і устаткування – більш ніж на 29 %. Імпорт текстилю та одягу скоротився на 30 % [8].

Схоже, що пандемія коронавірусу досі не піддавала фінансову стабільність стресу. Відтік депозитів був скромним, а гривневі депозити населення зараз перевищують докризовий рівень попри те, що банки знижують процентні ставки по депозитах. Банки скоротили кредитування, і якість боргового портфеля дещо погіршилася, але вони мають доволі високу ліквідність для покриття своїх платежів.

Загалом протягом першого кварталу 2020 року відбулося різке скорочення інвестицій, викликане чистими втратами великих і середніх підприємств. На це вплинули слабкий іноземний попит, відсутність ясності у правовій базі для деяких бізнес-проєктів (наприклад, об'єкти відновлюваної енергетики) і безпрецедентні карантинні заходи. Торішнє падіння економіки контрастує з рівнем валового накопичення основного капіталу у 2019 році, який був значно вище в Україні, ніж у багатьох країнах ОЕСР [9].

Для стабілізації економіки у березні 2020 року було ухвалено закон, який звільняє низку медичних товарів від ввізних мит і ПДВ. Парламент також тимчасово зупинив вимоги про сплату податку на комерційну нерухомість і землю, визначив карантин COVID-19 як форс-мажор для юридичних контрактів, розширив урядову програму доступних банківських кредитів за пільговими процентними ставками для підприємств і пом'якшив правила реєстрації угод для окремих категорій підприємців [10].

Незважаючи на активні заходи з боку уряду, ситуація залишається критичною. Голова Ради Незалежної асоціації банків України Роман Шпек заявив: «Оскільки реформи в Україні не були комплексними й не були завершені, економіка нашої країни входить в ці кризи в уразливому і крихкому стані». Він вважає, що цьому сприяли нерівні умови конкуренції, сірі схеми імпорту товарів та закритий доступ до міжнародного ринку запозичень [11].

Перший заступник міністра економічного розвитку і торгівлі України Анатолій Максюта також занепокоєний станом економіки. На його думку, може зрости залежність від імпорту через припинення виробництва та подальша деформація структури економіки в бік сировини та послуг. Крім того, діяч прогнозує збільшення дефіциту держбюджету більш ніж на 7,5 %, а також зростання безробіття до 10–11 % по всій території України [11].

«Такі методи, як урізання витрат, емісія, популізм, не є ефективним виходом із ситуації», –наголосив аналітик з економічних питань МЦПД Єгор Киян. Експерт зауважує, що необхідно підвищувати ефективність функціонування держави. Серед його рекомендацій – реструктуризація боргу в рамках програм МВФ, встановлення діалогу щодо програм співробітництва з фінансовими установами та уникнення спекуляцій на тему дефолту країни [11].

Натомість експерти ООН запевняють, що наша країна може уникнути найгіршого сценарію. Отже, представниця Програми розвитку ООН в Україні Дафіна Герчева наголошує: «Ті зусилля, які ми в екстреному порядку робимо зараз, покликані пом'якшити удар пандемії та налаштувати Україну на післякризове відродження». Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль поділяє таку думку й вважає, що застосування заходів адаптивного карантину дозволяє швидко реагувати на спалахи захворювання, тому баланс між карантинними обмеженнями та сталим економічним розвитком цілком можливий [11].

Як бачимо, уряд спроможний досягти підвищення довіри до торгівлі шляхом поліпшення прозорості. Вкрай важливо, щоб країна виконувала свої зобов'язання в рамках членства у Світовій організації торгівлі (СОТ). Це переважно стосується заходів, пов'язаних з торгівлею у період пандемії. Міжнародні організації позитивно оцінюють вплив заходів для надання допомоги директивним органам, які опікуються питаннями боротьби з кризою.

По-друге, діяльність уряду має бути спрямована на підтримку глобальних виробничо-збутових ланцюгів, особливо щодо предметів першої необхідності. Однак цьому значно перешкоджає нестача робочої сили для розвантаження судів у портах і збільшення витрат через посилення захисту працівників. У зв'язку з цим уповільнюється процес фізичного огляду товарів, тестування і сертифікації.

Взаємодію між митними та іншими прикордонними службами й торговими компаніями можна зменшити за допомогою автоматизації митних процедур. Впливають також зусилля відносно прискорення стандартних формальностей, бо тоді залишиться місце для необхідних додаткових заходів контролю COVID-19.

Водночас слід знизити тарифи на товари у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Це сприятиме здешевленню і полегшенню доступу людей не тільки до робочих місць, але й до ринку капіталів.

Отже, можемо зробити висновок, що поширення пандемії коронавірусу негативно впливає на зовнішню торгівлю Україну. Через це розриваються ланцюги виробництва та доставлення товарів основних секторів економіки.

Відсутність системного підходу уряду до боротьби з наслідками ставить під загрозу конкурентоспроможність товарів і послуг. Тому сьогодні державна підтримка повинна служити громадським інтересам і стояти на заваді деформації зовнішнього ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: **1.** Падіння цін на ринку електроенергії сталося через аномальне зниження попиту. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3125354-padinna-cin-na-rinku-elektroenergii-stalosa-cerez-anomalne-znizenna-popitu-energoatom.html. **2.** Вплив COVID-19 на світову економіку та зовнішню торгівлю України. URL: https://voxukraine.org/uk/vpliv-covid-19-na-svitovu-ekonomiku-ta-zovnishnyu-torgivlyu-ukrayini/. **3.** Економіка і суспільство після пандемії COVID-19: Європа і Україна. URL: https://kpi.ua/2020-corona-it. **4.** Pandemic precarity: COVID-19 is exposing and exacerbating inequalities in the American heartland. URL: https://www.pnas.org/content/118/8/e2020685118. **5.** Is the COVID-19 pandemic bringing out the best in science? URL: https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200915142414867. **6.** COVID-19 Pandemic and Its Immediate Impact On Ukrainian Economy. URL: https://rpr.org.ua/en/news/covid-19-pandemic-and-its-immediate-impact-on-ukrainian-economy/. **7.** RECENT STEEL MARKET DEVELOPMENTS – OECD. URL: http://www.oecd.org/industry/ind/32366875.pdf. **8.** Галузь гальмують пандемія та... імпорт. URL: http://www.golos.com.ua/article/344762. **9.** Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. URL: https://inlnk.ru/q6JxV. **10.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text. **11.** Experts estimated how the coronavirus pandemic will affect Ukraine's economy. URL: http://www.icps.com.ua/en/studies-icps/economic-analysis/experts-estimated-how-the-coronavirus-pandemic-will-affect-ukraines-economy/.

PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE CAUSED BY THE PANDEMIC OF CORONAVIRUS C OVID-19 IN THE WORLD

UDC 338.2

A. Shliakhta

The 4-th year student
of the Faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The article analyzes the condition and trends of COVID-19 impact on the economic situation in Ukraine. The socio-economic losses of Ukraine from the pandemic of this disease have been determined. The financial consequences because of coronavirus exposure were considered.*

© A. Shliakhta, 2021

Keywords: *economy, coronavirus, pandemic, financing, budget, analysis, reduction.*

Анотація. *У статті проаналізовано стан і тенденцій впливу COVID-19 на економічну ситуацію в Україні. Визначено соціально-економічні втрати, яких зазнає Україна від пандемії цієї хвороби. Було розглянуто фінансові наслідки, спричинені впливом коронавірусу.*

Ключові слова: *економіка, коронавірус, пандемія, фінансування, бюджет, аналіз, скорочення.*

The aim of this article is to study the condition and trends of COVID-19's impact on the economic situation in Ukraine and to determine the socio-economic losses suffered by the state from the pandemic of this disease. The main consequences of COVID-19 for the world economy are: falling stock indices; significant reduction of oil prices and slowdown of the metal market; reduction of production; significant reduction in revenues of airlines and maritime transport, shopping and entertainment centers, tourism industry; reduction of household income; growth of profits of the pharmaceutical industry and the world industry of game, educational and other online applications. For Ukrainian economy, the crisis, caused by the spread of COVID-19, is particularly dangerous and could significantly shake the country's financial and economic situation: there will be a decline in official employment and the real GDP, the corporate sector will face significant losses, moreover, depreciation of the national currency is possible. Under the optimistic scenario, the decline of Ukrainian economy due to the spread of COVID-19 in 2020 will be 4-5% of GDP and in the worst-case scenario – 9-10 %.

Analysis of recent research and publications. There is a vivid discussion of the problem of coronavirus disease in the media, where the views are expressed by ministers, government officials, leading economic experts, sociologists, political scientists and other leading experts on this issue. In particular, they are A. Gurria, K. Lagarde, R. Hutt, I. Petrashko, A. Pustova, V. Medechuk, A. Amelin, A. Blinov, V. Katsenelson, J. Lavrik, D. Monin and others.

Actuality. The global COVID-19 coronavirus pandemic has created a number of diverse threats to the development of the Ukrainian economy. The adequate assessment of these threats is very difficult and, moreover, will often be probabilistic due to their unusualness and novelty. For specialists in the field of medicine and biology, not only in Ukraine, but also in the world, there are still quite a few "white spots" on the behavior of the coronavirus that caused the COVID-19 pandemic [1]. This is a clear reflection of the high degree of uncertainty about the further course of this disease in the world, and in Ukraine in particular.

The need to overcome the COVID-19 epidemic has raised a number of problems for Ukrainian society, including economic ones. With a certain degree of conventionality, such issues can be classified into the following categories: technical and organizational, financial and economic, socio-political and information-psychological. At the same time, this division of measures is somewhat conditional, as they are interconnected in their origin and functioning, and all of them will somehow affect the development of the Ukrainian economy in the near and distant future. In addition, all these measures have their economic "reflection" as they either require appropriate funding or affect the course of economic processes in Ukraine.

At the beginning of the spread of the COVID-19 pandemic in Ukraine, technical and organizational aspects, such as evacuation of Ukrainian citizens from abroad, control of their health, organization of quarantine and work of medical institutions in new conditions, organization of relevant medical research, came to the fore. At the same time, given the already existing and besides quite diverse foreign experience, it becomes obvious that the priority for domestic government institutions is to prevent the course of events under the "Italian scenario" [2]. To do this, we must first overcome a number of technical and organizational and, of course, information and psychological threats. It is the technical and organizational area of combating the spread of the COVID-19 pandemic in Ukraine that requires the urgent involvement of appropriate financial resources to purchase the necessary materials, drugs and medical equipment, especially tests to check patients for coronavirus.

While analyzing the state of testing in different countries the "law of small numbers", which was studied in detail using many experiments by Nobel Prize winner in economics, the famous psychologist D. Kahneman and his late colleague A. Tversky should be taken into account.

The essence of this law is that "the probability of error in working with small amounts of data or a small sample is too high. And any conclusions about effectiveness require more statistical information." As E. Popov, the head of the South Ukrainian office of the International Renaissance Foundation, also pointed out on April 6, "about 6,000 tests

for coronavirus have been conducted in Ukraine so far, which is a very small number in relation to the population of Ukraine and similar indicators in other countries. This number of tests creates a skew in the sample and does not make it clear whether administrative action to combat the spread of the virus was successful or not. This amount is simply not enough for quality solutions.

But without mass testing and statistics, it is almost impossible to assess reality and make predictions: they will be intuitive and most likely erroneous." [3] In general, an analysis of international statistics shows that the increase in the number of citizens diagnosed with COVID-19 is accelerating due to the coverage of a wider population by testing for the presence of coronavirus. Ukraine is not exception, this is not only due to the spread of the disease, but also to the detection of latent carriers of the coronavirus, which themselves may not be aware of its presence. Therefore, there is a reason to believe that in most countries the peak of the COVID-19 pandemic has not yet passed.

Assessment of prospects for the development of the Ukrainian economy under the influence of the COVID-19 pandemic.

The indicators of the State Budget of Ukraine for 2020, recently approved by the Verkhovna Rada, in accordance with the proposal of the Cabinet of Ministers, have fundamental importance for assessing the prospects for the development of the domestic economy in the current extraordinary situation in our country. In the new version of the State Budget, whose revenues were reduced by UAH 119.7 billion (11 %) to UAH 975.8 billion compared to the current law, while expenditures were increased by UAH 82.4 billion to UAH 1 266 billion. As a result, the marginal state budget deficit increased from UAH 96.3 billion to UAH 298.4 billion. They plan to cover the growing budget deficit through borrowing. The allowed limit of public debt as of December 31 will increase from 2.045 trillion to 2.387 trillion UAH. At the same time, the media note that the new version of the State Budget for 2020 is based on updated macroeconomic forecast, which shows fall in gross domestic product (GDP) by 3.9% (previously expected GDP growth of 3.7 %), accelerating inflation to 8.7% for the year, instead of the expected 6.4 %. Exports of goods and services are expected to decline by 5.5 % (to $ 59.9 billion) and their imports by 10% (to $ 68.2 billion).

The forecast of the average annual hryvnia exchange rate was also worsened – from UAH 27 / USD up to UAH 29.5 / USD, which means that in the second half of the year the rate may reach 30.5 UAH / USD. At the same time, according to the government's forecast, the average salary of employees in Ukraine this year will be 11 thousand UAH against the expected 12.5 thousand UAH and the unemployment rate – 9.4 %. In particular, the largest reduction in state budget revenues in 2020 is caused by the reduction of the planned revenues from value added tax on goods imported into Ukraine (-45.7 billion UAH), from VAT on goods produced in Ukraine (-21.4 billion UAH) and corporate income tax (-20.7 billion UAH). At the same time, the planned revenues from state-owned enterprises has been increased [4]. According to the new version, they are to transfer 68 billion UAH this year (the amount in the current law is 41.3 billion UAH). According to media reports, this document was prepared on the basis of materials provided by experts from the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture, the National Bank of Ukraine, institutes of the National Academy of Sciences of Ukraine, Derzhzovnishinform, International Center for Policy Studies, Dragon Capital, ICU, VoxUkraine, Ukrsibbank and other organizations [5].

Experts predict that Ukraine's GDP will fall more than the world one – by 4.2 %. At the same time, the spread of estimates is very large – from a decline of 6.6 % to an increase of 1.4%. However, in 2021 a gradual recovery will begin. The median forecast of experts is 2.4 % (spread from 1.5 to 4.4 %). The consensus forecast envisages a reduction in consumption by 3 %, imports – by 12.2 %, exports – by 7.9 %, industrial production – by 6.1%, agricultural – by 1.1 %. Experts forecast inflation at 7 in 2020 and 5.9 % in 2021. The average annual exchange rate is projected at 28.85 UAH per USD in 2020 and 30.00 UAH per USD in 2021 [6].

Conclusion. Considering issues of pandemic COVID-19 and its already known impact on the world economy. It becomes obvious that it is pointless to expect any growth of the Ukrainian economy, which is not only deeply integrated into the international division of labor, but is also extremely vulnerable to global economic and political shocks. There is an absolute reason to expect a reduction in spending on both consumption and investment in Ukraine. This will lead to a reduction in construction, wholesale and retail trade, catering, passenger air transport, business activities such as tourism, hotel business and entertainment. Moreover, the mentioned reduction of consumer and production consumption will have a negative impact not only on the production of goods and services within Ukraine, but will also lead to a reduction in imports to Ukraine.

Supervisor – senior teacher Polezhaeva O. V.

Literature: **1.** Блінов А. Вірус рецесії: чим обернеться епідемія COVID-19 і хто постраждає найбільше. URL: https://www.slovoidilo.ua/2020/03/18/pogljad/ekonomika/virus-recesiyi-chym- obernetsya-epidemiya-covid-19-xto-postrazhdaye-najbilshe. **2.** Коронавірус може призвести до масштабного економічного шоку в Європі – лагард. URL: https://suspilne. media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-masstabnogo-ekonomicnogo-soku-v-evropi-lagard/. **3.** Три версії подій. Що насправді говорять цифри про коронавірус в Україні. URL: https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-pro-shcho-govoryat-statistika-v-ukrajini-ostanni-novini-50080384.html. **4.** Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України. URL: http://www.me.gov.ua. **5.** Кулицький С. П. Проблеми розвитку економіки України, обумовлені пандемією коронавірусу COVID-19 у світі, та пошук шляхів їх розв'язання (Закінчення. Початок див. у № 8). *Україна: події, факти, коментарі.* 2020. № 9. С. 47–53. **6.** Мінекономіки оприлюднило консенсус-прогноз з падінням ВВП на 4,2 %. URL: https://ukr.lb.ua/economics/2020/04/17/455574_minekonomiki_oprilyudnilo.html.

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 332.14

Шупік В. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин і журналістики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено питанням, пов'язаним з формуванням і використанням сучасних інструментів забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Наведено теоретичні аспекти проблеми. Відображено концептуальні основи безпеки підприємницької діяльності.*

Ключові слова: *безпека, безпека зовнішньоекономічної діяльності, концепція безпеки, принципи економічної безпеки, інструменти забезпечення економічної безпеки.*

Annotation. *The article is devoted to issues related to the formation and use of modern tools to ensure the economic security of the foreign economic activity of the enterprise. The theoretical aspects of the problem are presented. Reflected the conceptual foundations of the security of entrepreneurial activity.*

Keywords: *security, security of foreign economic activity, security concept, principles of economic security, instruments for ensuring economic security.*

© Шупік В. О., 2021

Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності викликає все більший інтерес з боку підприємств, які стикаються з труднощами при реалізації нових підходів до управління і при організації такої діяльності в ринкових умовах. Важливою складовою економічної безпеки підприємства є механізм її забезпечення, при цьому під самим механізмом мається на увазі комплекс нормативно-правових документів, способів, заходів, інструментів, сил і засобів, за допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і вирішення поставлених завдань.

Трансформаційні перетворення в економіці України характеризуються не тільки формуванням нових виробничих можливостей, але і зміною відносин в інших сферах життя. Переходу до ринкових відносин стали притаманні різного роду кризи, в тому числі політичного, економічного, соціального характеру. Кризи, як правило, супроводжуються різними негативними явищами в економіці:

1) поширенням недобросовісної конкуренції;

2) зростанням злочинності;

3) появою корупції;

4) збільшенням частки кримінально-тіньового сектора економіки.

Суб'єкти підприємницької діяльності все частіше стають об'єктами різного роду погроз. Об'єктивно сформувалася необхідність впровадження заходів захисту бізнесу, спрямованих на створення протидії таким загрозам.

Питаннями розробки концепції безпеки в загальному розумінні та окремих її напрямках займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Бєлоусов, М. Зубок, Р. Зубок, В. Ліпкан, С. Ткачук, В. Ярочкін та ін.

Метою цієї статті є визначення напрямів та інструментів забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності.

Для досягнення поставленої мети в статті вирішено ряд завдань:

1) розглянуто теоретичні аспекти проблеми;

2) складено рекомендації з управління безпекою зовнішньоекономічної діяльності.

Вивчення наукової літератури з проблеми дозволило виділити ключові функції економічної безпеки, до яких відносять:

1) моніторинг діяльності підприємства;

2) прогнозування, виявлення і запобігання загрозам;

3) забезпечення захисту діяльності підприємства і його персоналу;

4) створення благополучного конкурентного середовища;

5) ліквідація завданих збитків тощо [1].

Система забезпечення безпеки, на думку Бабанової Ю. В., повинна будуватися на таких принципах:

1) комплексності та системності;

2) своєчасності;

3 законності;

4) економічності;

6) безперервності;

7) плавності;

8) взаємодії;

9) компетентності;

10) поєднання гласності та конфіденційності;

11) адекватності зусиль;

12) ефективного захисту [2].

У концептуальних основах безпеки підприємницької діяльності розглядаються питання:

1) регулювання безпеки підприємницької діяльності – це спрямовування, розвиток з метою привести в порядок, в систему; приведення механізму і його частин в такий стан, за якого вони можуть нормально функціонувати;

2) стратегія – це прийняття змістовних довгострокових заходів у сфері формування та забезпечення безпеки підприємницької діяльності (розглядається на рівні регіону);

3) тактика – практичні методи і прийоми менеджменту для досягнення поставленої цілі в конкретних умовах формування та забезпечення безпеки підприємницької діяльності (розглядається на рівні малих підприємств).

При цьому система управління безпекою підприємницької діяльності визначається сукупністю взаємопов'язаних компонентів, які взаємодіють між собою таким чином, що досягається певний результат в діяльності та розвитку малого підприємства [3].

Інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства повинні охоплювати, на нашу думку, всі принципи, наведені вище. Виходячи з цих принципів можна виділити інструменти економічної безпеки, які кваліфікуються таким чином:

1) управління ризиками (диверсифікація, страхування, хеджування та ін.);

2) технічний захист (охорона, безпека інформації, кадрова політика);

3) фінансовий захист (фінансовий моніторинг, управлінський облік і контроль, бюджетування).

На основі запропонованих принципів та інструментів забезпечення економічної безпеки промислового підприємства можна проаналізувати відповідність вже існуючих інструментів теоретично обґрунтованим принципам. Виходячи з того, які загрози підприємство виділяє як найбільш важливі, вибираються відповідні інструменти забезпечення безпеки. Використовувати інструменти, що охоплюють тільки один або кілька принципів, недоцільно [1].

Зовнішньоекономічна безпека часто визначається як стан зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує реалізацію соціально-економічних інтересів території за рахунок синергетичного ефекту міжнародного співробітництва та співпраці між регіонами країни [4].

Зовнішньоекономічна безпека, як і економічна безпека в цілому, є комплексною системою, що включає в себе ряд функціонально взаємозалежних блоків: національні інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності та положення країни в системі міжнародного поділу праці; концепцію забезпечення зовнішньоекономічної безпеки; організацію забезпечення зовнішньоекономічної безпеки; загрози у зовнішньоекономічній діяльності; індикатори та порогові показники зовнішньоекономічної діяльності; правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Звідси випливає висновок, що забезпечення економічної безпеки і протидії ризикам у сфері зовнішньоекономічної діяльності різні рівні: мікро-, мезо- і макро-. На кожному з цих рівнів виникають свої ризики і загрози, які характерні тільки для них, і застосовуються особливі комплекси заходів щодо захисту від цих ризиків. При цьому можуть мати місце і конфлікт інтересів, і збіг інтересів, і їх взаємна нейтральність, що значно ускладнює взаємодію сторін у процесі зовнішньоекономічної діяльності [5].

Таким чином, економічна безпека є системою відокремленої, унікальною для кожного підприємства і покликана забезпечувати економічну безпеку в усіх сферах діяльності підприємства. Суб'єктами економічної безпеки виступають відділення, органи, відомства, установи, які займаються безпосереднім забезпеченням економічної безпеки на підприємстві в цілому і при веденні зовнішньоекономічної діяльності зокрема.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Іванієнко В. В.

Література: 1. Корелин В. В., Габуниа Н. Г. Инструменты обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/instrumenty-obespecheniya-ekonomicheskoy-bezopasnosti-promyshlennogo-predpriyatiya. **2.** Бабанова Ю. В. Инновационный потенциал – основа экономической безопасности предприятия в условиях кризиса. *Экономика.* 2009. Вып. 20. С. 130–132. **3.** Мезенцева О. М. Концептуальні основи безпеки підприємницької діяльності на малих підприємствах. С. 130–135. URL http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/859/1/21.pdf. **4.** Бабец Г. Моделирование внешнеэкономической безопасности региона в условиях интеррегионального сотрудничества. *Апробация*. 2013. № 1 (4). С. 8–13.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ ДУМКИ, СЛОВА І РЕЛІГІЇ ЗА КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

УДК 342.7 (477)

Щербиніна Є. М.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено проблему права людини на свободу релігії з урахуванням світового досвіду. Наведено комплекс рішень з Європейського суду, що вказують на свободу людини на вільне обрання релігії. Розглянуто проблеми судового захисту права на свободу світогляду та віросповідання у вітчизняному суді, а також Європейському суді з прав людини.*

Ключові слова: *право на свободу світогляду та віросповідання, судовий захист, релігійні організації, права людини, громадська безпека.*

Annotation. *The article examines the problem of the human right to freedom of religion, taking into account world experience. A set of decisions from the European Court indicating the freedom of a person to freely choose a religion is given. The problems of judicial protection of the right to freedom of opinion and religion in the domestic court, as well as the European Court of Human Rights are considered.*

Keywords: *right to freedom of thought and religion, judicial protection, religious organizations, human rights, public safety.*

Протягом останніх кількох років Україна впевнено намагається інтегрувати до європейського співтовариства. На конституційному рівні було проголошено, що Україна є правовою, соціальною, демократичною державою (ст. 1 Конституції України) [1].

Тому особливого значення набуває питання повного гарантування прав людини, в тому числі свободи совісті і віросповідання. Саме свобода віросповідання є складовим елементом, який зумовлює формування, розвиток, існування людини як особистості.

Проблему захисту та реалізації права на свободу віросповідання та проблем її юридичного забезпечення в Україні вивчали такі вчені, як О. Брянцева, Д. Вовк, С. Франко та ін.

Метою статті є дослідження проблем реалізації права на свободу думки, слова і релігії за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Питання світогляду та віросповідання завжди було в центрі уваги науковців і предметом досліджень у світовій науковій думці, оскільки віра людини може бути обов'язковим елементом свідомості, закладеним у природу людини.

Згідно зі ст. 35 Конституції України кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [1].

Станом на 1 січня 2020 року в Україні існує 36 796 релігійних організацій, 89 центрів, 301 управління, 35 219 релігійних громад, 207 духовних навчальних закладів [2], це означає, що в Україні існує і забезпечується свобода віросповідання і їх рівність перед законом.

Релігійні спірні питання, як в Україні, так і в інших країнах світу після застосування усіх національних способів захисту порушених прав, вирішуються Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ).

© Щербиніна Є. М., 2021

З 1997 року ЄСПЛ ухвалив 5 рішень проти України щодо порушення права на свободу думки, совісті й релігії. Це право вважається дуже давнім. Воно було передумовою бойових дій та релігійних суперечок, аж допоки в європейських країнах не запанувала думка, що кожна людина і громадянин може вірити чи не вірити.

У ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод сказано про свободу думки, совісті та релігії. Водночас у Конституції України ці права регламентуються різними статтями. Так, ст. 34 [1] регулює право на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань, а ст. 35 [1] – про свободу світогляду та віросповідання. Але за тематикою цієї наукової статті нас цікавить право на свободу совісті та релігії.

Право на свободу думки, совісті й релігії передбачено у ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка закріплює, що «кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно» [3].

Свобода, закріплена ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, включає не лише релігійні права, але і будь-які світоглядні переконання. Наприклад, ЄСПЛ визнавав, що стаття захищає такі концепції, як пацифізм (відмова від війн) чи вегетаріанство (невживання продуктів тваринного походження) [4].

Людина повинна мати право не лише вірити, але й заявляти про свою віру, не можна обмежувати право людини демонструвати свою віру іншим. Але потрібен баланс з інтересами суспільства. Пропонуємо розглянути такі дві справи про носіння релігійних символів. У першій, «Евейда та інші проти Сполученого Королівства», йшлося про співробітницю компанії, якій заборонили відкрито носити на роботі християнський хрестик, мотивуючи це корпоративним стилем. Але працівниця компанії вважала, що її віра вимагає від неї відкрито демонструвати свої переконання, тому вона відмовилася сховати хрестик під уніформу, за що її усунули від виконання обов'язків.

Справа дійшла до Страсбурга і суд вирішив, що віра заявниці важливіша за дрес-код; хрестик був невеликий та ніяк не заважав при роботі, а правила компанія змінила нещодавно. Тому інтерес компанії щодо збереження дрес-коду був не таким важливим, як право заявниці демонструвати свою віру [5]. У справі «S.A.S. проти Франції» йшлося про громадянку Франції, яка народилась і виросла в цій країні, але була мусульманкою і вважала, що віра вимагає від неї носіння паранджі, яка повністю закриває тіло та обличчя. При цьому вона її вдягала не кожен день, точніше, частіше ходила без цього наряду, але, на її думку, цей одяг іноді був обов'язковим (наприклад, під час релігійних свят).

Французька влада не погоджувалася з цим, вважаючи, що інтереси безпеки вимагають від усіх ходити з відкритим обличчям у публічних місцях. Очевидно, що було втручання в право жінки демонструвати свою віру у спосіб, який вона вважала за потрібним. Але у цьому випадку постало питання про виправданість такого втручання, з мотивів інтересів суспільства. Європейський суд вирішив, що так, адже обличчя відіграє вирішальну роль у взаємодії, а його приховування відгороджує людину від контакту з іншими. Тому суд не знайшов порушення в забороні носити паранджу, адже така демонстрація віри, на думку суду, була надмірною і порушувала інтереси суспільства [4].

Віра є особистою справою, але в окремих випадках держава повинна не тільки не втручатися, а й забезпечувати людині можливість слідувати певним релігійним приписам. Наприклад, як у справі «Якубський проти Польщі» суд встановив, що адміністрація пенітенціарного закладу мала надати харчування без м'яса ув'язненому буддисту і відмова була безпідставна, адже це не створювало ніяких додаткових проблем для держави. Чи на іншому прикладі у справі «Бускаріні та інші проти Сан-Марино», якщо закон зобов'язує людину приносити присягу на Біблії, а людина принципово атеїстична, Страсбурзький суд постановив, що в цьому випадку, складання присяги на Біблії порушує ст. 9 зазначеної Конвенції [4].

Держава не повинна втручатися у можливість людей сповідувати віру разом з іншими, згуртувавшись у релігійну організацію. Але у держави є певні «позитивні обов'язки», тобто держава має здійснити якісь активні дії, які дозволяють релігійній організації існувати. Це стосується зазвичай реєстрації таких об'єднань. Наприклад, у справі «Свято-Михайлівська парафія проти України» йшлося про релігійну громаду, яка вирішила вийти з підпорядкування Московського патріархату та перейти до Київського, а для цього потрібно було змінити її статут.

Навколо цієї ситуації розгорнувся конфлікт. Чиновники Київської державної адміністрації відмовлялися реєструвати зміни до статуту, пояснюючи це тим, що вони суперечать тому ж статуту. Більше того, духовний

спір перетворився на абсолютно матеріальний, бо приміщення парафії було захоплено, і парафіяни не мали до нього доступу. Розглядаючи цю справу, Європейський суд підкреслює нейтральний статус в релігійному конфлікті. Справу було вирішено на користь парафії, бо суд знайшов порушення ст. 9 Конвенції. Зокрема, суд зазначив, що будь-які положення національного законодавства, що не дозволяють зареєструвати релігійну громаду, суперечать праву сповідувати свої релігійні переконання [5].

Обов'язок держави може полягати не тільки в реєстрації, але й у створенні необхідних умов для релігійної групи. Наприклад, група свідків Ієгови звертається до міської ради для виділення земельної ділянки для побудови храму. Ця ділянка знаходилась під будинком, який громада вже тривалий час використовувала, та був замала для відправлення богослужінь. Усі необхідні для видачі дозволу документи були зібрані. І в міської ради не було підстав відмовити у його видачі, але проєкт рішення просто зник з порядку денного сесії цієї ради. Європейський суд під час розгляду цього питання підкреслив, що ст. 9 Конвенції не гарантує автоматичне право на відведення земельної ділянки для храму, але в цьому випадку мала місце не обґрунтована відмова від розгляду питання, чим були порушені релігійні права заявників [4].

Натомість право сповідувати свою віру не означає права необмежено вимагати від оточуючих поважати свої релігійні почуття. Європейський суд не сприймає це як «образу почуттів віруючих». Наприклад, він не побачив порушення релігійних прав у ситуації, коли польський католик скаржився на використання образу Богоматері для привернення уваги до екологічних проблем. Так само, він відмовив у задоволенні вимог британським мусульманам, які скаржились на видавництво, що опублікувало богохульний роман. Держава повинна втручатися у релігійні справи, якщо має місце вербальна чи фізична агресія [5].

Друга частина ст. 9 Конвенції каже: «Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [3]. Для заборони державою релігійної організації, яку вона вважає деструктивною, громада повинна виступати, як абсолютно деструктивна організація. Візьмемо, наприклад, справу свідків Ієгови проти Москви. Влада Російської федерації посилалася на те, що свідки Ієгови заперечують можливість переливання крові, що, на думку держави, непрямим чином закликає до суїциду, через відмову від критично необхідного лікування. Однак Європейський суд зазначив, що інтерес із захисту життя і здоров'я має поступитися більш фундаментальному праву особи контролювати своє життя [6]. Отже, держава не може втручатися у вільний вибір, який люди роблять внаслідок релігійних переконань.

На підставі викладеного можемо зазначити, що свобода віросповідання – це можливість людини мати, приймати, змінювати, сповідувати релігійні переконання, що повинна гарантуватися і юридично забезпечуватися кожною країною.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: **1.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141. **2.** Про річну статистичну звітність з питань державно-конфесійних відносин в Україні за 2019 р. (релігійні організації) : Наказ Міністерства культури та інформаційної політики України від 14.04.2020 № 1657. URL: https://mkip.gov.ua/ru/documents/202.html. **3.** Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 № 475/97-ВР // Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 270. **4.** Довідник із застосування статті 9 – Свобода думки, совісті і релігії // European court of human rights cour Europeenne des droits de l'homme, 2015. No. 18. 23 с. **5.** Council of Europe portal / Воздействие Европейской конвенции о защите прав человека. URL: https://www.coe.int/ru/web/impact-convention-human-rights/-/airline-worker-wins-fight-for-religious-freedom.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

УДК 336.717.1

Юхман В. О.

Студент 2 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *У статті досліджено сутність поняття та особливості використання інтернет-банкінгу в Україні як одного з найперспективніших напрямів у банківській сфері. Розглянуто переваги та недоліки використання інтернет-банкінгу, а також перспективи розвитку в Україні.*

Ключові слова: *інтернет-банкінг, банківські послуги, банк, платежі, клієнт, переваги.*

Annotation. *The article examines the concept and features of the use of Internet banking in Ukraine as one of the most promising areas in the banking sector. The advantages and disadvantages of using Internet banking, as well as prospects for development in Ukraine are considered.*

Keywords: *internet banking, banking services, bank, payments, client, advantages.*

Актуальність теми пов'язана з тим, що інтернет-банкінг в Україні – це найбільш перспективний напрямок розвитку банківської системи, за допомогою якого можливе здійснення платежів через Інтернет. Оскільки конкуренція на ринку банківських послуг висока, це зумовлює необхідність вчасного впровадження інноваційних рішень, посилення уваги з боку банків до використання нових цифрових технологій і комунікацій з клієнтами, щоб зберегти свої конкурентні позиції та частку на ринку фінансових послуг.

Питання щодо визначення сутності інтернет-банкінгу та його ролі в розвитку ринку фінансових послуг досліджували в своїх працях: Бала Р. Д., Бочаров М. Г., Захаркін О. О., Котуранова Т. В., Москальова А. А. [1–5].

Метою дослідження є визначення сучасного стану та перспектив розвитку онлайн-банкінгу в Україні.

Спектр послуг інтернет-банкінгу на сьогодні є досить широким і різноманітним, адже тепер можливо здійснювати понад 80 % фінансових операцій онлайн. Основними послугами є: поповнення Інтернету, мобільного рахунку, телебачення, переказ між картками, оплата комунальних послуг, сплата за навчання, відкриття депозитів, встановлення лімітів, погашення кредитів, регулярні платежі, оплата товарів та послуг, конвертація валюти, блокування картки, виписки за рахунком.

Найбільш популярними банками у сфері онлайн-банкінгу в Україні є: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «Альфа-Банк», АТ «Універсал банк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Укрсиббанк» [6].

Поширеною послугою інтернет-банкінгу є онлайн-кредитування, за допомогою якого можливо оформити нову кредитну картку, кеш-кредит, встановити кредитний ліміт та керувати ним, погашати позику он-лайн. Банки, які надають всі вищезазначені послуги: АТ «Універсал банк», АТ «А-БАНК», АТ «Альфа-Банк», АТ «Банк Форвард».

Переваги та недоліки використання інтернет-банкінгу для клієнта наведено у табл.1.

Перевагами використання інтернет-банкінгу для банку є: економія часу працівників на прийом заяв і документів; зменшення адміністративних витрат (приміщення та персонал); посилення конкурентоспроможності; розширення спектра послуг

Недоліками використання інтернет-банкінгу для банку можуть бути : витрати на придбання або створення системи; можливість збоїв системи; ризик шахрайств.

Для мінімізації ризиків шахрайств банки використовують різноманітні системи захисту, співвідношення рівня, застосування яких наведено на рис. 1 [3].

© Юхман В. О., 2021

Таблиця 1

Переваги та недоліки використання інтернет-банкінгу для клієнта [7]

Переваги	Недоліки
Економія власного часу (швидкість проведення операцій)	Власний ризик (помилковий переказ коштів або поповнення мобільного)
Необмежений (цілодобовий) доступ до ресурсу, який можна здійснювати з річних куточків світу	Наявність слабкого інтернет зв'язку або його відсутність
Відносна легкість та швидкість здійснення платежів	Недостатній захист інформації
Контроль коштів на рахунку	
Можливість відкриття депозиту та погашення кредиту	

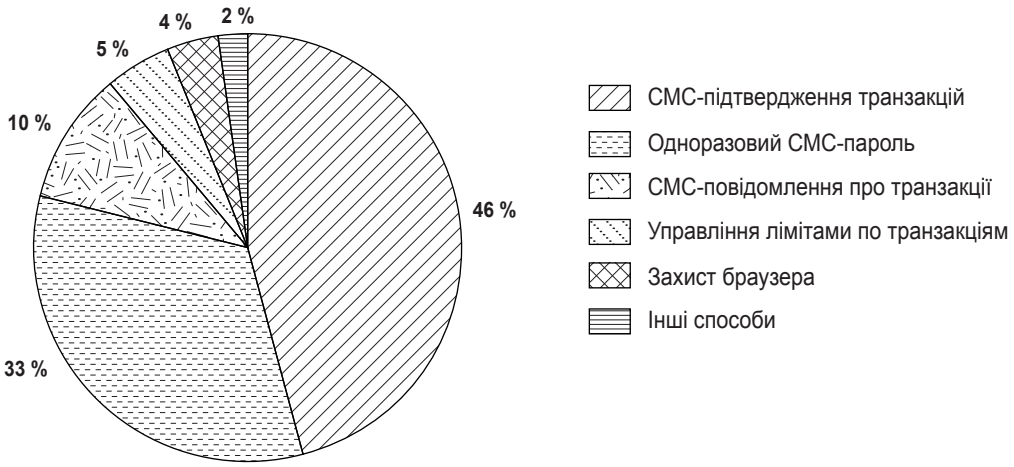

Рис. 1. **Системи захисту в банку від шахрайств**

Найбільша частка застосування системи захисту в банку припадає на смс-підтвердження транзакцій. Така система була розроблена для безпеки оплати товарів чи послуг в Інтернеті. В смс-підтвердженні приходить код, який є додатковим способом авторизації користувача при оплаті.

Чи не найпоширенішим серед українських банків способом аутентифікації клієнта в системі інтернет-банкінгу є одноразові смс-паролі. При такій системі кожна операція, яку користувач виконує за допомогою онлайн-банкінгу, буде підтверджена одноразовим паролем, який він отримає в смс-повідомленні на мобільний телефон.

Транзакційні смс-повідомлення – це сервісні повідомлення, які інформують клієнта про стан замовлення, платежу, рахунки, доставки товару і т. д. Завдяки таким SMS клієнт завжди в курсі, що відбувається на його рахунку.

Менш розповсюдженим способом захисту власних коштів є управління лімітами по транзакціям, яке становить 5 % від загального обсягу застосування і використовується для збільшення або зменшення ліміту. Якщо шахрай заволодіє карткою, то він не зможе зняти суму більше встановленого ліміту

Також протягом останніх років значно зростає кількість безконтактних платежів. Зараз майже у 80 % торгових POS-терміналах можлива безконтактна оплата. Окрім того, великою популярністю користуються оплати пристроями, які підтримують технологію NFC. У 2018 році Україна увійшла у топ-10 країн Європи за кількістю платежів за допомогою переносних пристроїв [4].

З 2020 року в Україні банки почали використовувати систему BankID, яка може ідентифікувати людину без її присутності. На основі цієї системи НБУ формує єдину національну систему дистанційної ідентифікації, яка допоможе розвивати електронні адміністративні послуги та е-владу в Україні.

У другій половині 2021 року в Україні планується запуск інтернет-банку – Neobank. Neobank для бізнесу – це український цифровий банк для компаній і підприємців з можливістю дистанційного відкриття бізнес-

рахунків і керуванням фінансами онлайн. Партнером цього банку виступатиме компанія платіжних технологій Visa, яка підтримує інноваційні рішення в сфері фінтех.

Перевагами Neobank для клієнтів будуть: спілкування з операторами, які будуть мати більш розширену інформацію про клієнта та зможуть проконсультувати його; нагадування про необхідність сплати податків; підприємці можуть надати окремий доступ своєму бухгалтеру, а також користувачі матимуть змогу впливати на функціональність банку, висловлюючи критику, власні побажання та ідеї у поліпшенні роботи банку [6].

Отже, сьогодні в Україні за допомогою інтернет-банкінгу можливо переводити кошти, відстежувати свої операції, сплачувати різні послуги, встановлювати і змінювати ліміти, блокувати картки та багато іншого.

Інтернет-банкінг набирає все більшого поширення, поступово замінюючи традиційне банківське обслуговування. Для банківського сектора та його клієнтів ця послуга є економічно вигідною, тому вона матиме величезний розвиток та успіх, що впливатиме на швидкість та якість надання послуг, а також зменшення готівкового обігу коштів [2].

Частка банків, які активно інвестують у розробку прогресивних форм надання банківських послуг, в нашій країні залишається незначною через нестабільність банківського сектора, що призводить до ліквідації банківських установ та виходу іноземних банків з вітчизняного ринку фінансових послуг.

Попри складну політичну та економічну ситуацію в країні, банківські установи адаптуються до викликів в умовах пандемії COVID-2019, посилено впроваджують нові або модифікують наявні банківські продукти у відповідь на запити наявних і потенційних клієнтів.

Отже, незважаючи на певні недоліки та складнощі, можна стверджувати, що інтернет-банкінг є перспективною системою обслуговування на ринку України.

Перспективними напрямами майбутніх досліджень у цій сфері є визначення напрямів організації ефективної системи фінансової безпеки вітчизняних банківських установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: **1.** Бала Р. Д., Бондаренко Л. П. Тенденції та перспективи розвитку інтернет-банкінгу в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2017. Вип. 2. С. 24–30. **2.** Бочаров М. Г. Федоров М. Є. Інтернет-банкінг та перспективи формування віртуальних банків // Theory, science and practice: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Токіо, Японія, 2020. С. 73–75. **3.** Захаркін О. О., Захаркіна Л. С., Авраменко М. О. Роль інтернет-банкінгу в розвитку ринку фінансових послуг. *Причорноморські економічні студії.* 2017. Вип. 23. С. 173–177. **4.** Котуранова Т. В., Вартоха Я. С., Александрова М. О. Інтернет-банкінг в Україні – інноваційний розвиток банківської сфери. Фінанси, банківська справа, інвестиційна діяльність. *Економічний простір.* 2019. Вип. 146. С. 43–56. **5.** Москальов А. А., Рудько А. О. Інтернет-банкінг як напрям розвитку банківських послуг. *Молодий вчений.* 2018. № 11 (2). С. 1172–1175. **6.** Concord Bank. URL: https://concord.ua. **7.** Ткаченко Д. Переваги та недоліки інтернет-банкінгу // Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів. Черкаси, 2018. С. 52–54.

ЧИ ПОТРІБЕН БІКАМЕРАЛІЗМ УКРАЇНІ?

УДК 342.53

Яковенко А. А.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Статтю присвячено аналізу доцільності запровадження бікамералізму в Україні, проблематиці переходу до цієї системи. Розглянуто формування бікамеральної структури парламенту на прикладі Франції та Польщі, визначено причини запровадження цієї системи.*

Ключові слова: *бікамералізм, однопалатний парламент, двопалатний парламент, парламент, законодавчий орган.*

Annotation. *The article is devoted to the analysis of the need and expediency of the introduction of bicameralism in Ukraine, the problems of transition to this system, examples of the formation of bicameral structure of the parliament on the example of France and Poland, the reasons for this system.*

Keywords: *bicameralism, unicameral parliament, bicameral parliament, parliament, legislative body.*

Протягом усієї незалежності України серед політиків і вчених-конституціоналістів триває дискусія щодо доцільності запровадження двопалатної системи парламенту.

Проблематика переходу до двопалатної структури парламенту досліджувалася в роботах вітчизняних учених: В. Борденюка, А. Гальчинського, Г. Журавльової, В. Журавського, С. Конончука, В. Кравчука, М. Кравчука, О. Литвиненка, В. Паламарчука, В. Шаповала, Ю. Шемшученка, О. Ярмиша та ін. Однак потреба наукового аналізу відповідної проблематики зберігає свою значущість.

Метою статті є аналіз доцільності переходу України до системи бікамералізму.

Для аналізу досліджуваної проблеми, насамперед, ми повинні розуміти, що собою являє парламент, які має функції, типи, та який з типів затверджений в Україні. Відповідно до статті 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент, тобто Верховна Рада України [1]. У більшості інших країн світу діє двопалатна система, але однопалатність не є так званим «винятком з правил», оскільки вона затверджена у багатьох країнах Південної та Північної Європи. Бікамералізм (двопалатна система) – це структура парламенту, за якої загальнонаціональний представницький орган складається з двох палат, котрі формуються у різний спосіб і мають різну компетенцію.

Питання доцільності чи недоцільності запровадження двопалатної будови парламентів й досі залишаються дискусійними в теорії і практиці вітчизняного конституціоналізму. При цьому навколо пропозицій щодо запровадження в Україні двопалатного парламенту сформувалось дві діаметрально протилежні позиції. Якщо, на думку прибічників бікамералізму, двопалатність створює передумови для представництва регіональних інтересів на загальнонаціональному рівні, то, на думку їх опонентів, вона може стати додатковим стимулом для федералізації України, що може загрожувати цілісності та недоторканості її території, а отже, й незалежності України [2].

Прибічники бікамеральної системи вважають, що за її прийняття будуть унеможливлюватись прийняття непродуманих законодавчих рішень. На думку їх опонентів, через розбіжності між палатами законодавчий процес буде уповільнено.

Пропонуємо проаналізувати досвід функціонування двопалатної системи країн Північної Америки та Центральної і Західної Європи. За французькою Конституцією законодавчу владу в країні виконує парламент, який складається з Верхньої та Нижньої палат. Верхня палата – Сенат, завданням якого є розгляд законопроєктів, які направляються до нього перед тим публічним обговоренням у Залі Національної Асамблеї [3].

© Яковенко А. А., 2021

Також він бере участь у перегляді Конституції, контролі за діяльністю уряду та є представником адміністративно-територіальних утворень. У Франції Сенат утвердився як справжній «охоронець децентралізації», прагнучи просувати ідею «територіальної Республіки», яка полягає у зміцненні повноважень органів місцевого самоврядування. Нижня палата у французькому парламенті – це Національна Асамблея, головним завданням якої є ухвалення нових законів.

За Конституцією 1799 року у Франції органами вищої влади були сенат, законодавчий корпус та трибунал, а у 1875 році було прийнято Конституційний закон, який заклав основи сучасного устрою Франції. Верхню палату парламенту становив Сенат, члени якого обиралися шляхом непрямих виборів терміном на дев'ять років. Дві палати мали право законодавчої ініціативи і контролю над урядом, проте на практиці ці функції зосереджувалися здебільшого у нижній палаті – палаті депутатів. Згідно з Конституцією 1946 р. верхня палата – Рада Республіки мала обмежені повноваження. Сучасна модель парламенту склалась на основі Конституції 1958 року.

Французький парламент є прикладом застосування бікамералізму з метою представництва регіональних інтересів в умовах унітарної держави і одночасно обмеження влади та вдосконалення механізмів розподілу влади. Французька модель успішно використовується в багатьох інших європейських унітарних державах. Для Франції причиною впровадження двопалатної системи було пом'якшення протистояння між радикальними і консервативними політичними партіями [4].

За ще одним прикладом двопалатної системи є польський парламент. Верхня палата, так само як і у Франції, називається Сенат, а нижня – Сейм. Перший має такі законодавчі компетенції, як: право законодавчої ініціативи, висловлювання власної позиції щодо законів, прийнятих Сеймом, участь у ратифікації міжнародних угод. Ще при королі роль сенату виконувала так звана «королівська рада». До першого складу сейму входили король, сенат і палата послів, сенат додатково виконував роль королівської ради, розглядаючи питання щодо стану війни, укладення шлюбів та закордонної політики. Членів сенату король призначав довічно, обираючи зі світських людей.

Період так званої «Дворянської Республіки» є періодом, коли шляхта на засіданнях сенату мала вагоме слово, ймовірно, що ця ситуація й стала причиною занепаду влади у Польській державі [5]. Згідно з історією у Речі Посполитій відбувалися постійні війни за владу між королівською владою, Сенатом та палатою послів, сенат прагнув перебрати на себе важелі правління, коли король мав намір змінити функції Сенату виключно до дорадчих.

Сучасний формат парламенту затверджений Конституцією 1997 року та вважається одним з найкращих у сфері забезпечення представництва населення. Для Польщі основною причиною впровадження двопалатною системи був компроміс між правлячими гілками влади та народом [5].

У деяких сучасних країн з двопалатною системою повноваження верхньої палати порівняно з нижньою значно обмежені. Деякі вчені вважать, що запровадження бікамералізму є характерним, насамперед, для федерацій, де верхня палата репрезентує інтереси суб'єктів федерації. У сучасних умовах у більшості унітарних держав функціонують однопалатні парламенти.

Але не слід вважати що бікамералізм є ідеальним способом формування парламенту, у цьому випадку також можуть бути проблеми. Перше місце посідає питання порядку формування верхньої палати парламенту. Якщо в Україні вона буде формуватися на невиборній основі, то буде порушено засади Конституції щодо України як демократичної держави. Очевидним є те, що ця палата повинна формуватись шляхом прямого виборчого права. У більшості країн з демократичним способом вибору верхньої палати, ця палата є слабшою за нижню. Є варіант, за яким палати парламенту функціонують рівноправно. Тобто у разі виникнення суперечностей у процесі ухвалення актів відбувається процес, коли законопроєкт розглядається почергово кожною палатою до їх спільного схвалення змісту.

Але у цьому випадку законодавчий процес буде уповільнено. «Якщо ми хочемо досягти демократії, то абсолютно неможливо мати дві палати, які розділяють суверенітет держави. Друга палата є або представницькою – в такому випадку вона є ні що інше як дублікат першої палати, або вона не представляє народ в цілому – в такому випадку вона не повинна мати місце у справді демократичному парламенті» [6].

Для успішного функціонування будь-якого інституту важливою умовою є достатній рівень правової та політичної культури суспільства. Дехто вважає що однопалатну систему доцільно застосовувати тільки в культурних і політично розвинених державах, тільки там можна бути впевненим, що одна палата добре впорається

з законодавчою діяльністю і представники народу не будуть зловживати наданою їм довірою. На нашу думку, двопалатна система парламенту може ефективно функціонувати, лише якщо вона чітко відповідає політичним і соціальним реаліям. З огляду на вищенаведене, можна стверджувати, що питання двопалатного парламенту є надзвичайно складним, і будь-які необдумані рішення можуть призвести до негативних наслідків.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Остапенко О. Г.

Література: 1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. **2.** Борденюк В. І. Деякі питання створення двопалатного парламенту в Україні у контексті зарубіжного досвіду. *Держава і право.* 2011. Вип. 51. С. 201–208. **3.** Конституція Французької Республіки (з передм. В. Шаповала). Київ : Москаленко О. М., 2018. С. 25–28. **4.** Француз-Яковець Т. А. Передумови формування двопалатної структури парламенту в європейських унітарних державах. *Право і суспільство.* 2012. № 1. С. 89–93. **5.** Дейнега Х. М. Система державного управління Республіки Польща: досвід для України / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2010. 48 с. **6.** Мартинюк Р. Чи потрібен Україні двопалатний Парламент? *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 8. С. 99–102.